

NUORUUDESSA KOETTU SEURUSTELUVÄKIVALTA.
Retrospektiivinen tutkimus
seurusteluväkivallan merkityksistä
naisten elämänculussa.

Maria Labbart Y30196511

Pro gradu -tutkielma

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

2024

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Nuoruudessa koettu seurusteluväkivalta. Retrospektiivinen tutkimus seurusteluväkivallan merkityksistä naisten elämänselämyksessä.

Tekijä: Maria Labbart

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu –työ _x_ Sivulaudaturtyö ___ Licensiaatintyö ___

Sivumäärä: 137 + 4 liitettä

Vuosi: 2024

TIIVISTELMÄ

Tutkielman lähtökohtana on ollut tulkita, ymmärtää ja tehdä näkyväksi tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia seurustelusuhteissa tapahtuvasta väkivallasta sekä kokemusten saamia merkityksiä naisten elämänselämyksessä. Aihetta on lähestytty universaalien haavoittuvuuden sekä sukupuolistuneen väkivallan kehysten kautta. Yksilöllisen kokemuksen lisäksi nuorten seurusteluväkivaltaa on tarkasteltu ilmiötasolla yhteiskunnallis-kulttuurisessa kontekstissa. Tutkimus on toteutettu laadullisena haastattelututkimuksena hermeneuttis-fenomenologista tulkintakehystä hyödyntäen. Tutkielman aineisto koostuu viidentoista nuoruudessaan väkivaltaisessa seurustelusuhteessa eläneen naisen elämänselämyksistä haastattelusta. Aineiston keruu on toteutettu yksilöhaastatteluna talvella 2023. Aineisto on analysoitu fenomenologisen kokemuksen tutkimuksen analyysitavan mukaisesti ja analyysimetodina on käytetty laadullista sisällönanalyysia.

Analyysin tuloksena on muodostunut kuva tyttöjen ja nuorten naisten kokemasta seurusteluväkivallasta pahimmillaan henkeä uhkaavana, pitkäkestoisena ja moniulotteisena sukupuolistuneena väkivaltana, saaden kauaskantoisia, syviä merkityksiä ja seurauksia uhrin elämänselämyksessä. Seurusteluväkivalta voi haavoittaa fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti, merkiten muun muassa uhrin murentunutta luottamusta toisia ihmisiä, yhteiskuntaa ja itseään kohtaan. Väkivallasta toipumisessa ja minän uudelleenrakentumisessa merkityksellisiä ovat turvalliset sosiaaliset suhteet ja kokemuksista puhumisen mahdollisuus. Tutkimus on tuottanut tietoa seurusteluväkivallan haavoittavuudesta ja ilmenemismuodoista: myös tytöt ja nuoret naiset saattavat joutua seurustelusuhteissaan ja niiden päätyttyä kumppaninsa vainon kohteeksi, mikä voi merkitä uhrilleen vuosien piinaa. Jatkotutkimuksessa olisi tärkeää tarkastella nuorten parisuhteissa ilmenevää moniulotteisesti haavoittavaa ja vaikeasti tunnistettavaa vainoa, joka saattaa jopa uhata uhrin henkeä. Tärkeä, ja samalla haastava, sosiaalityöllinen jatkotutkimusaihe olisi tutkia seurusteluväkivaltaa tekijöiden näkökulmasta, jotta ymmärrys ilmiöstä ja sen ennalta ehkäisyn paikoista syvenisi ja jotta väkivaltaa kokevia ja sitä tekeviä nuoria kyettäisiin paremmin auttamaan.

Avainsanat: nuoruus, seurusteluväkivalta, parisuhdeväkivalta, sukupuolistunut väkivalta, haavoittuvuus, selviytyminen, retrospektiivinen kokemuksen tutkimus, hermeneuttis-fenomenologinen tutkimus, standpoint, sosiaalityö

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi _x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi _x_

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	SEURUSTELUVÄKIVALLAN KÄSITTEELLISIÄ JA TEOREETTISIA PAIKANNUKSIA	5
2.1	KATSAUS AIEMPAAN TUTKIMUKSEEN	5
2.2	SEURUSTELUVÄKIVALTA KÄSITTEENÄ JA VALLAN ELEMENTTINÄ	7
2.3	SUKUPOOLISTUNUT VÄKIVALTA	9
2.4	SEURUSTELUVÄKIVALTA HAAVOITTAJAA	12
3	SEURUSTELUVÄKIVALLAN AJALLISET JA YHTEISKUNNALLIS-KULTTUURISET KEHYSTYKSET	15
3.1	NUORUUS ERITYISENÄ ELÄMÄNVAIHEENA	15
3.2	SEURUSTELUVÄKIVALLAN YHTEISKUNNALLIS-KULTTUURISET KEHYKSET	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUKSEN RAJAUKSET	19
4.2	KOKEMUKSEN TUTKIMINEN JA MERKITYSTEN TULKINTA	21
4.3	AINEISTONKERUU JA AINEISTON KÄSITTELY	26
4.4	TUTKIMUKSEN TYTÖT / NAISET	31
4.5	LAADULLINEN SISÄLLÖNANALYYSI AINEISTON ANALYYSIMENETELMÄNÄ	33
4.6	TUTKIMUSEETTISET KYSYMYKSET JA TUTKIJAN POSITIO	37
5	SEURUSTELUVÄKIVALLAN HAAVOITTAJUUS	44
5.1	INTIIMIN LÄHEISYYDEN JA SATUTTAVUUDEN KYTKENNÄT	44
5.2	EMOTIONAALISEN HAAVOITTAJUUDEN ULOTTUVUUDET	49
5.3	VALLAN VÄÄRINKÄYTÖN ILMENTYMIÄ	55
6	SEURUSTELUVÄKIVALLAN PURISTUKSESSA	62
6.1	TYTÖSTÄ NAISEKSI VÄKIVALLAN PURISTUKSESSA	62
6.2	ESTETTY, ESTYNYT JA INHIMILLINEN TOIMIJUUS	65
6.3	NORMALISOITUMINEN: KUN VÄKIVALTA KUTOUTUU ARKEEN	71
6.4	KODIN JA PERHEEN MERKITYKSET	73
6.5	KAHDEN KAUPPA VAI KAIKKIEN ONGELMA?	79
7	SEURUSTELUVÄKIVALLASTA IRROTTAUTUMINEN	84
7.1	KÄSITTELEMINEN JA KOKEMUKSISTA MUILLE KERTOMINEN	84
7.2	'STATUS QUO' HORJUU. VÄKIVALLASTA IRROTTAUTUMINEN	90
7.3	AUTTAVAT JA HAAVOITTAJAVAT INSTITUTIONAALISET KOHTAAMISET	95
7.4	MINÄN UDELLEENRAKENTAMINEN	99
7.5	SEURUSTELUVÄKIVALLAN MERKITYKSET OMAAN ELÄMÄNKULKUUN	104
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	110
8.1	SEURUSTELUVÄKIVALTA RELATIONAALISENA, ELETTYNÄ JA KOETTUNA KOKEMUKSENA.....	110
8.2	SEURUSTELUVÄKIVALTAILMIÖ YHTEISKUNNALLISESSA KONTEKSTISSA.....	115

9	POHDINTA	120
	LÄHTEET	126
	LIITTEET	137

Ei elämä ole vaikeaa,
se on mahdotonta. Ja se tapahtuu.

- Lassi Nummi

1 JOHDANTO

Tarve tietää syvällisemmin seurusteluväkivaltakokemuksista ja niiden saamista merkityksistä sekä pyrkimys paljastaa ilmiön yhteiskunnallisia ehtoja on johdatellut minut tutkimaan tyttöjen kokemuksia nuoruudessa koetusta seurustelusuhdeväkivallasta. Olen kiinnostunut siitä, miten nuoruudessa koettu seurusteluväkivalta, haavoittuvuus ja haavoittavuus sekä väkivallasta irrottautuminen ja siitä selviytyminen merkityksellistyvät naisten elämässä. Tutkin aihetta retrospektiivisestä lähtökohdasta, jolloin tarkastelun kohteena ovat nuoruudessaan seurusteluväkivaltaa kokeneiden tyttöjen, nyt jo aikuistuneiden naisten kokemukset. Ajattelen, että kääntämällä katseen taaksepäin omaan elämänkulkuunsa ihminen saattaa tunnistaa ja ymmärtää siinä asioita, joita ei väkivaltakokemuksen hetkellä tai aivan pian sen jälkeen pystyisi tunnistamaan. Tutkielman empiirisenä aineistona käytän viidentoista seurusteluväkivaltaa kokeneen naisen elämäkertahaastatteluja. Olen tarkastellut kokemuksia aineistolähtöisesti, eli haastatteluista erottuvien teemojen ja käsitteiden kautta, joita aihetta koskevan esiyymmärryksen mukaan voivat olla esimerkiksi haavoittuvuus ja selviytyminen.

Tutkielmassani tarkastelen seurusteluväkivaltaa yksilöllisen kokemuksen lisäksi relationaalisenä, erilaisiin suhteisiin kietoutuvana sekä yhteiskunnallis-kulttuurisena ilmiönä, johon vallan elementtien läsnäolo erottamattomasti kietoutuu. Seurusteluväkivaltaa lähestyn sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksestä (vrt. Nyqvist 2001; Husso 2003; Nikunen 2005; Näre & Ronkainen 2008; Husso ym. 2012; Nikupeteri 2016; Lidman 2015, 2020; Piippo 2022; Isotalo 2023b). Kuten muukin parisuhdeväkivalta, myös seurusteluväkivalta on ilmiönä sukupuolistunut. Tässä tutkimuksessa väkivallan kokijoita ovat tytöt ja naiset, mutta tunnistan samanaikaisesti myös poikien ja nuorten miesten kokemukset väkivaltaisissa intiimisuhteissa.

Sosiaalityön ammatti- ja tutkimusetiikkaan liittyy ohittamaton vaade nostaa esille näkökulmia, jotka jäisivät muuten pimentoon tai vaietuiksi teemoiksi (esim. Laitinen 2004; Nikupeteri 2016). Seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten kokemuksia selviytymisestä, viranomaisten kohtaamisista tai avun saannista ei ole kotimaisessa laadullisessa tutkimuksessa juurikaan tarkasteltu. Nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuva väkivalta onkin Suomessa

edelleen lähes tutkimaton ja tunnistamaton ilmiö, joka myös pysyttelee yhteiskunnalta ja auttamisjärjestelmiltä piilossa (Pekkarinen 2020; Honkatukia 2022; Isotalo 2022, 2023b). Anneli Pohjola (2009, 76) toteaa, että perheen sisäisinä pidettyjä asioita ei aiemmin ole osattu tai haluttu ottaa auttamisjärjestelmissä käsittelyyn, vaikka esimerkiksi väkivallan merkit ovat olleet ilmeisiä: yksityisyyden kynnyks on ollut liian korkea ylitettäväksi (Pohjola mt.; myös Laitinen 2004; Nikupeteri 2019) Väkivallan kokijan, tekijän, lähipiirin ja auttajien voi siis olla hyvin vaikea tunnistaa ja puuttua seurusteluväkivaltaan. Seurusteluväkivalta – kuten muukaan sukupuolistunut väkivalta – ei myöskään välttämättä tule tilastoissa tai tutkimuksissa luotettavasti esiin muun muassa aiheeseen liittyvän salailun vuoksi (esim. Piispa & Heiskanen 2017, 74–77). Ilmiöön liittyikin runsaasti tietämättömyyttä, pelkoa, itsesyytöksiä ja häpeää, joita haluaisin tutkielmani avulla olla purkamassa. Tavoitteenani on lisätä tuoretta, tutkittua tietoa seurusteluväkivallasta yhtenä parisuhdeväkivallan sekä piilorikollisuuden muotona, jotta väkivaltaa tunnistettaisiin paremmin sekä kokijoiden ja heidän läheistensä, että yhteiskunnan ja sen palvelujärjestelmien taholta ja siihen osattaisiin puuttua entistä tehokkaammin.

Myös omakohtaiset sekä omaan sosiaaliseen piiriini kuuluvien naisten aiemmat, toistuvat kokemukset seurusteluväkivallasta ja sen moniulotteisista seurauksista motivoivat minua kartuttamaan tutkimuksellista tietoa aiheesta erityisesti väkivaltaa kokeneiden näkökulmasta, mutta myös ilmiötasolla. Naisiin kohdistuvaan väkivaltaan liittyen Marita Husso (2003, 252–285) on analysoinut sitä, kuinka vaikeiden asioiden käsittelemisessä sukeutuu kommunikointavuuden ongelma, jossa useat erilaiset vaikeat voimat kietoutuvat yhteen. Seurauksena on kipeiden kokemusten jääminen ilman ääneen puhumisen ja jäsentämisen mahdollisuutta. Tällaisen ilmaisun mahdollisuuden halusin retrospektiivisesti antaa tutkimukseen mukaan kutsutuille naisille, heille, jotka ovat eläneet läpi sen todellisuuden ja ne kokemukset, joita olen tulkinnut (vrt. Granfelt 1998, 42). Tutkielmani nojaa hermeneuttis-emansipatoriseen tiedonintressiin, joka tässä yhteydessä tarkoittaa pyrkimystäni kuvailla, ymmärtää ja tulkita seurusteluväkivallan, haavoittuvuuden ja selviytymisen kokemuksille annettuja merkityksiä, pyrkien samalla lisäämään yleistä ymmärrystä siitä, miten nuorten seurusteluväkivaltaa voitaisiin yhteiskunnassamme ehkäistä ja miten väkivaltaa kokeneita voidaan parhaiten auttaa.

Tutkielman tavoitteena on myös osallistua seurusteluväkivaltaa koskevaan yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun tarkastelemalla nuorten seurusteluväkivaltaa sosiaalityön

tutkimuksen kohdeilmionä ja lisäämällä ymmärrystä seurustelusuhdeväkivallasta yksilön kokonaisvaltaisena kokemuksena, jota sosiaalinen ja yhteiskunnallis-kulttuurinen todellisuus kehystävät. Aihe kytkeytyy sosiaalityöhön tieteenä ja käytäntönä muun muassa siten, että sosiaalityöllä, esimerkiksi perhesosiaalityöllä ja lastensuojelulla, on tärkeä rooli väkivaltaa kokeneiden nuorten tunnistamisessa ja auttamisessa. On kuitenkin tärkeää ottaa huomioon, että nuorten omat näkemykset voivat myös poiketa aikuisten näkemyksistä siinä, mikä olisi parasta ennaltaehkäisyä ja tukea seurusteluväkivaltakokemuksiin liittyen (Korkmaz & Överlien 2020; Tagesson & Gallo 2022). Tämän vuoksi pidän tärkeänä ennen kaikkea ihmisten omakohtaisten seurusteluväkivaltaan liittyvien kokemusten ja merkitystenantojen tutkimista. Tutkielmassani asemoidun myös nuorisotutkimuksen, kulttuurintutkimuksen ja väkivaltatutkimuksen monitieteisille areenoille. Ajattelen, että seurustelusuh-teissa tapahtuva väkivalta on vaikutuksiltaan ja kosketuspinoiltaan niin moniulotteinen, että ilmiön ja kokemusten näkyväksi tekeminen olisi vaikeaa, ellei mahdotonta, ainoastaan yhdelle tieteenalalle ominaisten kehystysten kautta.

Tutkimusten (mm. Kovanen 2014; Kennedy ym. 2018; Isotalo 2019; Överlien ym. 2020) mukaan oleellista on myös tunnistaa, että nuorten seurusteluväkivallan kokemukset eivät suinkaan aina ole yksittäisiä konfliktitilanteita, vaan väkivalta on usein syklistä ja myös seurusteluväkivallalla, kuten muullakin parisuhdeväkivallalla, on taipumus raaistua ja monipuolistua. Tutkimukseni tulokset tekevät näkyväksi sen, että samoin kuin aikuisten parisuhdeväkivallassa, myöskään nuorten seurusteluväkivallassa suhteen päättymisen tai rikosilmoitus ei automaattisesti merkitse väkivallan päättymistä (Isotalo 2019, 64). Eron jälkeinen vaino koskettaa myös nuoria ja heidän parisuhteitaan. Myöskään terveydenhuollon tai muiden viranomaisten apuun turvautuminen ei välttämättä merkitse väkivallan loppumista kokijan elämässä. Tämä todentui myös haastattelemieni naisten kertomuksissa. Nuorten välisissä suhteissa tapahtuva väkivalta onkin koko yhteiskunnan läpäisevä, moniulotteinen sosiaalinen ja kansanterveydellinen ongelma, jonka ehkäisytyöhön on otettava mukaan myös väkivaltaa kohdanneet. Tähän pyrin omassa tutkielmassani antamalla puheenvuoron seurusteluväkivaltaa nuoruudessaan kokeneille naisille.

Tutkielma jakautuu yhdeksään lukuun ja etenee johdannon jälkeen lukuun 2, jossa taustoitan tutkimusta aiemmin tehdyllä kansainvälisellä ja kotimaisella seurusteluväkivalta-tutkimuksella, avaan oleellisia väkivaltakäsitteitä sekä kuvaan sukupuolistuneen väkivallan ja universaalien haavoittuvuuden määritelmät.

Luvussa 3 kiinnitän seurusteluväkivaltailmiön nuoruusikään sekä yhteiskunnallis-kulttuuriseen kontekstiin.

Luvussa 4 kerron tutkimuksen toteuttamisesta. Esittelen aluksi tutkimustehtävän ja tutkimuksen rajaukset, jonka jälkeen käsittelen kokemusten ja niiden saamien merkitysten ymmärtämistä. Esittelen tutkielmani filosofiset lähtökohdat sekä hermeneuttis-fenomenologisen lähestymistavan. Kuvaan myös tutkimuksen käytännön toteutuksen: kerron haastatteluaineiston hankinnasta sekä kuvailen elämäkerrallista aineistoa ja sen analysointia laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Luvussa neljä pohdin myös tutkimuksen eettisiä kysymyksiä ja tutkijan paikkaani.

Tulosluvuissa 5, 6 ja 7 käsittelen tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia seurusteluväkivallasta, sen ilmenemismuotoja sekä väkivaltakokemusten saamia merkityksiä naisten elämäntilanteissa. Peilaan analyysini tuloksia aihealueen muihin tutkimuksiin ja sekä intiimisuhteiden väkivaltaa koskevaan ajankohtaiseen keskusteluun. Luvussa viisi avaen erilaisia seurusteluväkivallan ilmenemismuotoja ja niihin liittyvää haavoittavuutta sekä analysoin vallan väärinkäytön haavoittavuutta. Luku kuusi kertoo tyttöjen naiseksi kasvamisesta seurusteluväkivallan puristuksessa: kuvaan, millaiseksi tytön elämä ja toimijuuden tila muodostuvat. Käsittelen luvussa myös kodin ja lapsuudenperheen saamia merkityksiä parisuhdeväkivallan kontekstissa. Luvussa seitsemän tarkastelen väkivaltaisesta suhteesta ja elämäntilanteesta irroutautumista. Analysoin erilaisia käännekohtia ja tyttöjen tekemiä oivalluksia, sekä millaista apua ja tukea he ovat saaneet tai jääneet vaille. Kuvaan, miten naiset rakentavat suhdetta koettuun ja yrittävät ymmärtää sitä osana elämäntarinaansa. Luvussa teen tulkintoja väkivallan haavoittavuuden, haavoittuvuuden, minän uudelleenrakentamisen ja väkivallasta selviytymisen merkityksistä. Universaalien haavoittuvuuden käsite kehystää tutkielmani kaikkia tuloslukuja.

Luvun 8 johtopäätöksissä kokoan tulokset tarkastelemalla seurusteluväkivaltaa ja sen haavoittavuutta relationaalisenä kokemuksena ja merkitystenantoina. Lisäksi tarkastelen institutionaalisen haavoittavuuden ulottuvuuksia seurusteluväkivallan kontekstissa.

Tutkielman päättävässä luvussa 9 pohdin yleisemmällä tasolla seurusteluväkivallan saamia merkityksiä naisten elämän eri vaiheissa sekä arvioin tutkielman toteutusta ja rajoituksia. Esitän myös, millaista jatkotutkimusta nuorten välisestä seurusteluväkivallasta olisi tarpeellista tehdä.

2 SEURUSTELUVÄKIVALLAN KÄSITTEELLISIÄ JA TEOREETTISIA PAIKANNUKSIA

2.1 Katsaus aiempaan tutkimukseen

Kansainvälinen, eritoten yhdysvaltalainen, seurusteluväkivaltatutkimus on runsasta ja monitieteistä¹. Länsimaisessa eri tieteenalojen tutkimuksessa seurusteluväkivaltaa on tutkittu erityisesti väkivaltaa kohdanneiden nuorten, palvelujärjestelmien sekä terveydenhuollon ja oikeusjärjestelmän näkökulmista (mm. Hellevik & Överlien 2016; Korkmaz 2017; Taquette & Monteiro 2019; Barter ym. 2022). Vaikka eri tieteenaloilla lähestytäänkin seurusteluväkivaltaan liittyviä tutkimuskysymyksiä eri tavoin, yhteistä on halu lisätä ymmärrystä ihmisyydestä ja maailmasta, jossa elämme. Nykytutkimuksessa painottuvat myös aiheeseen liittyvät psykologiset näkökulmat (mm. Viejo ym. 2018). Tarkastellessaan lapsuuden ja nuoruuden väkivaltakokemuksille altistumista Carmen Viejo ynnä muut (2018) ovat havainneet merkittäviä eroja sukupuolistuneen väkivallan uhreiksi joutuneiden naisten sekä aiemmilta väkivaltakokemuksilta välttyneiden naisten välillä. Erityisesti nuoruuden seurusteluväkivaltakokemuksella näyttää Viejon ym. mukaan olevan vaikutusta sukupuolistuneen väkivallan uusiutuviin kokemuksiin.

Osa tutkijoista puolestaan peräänkuuluttaa tutkimuskentältä väkivaltaan liittyvien kontekstuaalisten, tilannekohtaisten ja relationaalisten tekijöiden parempaa tunnistamista. Muutoin nuorten seurustelusuhteissa tapahtuva väkivalta on vaarassa tulla nähdyksi vain aika-ajoin käsistä karkaaviksi konflikteiksi, mikä puolestaan vaikeuttaa seurusteluväkivallan vakavuuden ja moniulotteisuuden tunnistamista. (Överlien ym. 2020.) Tutkimuksellista kiinnostusta on viime vuosina herättänyt myös seurusteluväkivallan muotojen ja kanavien monipuolistuminen teknologisen kehityksen myötä sekä digitaalisen seurusteluväkivallan vaikutukset uhreihin (mm. Stonard ym. 2014; Baker & Carreño 2016; Barter ym. 2017). Yhteistä koko

¹ Englanninkielisessä, etenkin yhdysvaltalaisessa tutkimuskirjallisuudessa käytetään nuorten seurustelusuhdeväkivallasta useimmiten käsitteitä *adolescent/teen/youth/young people dating violence*. Myös käsite *youth/teenage intimate partner violence (IPV)* viittaa nuorten intiimisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan. Tällöin, samoin kuin suomen kielen sanassa seurustelusuhde, sanan 'suhde' merkitys korostuu: kyseessä on parisuhdeväkivalta.

tutkimuskentälle on seurusteluväkivallan näkeminen yksilön ongelman sijaan sosiaalisena ongelmana, joka vaatii entistä laajempaa yhteiskunnallista huomiota (Korkmaz 2017).

Pohjoismaissa aihetta on tutkittu eniten Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa (mm. Hellevik & Överlien 2016; Korkmaz 2017; Tagesson & Gallo 2022), kun taas Suomessa tutkimuksellinen kiinnostus aiheeseen on herännyt hieman laajemmin viime vuosina. Seurusteluväkivaltaan liittyviä tutkimuksellisia katvealueita on kuitenkin edelleen runsaasti, eikä lapsia ja nuoria käsittelevissä valtakunnallisissa väkivaltatutkimuksissakaan aina viitata seurusteluväkivaltaan. Esimerkiksi viimeisimmässä Nuorisoriikollisuuskyselyssä (Näsi 2016) tai sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelmassa vuosille 2020–2025 (Korpilahti ym. 2019) seurusteluväkivaltaa ainoastaan sivutaan lyhyesti, kuten viimeisimmässä kansallisessa lapsiuhritutkimuksessakin (Mielityinen ym. 2023). Lapsiuhritutkimuksessa kuitenkin erotellaan ensimmäistä kertaa ikätovereiden keskinäinen väkivalta omiksi aihekokonaisuuksikseen, todeten samalla, että samanikäisten lasten ja nuorten välillä tapahtuvaa väkivaltaa ei Suomessa edelleenkään tunnisteta riittävän hyvin (mt.). Tuoreet keskustelunavaukset tehtiin vuonna 2023 julkaistuissa sosiaali- ja terveysministeriön toimenpidesuunnitelman väliraportissa (Isotalo 2023a) sekä Tilastokeskuksen sukupuolistunutta väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa käsittelevässä loppuraportissa (Attila ym. 2023), joissa nuorten tyttöjen ja naisten kokema seurustelusuhdeväkivalta nostetaan esiin omana, kipeästi huomiota kaipaavana ilmiönään.

Nuorten seurusteluväkivalta kokonaisuudessaan tunnistetaankin myös Suomessa sosiaalisiksi ja sukupuolistuneiksi ongelmaksi, jota on jatkossakin tutkittava omana erityisenä ilmiönään ja erityisesti sosiaalityö- ja sosiaalityön näkökulmasta (mm. Honkatukia ym. 2022). Seurusteluväkivaltaa on tähän mennessä tutkittu pääasiassa kvantitatiivisin kyselytutkimuksin ja selvityksin, joissa on tarkasteltu muun muassa väkivallan yleisyyttä ja sukupuolittuneisuutta, tekojen areenoita, vakavuutta ja niistä aiheutuneita vammoja, väkivallan ilmituloa, nuorten sosiaalista taustaa sekä sitä, kenelle nuoret väkivaltakokemuksistaan kertovat (mm. Salmi 2009; Niemi 2010, 2011; Fagerlund ym. 2013; Kovanen 2019; Isotalo 2021, 2023a, 2023b; Kaakinen & Näsi 2021; Ellonen ym. 2022). Päivi Honkatukia (2017, 325) toteaaakin, että Suomessa on karttunut suhteellisen paljon tilastotietoa nuorten välisestä väkivallasta, mutta niukemmin laadullista ymmärrystä siitä, mitä väkivalta nuorille merkitsee ja miten he siihen suhtautuvat (vrt. Heiskanen & Ruuskanen 2010, 50). Tähän tutkimuskatveeseen pyrki osaltaan vastaamaan Tampereen yliopistossa vuosina 2019–2023 toteutettu

Kiistelty suostumus -tutkimushanke, jossa tutkittiin 15–24-vuotiaiden nuorten kokemuksia muun muassa intiimisuhteissa tapahtuneesta seksuaalisesta häirinnästä ja seurustelusuhdeväkivallasta. Vastaava nuorten haastattelututkimus on aiemmin toteutettu kuudessa Euroopan maassa. (Honkatukia ym. 2022.)

Oleellinen huomio kotimaisesta parisuhdeväkivaltatutkimuksesta on se, että useimmiten tutkittavien joukko koostuu jo valmiiksi palvelujen piirissä olevista henkilöistä (Kaittila 2017a, 101). Toisaalta ainoastaan pieni osa nuorten kokemasta väkivallasta saatetaan viranomaisten tietoon (esim. Isotalo 2019). Olenkin halunnut laajentaa aihepiirin tutkimuksellista näkökulmaa ja tarkastella seurusteluväkivaltakokemuksia erityisesti sellaisten naisten kohdalla, jotka eivät nuoruusiässään ole hakeneet – tai avunpyynnöistään huolimatta saaneet – apua seurusteluväkivaltaan, eivätkä siten tuolloin ole välttämättä päätyneet virallisen avun ja tuen piiriin. Kuten muun muassa Anniina Kaittila (mt.) toteaa, kotimaista tutkimusta tästä aiheesta tarvitaan lisää, jotta löydettäisiin samalla vastauksia muun muassa kysymykseen siitä, miten palvelujärjestelmämme tukee, tai toisaalta estää avun piiriin hakeutumista.

Seurustelukumppanin tekemästä väkivallasta ei tutkimusmielessä saada riittävän kattavaa tietoa pelkästään kouluterveys-, lapsiuhri- tai nuorisorikollisuuskyselyistä (Isotalo 2019, 55). Tämän tutkielman kaltaista, väkivaltakokemuksia retrospektiivisesti tarkastelevaa sosioliteellistä tutkimusta seurusteluväkivaltaa nuorena kokeneiden naisten näkökulmasta ei ole toteutettu ainakaan Suomessa. Tavoitteenani onkin lisätä seurusteluväkivaltailmiön tieteelliseen tarkasteluun moniäänisyyttä. Ajattelen ilmiöön liittyvän sosiaalisen stigmatisoinnin lisäksi myös yhteiskunnallista tabuluontoista vaikenemista ja vaijantamista, joita haluan tutkielmani avulla hällventää.

2.2 Seurusteluväkivalta käsitteenä ja vallan elementtinä

Nuorten suhtautuminen seurusteluun näyttöytyy kulttuuri-, aika- ja uskontosidonnaisena. Nuorilla on erilaisia tapoja ymmärtää parisuhde, ja yksiselitteistä seurustelusuhteen määrittelyä on vaikea saavuttaa – se mikä toiselle on seurustelua, ei välttämättä ole sitä toiselle. Nuorten seurustelusuhdet poikkeavatkin aikuisten parisuhteista. Seurustelusuhdet ovat usein lyhytkestoisia, eikä vakituistakaan suhdetta välttämättä mielletä aina kovin vakavaksi. Lisäksi kumppanin kanssa harvemmin asutaan samassa kodissa. Olipa seurustelusuhde vakava tai kepeä, sen kesto tai suhteen muut reunaehdot minkälaiset hyvänsä, kuka tahansa voi

kuitenkin joutua seurusteluväkivallan uhriksi. Väkivallan kohtaaminen ei katso ikää, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, eettistä, taloudellista tai uskonnollista taustaa. (Aaltonen 2012, 109; Kovanen 2014, 53–57.)

Kuten käsillä olevan tutkimuksen aineisto osoittaa, seurusteluväkivallalle on tyypillistä sen vähittäinen hivuttautuminen suhteeseen. Jos seurustelusuhteissa tapahtuvan väkivallan tunnistaminen on haastavaa aikuisille, on se vähintään yhtä vaikeaa nuorille itselleen. Esimerkiksi seurustelukumppanin mustasukkaisuus voi nuoren mielestä tuntua aluksi romanttiselta ja imartelevalta. Nuoren voi kuitenkin olla vaikeaa ymmärtää, missä raja normaalin ja väkivaltaisen käytöksen välillä kulkee (Kovanen mt., 53), sillä nuoren elämäkokemus, itsetuntemus ja parisuhteessa olemisen taidot ovat vasta kehittymässä. Yhteiskunnassamme vallitsee myös vahva kulttuurinen mielikuva siitä, millaista seurustelun tulisi parhaimmillaan olla. Tämä saattaa johtaa häpeään ja epäonnistumisen tunteisiin seurusteluväkivaltaa kohdatessa ja väkivaltaa kokeneen voikin olla vaikea kertoa kokemastaan muille (Honkatukia 2022). Seurauksena voivat olla väkivallan moniulotteiset, kielteiset vaikutukset nuoren kasvulle ja kehitykselle.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisemassa väkivaltakäsitteiden sanastossa *'väkivalta'* tarkoittaa Maailman terveysjärjestö WHO:n² määritelmän mukaisesti ”vallan, kontrollin tai fyysisen voiman tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista siten, että tämä kohdistuu toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään ja että tämä johtaa tai voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen tai kuolemaan.” Määritelmässä väkivalta yhdistetään tekoon eikä lopputulokseen. Väkivaltaisen teon luonne laajenee, kun *'fyysisen voimankäytön'* lisäksi määritelmään kytetään *'vallan'* käsite. Siten väkivallan käsite laajennetaan koskemaan ilmeisempien väkivaltaisten tekojen ohella myös uhkauksia, pelottelua ja tekoja, jotka johtuvat valtasuhteesta. (Bildjuschkin ym. 2020.)

Seurusteluväkivallan määrittelyssä lähdetään siitä, että mikä tahansa tahallinen tai tavoitteellinen toiminta, joka satuttaa, alistaa, mitätöi tai vaientaa toista ihmistä, on väkivaltaista riippumatta siitä, onko teko fyysinen vai ei. Seurusteluväkivallassa väkivallan muodot

² WHO (World Health Organization).

voivat olla moninaisia ja väkivalta voi tapahtua läsnä ollen tai digitaalisesti. Väkivallan tekijä – nykyinen tai entinen kumppani – voi käyttää samanaikaisesti useita erilaisia keinoja hallitakseen, uhatakseen, hyväksikäyttääkseen, kontrolloidakseen, vainotakseen ja/tai satuttaakseen väkivallan kohdetta. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna väkivalta muodostaa moniulotteisen jatkumon, johon kuuluvat muun muassa sanallinen, fyysinen, emotionaalinen, seksuaalinen, digitaalinen, kemiallinen, instrumentaalinen, taloudellinen, henkinen tai hengellinen vallan ja voiman väärinkäyttö. (mm. Kovanen 2014; Stonard ym. 2014; Bildjuschkin ym. 2020.)

Tutkielmassani väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten näkökulma on asetettu ensisijaiseksi. Tarkastelen seurusteluväkivaltaa yhtenä parisuhdeväkivallan muotona ja nuoriin tyttöihin kohdistuvana sukupuolistuneena väkivaltana. Parisuhdeväkivallassa on kyse paitsi yhteiskunnallisesta ja sosiaalisesta ongelmasta, myös yksityiselämään liittyvistä intiimisuhteista (Husso 2003, 13). Seurusteluväkivallan tekijä on nuoren nykyinen tai entinen oma kumppani, jonka kanssa on jaettu rakkauden, intiimin läheisyyden ja usein myös seksuaalisuuden kokemuksia. Nämä kokemukset voivat toimia myös vallan instrumentteina ja tämä tekee seurusteluväkivallasta aivan erityisen väkivallan muodon kokemuksellisuuden ja haavoittavuuden näkökulmasta.

Väkivaltakeskustelussa ja -tutkimuksessa käytetään kokijan lisäksi yleisesti myös termiä uhri; vaikka olenkin kokemusten tutkijana valinnut puhua tutkielmassani pääsääntöisesti seurusteluväkivaltaa kokeneista, on tärkeää muistaa myös uhrin näkökulma. Ajattelen muun muassa Merja Laitisen (2004), Päivi Honkatukian (2008), Suvi Ronkaisen ja Sari Näreen (2008), Anna Nikupeterin (2016) sekä Sibel Korkmazin (2021) tavoin, että uhrin aseman myöntäminen jollekulle merkitsee samalla väkivaltakokemuksen haavoittavuuden sekä uhrin avun ja tuen tarpeen tunnustamista. Sitä vastoin väkivaltakokemuksista ”selviytyneellä” ei välttämättä aina katsota olevan samaa tarvetta; jotta voidaan vastata nuorten oletettuun avun ja tuen tarpeeseen, vaikuttaa välttämättömältä tunnustaa heidät myös uhreiksi ja samalla tunnistaa heidän asemansa esimerkiksi auttamis- ja rikosoikeusjärjestelmässä.

2.3 Sukupuolistunut väkivalta

Seurusteluväkivalta on usein myös sukupuolistunutta väkivaltaa (Piispa & Heiskanen 2017; Isotalo 2023a, 2023b). Tyttöihin ja naisiin kohdistuva väkivalta on globaali, monenlaisia

yhteiskuntia koskettava sosiaalinen ja terveydellinen ongelma sekä ihmisoikeusrikkomus (mm. Törmä & Pentikäinen 2016; Laitinen ym. 2017). Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus, niin kutsuttu Istanbulin sopimus saatettiin kansainvälisesti voimaan vuonna 2014, Suomen ratifioidessa sopimuksen vuonna 2015. Sopimuksen avulla pyritään parantamaan naisten ihmisoikeuksia Euroopassa, estämään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, suojelemaan väkivallan uhreja sekä saattamaan väkivallan tekijät vastuuseen teoistaan. (Törmä & Pentikäinen 2016.)

Useissa maissa väkivallan korkea esiintyvyys liittyykin sukupuolten väliseen epätasa-arvoon, kun taas Suomessa kärsitään niin kutsutusta Pohjoismaisesta paradoksista³: sukupuolten laaja-alaisen tasa-arvon ja tyttöihin ja naisiin kohdistuvan väkivallan samanaikaisesta esiintymisestä. (Piippo ym. 2022; Wemrell ym. 2022.) Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on pohjoismainen perusarvo, joka on osaltaan vaikuttanut siihen, että Pohjoismaiden katsotaan olevan monilla mittareilla mitattuna maailman tasa-arvoisin alue (Gracia & Merlo 2016). Sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta tilanne on kuitenkin ristiriitainen. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) onkin arvostellut Suomen tasa-arvopolitiikkaa, sillä se on osittain johtanut sukupuolineutraaliin lähestymistapaan poliittisessa päätöksenteossa ja palvelujärjestelmissä. Naisten kokemukset parisuhde- ja perheväkivallan uhreina tulevat ohitetuiksi, kun tarve puuttua parisuhdeväkivaltaan ja erityisesti sukupuolistuneen väkivallan näkökulma on jäänyt huomioimatta. (GREVIO 2019, 6–7.) Toisaalta myös sukupuolten välisen tasa-arvon kehitys on viime vuosina taantunut ja ottanut maailmanlaajuisesti jopa takapakkia, myös Euroopassa ja tasa-arvon mallimaana pidetyssä Suomessa. Muun muassa Husso ynnä muut (2020a, 3) ovat todenneet tasa-arvon, demokratian ja yhdenvertaisuuden kokeneen vastaiskuja eri puolilla maailmaa. Kohteena ovat monissa maissa olleet sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvät toimenpiteet ja ilmiöt, kuten aborttilainsäädännön kiristäminen, kotona tapahtuvan väkivallan dekriminialisointi sekä naisiin kohdistuvan julkisen vihapuheen lisääntyminen (mt., 3).

Väkivallan tiedetään siis olevan sukupuolistunut ilmiö, sukupuolen määrittäessä sekä väkivallan tekemistä että kokemista, mutta myös sen ymmärtämistä ja väkivallalle annettuja

³ Engl. *'The Nordic paradox'*

merkityksiä (Heiskanen & Ruuskanen 2010; Niemi ym. 2017). Suomessa tytöt ja naiset kokevat toistuvaa väkivaltaa sekä lähisuhde- ja seksuaaliväkivaltaa enemmän kuin miehet ja raportoivat yli kaksi kertaa miehiä useammin väkivallan aiheuttaneen fyysisiä vammoja sekä yli kolme kertaa useammin psyykkistä oireilua (Heiskanen & Ruuskanen 2010). Intiimi parisuhdeväkivalta on yleisin naisten kokeman väkivallan muoto ja parisuhteissa tapahtuva seksuaalinen väkivalta on Suomessa yleisempää verrattuna moneen Euroopan maahan (mm. Ronkainen & Näre 2008, 24–25; FRA 2014)⁴. Yksityisasunnoissa uhkailu- ja väkivallatilanteet kohdistuvat yleisemmin naisiin, miehet puolestaan kohtaavat väkivaltaa useammin tuntemattomien tai puolittutujen taholta julkisilla paikoilla. Väkivallan tekijöinä sekä naisten että miesten kokemassa väkivallassa ovat useimmiten miehet. (Heiskanen & Ruuskanen 2010; Koltola & Näsi 2022; Attila ym. 2023.)

Useissa kotimaisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Heiskanen & Ruuskanen 2010, 15–16; Thoresen & Hjemdal 2014, 129–130; Leemis ym. 2022, 4; Beuker 2023, 71–73) on osoitettu, että sukupuolten välinen ero väkivallan kohteeksi joutumisessa pätee erityisesti seksuaaliseen ja vakavaan seksuaaliseen väkivaltaan. Oman kumppanin harjoittamaa seksuaalista väkivaltaa kokevat lähes yksinomaan naiset. Margunn Björnholt ja Ole Hjemdal (2018, 475–477) huomauttavatkin, että arvioitaessa väkivallan sukupuolistuneisuutta tulisi seksuaalisen väkivallan esiintyminen ottaa tutkimuksissa huomioon. Heidän mukaansa väkivallan sukupuolistuneisuus nousee kuitenkin merkittävimmin esiin kysyttäessä tutkittavien pelosta loukkaantua tai kuolla väkivallan seurauksena. Verrattuna miehiin, pelon kokemus näyttää olevan merkittävän yleistä niiden naisten kohdalla, jotka ovat altistuneet vakavalle väkivallalle oman kumppaninsa taholta. Björnholt ja Hjemdal (mt.) ehdottavatkin, että parisuhdeväkivallan sukupuolistuneisuutta arvioitaessa olisi tärkeää ottaa huomioon väkivallan kohteen kokema uhka ja pelko. Nämä kokemukset kytkeytyvät väkivaltaan liittyvään vallan ja voiman väärinkäyttöön.

Kuten edellä olen kuvannut, seurusteluväkivaltaa on perusteltua tarkastella sukupuolistuneen väkivallan viitekehysessä. Tutkielmani lukeutuu sukupuolen ja väkivallan yhteyksiä

⁴ Kaikissa EU:n jäsenvaltioissa tehdyn tutkimuksen (FRA 2014) mukaan noin joka viides (22 %) parisuhteessa oleva tai ollut tyttö tai nainen on kokenut fyysisistä ja/tai seksuaalista parisuhdeväkivaltaa 15 ikävuodesta lähtien. Suomessa vastaava luku on 30 prosenttia.

selvittävään tutkimukseen ja nojaa feministiseen tutkimusperinteeseen (ks. esim. Ojuri 2004, 25–27), jossa väkivalta nähdään osana vallankäyttöä. Suomalaisissa feministisen tutkimusperinteen mukaisissa väkivaltatutkimuksissa on käytetty ilmauksia sukupuolistunut, seksuaalisoitunut ja sukupuolittunut väkivalta viittaamaan siihen, että sukupuoli ja seksuaalisuus nivoutuvat osaksi väkivallan rakennetta sekä väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, asenteita ja selitystapoja. (Ronkainen & Näre 2008, 21.) Kotimaisista tutkijoista muiden muassa Leo Nyqvist (2001), Marita Husso (mm. 2003; 2012), Satu Lidman (2015), Anna Nikupeteri (2016), Suvi Ronkainen (2017) ja Sisko Piippo (2022) toteavat sukupuolen olevan oleellinen väkivallan sosiaalista, kulttuurista, rakenteellista ja yhteiskunnallista merkityksellistämistä ohjaava tekijä. Marianne Liljeströmiä ja Susanna Paasosta (2010) mukaillen näen tärkeänä, että tulkinnan ja subjektiivisen kokemuksen – sekä etiikan – keskeistä asemaa edelleen edistetään (muussakin kuin feministisesti orientoituneessa) tutkimuksessa.

Perustelen näkökulmavalintaani Ronkaisen (mt., 34) tavoin kyseenalaistamalla väkivaltatutkimuksen mahdollisuutta ja mielekkyyttä tavoitella neutraaliutta tai täyttä objektiivisuutta. Erityisesti sosiaalitieteellisen väkivaltatutkimuksen tehtävänä on kurottautua rajattujen tekojen, yksittäisten tapahtumakulkujen ja taustamuuttujien tarkastelun yli ja ohitse (ks. myös Lelaurain ym. 2017). On pyrittävä näkemään ja ymmärtämään, kuinka osallisten erilainen asema suhteessa väkivaltaan, osallisten väliset valtasuhteet, eroavuudet toiminnan mahdollisuuksissa sekä sukupuolen kytkeytyminen näihin ovat yhteydessä väkivallan ytimeen, sattavuuteen (mt., 34). Husson ynnä muiden (2020a, 2–3) mukaan sukupuolen ja väkivallan tutkimus herättää edelleen moninaisia tunteita ja torjumisia, ja väkivallan mukanaan tuomaa kärsimystä on usein vaikeaa tunnistaa ja kohdata. Väkivallan kohteena oleminen on yhteiskunnassamme kokemus, joka erottaa väkivallan uhrin niistä, jotka eivät ole kohdanneet samanlaisia haavoittumisia (mt., 3). Antamalla puheenvuoron seurusteluväkivaltaa nuoruudessaan kokeneille naisille haluan tuoda sukupuolistuneen väkivallan todellisuutta myös yleisesti näkyville (vrt. Lidman 2020, 40).

2.4 Seurusteluväkivalta haavoittaa

Tutkielmassani nojaan Martha Finemanin ja Judith Butlerin määrittelyihin haavoittuvuudesta, tarkastellen haastattelemieni naisten nuoruudenkokemuksia seurusteluväkivallasta universaalin haavoittuvuuden kehyksen kautta. Vaikka haavoittuvuuden käsitteelle ei olekaan olemassa yhtä yhteisesti sovittua tai vakiintunutta merkitystä, on sosiaalityön

tutkimusetiikan näkökulmasta tärkeää määritellä, mitä haavoittuvuus ja haavoittavuus kussakin tutkimuksessa tarkoittavat. Käsitteiden käytössä tulee olla eettisesti ja teoreettisesti huolellinen, tietoinen seurauksista sekä valita sellaisia käsitteitä, jotka eivät millään tavoin leimaa tai stigmatisoi yksilöitä tai ihmisryhmiä (Virokannas ym. 2020, 17–18).

Haavoittuvuuden käsitettä voidaan tarkastella ihmisyytemme ontologisena ehtona, kuten filosofi ja feminismin teoretikko Judith Butler (mm. 2004; 2016) tekee tutkiessaan ruumiillisen haavoittuvuuden etiikkaa (Mackenzie ym. 2014.). Butler tarkastelee luontaisen haavoittuvuuden eettisiä vaikutuksia, sillä ruumiillinen haavoittuvuus altistaa meidät toisten toimille, jotka voivat saada ilmiasunsa monenlaisina reaktioina – väkivallasta huolenpitoon, hyväksikäytöstä anteliaisuuteen ja halveksunnasta rakkauteen (Mackenzie ym. mt.).

Oikeusteoretikko ja poliittinen filosofi Martha Fineman (2008) toteaa, että tyypillisesti ‘haavoittuvuus’ käsitteenä on liitetty uhriasemaan, riippuvuuteen, puutteeseen tai patologiisuuteen. Hän onkin pitänyt tärkeänä kehittää ajatusta universaalista, yleisinhimillisestä haavoittuvuudesta, joka "perustuu ruumiillisuuteemme, kantaen mukanaan alati olemassa olevaa mahdollisuutta vahingoittumiseen, vammautumiseen tai epäonneen" (Fineman 2010, 267). Haavoittuvuus on sekä universaali että väistämätön ja pysyvä inhimillisen olotilan piirre, mutta Fineman ei myöskään kiellä ajatusta siitä, että jotkut yksilöt tai ryhmät voivat olla haavoittuvampia kuin toiset. Haavoittuvuus on monimutkainen ilmiö, joka ilmenee monin eri tavoin ja joka voi kumuloitua ja siirtyä sukupolvelta toiselle. (Kuronen 2022, 66.)

Haavoittuvuuden analyysissä ei voida myöskään ohittaa intersektionaalisuuden eli ristiteävyyden näkökulmaa. Intersektionaalisuus tarkoittaa useiden eri tekijöiden, kuten iän, sukupuolen, sosiaalisen aseman, koulutuksen, elämäkokemuksen, seksuaalisen suuntautumisen, etnisen taustan tai uskonnon yhtäaikaista vaikutusta johonkin tiettyyn ilmiöön. (Esim. Lidman 2015, 21.) Haavoittuvuuden ymmärtämisessä on tärkeää nähdä, millaiset tekijät haavoittuvuutta syventävät tai altistavat eri tavoin haavoittamiselle (Ronkainen & Näre 2008, 14). Tässä seurusteluväkivaltaa ja sen haavoittavuutta koskevassa tutkimuksessa intersektionaaliset vaikutukset tulevat esiin sukupuoleen, ikään ja elämäkokemukseen, mutta myös sosiaaliseen asemaan liittyvissä tekijöissä.

Fineman käyttää haavoittuvuutta myös suhdekäsitteenä, viitaten yksilöiden välisiin suhteisiin, mutta erityisesti yksilöiden ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin. Hänen mukaansa

tutkimuksessa olisi keskityttävä haavoittuvuutta tuottaviin sosiaalisiin prosesseihin sekä yhteiskunnan ja sen instituutioiden vastuuseen haavoittuvuuden riskien ja seurausten vähentämisessä. (Mt., 269.) Butler (mm. 2016, 63) katsoo, että monitulkintaisuus ja epävarmuus – inhimillinen haavoittuvuutemme toisten tekojen edessä – synnyttää eettisiä velvoitteita lievittää kärsimystä ja korjata haavoittuvuutta pahentavaa epätasa-arvoa. Butlerin ja Finemanin ajattelua mukailleen Elina Virokannas ynnä muut (2020) ja Marjo Kuronen (2022) esittävätkin, että sosiaalityön tutkimuksessa ja haavoittuvuuden analyysissa tulisi kääntää katse yksilön haavoittuvuuden sijaan erityisesti haavoittaviin elämäntilanteisiin, sosiaalisiin prosesseihin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Yhteiskunnalliset rakenteet, kuten palvelujärjestelmät, voivat toisaalta vähentää, mutta toisaalta myös luoda, ylläpitää ja toisintaa haavoittavia tilanteita ja kokemuksia, kuten myös käsillä olevan tutkielman valossa voidaan nähdä.

Tärkeää on myös tunnistaa haavoittuvuuden ajalliset, paikalliset, relationaaliset ja rakenteelliset ulottuvuudet sekä yhteiskunnassa ilmenevät sukupuolittuneet käytännöt, jotka jäävät haavoittuvuuden analyysissa usein huomiota vaille. (Virokannas ym. 2020; Kuronen 2022.) Parhaimmillaan haavoittuvuuden käsite tavoittaa siten sekä yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen liittyvän haavoittavuuden että yksilöllisen haavoittuvuuden, kuten traumaattiset kokemukset (Kuronen 2022). On myös tärkeää muistaa, että haavoittuvuus ei tarkoita yksilön asettamista pelkästään uhrin asemaan.

3 SEURUSTELUVÄKIVALLAN AJALLISET JA YHTEISKUNNALLIS-KULTTUURISET KEHYSTYKSET

3.1 Nuoruus erityisenä elämänvaiheena

Parisuhde- ja seurusteluväkivallassa ei ole kyse kokemuksesta, joka rajautuisi ainoastaan nuoruusikään, mutta ei myöskään ilmiöstä, joka ei kosketa lainkaan nuoruutta ja nuoria (vrt. Aaltonen 2009, 23). Tutkielman yksi keskeinen käsite onkin nuoruus. Käsitteenä nuoruusikä on moniulotteinen. Biologisessa ja psykologisessa tutkimuksessa sillä tarkoitetaan yksilön elämänsäkaressa lapsuudesta nuoreen aikuisuuteen siirtymistä, ajoittuen tavallisesti ikävuosiin 12–22. Ikävaiheeseen sisältyvät keskushermoston kehitys, biologinen kasvu ja kypsyminen sekä monet kognitiiviset, psykologiset ja sosiaaliset aikuistumiseen johtavat kehitystapahtumat. (Marttunen & Kaltiala-Heino 2020, 653.) Yhteiskuntatieteellisessä kontekstissa nuoruus määritellään väljästi, useimmiten 13–24/25 ikävuoden välillä eletäväksi ajanjaksoksi, jolla ei ole kiinteää alkua, loppua tai kestoja. Nuoruusiän ja nuoruuden katsotaan pidentyneen, kun yhteiskunnallinen muutos 1900-luvulla johti opiskelujen pidentymiseen sekä myöhempään työelämään siirtymiseen, parisuhteeseen ja vanhemmuuteen. (Cooper & Tatlow-Golden 2023, 200.) Kategoriana ’nuoruus’ on siten myös kulttuurisesti vaihteleva ja historiallisesti muuttuva, sillä yhteiskuntien eroavaisuudet ja muutokset heijastuvat muun muassa siihen, millaisia nuoruuden päätepisteet eli aikuisuuden mittarit kulloinkin ovat. (Wyn & White 1996, 10–11.)

Näin ollen nuoruus nähdään omana erityisenä biologisena ja psyykkisenä kehitysvaiheena, mutta myös kulttuurisena ja sosiaalisena siirtymävaiheena lapsuudesta aikuisuuteen (mm. Wyn & White 1996; Cooper & Tatlow-Golden 2023). Siirtymävaiheesta voidaan myös hahmottaa ”välivaihe”, jossa nuoret eivät ole aivan lapsia eivätkä aivan aikuisia, tällöin nuoret esimerkiksi tasapainottelevat oman autonomiansa, toisista riippuvaisuuden ja lapsuuden perheestä irtautumisen välillä (Gunter & Holford 2023, 219). Tämän tutkimuksen kontekstissa tasapainottelu itsen ja muiden välillä voidaan nähdä sekä mahdollisuutena tukeutua seurusteluväkivaltaa sisältävässä vaikeassa elämäntilanteessa muihin ihmisiin ja perheenjäseniin, mutta myös riskinä yrittää pärjätä omillaan ”aikuisuuden nimissä”.

Oman kehon muutokset, ulkonäkö, seksuaalisuus ja sukupuolten väliset suhteet tulevat nuoruusiässä ajankohtaisiksi ja ovat hyvin sensitiivisiä asioita (Aaltonen 2009, 25). Kuten Korkmaz ja Överlien (2020, 382) toteavat, saa nuoruudessa koettu seurusteluväkivalta erityispiirteensä nuoruuden ikävaiheeseen kuuluvista piirteistä. Ajanjaksoon kuuluvat esimerkiksi ensikokemukset mahdollisesta romanttisesta rakkaudesta, läheisyydestä ja seksuaalisuudesta. Tässä tutkimuksessa useat haastattelemani naiset kertoivat altistuneensa väkivallalle ensimmäisessä vakavassa parisuhteessaan. Monelle heistä ensimmäinen kokemus intiimisuhteesta tapahtui selvästi vanhemman kumppanin kanssa, minkä on osaltaan todettu olevan yhteydessä parisuhdeväkivallan uhriksi joutumiseen (Niemi 2010; Hellevik & Överlien 2016). Näissä tilanteissa tytöllä ei siten voinut olla etukäteen kokemusta 'terveestä' seurustelusuhdesta ennen väkivaltaista suhdetta. Tämä lisää väkivallan uhrikokemuksen haavoittavuutta.

Aikuismaailmassa on myös tärkeää muistaa, että nuoruutta ylipäättään ei tule nähdä ihmisen elämänsä jonkinlaisena välitilana tai irrallisena ajanjaksona. Esimerkiksi lapsuuden aikaisilla tapahtumilla ja kokemuksilla on suuri merkitys nuoruusvaiheen kannalta, samoin kuin nuoruuden ajanjakso heijastuu myöhempään elämään (Aalberg & Siimes 2007; Marttunen & Kaltiala-Heino 2020, 653.) Nuoruusaikaa ei pitäisikään tarkastella ohimenevänä ja siksi merkityksettömänä elämänvaiheena, vaan myös esimerkiksi nuorten arki itsessään ja heidän arkensa ymmärtäminen on mielenkiintoista ja tärkeää juuri sen tapahtumahetkellä. (Aaltonen 2009, 26.)

3.2 Seurusteluväkivallan yhteiskunnallis-kulttuuriset kehykset

Yhtäläillä kuin yksilön haavoittavasta kokemuksesta, on seurusteluväkivallassa kyse yhteiskunnallis-kulttuurisesta ongelmallisesta ilmiöstä. Yksilön kautta koettu on yhteistä – jos yksilöä tai ihmisryhmää ei voida suojata haavoittuvuudelta, lisää se myös yhteiskunnallista haavoittuvuutta (Fineman mm. 2010). Näin ollen on yhteiskunnallisesti haavoittavaa, että väkivallan mukanaan tuomaa kärsimystä on edelleen haastavaa tunnistaa ja kohdata (Husso ym. 2020a). Etenkin parisuhde- ja näin ollen myös seurusteluväkivallan tunnistaminen on vaikeaa, sillä muun muassa aiheen arkaluontoisuuden ja uhrien usein kokeman häpeän ja pelon vuoksi esimerkiksi auttamisjärjestelmän ja viranomaisten tietoon päätyy vain häviävän pieni osa koko ilmiöstä (mm. Isotalo 2019, 2023b; Attila ym. 2023; Beuker 2023; Mielityinen ym. 2023).

Väkivallan kohteena olemisen määrittely on ajallista, tilannekohtaista ja kulttuurisidonnaista. Väkipalta ilmenee samanaikaisesti useilla eri tasoilla: kulttuureina, käytäntöinä, ideologioina, symboleina ja kokemuksina. (Husso ym. 2020a, 3.) Tyttöihin ja naisiin kohdistuvaa väkipaltoa on eri aikakausina ja eri kulttuureissa suvaittu, siedetty, kielletty, leimattu, patologisoitu ja kriminalisoitu. Ilmiötä on myös nimetty yhä uudelleen: vaimon pahoinpitelystä perheväkipaltaan ja puolison hyväksikäytöstä avio- ja parisuhdeväkipaltaan (Allen 2016, 8; Lidman 2015, 71). Anna Pitkämäki (2017) huomauttaa, että tunnistamalla tai vähättelemällä sukupuolistuneen väkipalلان seurauksia niin yhteiskunta, kulttuuri kuin yksittäiset ihmisetkin osallistuvat uhriuden ja väkipalلان merkitysten rakentamiseen. Väkipaltoa seurustelusuhhteessa ei tule koskaan hyväksyä kulttuurisesti normatiivisena naisen ja miehen malliin kuuluvana; kuten eräs haastateltavani kritisoi: ”*että tää vaan kuuluu asiaan, tämmösiähän nää miehet on, tai naiset*” (ks. myös Aghtaie ym. 2018). Nimitettiinpä väkipalلانtekoja, sen kokijoita tai tekijöitä kuinka hyvänsä, kyse on yhteiskunnallisen, kulttuurisen ja sosiaalisen ongelman lisäksi myös yksityiselämään liittyvistä intiimisuhteista (vrt. Husso 2003, 13) ja niihin kytkeytyvistä monimutkaisista dynamiikoista.

Timo Laineen (2018, 26) mukaan fenomenologiassa korostetaan yksilön näkökulmaa, koska ainoastaan yksilöt kokevat ja ovat olemassa suhteessa maailmaan. Samanaikaisesti yksilöt ovat kuitenkin myös yhteiskunnallisia yksilöitä. Vaikka jokainen muodostaa oman maailmasuhteensa, ovat saman yhteiskunnan jäsenet hyvinkin samanlaisia suhteissaan maailmaan. Samanlaisuus yksilöiden välisissä merkityksellistämisisä on olennaisesti yhteiskunnallinen ja kulttuurinen ilmiö. Yhteisöjen jäsenillä on yhteisiä piirteitä ja tapoja ja jokainen on osa jonkin yhteisön luomaa merkitysmaailmaa. Tämän vuoksi jokaisen yksilön kokemuksen tutkimus paljastaa myös jotakin yleistä. (mt.) Tutkielmassa tarkastelen seurustelusuhdeväkipaltoa myös relationaalisena, erilaisiin suhteisiin kietoutuvana sekä ihmisen elämäntilanteeseen vaikuttavana kokemuksena. Relationaalisuus rakentuu muuttuvissa suhteissa niin tyttöjen ja naisten ulkoiseen ympäristöön kuin sisäisiin minä- ja maailmakäsityksiin. Aineiston relationaalisen luennan myötä olen kiinnittänyt huomiota seurusteluväkipalلان haavoittavuuteen ja väkipallasta selviytymiseen suhteessa tyttöjä ja naisia ympäröivään yhteiskuntaan, kulttuuriin ja sosiaaliseen kontekstiin.

Nuorten seurustelusuhhteissa koettava väkipalalta ei kosketa ainoastaan yksittäisiä, tiettyjä ihmisryhmiä, vaan läpäisee koko yhteiskuntamme (vrt. mm. Attila ym. 2023). Erityisissä, haavoittavissa elämäntilanteissa elävät nuoret ovat kuitenkin alttiimpia kokemaan väkipaltoa

kuin toiset. Esimerkiksi kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten tyttöjen kokemukset toistuvasta seurusteluväkivallasta ovat huomattavasti yleisempiä kuin kotona asuvien tyttöjen (esim. Dosil ym. 2022). Kuitenkin kuka tahansa voi joutua kokemaan seurusteluhdeväkivaltaa, kuten myös tämän tutkimuksen analyysi osoittaa. Korkmaz ynnä muut (2022) toteavatkin, ettei seurusteluväkivalta useinkaan tapahdu aikuisten ulottumattomissa, vaan samoissa arkisissa elinpiireissä, joissa aikuiset ovat läsnä. Tämä tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia tunnistaa ja reagoida väkivaltaan: aikuisilla, esimerkiksi vanhemmilla tai koulujen henkilökunnalla, on velvollisuus suojella ja auttaa nuoria (mt.). Jotta tietoisuus ilmiöstä kasvaisi ja keinot väkivallan kohteina olevien tai sitä tekevien nuorten auttamiseen monipuolisuusivat, tulee seurusteluväkivallan areenoista, seurauksista, vaikutuksista ja väkivallan saamista merkityksistä tuottaa lisää myös laadullista tutkimustietoa sekä yksilö- että ilmiötasolla.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen rajaukset

Tässä tutkielmassa pyrin tarkentamaan kuvaa tyttöjen ja nuorten naisten kohtaamasta seurusteluhdeväkivallasta analysoimalla ja tulkitsemalla tyttöjen omakohtaisia väkivaltakokemuksia retrospektiivisesti. Tutkin seurusteluväkivaltaa universaalin haavoittuvuuden ja väkivaltakokemuksista selviytymisen ja toipumisen näkökulmasta. Tarkastelen tyttöjen, nyt jo aikuistuneiden naisten yksilöllisiä kokemuksia ja merkitystenantoja myös yhteiskunnallis-kulttuuristen, ajallisten ja relationaalisten kehystysten kautta: kuinka ne kietoutuvat haavoittuvuuteen ja minän uudelleenrakentamiseen eli selviytymiseen (vrt. Laitinen 2004). Näkökulmani kohdentuu sekä perhekulttuuriin että makrokulttuuriin. Seurusteluväkivaltaa lähestyn sukupuolistuneen väkivallan viitekehystä. Tavoitteenani on empiiristen tulosten avulla lisätä tietoa ja ymmärrystä muun muassa siitä, millaisia merkityksiä nuorena koettu seurusteluväkivalta saa tyttöjen ja naisten elämänselityksessä, mikä auttaa heitä selviytymään väkivaltakokemuksista ja mikä toisaalta haavoittaa selviytymistä tai kokemusta siitä. Pyrin tuottamaan tietoa myös siitä, millaiset kohtaamiset ja suhteet auttavat tyttöjä ja naisia selviytymään intiimisuhteen väkivallasta, siirtymään elämässä eteenpäin sekä estämään väkivaltakokemusten uusiutumista ja kasautumista.

Tutkimustehtäväni on:

Millaisia merkityksiä nuoruudessa koettu seurusteluväkivalta saa naisten elämän eri vaiheissa?

Tutkimustehtävää tarkentavat kysymykset ovat:

Millaisia haavoittuvuuden kokemuksia naisilla on seurusteluväkivallasta ja miten ne merkityksellistyvät heidän elämässään?

Millaisia ovat tyttöjen ja naisten kokemukset selviytymistä ja minän uudelleenrakentamisesta tukevista tai sitä haavoittavista kohtaamisista ja suhteista?

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan suomalaisten tyttöjen ja nuorten naisten noin 15–24-vuotiaana kokemaa seurustelukumppanin taholta tehtyä väkivaltaa. Ikärajaus on valikoitunut luontevasti siksi, että nuoruuden seurustelusuhteet ajoittuvat useimmiten tähän ikävaiheeseen. Lisäksi muun muassa kansallisista uhritutkimuksista ilmenee, että juuri 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä sekä uhkailua että erityyppistä fyysistä väkivaltaa koetaan huomattavasti eniten (Kolttola & Näsi 2022, 9). Tutkimus on luonteeltaan retrospektiivinen. Tutkimukseen kutsuttiin (liite 1) mukaan täysi-ikäisiä naisia, joiden omakohtaisista väkivaltakokemuksista oli jo kulunut aikaa. Tällä rajauksella pyrittiin välttämään haastateltavien mahdollisten keskeneräisten prosessien tai käsittelemättömien asioiden esille nostamista ja traumaattisten kokemusten uudelleen elämistä. Tutkielmassa ei toisaalta määritelty takarajaa sille, kuinka kauan aikaa väkivaltakokemuksista oli täytynyt kuluu, sillä ajattelen tutkittavien leveän ikäjakauman tuovan tutkimukseen moniäänisyyttä ja syvyyttä.

Seurusteluväkivaltaa tutkiessani tarkastelun kohteena ovat lähtökohtaisesti olleet sellaiset nuoruusiälle tyypilliset seurustelusuhteet, joihin ei liity yhdessä asumisen, parisuhteen virallistamisen tai vanhemmuuden kaltaisia sitoumuksia. Haastatteluja tehdessäni havaitsin kuitenkin, että väkivaltaa sisältäneet seurustelusuhteet olivat edenneet lähes säännönmukaisesti nopeisiin sitoumuksiin, kuten yhteen muuttamiseen ja parisuhteen virallistamiseen. Eräs haastateltava kertookin suhteen lähtökohdista seuraavasti: ”*Mutta sellainen hyvin rauhaton, ei siellä ollut sellaista normaalia, ihanaa sellaista, vaikka kun ollaan nyt onnellisia. Vaan toki me siis kuitenkin siis seurusteltiin ja seitsemäntoistavuotiaana me jopa mentiin sen kanssa naimisiin.*”

Olen halunnut tarkastella seurusteluväkivaltakokemuksia lähtökohtaisesti niiden tyttöjen ja naisten osalta, jotka aikanaan eivät ole hakeutuneet tai välttämättä päässeet virallisen tuen ja avun piiriin. Lisäksi olen pitänyt tärkeänä antaa valitun tutkimusasetelman avulla puheenvuoro niille naisille, jotka kenties ovat olleet tai ovat edelleen seurusteluväkivalta- kokemuksistaan vaienneita tai vaiennettuja. Näin pyrin paljastamaan väkivaltailmiön piiloisuutta ja toisaalta tavallisuutta sekä rohkaisemaan seurusteluväkivaltaa kokeneita puhumaan kokemuksistaan. Aineistonkeruullisesti tämä tarkoitti muun muassa sitä, että etsin haastateltaviksi naisia muualta kuin esimerkiksi väkivaltaerityistä työtä tekevien palvelujen piiristä.

Koska olen keskittynyt seurusteluväkivaltakokemuksiin kokijoiden näkökulmasta, rajautuvat esimerkiksi väkivallan tekijän elämänselkään vaikuttaneet asiat ja kokemukset

väistämättä tarkastelun ulkopuolelle, vaikkakin ne ovat usein tulleet sivujuonteina esille naisten kertomuksissa. Parisuhde- ja seurusteluväkivallan sukupuolistuneisuudesta huolimatta on myös selvää, että nuoruuden seurustelusuhteissa tapahtuva väkivalta ja sen haavoittavuus ei kosketa yksinomaan nuoria tyttöjä. Tässä tutkielmassa tarkastelun ulkopuolelle on rajautunut muun muassa poikien, sukupuolivähemmistöjen ja seksuaalivähemmistöjen kokema seurusteluväkivalta. Myös näihin kokemuksiin ja ilmiöihin on tärkeää paneutua sosiaalitieteellisen tutkimuksen keinoin.

Olen valinnut tutkimukseni ydinkäsitteeksi haavoittuvuuden käsitteen, erityisesti universaalien haavoittuvuuden siten, kuin Martha Fineman sekä Judith Butler sen määrittelevät. Tarkastelen nuoruuden intiimisuhteissa tapahtuvan väkivallan haavoittavuutta ja toisaalta tyttöjen elämäntilanteisiin kytkeytyvää haavoittuvuutta ja sitä, miten ne merkityksellistyvät heidän elämänsä elämissä. Tarkastelen, millä tavalla haavoittuvuuden väistämätön läsnäolo kääntyy väkivallasta selviytymiseksi ja minän uudelleenrakentamiseksi.

4.2 Kokemuksen tutkiminen ja merkitysten tulkinta

”Maailma tulee ihmisessä ilmi” toteaa filosofi Lauri Rauhala (1998, 88) Juha Varton [1994]⁵ tavoin. Rauhala jatkaa pohtimalla, miten tästä ilmitulosta seulotaan kulloistakin tiedontarvetta vastaava, riittävän yleinen tieto. Tieteen filosofiset ja paradigmaattiset kysymykset ovat aina läsnä tietoa tuottavassa tutkimuksessa, sillä jokaisessa tutkimuksessa todellisuutta lähestytään jollakin tavalla (Ronkainen ym. 2014, 26–27; Tökkäri 2015a, 17⁶); tässä tutkielmassa niin tehdään ihmistieteellisestä näkökulmasta ja tavasta ymmärtää maailmaa. Näin ollen tutkijan oman ihmiskäsityksen tarkasteleminen, kirkastaminen ja esiin tuominen on tutkimuksessa ensiarvoisen tärkeää, ontologisen analyysin tuloksena tapahtuvaa (Rauhala esim. 1998; Laine 2018, 25).

⁵ [Varto, Juha (1994) *Ainutlaatuisen tapaus*. Aristos n:o 1. Helsinki: Taitoakatemia.]

⁶ Virpi Tökkäri (2015a, 17) on tulkinnut Juha Perttulan ajatuksia tutkimukseen kytkeytyvästä filosofiasta: Perttulalle filosofia ei merkinnyt arjelle vierasta mietiskelyä eikä myöskään ammattifilosofin kykyä käsitteellistää asioita. Ennen kaikkea hän tarkoitti tutkijan työhön lukeutuvaa tutkimuskohteen ontologis-epistemologista määrittämistä ja ymmärtämistä. Tökkäriä ja Perttulaa lainaten: jokaisen ihmistieteilijän tulisi etsiä ja löytää sisältänsä ”pieni filosofi”.

Luonnehdin omaa ihmiskäsitystäni sekä holistiseksi että humanistiseksi. Kummassakin pyritään ihmisen kokonaisvaltaiseen ymmärtämiseen sekä painotetaan kokemuksellisuutta ja merkitystenantojen subjektiivisuutta. Ihmisen arvon ja ainutlaatuisuuden korostaminen on humanistiselle ihmiskäsitykselle tyypillistä. Holistinen ihmiskäsitys pohjautuu Rauhalan jäsennyksiin, joita hän on rakentanut soveltaen ja kehittäen Edmund Husserlin fenomenologiaa sekä Martin Heideggerin eksistenssin filosofiaa. Rauhalan mukaan holistinen ihmiskäsitys liittyy siihen, että ihmisen olemassaolo maailmassa nähdään moniulotteisena, erilaisten olemismuotojen kautta. Näitä kolmikantaisen olemassaolon ulottuvuuksia ovat *kokemuksellisuus eli tajunnallisuus, kehollisuus* sekä *suhde elämäntilanteeseen eli situationaalisuus*, ja nämä kaikki ilmenevät toisiinsa kietoutuneina. Holistinen näkemys ei kuitenkaan synny kuvaamalla näitä olemassaolon alueita rinnakkain, vaan niitä tulee tarkastella sekä erikseen että suhteessa toisiinsa. (Rauhala esim. 1998, 23, 29.) Ihminen on siis enemmän kuin osiensa summa ja häntä tulee katsoa osana jotakin elämisaailmaa ja todellisuutta (Ronkainen 2014, 83). Rauhala (mt., 29) myös ymmärtää ihmisenä olemisen jatkuvasti muutoksenalaisena ja dynaamisena toimintana.

Oma ihmiskäsitykseni kytkeytyy tutkielman hermeneuttis-fenomenologiseen pohdintaan muun muassa siten, että pyrin ymmärtämään seurusteluväkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten kokemuksia kokonaisvaltaisesti, nähdessä heidät ainutkertaisina, fyysisinä, psyykkisinä ja sosiaalisina yksilöinä, joiden kokemukset muodostuvat ja saavat merkityksensä heidän ymmärtämyksensä, uskomustensa, arvojensa, toiveidensa, tunteidensa, kehollisten kokemustensa ja kaikkien näiden yhdistelmästä. Taustalla on haluni ymmärtää sukupuolistunutta seurusteluväkivaltaa yksilöllisten kokemusten ja merkitystenantojen sekä yhteiskunnallis-kulttuuristen kehystysten ja sosiaalisten käytänteiden tasolla.

Tutkielman filosofisena ja teoreettis metodologisena viitekehyksenä toimii hermeneuttis-fenomenologinen lähestymistapa, sillä tutkimuskohteena on *eletyn kokemuksen merkitys*. Kirjoitan hermeneuttis-fenomenologisesta tulkintakehyksestä tarkemmin tämän luvun lopussa. Tutkielmassa on kyse laadullisesta eli kvalitatiivisesta tutkimuksesta, jossa lähtökohtana on tarkastella, miten ihmiset omasta näkökulmastaan asioita ja toimintaansa ymmärtävät. Tutkimuksen kohteena olevaa todellisuuden ja tiedon aluetta, kuten kokemusta seurusteluväkivallasta, kuvataan sellaisena kuin tutkimukseen osallistuvat ihmiset sen kokevat. Ihmistieteellinen lähestymistapa seurusteluväkivaltailmiöön ei siten myöskään tarkoita tutkimuksen olevan tutkijan subjektiivista tulkintaa, mistä seuraa tutkittavan todellisuuden alueen

näyttäytyminen hyvin monimutkaisena ja moniulotteisena (Raatikainen 2004, 155–156) ja siten kiinnostavana myös poikkitieteellisesti. Epistemologisesti tutkielman ydin tiivistyy ymmärrykseen siitä, että todellisuutta ei voida tutkia sellaisenaan, vaan sitä voidaan lähestyä ihmisten kokemusten ja ymmärtämyksen avulla.

Tutkimukseni tiedonintressi on hermeneuttis-emansipatorinen. Jürgen Habermasin [1968]⁷ esittämään tiedonintressiteoriaan kuuluvan hermeneuttisen intressin avulla pyritään kuvailemaan ja ymmärtämään maailmaa ja merkityksiä sekä tekemään niitä myös muille ihmisille ymmärrettäväksi. Emansipatorinen tiedonintressi puolestaan on kriittinen, vaikuttamiseen ja emansipaatioon pyrkivä intressi. Tuotetun tiedon avulla pyritään vapauttamaan haavoitettuja, alistettuja ihmisryhmiä ja parantamaan heidän asemaansa. (Harrikari 2021.) Tarkoitukseni ei ole ainoastaan kuvata tyttöjen ja naisten väkivaltatarinoita ja selviytymiskeinoja, sillä vaikka väkivaltakokemukset eivät määrittelekään ihmistä loppuelämäksi, ulottuvat nuo kokemukset ja niiden merkitykset laajalti ja kauaskantoisesti useille elämänalueille. En pyri myöskään erikseen korostamaan nuoruudessaan väkivaltaa kohdanneiden tyttöjen kärsimystä tai väkivaltakokemuksista syntyneitä haitallisia seurauksia, vaan antamaan puheenvuoron väkivaltaa kokeneille – oleellista on pysähtyä kuulemaan, mikä juuri heille on asiassa merkityksellistä. Samalla pyrin nostamaan esiin ”yhteiskunnallis-kulttuurisia silmien sulke-misia” seurusteluväkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten elämänkuluissa. Kuten Aili Nenola (2013, 207–208) muistuttaa, kytkeytyy tutkimuksen emansipatorisuuteen myös vaatimus kannanotoista: ei riitä, että esitetään faktoja ihmisryhmien kurjasta asemasta tai siitä, millaisia esimerkiksi naiset ovat tai miten he maailman kokevat. Yhteiskunnallis-kulttuurisen tutkimuksen voidaan katsoa syyllistyvän vallitsevan tilanteen tukemiseen, mikäli tutkimuksessa pelkästään todetaan näkyvillä olevat tosiasiat (mt.). Tavoitteenani onkin tutkimus-tiedon tuottamisen kautta lisätä ymmärrystä myös sen suhteen, miten seurusteluväkivaltaa voidaan muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon keinoin tunnistaa ja ehkäistä, sekä miten väkivaltaa kokeneet nuoret tulisivat parhaiten autetuiksi.

Tutkielma kiinnittyy osaksi sosiaalityön tieteenalan tutkimusta, jossa muun muassa haavoitettujen ja vaiennettujen ihmisten ja ihmisryhmien äänten kuuluville tuominen sekä sensitiiviset aiheet ovat tieteellisen tiedon tuottamisen ja kiinnostuksen kohteita. Yhteiskunnallinen

⁷ [Habermas, Jürgen (1968) Tieto ja intressi. Suom. Paavo Löppönen. Teoksessa Ilkka Patoluoto & Raimo Tuomela (toim.) (1976) Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet. Helsinki: Gaudeamus.]

merkittävyys ja tutkimukselliset katvealueet kuuluvat erottamattomasti sosiaalityön tutkimusaiheiden valintaan. Yhteiskunnallisen kantaottavuuden vaatimus sekä vahva eettinen ja moraalinen vire paikantavat tutkielmani myös feministisen tutkimuksen kentälle. Feministisesti orientoitunut lähestymistapa nostaa esiin intiimisuhteissa tapahtuvan seurusteluväkivallan keskeiset ulottuvuudet: vallan ja sukupuolen. Lisäksi feministinen tulkinta mahdollistaa sukupuolten välisen epätasa-arvon, väkivallan uhrin erityisen aseman sekä uhriutumisen ja selviytymisen prosessien näkyväksi tekemisen. (Ks. Laitinen 2004, 43–44.)

Feministisen tutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen osittain limittyessä katson tutkielman heijastelevan myös kulttuurintutkimuksen näkökantoja, joissa kulttuurin ja merkitysjärjestelmien katsotaan liittyvän erottamattomasti muun muassa vallan – ja näin ollen väkivallan – kysymyksiin. Lisäksi kulttuurintutkimuksen ulottuvuus muistuttaa siitä, että tutkimuksen todellisena tavoitteena tulisi olla tuoreiden näkökulmien avaaminen ja siten oman panoksen tarjoaminen sosiaalisia ilmiöitä koskevaan tieteelliseen ja julkiseen keskusteluun. (Alasuu-tari 2011, 25.)

Ihmisen kokemusta tutkittaessa tutkimuksen lähtökohtien sekä analyysimenetelmän valintaan vaikuttaa siis ennen kaikkea se, miten tutkija määrittelee kokemuksen ontologisesti ja epistemologisesti. Tutkijan on siten määriteltävä, *mitä kokemus hänen tutkimuksessaan tarkoittaa ja miten kokemuksesta saa tietoa*, ja nämä jäsennykset vaikuttavat valintoihin tutkimusaihetta enemmän. (Tökkäri 2018, 69.) Sekä tieteenfilosofisesti että viitekehyksellisesti tutkielmani kiinnittyy hermeneutiikkaan ja fenomenologiaan. Fenomenologia ja hermeneutiikka ovat filosofisia suuntauksia, joita käytetään tutkimuksellisinä lähtökohtina runsaasti muun muassa kasvatustieteiden (Kakkori & Huttunen 2014, 367) ja psykologian tieteenalojen tutkimuksessa sekä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa (ks. esim. Berger & Luckmann 2010; Laine 2018). Yleisellä tasolla fenomenologia määritellään tutkimukseksi ilmiöiden olemuksesta ja hermeneutiikka tulkinnan opiksi (Kakkori & Huttunen, mt.). Hermeneuttis-fenomenologisen tutkimuksen teon kannalta keskeisiä ovat kokemuksen ja merkityksen käsitteet ja tietokysymyksistä korostuvat tutkijan esiymmärrys, tulkinta sekä tulkinnan prosessuaalisuus (Laine mt., 26–31).

Hermeneutiikan ja fenomenologian välillä on siis yhteys, mutta monimutkaisuudessaan se vaatii rajauksia sekä määritelmiä niin hermeneutiikkaan kuin fenomenologiaan. Siksi

esimerkiksi Max van Manenin [1990]⁸ kehittämä hermeneuttis-fenomenologinen tutkimusote on sisäisessä jännitteisyydessään haastava. (Kakkori & Huttunen mt. 368.) Sitoudunkin tutkimuksessani suuntauksen filosofisiin lähtökohtiin, en puhtaasti metodiin; näin ollen hermeneuttis-fenomenologinen lähestymistapa toimii ikään kuin tulkinnan silmälaseinani, joiden lävitse tarkastelen ja kuvaan haastatteluaineistoa. Haavoittuvuuden käsite toimii tutkielman esiyymmärrystä kuvaavana teoreettisena viitekehyksenä. Tarkoituksenmukaista ei kuitenkaan ole ollut pusertaa haastateltavien väkivaltakokemuksia enakkoon minkään yksittäisen viitekehyksen tai käsitekehikon sisälle, kokemuksiin mahdollisesti liittyvistä tyypillisistä piirteistään huolimatta. Ihmisen kokemus on samanaikaisesti sekä ainutlaatuinen ja subjektiivinen että yhdistävä ja tunnistettavissa oleva ilmiö. Kokemuksen käsitteellä voidaan kuvata jotain, joka on poikkeuksellisen arvokasta yksilön kannalta samaan aikaan, kun se osallistuu yleisesti hyväksytyyn, jaettuun tietoon. (Toikkanen & Virtanen 2018, 9; myös Laine 2018, 26.)

Fenomenologinen kokemuksen tutkimus tavoittelee siis sitä, mikä ihmisen elämäntilanteessa koettuna on olennaista. Tutkimuksen tarkoituksena ei ole luetella, *mitä* kaikkea ihminen sattuu kokemaan, vaan pyrkiä kuvaamaan, *miten* ihminen todellisuuden kokee. Tutkimuksen kohteena on henkilön elämäntilanteeseen kuuluva asia koettuna, siis eletyn kokemuksen yleinen rakenne, ei ihmisen personoitu kokemus tai yksittäiset mielenliikkeet. (Miettinen ym. 2010, 14.) Virpi Tökkäri (2018, 67) kirjoittaa kokemuksesta kuvattavan yleensä kahden vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa kokemus on *elävä kokemus*, joka kiinnittyy ihmisen elämäntilanteeseen, on tajunnallinen ja kehollinen, usein sanoittamaton tunne, elämys tai olotila. Seuraavassa vaiheessa kokemuksesta tulee *kuvattu kokemus*: kokija käsitteellistää elämystään, tunnettaan tai olotilaansa siten, että siitä tulee sekä hänelle itselleen ymmärrettävä että toisille jaettava. Kuvattujen kokemusten kautta ihminen voi rakentaa mielipiteitä, käsityksiä sekä uskomuksia. (Mt.) Fenomenologisessa tutkimuksessa suhtaudutaan ihmisen kokemukseen siten, että se on kertojalleen tosi. Tässä tutkimuksessa pyrin kuvaamaan sekä elettyjä että kuvattuja seurusteluväkivaltakokemuksia.

Hermeneutiikka korostaa kokemukseen pohjautuvan esiyymmärryksen osuutta tutkimuksen teossa (Laine 2018, 47). Tunnistan, että ammatillisesta ja henkilökohtaisesta näkökulmasta

⁸ [van Manen, Max (1990) *Researching Lived Experience. Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. New York: State University of New York Press.]

kumpuava esiymmärrykseni parisuhde- ja seurusteluväkivallasta on auttanut minua ymmärtämään väkivaltaa kokeneiden tyttöjen kokemuksia. Samalla tunnistan, että esiymmärrykseni on voinut vaikuttaa muun muassa aineistonkeruun suunnitteluun ja haastattelujen kulkuun. Tutkielman käsitteelliset ja teoreettiset paikannukset luvussa 2 kuvaavat osaltaan esiymmärrystäni seurusteluväkivaltailmiöstä. On tärkeää ottaa huomioon, että tämänkaltaisella esiymmärryksellä on kahtalainen merkitys: toisaalta se avaa mahdollisuuksia nähdä uusia asioita, toisaalta se saattaa ohjata analyysia ja rajata joitakin näkökulmia pois (Laine 2018, 47). Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden kannalta onkin ollut oleellista valottaa sitä, minkälainen esiymmärrys minulla oli aiheesta ennen aineistonkeruu- ja analyysivaiheita.

Fenomenologisessa ajattelussa toiminta tapahtuu ihmisten välisissä tiloissa, joissa rakentuu ja välittyy merkityksiä (Berger & Luckmann 2010; ks. myös Perttula 2011, 116). Merkityksellistyä ja ymmärtää ovat kokemuksen empiirisessä tutkimuksessa ydinkäsitteitä. Perttula (mt., 119) avaa merkityksellistymisen ja ymmärtämisen käsitteitä tarkemmin seuraavasti: elämäntilanne merkityksellistyy ja ihmisen tajunnallinen toiminta ymmärtää. Kokemuksen rakenteeseen kuuluvat nämä molemmat. Kokemus on merkityksellistyyvä ja ymmärtävä suhde tajuavan ihmisen ja elämäntilanteen välillä. Kokemuksen edellytys on sen elävä sidos arkeen eikä yksikään kokemus ole ihmiselle vieras, abstrakti, outo tai väärä. Me elämme merkityksien maailmassa. Merkitykset ovat aina läsnä, silloin kun ihminen on läsnä. Merkitykset ovat ihmiselle olemassaolon tapa. Ympärillä oleva maailma hahmottuu aina tietyn merkityksellistämisen prosessin ja merkitysyhteyden kautta. (Perttula, mt.) Esimerkiksi seurusteluväkivallan pelkkien vaikutusten tutkimisen sijaan pyrin tekemään tulkintoja väkivallan, haavoittuvuuden ja väkivallasta selviytymisen merkityksistä nuorten tyttöjen ja myöhemmin naisten elämänculussa.

4.3 Aineistonkeruu ja aineiston käsittely

Tutkielmani aineisto koostuu viidentoista seurusteluväkivaltaa nuoruudessaan kokeneen naisen elämäkertahaastattelusta. Aineistonkeruun suunnitteluvaiheessa epäröin, tulenko löytämään tarpeeksi osallistujia tämänkaltaista sensitiivistä aihetta koskeviin keskusteluihin, joihin haastateltavien täytyisi myös uhrata aikaa ja ajatusta. Pyrkimykseni oli rekrytoida tutkimukseen haastateltavia avoimen haastattelukutsun kautta, jota levitin suullisesti ja kirjallisesti omissa verkostoissani sekä julkaisin Facebookin naisille suunnatuissa suljetuissa

ryhmissä (Naistenhuone 30+ ja Naistenhuone 40+) talvella 2023. Huoleni haastateltavien puutteesta osoittautui turhaksi ja lopulta halukkaita osallistujia olisi ollut enemmänkin kuin pystyin ottamaan tutkimukseen mukaan, tutkimusmenetelmän reunaehdot huomioiden.

Toteutin haastattelut helmi-maaliskuussa 2023. Sovin haastattelupaikat ja ajankohdat puhelimitse tai sähköpostitse ja lähetin haastateltaville informoidun suostumuslomakkeen (liite 2) etukäteen tutustuttavaksi ja sähköisesti allekirjoitettavaksi. Koin, että aiheen sensitiivisyyden ja mahdollisen henkisen kuormittavuuden vuoksi oli erityisen tärkeää esimerkiksi tiedottaa osallistujia haastatteluun liittyvistä asioista etukäteen ja selkeästi, jotta haastattelujen käytännön seikat eivät aiheuttaisi tutkittavissa ylimääräistä jännitystä. Haastattelujen yhteydessä kävin vielä osallistujien kanssa läpi tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusmenetelmän. Olin etukäteen laatinut haastattelurungon (liite 3) tärkeimpine teemoineen ja tarkentavine kysymyksineen. Haastattelun aluksi esitin haastateltaville ajatukseni siitä, että haastattelu etenisi heidän tahtiinsa ja tarvittaessa esittäisin tarkentavia lisäkysymyksiä. Jokainen haastattelu kuitenkin aloitettiin sillä, että pyysin naisia kertomaan vapaasti heidän lapsuus- ja nuoruusajastaan: lapsuudenperheestään sekä siitä, millainen heidän lapsuutensa oli. Näin pääsimme helposti yhteisen aiheen äärelle, jonka jälkeen naisten kerronta eteni heidän omassa tahdissaan. Haastattelutilanteessa rakentuvalla elämäkertomuksella on myös tyypillistä, että eri episodit ja elämäntapahtumat eivät välttämättä tule esille kronologisessa järjestyksessä ja kertoja voi palata joihinkin tapahtumiin kerronnan edetessä (mm. Nousiainen 2015, 87), ja näin luonnollisesti tapahtuikin. Suurin osa haastattelutilanteista eteni omalla painollaan, mutta joissakin haastatteluissa turvauduin enemmän kysymysrunkoon, tulkitseni sen tuovan selkeyden ja johdonmukaisuuden tunnetta haastattelutilanteeseen.

Olin varannut haastatteluihin reilusti aikaa, jotta haastatteluissa säilyisi kiireettömyyden tuntu. Haastattelut kestivät ajallisesti tunnista kahteen ja puoleen tuntiin. Haastattelut toteutettiin siellä missä haastateltavat toivoivat: kasvotusten kirjastoissa, haastateltavan kotona, puhelimitse sekä Teams-sovelluksen välityksellä etähaastatteluina. Kirjastoista olin etukäteen varannut työhuoneen, jotta saimme tarvittavan rauhan keskustelulle. Tutkittavien suostumuksella äänitin kaikki haastattelut nauhurilla. Haastattelujen lopussa tiedustelin, voinko olla tutkittaviin tarvittaessa yhteydessä, jos minulle tulee mieleen lisää kysymyksiä, samoin kehotin haastateltavia ottamaan minuun yhteyttä, jos heidän mieleensä nousisi lisää kerrottavaa tai kysyttävää, tai jos he haluaisivat käsitellä haastattelun mahdollisesti herättämiä tuntemuksia myöhemmin kanssani.

Haastattelumateriaalia kertyi äänitallenteina yhteensä yli 21 tuntia. Tällaisen määrän litterointi eli äänitallenteiden purkaminen kirjalliseen muotoon oli valtava urakka, jonka keston olin aiemman litterointikokemukseni pohjalta ja ohjaajani antamien hyväntahtoisten neuvosten perusteella kuvitellut osaavani hyvinkin arvioida. Onneksi en etukäteen ymmärtänyt olleeni väärässä: litterointiin käyttämäni aika oli kymmeniä ja kymmeniä tunteja. Times New Roman -fontin koolla 12 ja rivivälillä 1,5 litteroitua haastatteluaineistoa kertyi lähes 300 sivua. Työ kysyi sinnikkyyttä, tarkkuutta, hyviä istumalihaksia ja yhden kesäloman, mutta ennen kaikkea se vei myös mennessään: naisten vaikuttavien kertomusten kuunteleminen yhä uudelleen oli analyysivaiheen kannalta hyvin arvokasta. Monta viikkoa kestäneen urakan jälkeen kaipasin kuitenkin mielelleni lepoa ja aineistoon etäisyyttä. Meni pitkään, ennen kuin olin valmis palaamaan aineistoni äärelle.

Koska kyseessä on huomattavan sensitiivistä ja yksityistä kokemustietoa sisältävä aineisto, täytyi tämä seikka ottaa huomioon aineiston kaikissa käsittelyvaiheissa. Tietoarkiston Aineistonhallinnan käsikirjan linjauksia noudattaen olin jo haastattelujen suunnitteluvaiheessa ottanut huomioon minimoinnin periaatteen: tutkimuksessa on syytä välttää turhien, yksityiskohtaisten tai tutkimuksen kannalta merkityksettömien henkilötietojen keräämistä. Tietoja kerätään alun alkaenkin ainoastaan siinä määrin kuin on välttämätöntä tutkimuksen toteuttamiseksi. Aineisto tuli myös pseudonymisoida eli muokata siten, että tutkimukseen osallistuneita ei muiden kuin tutkijan ole mahdollista enää tunnistaa. Poistin jo litterointivaiheessa haastateltavien kertomuksista kaikki nimi- ja paikkatiedot sekä muiden kuin haastateltavien osalta myös tarkat ikätiedot. Lisäksi häivyitin tekstistä kaikki yksilöitä koskevat yksityiskohdat, kuten tarkat kuvailut henkilöiden ulkonäöstä tai ammatista. Tämä on tärkeää tutkimukseen osallistuvien ja heidän kertomuksissaan esiintyvien ihmisten identiteetin suojaamiseksi (Tietoarkisto 2024).

Tutkielman tulososiossa olen nähnyt tärkeänä käyttää naisten rikkaista kertomuksista suhteellisen runsaasti haastatteluotteita havainnollistamaan analyysia sekä valaisemaan tekeväni käsitteellistyksiä ja tulkintoja. Yhtä tärkeänä olen pitänyt tilan antamisen naisten omalle, vivahteikkaalle kerronnalle – olemmehan kanssatutkijoita tämän aiheen ympärillä. Haastattelulainaukset olen identifioinut jokaiselle tutkimukseen osallistuneelle muodostamani peitenimen avulla, esimerkiksi [Teresa]. Koin tärkeäksi voivani kuvailla ja siteerata sensitiivisen aiheen äärellä kohtaamiani ihmisiä etunimillä numerokoodien sijaan. Peitenimien muodostamiseen olen käyttänyt itselleni selkeää systeemiä: haastateltavan

peitenimi on valikoitunut joko mieleeni nousseesta nimimielikuvasta tai haastattelupäivän nimipäiväkalenterista. Olen kuitenkin käyttänyt peitenimiä vaihdellen niitä eri sitaattien ja kappaleiden välillä, jotta naisia tai heidän kokonaiskertomustaan ei voi tunnistaa eri sitaatteja yhdistelemällä. Haastattelusitaateissa hakasuluissa [] oleva teksti on pseudonymisoitu, esimerkiksi seurustelukumppanin etunimi on muutettu tekstissä muotoon [poikaystävä]. Aineisto-otteiden luettavuutta parantaakseni olen muuttanut sitaateista joitakin murreilmaisuja sekä poistanut toistoa ja puhekielisiä täytesanoja [tota, niinku] sekä analyysin kannalta epäolennaista tekstiä, joka on merkitty katkoviihoon ---. Sitaattiin lisätty teksti on merkitty kaksoissulkeilla (()), tällöin kyseessä on oma lisäykseni, jolla olen tarvittaessa selventänyt haastateltavan kertomaa.

Tutkijan etiikkaan ja yhteiskunnalliseen vastuuseen kuuluu myös mahdollistaa tutkimusaineiston hyödyntäminen tulevissa tutkimuksissa (Tietoarkisto 2024), sillä yhdessä tutkielmassa aineistoa on mahdollista ja tarkoituksenmukaista tarkastella vain rajallisesti. Laaja ja rikas elämäkertahaastatteluaineisto tarjoaa materiaalia monenlaisia jatkoanalyysijä ajatellen. Jatkokäyttö myös kunnioittaa tutkimukseen osallistuvien henkilökohtaisia elämänkokemuksia sekä heidän tutkimuskäyttöä varten antamaansa henkistä ja ajallista panostusta. Kysyin jokaiselta tutkittavalta luvan keräämäni aineiston luovuttamiselle yhteiskuntatieteelliseen Tietoarkistoon tutkielman ja mahdollisten jatkotutkimusten julkaisemisen jälkeen. Suunnitelma aineiston jatkokäytöstä vaati myös esimerkiksi litterointiprosessilta suurta tarkkuutta ja systemaattisuutta. Aineiston käsittely ja dokumentointi oli tehtävä kattavasti niin, että aineisto on tallennettavissa Tietoarkiston säännösten mukaisesti.

Riitta Granfelt (1998, 16) huomauttaa, että tutkijan on mahdotonta tavoittaa perimmäistä, yksiselitteistä ja ristiriidatonta kuvaa todellisuudesta. Ajattelen Granfeltin tavoin, että tutkimukseni naiset sen sijaan kertoivat eletyistä kokemuksistaan ja itselleen merkityksellisistä asioista, pyrkien parhaansa mukaan tulemaan ymmärretyiksi. Tiedostan, että kukin haastateltava toi elämänsä ja kertomuksensa haastatteluhetkeemme juuri siinä laajuudessa kuin halusi; jokaisella on oikeus jättää asioitaan myös ääneen lausumattomaksi, omaksi salaisuudekseen. Jotkut olivat myös valmistautuneet haastatteluhetkeen etukäteen palauttamalla mieleensä elämänsä historiaansa ja tutkimuksen aiheen kannalta merkittäviä tapahtumia (vrt. Granfelt, mt.), sekä etsineet arkistoistaan muistinsa tueksi päiväkirjoja ja valokuvia. Oli koskettavaa lukea vuosikymmenien takaisesta ”Teinarista” nuoren tytön tekemiä merkintöjä

seurustelusuhteen aikaisista arkisista asioista, samalla tulkiten viitteitä tytön kokemasta kontrollista ja väkivallasta.

Haastattelujen aikana kävimme haastateltavien kanssa läpi monenlaisia tunteita. Koin itse, että haastatteluja sävytti molemminpuolisen luottamuksen ilmapiiri, mikä mahdollisti haastateltaville monenlaisten tunteiden näkyväksi tuomisen – noihin hetkiin mahtui sekä liikutusta, surua, kiihtymystä, että hersyvää naurua. Vaikeiden asioiden ympärillä on paljon tilaa myös naurulle ja huumorille. Koin haastattelujen aikana suurta lämpöä ja myötätuntoa näitä avoimia, rohkeita ja viisaita naisia kohtaan, mutta omat liikutuksen tunteeni pidin haastattelujen aikana itselläni. Tutkijana, sosiaalityöntekijänä, lähimmäisenä ja vertaisena päällimmäiset tunteeni olivat usein surumielisyyys ja myötätunto, joiden kontrastina tunsin kiitollisuutta: kiitollisuutta luottamuksesta, jota tutkittavat osoittivat kertoessaan tarinansa minulle sekä kiitollisuutta siitä, että he ovat selviytyneet väkivaltakokemuksista – kukin omalla tavallaan, kuten ihmisyyteen kuuluu.

Litterointivaiheessa tein alustavaa analyysia rinnakkain litteroinnin kanssa (Ruusuvuori ym. 2010, 14). Ensimmäisen haastattelun jälkeen litteroin ääninauhan heti, jotta pystyisin havaitsemaan omat tutkijan maneerini ja virheeni ja korjaamaan niitä seuraavissa haastatteluissa. Olin etukäteen ajatellut ja ohjeistanut tutkijaminääni keskittymään haastatteluissa ainoastaan myötätuntoiseen kuuntelemiseen, mutta ensimmäisen haastattelun kohdalla tutkijan innokkuuteni paistoi litteroidusta tekstistä läpi, mielestäni jopa kiusallisella tavalla. Tekstiä lukiessani havahduin siihen, että haastattelutyylini oli pikemminkin osallistuvan keskusteleva kuin yksinomaan kuunteleva, mikä myös saattoi paikoitellen ohjata tutkittavan puhetta. Seuraavissa haastatteluissa tarkensin haastattelutekniikkaani ja keskityinkin enemmän kuuntelemiseen kuin dialektisiin väliintuloihin. Tutkijan on kuitenkin tärkeää säilyttää aitous ja kohdata ihmiset omana itsenään, enkä muissakaan haastatteluissa jättäytynyt aiheen ulkopuolelle tarkkailijakuuntelijaksi, vaan eläydyin haastateltavien kertomuksissa mukana; otettani voisi luonnehtia 'terapeuttiseksi' ja myötätuntoiseksi. Parhaiten haastatteluja voisikin kuvata keskustelutilanteiksi, joita kehystivät kokemukset nuoruuden seurusteluväkivallasta. On totta, että tutkielman tekeminen on myös harjoittelun ja oppimisen prosessi ja tämä analyysin ensimmäinen vaihe laittoikin minut kriittisesti refleктоimaan myös itseäni, opettaen myös tutkijaminästäni paljon.

Haastattelujen kuunteleminen jälkikäteen oli ajoittain hyvin tunnepitoista ja ravisuttavaa. Litteraatioita tehdessäni pysähdyin kuuntelemaan naisten ääntä ja tarinaa uudelleen, asettuen kokemusten äärelle jälleen eri tavoin kuin haastatteluhetkellä. Kuinka rauhallisen toteavasti, rohkeasti ja herkän syvällisesti he kertoivat elämästään ja kokemastaan väkivallasta. Kuinka kertomusten sisältämän raakuuden ja kokemusten aiheuttaman surun takaa pilkahteli huumori, toivo ja uteliaisuus elämää kohtaan. Laine (2018, 33) kuvaa tutkimuksellista dialogia aineiston kanssa: haastatteluaineisto on 'tutkittavan puhetta', se on potentiaalinen keskustelukumppani samaan tapaan kuin toinen ihminen istumassa tutkijaa vastapäätä. Minun oli siis ryhdyttävä aineiston kanssa eräänlaiseen vuoropuheluun, jonka tavoitteena on ollut tutkittavien ymmärtäminen. Vasta tässä dialogissa syntyy varsinaista tietoa (mt.).

4.4 Tutkimuksen tytöt / naiset

Ollessani äärimmäisen arvokkaan ja sensitiivisen aineiston äärellä tunnistan tutkijan vastuuni ja eettisen velvollisuuteni löytää seurusteluväkivaltakokemuksiin liittyvät olennaiset asiat ja saattaa näkyville naisten kokemuksilleen antamat merkitykset. Ymmärrän myös, että en pysty tekemään tätä yksin, vaan yhdessä tutkimukseni ihmisten kanssa – niiden rohkeiden ja viisaiden naisten, jotka ovat avanneet elämäntarinansa minulle. Seuraavaksi kuvailen tutkimukseni tyttöjä ja naisia.

Aineistoni tyttöjen ja nuorten naisten seurustelusuhde ajoittuvat 1970–2010-luvuille, joista kahdeksan haastateltavan seurustelusuhde sijoittuu 2000–2010-luvuille. Seurustelun alkaessa haastateltavat olivat iältään 14–22 vuotiaita, keskimääräinen ikä suhteen alkaessa oli hieman alle 18 vuotta. Seurustelusuhdeiden keskimääräinen pituus tässä aineistossa oli neljä ja puoli vuotta. Seurustelusuhdeet olivat kuitenkin pituudeltaan hyvin erimittaisia, lyhin suhde kesti neljä kuukautta ja pisin suhde 18 vuotta – tuolloin suhde oli johtanut nopeaan sitoutumiseen, avioliittoon ja yhteisten lasten saamiseen. Useita kertomuksia yhdistikin nopeasti tapahtunut sitoutuminen seurustelukumppaniin sekä se, että sitoutuminen, kuten yhteen muuttaminen tai kihlautuminen, tapahtui poika- tai miesystävän ehdotuksesta, painostuksesta tai vaatimuksesta. Usein fyysinen väkivalta oli alkanut vasta tuolloin. Jotkut tytöistä elivät nuoruutensa ensimmäisessä intiimisuhteessa väkivaltaa kokiessaan ja osa haastatelluista kertoi kokeneensa väkivaltaa useamassa kuin yhdessä seurustelusuhteessaan. Olivatpa nuoruusiässä koetun seurustelusuhdeiden sitoumuksen taso ja kesto millaiset hyvänsä,

kuvautuu väkivallan haavoittavuuden kokemus naisten kertomuksissa universaalina, yhteisenä ja jaettuna. Vaikka jokaisen yksilön tarina on vivahteiltaan erilainen, löytyy niistä monenlaisia samastumispintoja.

Tutkimukseen osallistuneiden naisten ikäskala on suhteellisen laaja, haastatteluhetkellä he olivat 30–64-vuotiaita, nuorista aikuisista eläkeikäisiin. Tutkimukseni ihmiset elivät hyvin erilaisia elämänvaiheita: he olivat sinkkuja ja parisuhteessa eläviä, lapsettomia tai äitejä, työssäkäyviä, työelämän ulkopuolella olevia, opiskelijoita ja eläkeläisiä. Analyysissani kutsun heitä sekä työtöiksi että naisiksi viitaten termeillä heidän elämänsä eri vaiheisiin. Väkivaltaisen seurustelusuhteen päättymisestä oli haastatteluhetkellä kulunut lyhimmillään kahdeksan vuotta, pisimmillään neljäkymmentäseitsemän vuotta. Nuoruuden intiimisuhteessa koetun väkivallan merkityksiä ihmissuhteisiin ja haavoittavuuden ajallista ulottuvuutta menneestä nykypäivään kuvaa haastateltavan kommentti, kun aikaa seurustelusuhteen päättymisestä on kulunut lähes puoli vuosisataa:

--- varmaan ne [väkivaltakokemukset] on vaikuttanut sillä tavalla myös, että kyllähän mä oon tosi semmoinen, että mä en luota ihmisiin. Tosi vaikea, oon mä seurustellut mun ex-miehen jälkeen, mutta ei ole mitään semmoisia pitkiä seurustelusuhteita ollu, ja suurimman osan aikuiselämästä oon asunut yksin tai lasten kanssa. --- Kun tälleen [yli 60-vuotiaana] miettii näitä juttuja, niin kyllähän ne tuntuu niin kaukaiselta. Mutta sitten toisaalta taas, nyt kun niistä puhuu, niin ne tuntuu ihan niin kuin ne ois ollu ihan vähän aikaa sitten, ne jutut. Tulee melkein sen ihmisen naama tuohon silmien eteen.
[Britta]

Tutkimuseettisten sekä tunnistettavuuteen liittyvän minimoinnin periaatteiden mukaisesti minulle riittivät hyvin niukat taustatiedot tutkittavista: heidän nimensä sekä ikänsä kertomuksen eri vaiheissa. Muut taustamuuttujat, kuten asuinpaikkakunta, koulutus, ammatti tai parisuhdestatus kävivät elämäntarinoista ilmi, mikäli tutkittava niin päätti. Tutkielmani eettisten lähtökohtien mukaisesti kunnioitin haastateltavien oikeutta säilyttää oma ja lähipiirinsä yksityisyys niin pitkälle kuin he halusivat, kyseenalaistamatta heidän kerronnallisia valintojaan. Osa esimerkiksi jätti tapahtumien paikkakunnat nimeämättä ja puhui ”poikaystävästä”, osa käytti nuoruuden seurustelukumppanistaan tämän etunimeä. Elämäkulullisten haastattelujen aikana tuli kuitenkin esille, että aineistoni tytöt olivat lähtöisin hyvin monenlaisista perheistä ja asuivat seurustelusuhteidensa aikana eri puolilla Suomea, suurista kaupungeista pieniin maaseutukuntiin. Haastateltavien lapsuudenperheiden ja kodin saamia merkityksiä käsittelen tarkemmin luvussa 6.4.

Koska tulkintani nojaa relationaaliseen ajattelutapaan, katson tarpeellisena kuvailla lyhyesti myös poikaystävien ja heidän lapsuudenperheidensä taustoja ja tilanteita niiltä osin, kuin ne kertomuksissa tulivat esille. Kuten aineistoni tytöt, myös poikaystävät olivat lähtöisin monenlaisista perhetaustoista ja sosioekonomisista lähtökohdista. Enimmäkseen seurustelukumppanit ovat olleet suurin piirtein ikätovereita keskenään, mutta kuuden haastateltavan kohdalla seurustelukumppani on ollut tytön nuoreen ikään nähden selkeästi, 3–11 vuotta vanhempi. Kertomuksista piirtyy esiin, että noin puolella poikaystävästä oli rikkonainen ja turvaton lapsuudenkoti, jossa he olivat kokeneet perheväkivaltaa, vanhempien päihdeongelmia tai altistuneet muunlaiselle kaltoinkohtelulle.

Ja [poikaystävä] aikoinaan mulle puhui, että heidän isänsä, kun he oli lapsia ja asui kotona niin [poikaystävän isä] joi reippaasti, niin että ne haki isäänsä pubista ja isä hakkasi heidän äitiä ihan suoraan lasten eessäkin. Että puhutaan mittavasta väkivalta ja alkoholin suurkulutuksesta. [Melissa]

Noin puolella poikaystävästä kuvautuu olleen ongelmallista päihteidenkäyttöä, yleensä alkoholin, mutta joidenkin kohdalla myös lääkkeiden väärinkäyttöä tai huumeidenkäyttöä. Osa kertomuksista sisältävää kuvauksia myös poikaystävien tekemistä erityyppisistä rikoksista. Muutama heistä oli ollut vankilassa tai joutui vankilaan seurustelusuhteen päätyttyä. Osa pojista tai nuorista miehistä oli hyvin varhain jäänyt vaille aikuisten huolenpitoa tai kokonaan yksin. Muutamien poikaystävien lapsuudenperhe ja kotiolot taustoittuvat haastateltavieni kertomuksissa lähtökohtaisesti vakaiksi.

*Maria: --- sanoit, että [poikaystävä] oli semmoisesta niin kun hyvätuloisesta perheestä ja näin, ja siellä ei ollut rikkonaista kotia?
Britta: Ei, siellä oli isä ja äiti ja hieno sisko. Ja mun vanhemmat varmaan oli tyytyväisiä, kun mä pääsin kihloihin niin hyvän perheen pojan kanssa. --- Siis [poikaystävä] oli semmoinen, että tytöt kuolas sen perään, pitkä ja komea ---, ja ajoi semmoisella moottoripyörällä, että varmaan tämmösen köyhän tytön niin kuin ”vau”.*

Kokonaisuudessaan aineistosta hahmottuu nuorten seurustelusuhdeväkivallan lävistävän koko yhteiskuntamme niin ajallisesti, paikallisesti, sosioekonomisesti kuin relationaalisestikin.

4.5 Laadullinen sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä

Olen jäsennellyt ja eritellyt aineistoa laadullisen sisällönanalyysin avulla. Sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mistä asioista, aiheista ja teemoista aineisto kertoo esimerkiksi

haastateltavien puheen kautta (Vuori 2021). Sisällönanalyysin ontologiset oletukset ovat avoimia ja vaihtelevat tutkijan näkökulman mukaan. Hermeneuttisesta näkökulmasta tutkivat pyrkivät olemaan läheisiä ja sidoksissa tutkimukseen osallistujiin ja paljastavat aineiston merkityksiä eri tulkinta-asteiden avulla. Laadullisen sisällönanalyysin epistemologinen perusta on, että aineisto ja tulkinta ovat haastateltavan ja haastattelijan yhdessä luomaa ja analyysivaiheen aikana tapahtuva tulkinta puolestaan on tutkijan ja tekstin yhteinen luomus. Näin ollen aineistotekstin oletetaan sisältävän enemmän kuin yhden ainoan merkityksen. Laadullinen sisällönanalyysi käsittää sekä ilmeisen, lähellä tekstiä olevan sisällön kuvauksia, että tulkintoja piilevästä sisällöstä, joka puolestaan on etäämpänä tekstistä, mutta silti lähellä haastateltujen elettyjä kokemuksia. Piilevä sisältö on tulkintaa kertomusten takana olevista merkityksistä tai aineiston "punaisesta langasta". Analyysia tehdessään tutkija usein aloittaa koodatun ilmeisen sisällön lajittelun kategorioihin ja jatkaa piilevän sisällön etsimistä ja muotoilua ala- ja yläteemoiksi. (Graneheim ym. 2017, 29–30.)

Teemoittelua voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona. Siinä esimerkiksi haastatelluaineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat. Kirsi Juhilan (2021) mukaan teemoittelu voi myös olla aineiston alkuvaiheen jäsentämistapa ennen kohdennetumpaan analyysiin siirtymistä. Teemoittelussa aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta keskeisiä asiakokonaisuuksia ja usein toistuvia asioita. Teemat eivät synny tutkijan ennakkoon päättämistä aiheista, joihin hän sijoittelee aineistonsa osasia, tai eriydy niin, että yhdestä haastattelusta paikantuu jokin teema ja toisesta haastattelusta toisenlainen teema. Teemat rakentuvat aineistolähtöisesti analyysin tuloksena. (Juhila 2021.) Fenomenologisessa analyysimenetelmässä ajatuksena on, että vasta sen jälkeen teemoja ja kategorioita peilataan suhteessa toisiin tutkimuksiin ja teorioihin (Jokinen 2021). Fenomenologisessa tutkimuksessa tutkijan on myös pyrittävä siirtämään ennakkokäsityksensä tarkastelemastaan ilmiöstä syrjään ja kohtaamaan ilmiön sellaisena kuin se itsessään on (ks. Perttula 2011).

Haastattelututkimuksessa aineistoon tutustuminen ja alustava analysoiminen on hyvä aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja limittäin aineiston keruun kanssa (Ruusuvoori ym. 2010, 11). Aloitin alustavan analyysin heti ensimmäiset haastattelut tehtyäni, noudattaen induktiivista eli aineistolähtöistä jäsentelytapaa. Jo litterointivaiheessa kirjoitin havaintojani muistiin, merkitsin avainsanoja ylös ja poimin aineistosta katkelmia. Tämä osoittautui analyysin kannalta tärkeäksi vaiheeksi, sillä myöhemmin palatessani tekemiini

ensihavaintoihin, huomasin että niin sanottu intuitiivisesti syntynyt ensivaikutelma oli usein hyvin osuva ja analyysin kannalta oleellinen. Olin tyytyväinen, että olin kirjoittanut heti kaikki hämärätkin ajatukseni muistiin. Varsinaiseen analyysiin ryhtyminen tuntui jännittävältä ja viivyttelin siihen siirtymistä pitkään. Yhtäällä kertomukset kutsuivat ja aineisto houkutteli analysoimaan, toisaalla koin rimakauhua ”vain aloittaa” toisten elämäntarinoiden tulkitseminen. Analyysin käynnistyminen vaati etenkin ohjaajaltani rohkaisua ja hienovaraista patistamista, mutta myös yksinkertaisesti: ryhtymistä.

Aloitin käymällä aineistoa läpi useampaan kertaan, tehden avointa koodausta merkitsemällä kuhunkin haastattelukohtaan, mistä kohdassa kerrottiin. Jo tässä vaiheessa tein aineistosta alustavaa tulkintaa valitsemalla koodeille kuvaavat nimet, pyrkien pitämään nimet lyhyinä ja mahdollisimman osuvina, sanan tai kahden mittaisina. Koodausta ohjasivat tutkimustehäväni ja tutkimuskysymykset, jotka myös muokkautuivat tutkimusprosessin edetessä, perehtyessäni aineistoon syvällisemmin (ks. Juhila 2021). Huomasin, että koodeja alkoi hyvin nopeasti kertyä kymmenittäin, joten koodien säännöllinen läpikäynti, yhdistely ja tarvittaessa uudelleen nimeäminen oli tärkeää läpi koodausprosessin. Jos luomani koodi ei prosessin lopussa liittynyt mihinkään muuhun käsitteeseen, jätin sen koodihierarkian ylimmälle tasolle. Induktiivinen sisällönanalyysi eteni vertailemalla ja tulkitsemalla koodeja eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien suhteen, jonka jälkeen lajittelin ja tiivistin koodit alateemoihin. Sen jälkeen yhdistelin alateemojen sisällön ja muodostin yläteemat, joiden yhdistämisestä syntyivät analyysin kokoavat käsitteet. Heti analyysin alkuvaiheessa kävi ilmi, että haavoittuvuuden kehys oli aineiston analysoimiseen soveltuva.

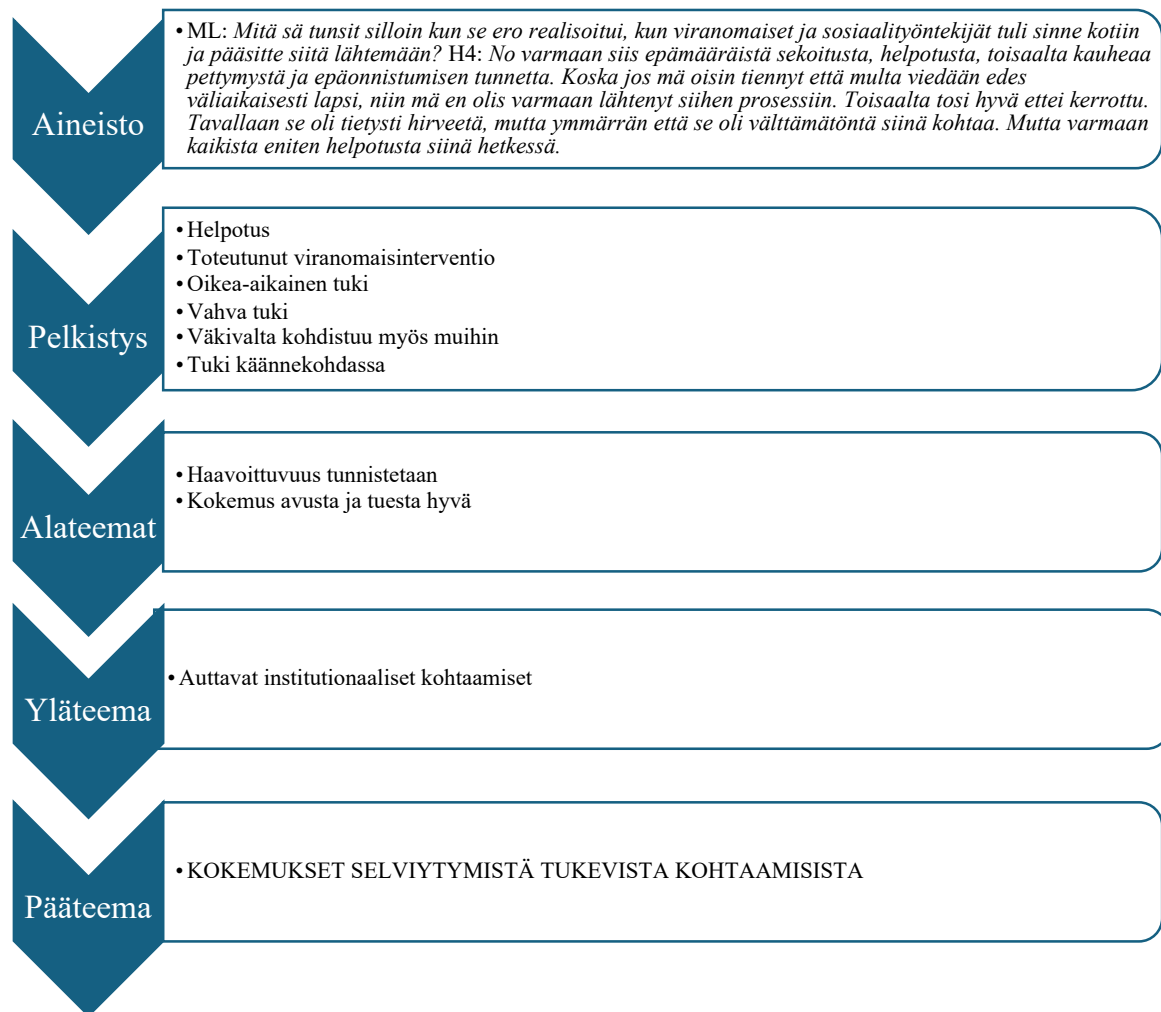
Laajaa ja rikasta aineistoa käsitellessäni ja järjestellessäni harjoittelin käyttämään apunani laadullisen aineiston käsittelyyn tarkoitettua NVivo-ohjelmaa. Ohjelman käyttäminen auttoi minua ensinnäkin hallitsemaan aineistoa, mutta myös keskittymään olennaiseen ja osin hahmottamaan paremmin merkitysyhteyksiä analyysivaiheessa. Koin kuitenkin hyödyllisenä lukea haastatteluja kokonaisuutena läpi myös paperilta, siten kertomukset ja niistä hahmottamani teemat jäsenyivät ja tulivat toisella – vieläkin konkreettisemmalla – tavalla lähemmäksi ja kerrotut tarinat elävämmiksi.

Tutkielman edetessä tutkimusasetelmani on hioutunut induktiiviselle lähestymistavalle ominaisella tavalla. Laadullinen tutkimus ymmärtää tutkimuksen tulokset tulkinnaksi ja analyysin eteneminen ja päättely perustuu tulkintojen ketjuihin, jossa tulkinnan avulla perustellaan

aina seuraava tulkinta (Ronkainen ym. 2014, 83). Aineistoni naisten kertomukset muodostavat hyvin rikkaan, tulkintojen mahdollisuuksia täynnä olevan ja niitä ansaitsevan aineiston. Tulkitsevan tutkimuksen tekemistä harjoitellessani olen kokenut haastavana rajaamisen, sillä yhdestä merkityksestä kumpuaa idea, yksi tulkinta johtaa toiseen, ja välillä olen huomannut pyöriväni merkitysten ja tulkintojen kehässä tuskastunutta ympyrää. Näissä kohdin onkin ollut tärkeää pysähtyä ja palauttaa mieleen tutkimukselle asettamani tehtävät.

Tutkielman hermeneuttis-fenomenologisen luonteen mukaisesti seurusteluväkivallan kokijat määrittävät väkivaltakokemuksille annettavat merkitykset. Voitaisiin myös väittää, että tutkielman retrospektiivisyyteen liittyy myös eräänlainen tulosten virhealttius, mikä saattaa korostua erityisesti traumatisoivia tapahtumia kokeneiden väkivallan uhrien haastatteluissa. Kertoja on saattanut unohtaa tai torjua jonkin kipeän elämäntapahtuman, etenkin jos siihen liittyy traumaattisia kokemuksia (Nousiainen 2015, 87). Ajattelen kuitenkin, että yksilöiden subjektiivisia kokemuksia ja niiden saamia merkityksiä tutkittaessa tulokset eivät voi olla 'virheellisiä' tai 'vääristyneitä'. Ne ovat aina kokijalleen totta. Käyttäessäni naisten elämäntarinoita tutkimusaineistona en näin ollen ole etsinyt sitä, mikä on faktisesti totta tai todistetusti tapahtunutta, vaan rakentanut uuden kertomuksen tutkimustehtäväni ratkaisemiseksi niistä aineksista, joita minulla on ollut käytettävissäni, pyrkien tuottamaan lisäymmärrystä tutkimastani seurusteluväkivaltailmiöstä (vrt. Nousiainen, mt.).

Tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia pyrin osoittamaan muun muassa esimerkillä aineiston teemoitteluprosessista (Kuvio 1) sekä kappaleessa 4.6 käymälläni keskustelulla tutkimuksen eettisistä kysymyksistä ja tutkimusasetelmasta.

Kuvio 1. Aineiston teemoitteluprosessi.

4.6 Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijan positio

Koska sosiaalityö tieteenalana nojaa vahvasti eettisiin lähtökohtiin ja tutkimukseni koskee erittäin sensitiivistä aihetta, on tämä asettanut jo tutkielman suunnitteluvaiheessa vaatimuksia tutkimuseettikan, tutkimusasetelman, toteutuksen sekä tutkijan paikantumisen läpikotaisille pohdintoille. Näille pohdintoille olen antanut runsaasti aikaa läpi tutkielmaprosessin. Asettaudun näkökulmineni sosiaalitieteellisen tutkimuksen kentällä kohtaan, jossa katsotaan, että sosiaalityön tutkimus ei voi koskaan olla luonteeltaan arvovapaata (mm. Ronkainen ym. 2014, 12.) Eettisesti ja moraalisesti laadukkaan tutkimuksen tulisi lopulta tähdätä muun muassa ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen

yhteiskunnassa. Ranskalainen filosofi ja historioitsija François Ewald [1986, 18–22]⁹ onkin muistuttanut, että mikäli yhteiskunta haluaa taistella ’sosiaalista pahaa’ vastaan, on sen nostettava tarkastelun kohteeksi itsensä: vaihtosuhteensa, kansalaisvelvollisuutensa, moraalinsa ja yhteiskuntasopimuksensa muodot. Yhteiskuntatieteilijän tehtävänä ei ole ainoastaan tutkia ilmiöitä yhteiskunnassa, vaan yhteiskuntaa ilmiöissä. (Pietilä 1999, 9.) Näin ollen sosiaalityön tutkimuksen tulee olla paitsi yksilöllisten elämäntilanteiden, myös osa yhteiskunnan laajempaa tutkimusta. Tämä ajatus kiinnittyy vahvasti tutkielmani hermeneuttis-emansipatoriseen tiedonintressiin.

Tarkastelen seurusteluväkivaltaa erityisesti sosiaalityhteellisestä näkökulmasta, samalla ymmärtäen ja tunnustaen myös monitieteisyyden mahdollistamat hyödyt näkökulmien avartumiseen. Tutkielmani tavoitteena on tuottaa uutta tietoa nuorten seurusteluväkivallan luonteesta ja moniulotteisuudesta kokemusten, merkitysten ja selviytymisen näkökulmasta, sillä kuten Sanna Hautala (2021) toteaa, sosiaalityön tutkimuksen tehtävä on eettismoraalisena toimintana tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun vaiettuja ilmiöitä, tehdä niitä näkyviksi sekä luoda uusia tapoja nähdä ja ymmärtää negatiivisesti arvoitettuja ilmiöitä. Eettisyyteen kuuluu siten myös merkityksellisen tiedon tuottaminen vaikeista ja sensitiivisistä aiheista (Raitakari ym. 2022, 8), joihin seurusteluväkivalta lukeutuu.

Kiinnostukseni seurusteluväkivaltatutkimusta kohtaan kumpuaa muun muassa arkisesta tiedosta: työkokemuksestani perhe- ja parisuhdeväkivaltaa kohtaavasta työstä sekä omakohtaisista ja sosiaalisen piirini kokemuksista. Minulla on aiheesta myös tutkijana esiymmärrystä, joka on näkynyt läpi tutkielman teon. Virpi Tökkäri (2015a, 22) tukee Juha Perttulan ja Lauri Rauhalan ajatusta siitä, että ihmisten parissa työtä tekevän on tunnettava ensin itsensä ja vasta tämän jälkeen pyrittävä ymmärtämään muita. Muutoin tutkija on vaarassa nähdä tutkimuskohteessaan lähinnä itsensä. Tämä johtuu Tökkärin mukaan siitä yleisinhimillisestä piirteestä, että ihmisellä on usein tiedostamaton taipumus etsiä ja havaita muista ihmisistä asioita, jotka vahvistavat hänen uskomuksiaan. Koska kokemuksen tutkimus tapahtuu pitkälti tutkijan tajunnallisena työskentelynä, ilman tutkijan itsetuntemusta saattavat tulokset välittää ja heijastella ainoastaan tutkijan omia reflektioimattomia ennako-oletuksia, mikä puolestaan ei voi olla tieteellisyyden perusta (mt.).

⁹ [Ewald, François (1986) *L’État providence*. Paris: Bernard Grasset.]

Olenkin joutunut tarkastelemaan ja tutkiskelemaan omaa tutkijan paikkaani ja esiymmärrystäni läpi koko tutkimusprosessin. Mieleeni on noussut monenlaisia kysymyksiä, epävarmuuksia ja pohdintoja: mikä mandaatti juuri minulla olisi tutkia näiden tyttöjen ja naisten haavoittavia elämäkokemuksia? Pystynkö tekemään oikeutta ja heidän kokemuksilleen ja tuottamaan merkityksellistä tietoa keräämäni aineiston kautta? Miten asemoin itseni suhteessa tutkittaviin: tutkijana, sosiaalityöntekijänä, vertaisena vai kanssatutkijana – ehkäpä kaikkina niinä? Miten tutkimusnäkökulmani ja tutkijuuteni paikantuu sosiaalityön tutkimuksen monitieteisellä kentällä? Osaanko valita parhaan mahdollisen tieteellisen ja kielellisen lähestymistavan tätä sensitiivistä, haavoittavaa, piilevää, mutta silti niin yleistä ilmiötä kohtaan? Miksi ylipäätään haluan tutkia pahaa ja pahuutta ihmisyydessä? Tunnistan, että haluan tutkia ja kirjoittaa ymmärtääkseni ihmistä ja elämää – ja selittääkseni asioita myös itselleni.

Kuten Arja Jokinen ynnä muut (2022, 12–13) toteavat marginalisaatiota käsittelevässä tekstissään, on tutkijan tuottama ”toisiin” kohdistuva puhe ja toiminta – vaikkapa parisuhdeväkivallan uhreja koskeva – väistämättä osallisena ilmiön kuvaamisessa ja tuottamisessa. Tämä haastaa tutkijaa pohtimaan vaativaa eettistä kysymystä: kuinka puhua ja kirjoittaa niin, ettei tule vahvistaneeksi esimerkiksi stigmaa, epäluuloja tai holhoamista heitä kohtaan, jotka poikkeavat elämäkulkuneen niin kutsutuista ”normitetuista tavallisista”. Eettisesti kirjoitettava tutkija tunnistaa myös valtansa nimetä, kuvata ja kertoa (Hautala 2021).

Esimerkkinä käsitteiden käyttämiseen ja määrittelyn tärkeyteen liittyvästä pohdinnasta kukaan, kuinka tutkimuksen analyysi- ja kirjoittamisvaiheen edetessä, uppoutuessani naisten kertomuksiin ja kokemuksiin olen huomannut myös kriittisesti tarkastelevani omaa esiymmärrystäni ja asennettani ’väkivallan uhri’ -käsitteeseen liittyen. Vaikka olenkin etukäteen tunnustanut myös uhrin aseman oikeutuksen itsestään selvänä, olin siitä huolimatta sekä haastatteluissa että analyysin kirjoitusprosessin aikana selkeästi väistellyt uhri-sanankäyttöä. Olenko toiminut niin ikään kuin suojellakseni haastateltavieni haavoittuvuutta, heidän tunteitaan ja minäkokemustaan väkivallan uhrina – vai kenties omaa kokemustani itsestäni haavoittuvana ihmisenä? Käsitteeseen liittyy myös kulttuurista ja sosiaalista stigmaa. Haastattelemistani naisista yksikään ei kuvaile tai määrittele itseään sanalla uhri, vaan he näyttävät joko tietoisesti tai tiedostamatta etäännyttäneen itsensä uhrikäsitteestä ja sen yleisimmistä sosiaalisista ja kulttuurisista merkityssisällöistä. Eräs haastateltava pohtiikin väkivaltaa kokeneiden leimautumista seuraavasti: ”Koska tällä hetkellä siinä on se semmoinen, että asetetaan myös sille uhrille – tai kokijalle on parempi sana – niin kokijalle just se leima siitä,

että sä olet itse valinnut, että mä en ainakaan antaisi mua kohdeltavan niin. Niin sitten se aiheuttaa sen häpeän ja sen hirvittävän suuren syyllistämisen itseään kohtaan. Ehkä sitä saataisiin vaimennettua sillä puheella ja ilmiön ylläpitämisellä”.

Suvi Ronkainen ja Sari Näre (2008, 15) toteavat haavoittuvuudesta ja niin kutsutusta heikkoudesta tulleen kulttuurissamme häpeän lähde, mikä on nähtävissä tavoissamme suhtautua väkivallan uhreihin. Uhreja esitetään ”toisina”, mikä edesauttaa taipumustamme eristää haavoittuvuutta pois keskuudestamme – ja torjua se myös itsestämme (mt.). Siksi onkin tärkeää ymmärtää haavoittuvuus ihmisyyteen kuuluvana keskeisenä, universaalina piirteenä (Fineman, mm. 2010; 2023) ja sitä kautta hyväksyä myös mahdollinen kokemus uhriasemasta. Haavoittuvuus ei itsessään ole paha, jota vastaan täytyisi taistella; kyse on inhimillisestä ulottuvuudesta, johon ominaisena kuuluu herkkyyks, joustavuus ja kyky myötäelämisen kautta olla suhteessa toiseen ihmiseen (Ronkainen & Näre, mt.). Samalla väkivallan uhri on aktiivinen, merkityksiä tuottava toimija (Honkatukia 2008, 86). Mitä syvällisemmin pyrin ymmärtämään tyttöjen ja naisten kokemuksia ja kokemusten saamia merkityksiä intiimisuhteessa koetusta väkivallasta, sitä vakuuttuneempi olen myös tässä tutkimuksessa uhri-käsitteen käytön ”oikeellisuudesta” ja merkityksellisyydestä kokija-käsitteen rinnalla – sekä haavoittavan seurusteluväkivallan uhrien itsensä, että yhteiskunnallis-kulttuurisen kehystyksen, kuten tabujen ja stigman purkamisen, kannalta.

Tutkijan esiyymmärrys tutkimusaiheesta ja tutkittavistaan voi tarjota haastateltaville myös vihjeitä siitä, mitä heiltä haastattelussa odotetaan ja mistä asemasta käsin heidän oletetaan puhuvan. (Luomanen & Nikander 2017, 293.). Tämä kävi ilmi esimerkiksi eräässä haastattelutilanteessa, jossa haastateltava keskustelun edetessä kysyi minulta, ovatko hänen kertomansa asiat lainkaan sellaisia, joita halusin tutkijana kuulla. Totesin, että kaikki aihepiirin ympärillä kerrottu on tärkeää ja arvokasta, kun haastateltava itse kokee asian merkitykselliseksi. Tunnistin, että haastateltavaa voi ohjata tutkimusasetelman asettama ajatus esimerkiksi uhriasemasta tai haavoittuvuudesta. Kuten Sanna Väyrynen (2007, 53) toteaa, on tutkimuksessa syntyvä tieto tutkijan ja tutkimusten ihmisten välisen vuorovaikutuksen tuotosta, johon vaikuttavat myös muut tekijät, kuten haastattelutilanteiden reunaehdot ja kertomisen motiivit.

Seurusteluväkivalta on siis tiedon alue, jota leimaavat monitahoiset ja erityiset sensitiiviseen tutkimusaiheeseen liittyvät eettiset kysymykset. Tutkielmassa olen noudattanut eettisesti

kestävän ja sensitiivisen haastattelututkimuksen metodia (ks. esim. Nikupeteri 2016). Sensitiivisiä aiheita tutkiessa saattaa tutkijan ja tutkittavien välille esimerkiksi syntyä luottamuksellisia tutkimussuhteita, joiden myötä tutkija voi päästä sisälle salattuihin elämäntilanteisiin. Tämä edellyttää tutkijalta hienotunteista, myötätuntoista ja arvostavan tasavertaista suhtautumista tutkittaviin ja heidän kokemuksiinsa. Tällä tarkoitan muun muassa tutkijan luottamuksellista läsnäoloa haastatteluissa sekä sensitiivisyyttä ja vastuullisuutta tutkimuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja tutkimustulosten julkaisussa.

Eri tieteenaloilla voidaan lähestyä tutkimuskysymyksiä eri näkökulmista, mutta kaikille on yhteistä halu lisätä ymmärtämystä itsestämme ja maailmasta, jossa elämme (ALLEA 2017, 3) – osana sosiaalitieteellistä tiedeyhteisöä tavoitteenani on ollut tutkimukseen osallistuvien aito kuuleminen ja heidän merkitystensä ja maailmansa avautuminen (esim. Hyvärinen ym. 2017, 16). Tutkimuseettisesti tämä merkitsi myös sitä, että ainoa perusteltu tapa toteuttaa tutkimus oli kohdata väkivaltaa kokeneet naiset, kuunnella ja keskustella heidän kanssaan ja pysähtyä heidän kokemustensa äärelle (vrt. Granfelt 1998, 40; Laitinen 2004, 53–56; Väyrynen 2007, 46). Näin ollen ajatteluni nojaa feministiseen standpoint -tutkimukseen, jonka pyrkimyksenä on parantaa naisten asemaa tuomalla esiin erityisesti heidän kokemuksiaan, elämäänsä naisena ja kokemusten saamia merkityksiä (mm. Granfelt, mt.). Samalla tutkijan on oltava tietoinen itsestään ja omasta paikastaan suhteessa tutkimuksen aihepiiriin ja tutkittaviin (mm. Laitinen mt., 63–64).

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohjeessa muistutetaan tutkimuksen eettisten kysymysten korostuvan tutkijan ja tutkittavan kohtaamisessa, sillä kohtaamisiin sisältyy usein ennakoimattomia tekijöitä, eikä eettisiin kysymyksiin aina ole selkeästi yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua. Pureuduimme haastateltavien kanssa syvälle väkivallan kokemuksiin ja traumaan, jonka väkivallan kokeminen saattaa ihmiseen jättää. Selkeä eettinen kysymys koskeekin myös toisaalta traumaattisten tapahtumien uudelleen kokemisen mahdollisuutta niiden mieleen palauttamisen yhteydessä (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 197). Tämän vuoksi tutkimukseen osallistuvat rajattiin siten, ettei heillä ollut käsiteltävänäan tuoreita seurusteluväkivaltakokemuksia. Lisäksi tutkittavat saivat itse päättää, kuinka syvällisesti he halusivat palata väkivaltaiseen elämäntilanteeseen liittyviin muistoihin.

On tärkeää tiedostaa, että väkivaltakokemuksista 'selviytyminen' ja 'toipuminen' on yksilöllistä suhteessa ajallisuuteen ja viime kädessä haastateltavat itse määrittelivät sen, olivatko

he elämässään sellaisessa kohdassa, jossa haastatteluun osallistuminen oli mahdollista. ”Anri” kertoi käyneensä noin vuosi ennen haastatteluun osallistumistaan läpi ajanjakson, jolloin hän näki toistuvia painajaisia väkivallan kyllästävästä elämäntilanteestaan parinkymmenen vuoden takaa. Hän totesikin, ettei tiennyt olisiko vielä pystynyt *”silloin vuosi sitten jotenkin ajattelemaan sitä ((elämänvaihetta)) niin kauhean järkevästi.”* ”Eeva” puolestaan pohti: *”Mutta tässä on nyt varmaan se psykoterapia ((auttanut)) ja se on sellainen, että kun se on jo käsitelty asia, niin mä en millään tavalla tätä enää koe silleen, että mulla olisi vaikea kertoa.”* Haastattelujen aikana havaitsin, ja tutkittavat myös ilmaisivat minulle, että vaikka osalle heistä nuoruuden kokemuksista puhuminen saattoikin olla myös vaikeaa ja henkisesti kuormittavaa, tuntui heistä merkitykselliseltä palata seurustelusuhteiden tapahtumiin ja väkivaltakokemuksiin. Usea haastateltava kuvasi keskustelutilanteen antaneen heille aiemmin puuttuneen tilaisuuden kertoa laajemmin ja syvällisemmin väkivaltakokemuksistaan ja he kokivat osallistumisen myös mahdollisuutena vaikuttaa yhteiskunnallisesti: *”--- ja siis mä niin ku tiedän, että tää menee hyvään tarkoitukseen.”*

Jotkut naisten kertomuksista oli moneen kertaan toistettuja, mutta mukana on myös tapahtumia, joita ei ollut aiemmin kerrottu ääneen kenellekään. Osalle tutkittavista avautui tuoreita näkökulmia ja paljastui uudenlaisia merkityksiä vuosia tai vuosikymmeniä sitten kokeemiinsa tapahtumiin nähden, kun he pohdiskelivat, jäsentelivät ja sanallistivat asioita uudelleen haastattelun yhteydessä. Heidän kertomansa asiat kytkeytyivät myös luonnollisesti tutkielman aiheeseen sekä haastattelunaikaiseen elämäntilanteeseen. Jos haastattelut olisi toteutettu vaikkapa vuotta aiemmin tai myöhemmin, olisivat kertomusten sisällöt voineet saada erilaisen ilmiänsun. Sosiaalityön yleisinhimilliseen eetokseen perustuen kohtasin jokaisen naisen ’ihmisenä elämäntilanteessaan’ (vrt. Juhila 2018, 12). Ajattelen myös, että tutkimusaiheeseen liittyvä esiymmärrykseni on parhaimmillaan mahdollistanut haastatteluihin osallistujien myötätuntoisen, rauhallisen ja kiihkottoman kohtaamisen heidän kertoessaan elämänsä järjestyttäneistä väkivaltakokemuksistaan sekä niiden merkityksistä myöhemmässä elämänsä elämässä.

Läpi tutkielmaprosessin olen noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ohjeita ja ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettisiä periaatteita kunnioittamalla muun muassa tutkittavien yksityisyyden suojaaja, tietoon perustuvaa suostumusta ja itsemääräämisoikeutta. Haastattelujen yhteydessä korostin tutkittaville, että he voivat tutkijan suostuttelematta, utelomatta tai pakottamatta kertoa kokemuksistaan juuri siinä laajuudessa kuin haluavat, eikä

heillä ollut velvollisuutta perustella tekemiään kertomuksellisia valintoja tai rajauksia. Osa suostumuksellisuutta oli se, että tutkittavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti ja heillä oli oikeus keskeyttää osallistumisensa missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Joidenkin haastattelujen aikana nousseiden kipeiden tunteiden ja liikituksen yli päästiin pitämällä tarvittaessa tauko. Halusin viestittää läsnäolollani ja lohduttavilla eleilläni kaikenlaisten tunteiden olevan sallittuja ja ymmärrettäviä. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan pyytänyt osallistumisen keskeyttämistä ja tulkitsen sen myös eräänlaisena yhteisenä kohtaamisen onnistumisena, vaikeiden asioiden äärelle sensitiivisesti pysähtymisenä.

Haastattelun lopuksi osa haastatelluista totesi tuntevansa olonsa neutraaliksi tai mieteliäksi, eikä keskustelumme herättänyt heissä ainakaan kielteisiä tunteita, jotkut puolestaan kertoivat erilaisista fyysisistä tuntemuksista vaikeiden muistojen palauduttua mieleen: *”Kyllä kropassa jotenkin tuntuu, että on...no, pakostikin tuntuu, koska miettii niitä inhottavia asioita ja kaikkea. Mutta tosi tyytyväinen oon, ja jos vähänkin pystyy auttamaan niitä nuoria tyttöjä jotka...tai ettei kukaan ikinä edes joutuisi tällaiseen tilanteeseen.”* Useimmat osallistujat totesivat keskusteluhetkemme kaikkine tunneskaaloineen lopulta tuntuneen myös vapauttavalta ja terapeuttiselta, jopa eheyttävältä kokemukselta. Seuraava dialogi kuvaa haastattelujen tunnelmaa mielestäni hyvin: – *Mulla on taas jotenkin taas pikkaisen vapautuneempi olo. Ja vaikka mä jännitin ihan hirveästi, siis oikeasti mä mietin yks yö, että en mä haluu, en mä haluu, en mä halua muistaa, eikä hän ((entinen kumppani)) ansaitse sitä. Mutta sit mä aattelin että... – Mutta sinä ansaitset. – Niin. Tämä on minun kokemus. Että mulle jää aika hyvä fiilis kuitenkin. Ei jääny yhtään semmoinen, yhtä pientä itkua lukuun ottamatta, niin ei jääny yhtään ahdistava tai semmoinen. Siis hämmentävän iloinen olo. Outoo. Mut niin kun semmoinen, kevyin sydämin kohti viikonloppua.* Tutkijana en olisi voinut siinä hetkessä suurempaa kiitosta saada.

5 SEURUSTELUVÄKIVALLAN HAAVOITTAVUUS

5.1 Intiimin läheisyyden ja satuttavuuden kytkennät

Siinä tuli matkalla jotain väittelyä ja siitä sit lävähti, se saatto olla käsi, mä en oo ihan varma oliko se nyrkki, vai enemmänki joku kämmenselkä, joka sitten lävähti mun naamaan. Se oli se yksi yksittäinen lyönti, jota sitten ehkä puitiin, että ei noin saa tehdä, mutta että se tavallaan jäi siihen. --- Mutta sit ne alkoi pikkuhiljaa lisääntyä ne tilanteet. Ne oli sitten kerta toisensa jälkeen kauheampia ja jossain vaiheessa ne sitten ryöstäytyi ihan käsistä. Mutta aika pienestä lähti tosiaan liikenteeseen se. [Heli]

Seurustelussa on kyse läheisestä luottamussuhteesta toiseen ihmiseen. Kyse on luottamuksesta siihen, että kumpikin pitää toista lähellään hyvin. Ensimmäinen läimäys, tönäisy tai tietoiselta vaikuttava loukkaus saa kokijansa säikähtämään ja hämmentymään sekä kysymään mielessään: ”Mitä juuri tapahtui? Oliko tapahtunut totta?”. Ehkä hän pyrkii ohittamaan tai painamaan tapahtuman mielestään, kuten avauskatkelman kertoja. Tai kuten Emma kertoo ensimmäisen lyönnin jälkeisistä tuntemuksistaan: ”Se oli sitten siinä kohtaa itselle aika semmoinen musertava juttu.” Kaikki kertomusteni naiset kuvailevat, kuinka salakavalasti väkivalta on ujuttautunut nuoreen suhteeseen, mutta kuinka nopeasti se onkaan asettunut osaksi suhteen dynamiikkaa, kieltä ja tekoja. Hyvinpitely on muuttunut pahoinpitelyksi (vrt. Kytölä 2021). Väkivalta on seurustelusuhteessa läsnä ilmeisenä, mutta samalla jatkossa tiukasti piilossa pysyttelevänä.

Naiset kertovat haastatteluissa seurusteluväkivallasta, joka pahimmillaan näyttäytyy brutaalina, mielivaltaisena ja sadistisena väkivaltana ja vallan väärinkäyttönä nuoria tyttöjä kohtaan. He kuvaavat, kuinka intiimisuhteessa koettu väkivalta haavoittaa fyysisesti, henkisesti ja emotionaalisesti kietoutuessaan elämän jokaiselle osa-alueelle (ks. Husso 2003; Laitinen 2004, 228). Seurustelusuhteessa tapahtuvaa väkivaltaa ei tulekaan ymmärtää vain selvärajaisina tekoina (vrt. Ronkainen & Näre 2008, 31).

Maria: Sä kerroit siitä, että siellä oli tosi monimuotoista se väkivalta ja se kesti pitkään ja paheni, kun aika meni eteenpäin.

Tuuli: Joo, se muuttu graavimmaksi ja graavimmaksi. Ja se oli vielä niin hullua, kun mä muistan kun mä sanoin ennen kun se ekan kerran mua löi, niin mä muistan että sanoin että mä en sitten ikinä jää suhteeseen missä mua hakataan. Mutta kun se pohjatyö on tehty tavallaan siihen mennessä jo niin hyvin, niin ei sulla oikeastaan ole vaihtoehtoja sitten. Että meilläkin se monologi oli sitten se, että ”jos sää vitun huora

jätät mut, niin mää tapan sut.” Sitten loppuajastahan se oikeastaan oli sitä että mä huusin sille, että mikset sä voi tappaa mua. Että ”pliiis, tapa mut”. Että mä oikeasti ennemmin kuolen, kuin jatkan tätä suhdetta.

Pitkään kestänyt henkinen nujertaminen ja monimuotoinen fyysinen väkivalta on hajottanut ja haavoittanut niin syvästi, että Tuuli on lopulta kokenut kuoleman houkuttelevampana vaihtoehtona kuin jatkaa elämäänsä parisuhteessa. Hän on ollut lyöty sanan monessa merkityksessä; väkivallan tekijällä on lopulta ollut valta päättää myös elämän jatkumisesta. Intiimin parisuhteen kehykseen liittyvä luottamuksen ja turvan järjestys on särkynyt. Aiemmin selkeä raja elämän ja kuoleman välillä saattaa väkivallan uhrin näkökulmasta olla helposti poispyyhkäistävissä (Husso 2003, 255), kuten useammasta aineistoni naisen kertomuksesta käy ilmi.

Haastattelujen aikana kiinnitin huomiota siihen, että haastateltavat kertasivat ja palasivat erityisesti väkivaltaan liittyviin ruumiillisiin kokemuksiin ja kehollisiin tuntemuksiin. Naiset kertovat kokeneensa nuorina tyttöinä muun muassa *”--- kuristamista, potkimista ja semmoista puristamista vaikka tosi kovaa käsivarresta”* *”Fyysistä kiinnipitämistä, ja sitten se otti musta valokuvia salaa. Ja sittenhän se raiskas mua sitten loppupeleissä ---”* *”Ja siis esimerkiksi huumasi mut ---”* *”--- lähti puukolla jahtaan mua takaa”* *”--- otti polvella ja potkaisu mua ((kasvoihin))”* *”--- on jäänyt mieleen sellainen, että se otti mun tukasta kiinni ja hakkasi päätä seinään”* *”--- se seksi oli mun mielestä aika rajua, jotenkin sellaista, no kun aattelee, että mä oon ollut 14–15-vuotias, niin se oli jo semmoista...että jotenkin ei ehkä käsittänytkään sitä. Ja sitten siihen alkoi tulemaan kaiken maailman tönimistä ja läpsimistä. Se niin ku koko ajan vaan muuttui pahemmaksi ja pahemmaksi ja pahemmaksi.”* Kun kysyin naisilta, mitä he olivat tehneet kaikkein vaikeimmilla hetkillä, useimmat haastateltavat kertoivat ensin tai ensisijaisesti fyysisistä teoistaan ja toiminnastaan (tai toimimatta jättämisestään), eivät niinkään tunnemaailmastaan tai ajattelustaan. Tulkitsen eräänlaisen toimijuuden – tai sen estymisen – korostuneen väkivallan hetkillä, ajattelun ja tunteiden saaneen sijaa vasta myöhemmin.

Haastateltavat kertovat siitä, mikä tuntui pahimmalta heidän eläessään väkivallan otteen hellittämättömyydessä. Seuraavan aineistokatkelman kertojan väkivaltaisesta seurustelusuhteesta on kulunut aikaa noin kaksikymmentä vuotta, mutta kipu – ja muistot siitä – ovat edelleen elämässä läsnä:

Maria: Mikä niissä tilanteissa tuntui pahimmalta?

Matilda: Mä pelkäsin sitä kipua. Sitä mä pelkäsin eniten. Ja sitä että miten paljon se pystyy mua satuttamaan. Se oli mulle kaikkein kovinta.

Maria: --- Miten sä koit silloin sen väkivallan vaikuttaneen sun elämään? ---

Matilda: Mä en tiedä miten paljon se suhde, kyllä se on tosi paljon vaikuttanut siihen, miten mä voin siis edelleenkin, eli mitkä ne mun sairaudet on. Ja se kivun pelko on tosi kova, se, että joku satuttaa mua. --- mulla on siis lähes koko ajan kipuja. Mä olen kivussa, mutta mä pelkään semmoista toisenlaista kipua. Musta tuntuu, että nimenomaan se kipu johtuu siitä, että mä pelkään sitä niin paljon. --- ja mä en anna itse itselleni hoivaa, se on tosi vaikeata. Ja ainakin se, en mä nyt ainakaan niin ajattele, että mä olisin sen ansainnut, en mä sitä väkivaltaa olisi ansainnut, mutta mä oon taajunnut sen vaan, että se on jatkumoa siitä lapsuudesta. Joo, on se paljon vaikuttanut, esimerkiksi no tietenkkin se, että miten nyt on seurustelusuhhteita uskaltanut aloittaa.

Matilda kuvaa, kuinka väkivaltakokemusten jatkumo lapsuudesta nuoruuteen ja myöhemmin myös aikuisuuteen – hänen teini-ikäisen lapsensa oltua häntä kohtaan väkivaltainen – on saanut kivun asettumaan osaksi häntä; hän ”on kivussa”. Sovellan tulkinnassani Jaakko Vuoren (2019, 14–16) fenomenologista analyysia Christian Grünyn [2004]¹⁰ määrittelemästä ruumiillisen kivun kokemuksesta ja kivun ruumiillisuutta kuvaavasta kokemusrakenteesta. Grünyn mukaan kipu on olemukseltaan eräänlaista liikettä, tosin mahdotonta: mitä ikinä yksilö pyrkiikään tekemään, kipu ei lakkaa. Kipukokemuksella on myös taipumus kokonaisvaltaisuuteen. Se on kokemus, joka hellittämättömyydessään ja itsepintaisuudessaan vaatii välttämättömästi huomiota ja on siten vaarassa vallata yksilön koko huomiokyvyn. Mitä intensiivisemmäksi kipu muuttuu, sitä enemmän se estää yksilön suuntautumisen maailmaan ’mahdollisuustilana’. Kipu ei ole pelkästään ruumiillinen aistimus, joka todistaisi yksilön perustavanlaatuisesta yksityisyydestä – se on ennen kaikkea kokemus, joka tekee yksinäiseksi. (Vuori 2019, 14–16; [Grüny 2004, 34–39].)

Matildan ja useiden muiden aineistoni naisten kuvaukset nuoruuden väkivaltaisessa seurustelusuhhteessa koetusta kivusta asettuvat tulkintani mukaan Grünyn luonnehdintaan kivun kokonaisvaltaisesta olemuksesta. Ruumiin kipu ja kärsimys merkityksellistyvät väkivallan kokemuksina huomattavasti kokonaisvaltaisemmin, kuin pelkkinä fyysisinä vammoina. Väkivallan aiheuttama kipu ei väistämättä lakkaa, vaikka tapahtumista olisi kulunut vuosia tai vuosikymmeniä. Kipu ja kivun pelko merkitsee myös luottamuksen heikkenemistä toisiin ihmisiin, siihen, uskaltaako olla toisen ihmisen lähellä fyysisesti ja emotionaalisesti. Kuten

¹⁰ [Grüny, Christian (2004) *Zerstörte Erfahrung. Eine Phänomenologie des Schmerzes*. Würzburg: Königshausen & Neumann.]

Matildalla, myös useilla muilla kertomusten naisilla nuoruuden väkivaltakokemukset ovat merkinneet myöhemmin seuranneita vaikeuksia solmia uusia läheisiä ihmissuhteita, erityisesti parisuhteita. Kipukokemus on vaikuttanut kokijansa maailmasuhteeseen ja siihen, mitä mahdollisuuksia ja vaaroja tämä maailmassa näkee. Laitinen (2004, 228–229) toteaaakin lapsuudessa ja nuoruudessa koetun vakavan seksuaalisen lähisuhdeväkivallan ruumiillistuvan tunne-elämykseksi, joka alati läsnä olevana saattaa vaikuttaa laajalti kokijansa myöhempään elämään: esimerkiksi ihmissuhteisiin, opiskeluun, työhön ja harrastuksiin.

Väkivallan ytimessä on sen satuttavuus (Ronkainen 2017, 34). Erityisesti intiimin läheisyyden muuttuessa vallan väärinkäytöksi ovat satuttavuuden muodot ja merkitykset moninaiset. Nuoruudessa koetun intiimin suhteen tulisi olla paikka, jossa niin halutessaan voi turvallisesti olla myös kehollisesti lähekkäin. Luottamus ja haavoittuvuus kietoutuvat seksuaalisuuteen ja kokemukseen itsestä kehollisena, kokonaisvaltaisena olentona. Aineistossani tytöt ovat kohdanneet väkivaltaa, joka on ilmennyt heidän seksuaalisen koskemattomuutensa ja itsemääräämisoikeutensa tietoisena loukkauksena. Väkivallan kohteen näkökulmasta tuolloin kyse ei ole seksuaalisesta kokemuksesta (Bildjuschkin ym. 2020, 9), vaan tytön ruumis ja mieli on välineellistetty vallankäytön keinoiksi. Seuraavista aineistositaateista välittyy väkivallan kieroutuneet vaikutukset, jotka eri tavoin ovat nivoutuneet sekä seurustelun aikaiseen että naisen myöhempään seksielämään ja seksuaalisuuteen.

Ja sitten jostain kumman syystä siinä kävi niin, että se ((väkivalta)) meni sinne seksuaalisuuteen. Sitten kuin jollain ihmeellisellä tavalla siitä tuli sellaista, että siitä seksistä tuli semmoinen niin kun merkki siitä, että minä rakastan, ja mä olin muutenkin seksuaalisesti totta kai kokematon, kun se oli mun ensimmäinen kundifrendi ja sitten myöskin olin tosi herkkä sillä tavalla, että olin niin kun hyvin nupussani ja silloin hyvin arka. Niin siitä tuli se semmoinen mulle yksi kauheimmista asioista, ja sitten se meni siihen pisteeseen, että jos mä en saa orgasmia hänen kanssaan, niin mä en rakasta häntä. [Siru]

--- Se mihin se ((väkivalta)) on tosi pahasti itse asiassa vaikuttanut, on seksielämä, koska meillä oli tosi hyvä seksielämä siinä suhteessa. Se toimi ja se oli kauhean hyvää, niin sen takia --- tää asia on tosi vaikea ollut. Mä en oo uskaltanut lähteä siihen ((seksiin enää)) niin vapautuneesti. Mä oon pitänyt sen jotenkin etäällä. Vaikka mä sen tajuan jo, ja ehkä se nyt alkaa jo helpottaa, että kun mä oon tajunnut, että välttelen sen takia sitä, että mulla on se kokemus ja että se yhdistyy siihen väkivaltaan. Se on ollut tosi iso asia. Tosi vaikea. [Emma]

Nuorilla saattaa olla vajavainen tai vääristynyt kuva siitä, mitä seksi ja seksuaalisuus seurustelusuhteessa tarkoittavat ja minkälaisia ilmiäisiä sen kuuluisi saada. Intiimin

läheisyyden ja seksin liittyttyä väkivaltaan tytön kokemusmaailmassa, on se saattanut saada myöhempiä merkityksiä kiintymykseen kykenemättömyytenä ja voinut sittemmin merkitä vaikeuksia solmia intiimiä, vapautunutta seksuaalista suhdetta uuteen kumppaniin (ks. Husso 2003, 242). Osa kertomusten tytöistä on tullut myös toistuvasti raiskatuksi parisuhhteessaan. Haastateltavat kertovat, etteivät ole tuolloin ilmoittaneet niistä esimerkiksi poliisille. Useiden tutkimusten mukaan suurin osa tytöistä ja nuorista naisista vaikenekin intiimisuhteessaan tapahtuneesta seksuaaliväkivallasta (esim. Niemi 2010; Aaltonen 2012; Isotalo 2023b; ks. myös Husso mt.). Aikuisten parisuhdeväkivallan ilmitulo viranomaisille on vähäistä (esim. Suonpää ym. 2023), ja sama ilmiö koskettaa selkeästi myös nuorten seurusteluväkivaltaa (esim. Niemi mt.; Isotalo mt.). Päätös olla tekemättä rikosilmoitusta saattaa olla uhrin tapa kontrolloida tilannetta ja suojella itseään; hän saattaa ajatella, että ilmoittamisen seuraukset ovat todennäköisesti pahemmat kuin asiasta vaikeneminen (Pollari 1994, 87). Sukupuolistunut ja seksuaalinen väkivalta on myös monien tabujen leikkauspiste, aiheuttaen uhrilleen häpeää – ja niin asiasta sukeutuu yhä vaikeammin esille otettava ja kerrottava kokemus (Husso 2003, 259).

Tämän tutkimuksen aineiston tytöt ovat seurustelusuhteidensa alussa olleet 14–22-vuotiaita. Useat heistä ovat olleet ensimmäisessä 'oikeassa' parisuhhteessaan, ihmetellen, ihastellen, innostuen ja harjoitellen intiimisuhteessa olemista. Kertomuksista kuvautuu, kuinka väkivallan tunkeuduttua suhteeseen tytöt ja nuoret naiset ovat olleet neuvottomia ja tietämättömiä, yllättyneitäkin siitä, miten ovat tilanteeseen päätyneet. Tytöt eivät ole kyenneet selittämään käsittämättömiä tapahtumia itselleen. Haastateltavat kertovatkin myös väkivallan ohittamisen haavoittavuudesta, siitä, ettei kukaan nähnyt, halunnut nähdä tai tullut auttamaan. Tilanne on ollut ristiriitainen: väkivallan paljastumisen mahdollisuus on aiheuttanut jopa silmitöntä pelkoa tytöissä, mutta sen salaaminen on satuttanut heitä vielä enemmän. Välttääkseen väkivallan ilmitulon – nöyryyttävältä ja häpeälliseltä tuntuvan tilanteen paljastumisen – tytöt ovat myös saattaneet sepittää erilaisia syitä näkyville fyysisille vammoilleen: ihmetelijöille he ovat kertoneet ”ajaneensa polkupyörällä pylvääseen”, ”olleensa autokolarissa” tai ”kompastuneensa rappuralliin, joka osui sekä nenään että silmään”. Harvoin, jos koskaan, kukaan aikuinen on kyseenalaistanut heidän ulkoisiakaan vammojaan.

Maria: --- olisitko sä toivonut että aikuiset, jotkut aikuiset, olisi tehnyt tai sanonut siinä tilanteessa jottain?

Hilda: Tietyllä tavalla joo. --- kyllä mä jälkeinpäin ajateltuna olisin toivonut, että joku olisi nähnyt ne hälytysmerkit enempi, ja sen että mitä mä salasin.

Samoin kuin Hilda, valtaosa haastattelemistani naisista olisi häpeästä huolimatta toivonut, että joku olisi nähnyt nuoren tytön kätkevän jotain oleellista omasta tilanteestaan. Väkivallan piiloon painaminen ja siitä vaikeneminen on yleistä sekä aikuisten parisuhteissa että nuorten seurustelusuhteissa paitsi uhrin ja tekijän, myös muiden väkivallantekoja havaitsevien osalta (mm. Husso 2003, 254). Lähes kaikkien aineistoni naisten kertomuksista käy kuitenkin ilmi, että yleensä aina *joku* on aavistanut tai ollut tietoinen nuoren tytön kokemasta väkivallasta: naapuri, ystävä, vanhempi, työkaveri, opettaja, lääkäri, poliisi, ohikulkija; useimmiten siis ainakin joku ulkopuolinen on tiennyt väkivallasta. Tutkijana ja lähimmäisenä mieltäni kalvaakin pohjimmiltaan eettinen, moraalinen ja inhimillinen kysymys: miksi me emme näe hälytysmerkkejä ja puutu nuorten väliseen väkivaltaan, joka niin usein on ilmeistä ja tapahtuu aivan silmiemme edessä? Pohdin, onko kyse omasta avuttomuuden tai pelon tunteestamme kärsimyksen ja pahuuden tunkeutuessa tietoisuuteemme; tunnistaessamme oman haavoittuvuutemme. Mikään ei kuitenkaan selitä tai oikeuta välinpitämättömyyttä. Susanna Hast (2022, 54) kuvaa ohittamisen ja välinpitämättömyyden saamia merkityksiä kirjoittaessaan: ” – – ihminen menettää luottamuksensa maailmaan silloin, kun välinpitämättömyys sattuu enemmän kuin fyysinen kipu.”

5.2 Emotionaalisen haavoittavuuden ulottuvuudet

Ymmärrän seurustelusuhteessa, kuten muissakin parisuhteissa, olevan kyse intiimistä vuorovaikutuksesta toisen kanssa, siitä, että toiseen voi luottaa ja olla hänen edessään myös haavoittuvainen. Seurusteluväkivallassa luottamus rikotaan ja rikkoutuu ja jäljelle jää vain uhrin paljas haavoittuvuus. Tutkimukseni naiset kuvaavat nuoruuden väkivaltakokemusten merkinneen muun muassa omanarvontunnon menetystä, sitä, että he eivät lopulta enää voineet nähdä ja kokea itseään rakastettuna, kauniina, ihailtuna, hyväksyttynä ja pystyvänä ihmisenä. Hildan parisuhteen päättymisestä on kulunut muutama vuosikymmen. Hänen kerronnastaan käy ilmi, kuinka kauaskantoiset vaikutukset nuoruudessa koetulla väkivallalla saattaa olla minäkuvaan ja kokemukseen itsestä. Ne merkityksellistyvät muun muassa opiskelija- ja työelämän haasteina tai vaikeutena sallia itselleen kokonaisvaltaista hyvinvointia:

Maria: --- että ((seurustelusuhteen väkivalta)) on vaikuttanut niin kuin kaikkiin osa-alueisiin elämässä?

Hilda: On, on. Ja tietysti siihen, varmaan sitten kun se henkinen väkivalta on ollut semmoista niin ulkonäkökeskeistä, se on tietysti vaikuttanut siihen itsensä hyväksymiseen.

Maria: Mitä sä ajattelet, että millä tavalla se on vaikuttanut sinun minäkuvaan?

Hilda: No on se osansa tehnyt siihen, että mä koen tosi vaikeaksi onnistua asioissa, kyetä niin ku – ja siis sabotoin itse itseltäni sitä onnistumista. --- Ja siis siihen, että mä ylipäättään tekisin itselleni hyviä asioita, niin se on tosi, tosi vaikeata. Kyllä mä koen, että se suhde on tietysti ollut siinä isona, en sano että se olisi kaikkea tehnyt, mutta se niin ku miten siinä on ollut.

Hildan sanat ”se, miten siinä on ollut” saavat minut ajattelemaan intiimisuhteen väkivalta-kokemusten kaikenkattavuutta. Kokijan näkökulmasta ei kyse ole ainoastaan eriteltävissä olevista väkivallan muodoista tai tapahtumista, vaan kokonaisvaltaisesta *olemisesta*, jossa väkivalta ja sen saamat merkitykset kietoutuvat ihmisen olemukseen ja hänen elämäänsä. Rauhalan (1998) jäsenystä soveltaen: ne kietoutuvat ja yhtäaikaisesti sekä rinnakkain ilme-nevät ihmisen ruumiillisuudessa, kokemuksellisuudessa sekä suhteessa omaan elämäntilan-teeseen.

Husso ynnä muut (2020b) kuvaavat, kuinka väkivalta ja kokemus siitä eivät heijasta ainoas-taan ihmisten välisiä sosiaalisia olosuhteita tai yhteiskunnallis-kulttuurisia asenteita ja käsi-tyksiä, vaan väkivaltaan kytkeytyy laajasti myös tunteita ja affekteja¹¹: psyykkisiä prosesseja kietoutuneena materiaaliin, kehollisiin ja ”lihallisiin tapoihin olla” (ks. myös Liljeström & Paasonen 2010). Väkivalta herättää tunteita, tuottaa aistimuksia ja kantaa sisällään monen-laisia intohimoja ja intensiteettejä, joita pidetään enimmäkseen kielteisinä: vihaa, raivoa, in-hoa ja pelkoa (Husso ym., mt.). Haastatellut kuvaavatkin seurusteluväkivallan kokonaisval-taista emotionaalista haavoittavuutta. Pelko ei ole riittävä termi kuvaamaan kokemusta, vaan kuten Siru toteaa, kokemusta voi kuvata peruskauhuna.

Ja se on aika jännä, kun kysytään, että pelkäsitkö sä? Niin se pelko on ehkä vähän väärä sana, koska mä en pelännyt että se ihminen tappaa mut, mä en pelännyt hystee-risenä että apua, apua apua, vaan se oli sellaista 24 tuntia vuorokaudessa perus-kauhua. [Siru]

Emootioiden ja tunteiden kautta kuvautuu väkivaltakokemusten kaikkein syvällisin merki-tys: kyseessä on eksistentiaalinen kriisi, joka vaikuttaa väkivallan kokijan kokonaisvaltai-seen hyvinvointiin. Väkivallan kohteena oleminen saa kokijansa perusturvallisuuden tunteen

¹¹ *Affektin* käsitelmäärittely on eri tieteenaloilla ja sosiaalitieteen sisälläkin jokseenkin moninaista (ks. esim. Husso ym. 2020b), mutta käsitettä käytetään yhä yleisemmin. Tässä tutkielmassa ymmärrän affektin tarkoitta-van sitä, miten erilaiset asiat, kuten psyykkiset prosessit ja keholliset tuntemukset nivoutuvat yhteen tunteiden kautta. Olen kuitenkin valinnut selkeyden vuoksi käyttää affektin sijaan termejä ’tunne’ ja ’emootio’.

järkkymään ja murenemaan. Lopulta jäljellä on saattanut olla ainoastaan valinta: kestäkö fyysistä kipua vai henkistä kärsimystä. Emma kuvaa vuosia kestäneen seurustelu- ja parisuhdeväkivallan johtaneen eräänlaiseen emotionaaliseen romahdukseen:

Mutta sitten siinä on myös se, että vaikka sää kuinka teet ne asiat niin kuin hänen jumaluuskompleksinsa mukaisesti, niin sehän ei silti ole niin ku oikein. Aina löytyy se joku syy tavallaan että...mutta loppuajastahan mää sanoinkin sitten sille aina, että hakkaa mua ennemmin kuin sitä henkistä, että mun sielu ei kestä enää sitä henkistä.
[Emma]

Väkivallan 'sielullinen kestäämättömyys' ja uhrin järkytyksen tunteet kumpuavatkin myös väkivallan irrationaalisuudesta ja mielivaltaisuudesta sekä sanojen ja tekojen taustalla näytettyvästä piittaamattomasta tarkoitushakuisuudesta. Ilonan seuraava kerronta tekee näkyväksi väkivallan kokijan tarpeen etsiä inhimillistä, tai edes jollain tapaa rationaaliselta tuntuvaa selitystä tilanteeseen ja toisen ihmisen toimintaan:

Ilona: --- näihin väkivaltaisiin ((tilanteisiin)) liittyen, mä en aina ymmärtäny, että mihiin tää nyt liittyy.

Maria: Että ne tavallaan tuntu siis sattumanvaraisilta.

Ilona: Ne tuntu irrationaalisilta, joo.

Maria: Mikä tuntui pahimmalle niissä tilanteissa?

Ilona: No ehkä se, ettei ymmärtänyt mistä ne johtuu. Ehkä se. Mulla on joku sellainen, nyt kun mä mietin, niin silloin jo ollut tavallaan toi, että se tuntui pahimmalta, ettei tajunnut mistä ne johtuu. Mulla on joku sisäsyntyinen tavallaan tarve ymmärtää sitä keskustelukumppania, --- haluaisin ymmärtää, miksi ihminen käyttäytyy noin. Ja sitten mä keksin tietysti päässäni, niin että kun se nyt voi niin huonosti, niin sen takia. Ja minä voin häntä auttaa tässä asiassa, sellainen laupias samarialainen siinä. Mutta jostain syystä se, että en ymmärtäny sitä ((teon syytä)), tuntui pahemmalla vielä kuin se itse teko.

Aineistokatkelmasta piirretty esiin nuoren tytön tarve ymmärtää ihmisyyttä ja sen varjopuolia syvällisemmin. Se ja kyky myötätuntoon on tulkintani mukaan altistanut tytön (väki)vallan väärinkäytölle. Samalla nämä piirteet ovat kuitenkin erottamaton osa inhimillisen haavoittuvuuden kääntopuolta: mielellistä joustavuutta, kykyä oivaltaa merkityksiä, tuntea läheisyyttä ja kiinnittyä toiseen ihmiseen (ks. Ronkainen & Näre 2008, 15). 'Laupiaan samarialaisen' tavoin on luonnollista uskoa ihmisestä hyvää, pyrkiä auttamaan lähimmäistä ja luottaa muutoksen mahdollisuuteen.

Aineistoni kertomuksissa muuttumisen ja muutoksen tekemisen vaade on usein kuitenkin kohdistunut väkivaltaisen seurustelukumppanin sijaan nuoreen tyttöön. Seurustelukumppanin harjoittamana henkisenä väkivaltana näyttäytyvä monimuotoinen uhrin syyllistäminen

esiintyy kaikissa kertomuksissa. Syyllistäminen on yleensä johtanut tytön itsesyytöksiin ja syyllistymiseen, jota on ruokkinut esimerkiksi jatkuva riittämättömyyden tunne tai haluttomuus mukautua kumppanin vaatimuksiin. Hän ei ole enää nähnyt itseään sellaisena kuin on, vaan sellaisena kuin on ollut tarpeen selviytyäkseen. Tulkitsen itsesyytöksiä aiheuttaneen myös toteutumaton toimijuus eli väkivallan kokijan sisäinen vaade siitä, että hänen olisi tehtävä jotain piinalliselle tilanteelleen. Husso (2003, 271) kuvaakin syyllisyyden kytkeytyvän ennemminkin väkivallan kohteen tekemättä jättämisiin kuin tekoihin. Seuraavassa aineistositaatissa Anri kertoo kaikkien tunteidensa keskiössä olleesta raastavasta, ihmisyyden ytimiin asti kalvavasta syyllisyydentunnostaan tilanteessa, jossa entiseksi jäänyt poikaystävä useita kertoja uhkasi riistää itseltään hengen, jos Anri ei palaisi takaisin hänen luokseen.

--- kun se oli pahimmillaan päällä se tilanne, niin silloinhan mun kaikkein pahin ongelma oli syyllisyyden tunne. Ja se oli niin hirveätä. Että tää ihminen saattaa tapp... ja siis [ex-poikaystävä] lähetti mulle tekstiviestin, että mä tapan itteni kohta ja siinä sitten selittelet sitä mun isälle, että se on sun syy. Se oli se ydinviesti minulle ja ydinasia siinä koko jutussa. Se oli kaikkein kauhein asia, että minä olen nyt mennyt tekemään tämmöisen, että mä oon hylännyt tämän yksinäisen poikapoloisen, joka on oikeasti ihan hirveässä kunnossa, ja mä oon tehnyt sen ratkaisun itsekkäistä syistä. --- Niin se, että kun on kyse ihmishengestä, niin siinä mennään siihen kaikkein äärimmäisimpään syyllisyydentuntoon, mitä sä voit koskaan kokea. Se oli se kaikkein haavoittavin asia ja kaikkein vaikein asia, ja mä en oikein vieläkään tajua ja tiedä, miten mä oon siitä tunteesta selvinnyt. [Anri]

Myötätunto, epätsekkyytys ja vastuuntunto asettuvat humanin ihmisyyden ytimeen, mutta ristiriitaisesti nuo tavoiteltavat ominaisuudet voivat väkivallan kontekstissa johtaa riistetyksi, hyväksikäytetyksi ja syyllistetyksi tulemiseen, kuten Anrin kerronnasta käy ilmi.

Kertomuksista piirtyy myös kuva nuorten tyttöjen ja naisten pohjattomasta yksinäisyydestä seurusteluväkivallan puserruksessa. Yksinäisyys kuvautuu konkreettisena turvaverkkojen puuttumisena ja sosiaalisesta ympäristöstä yksin jäämisenä, jättäytymisenä tai ulossulkemisenä, mutta saa merkityksiä myös sisäisenä loputtoman yksinäisyyden kokemuksena. Väkivallan uhri saattaa kokea tilanteensa vaihtoehdottomaksi.

Maria: Koitko sä jääväsi yksin sen väkivaltakokemuksen kanssa?

Matilda: Kyllä mä halusinkin jäädä. Sitten se oli semmoinen olo, etten mä haluakaan kertoa kenellekään. Mua pelotti, jotenkin se mitä siitä sitten seuraa.

Mä en tiedä voinko mä edes sanoa, että mä oikeastaan käsittelin ((tunteita)), vaan mä tein [poikaystävästä] niin kaiken keskipisteen. Mun tunteilla ei ollut merkitystä, että mä vaan useimmiten itkin yksin hiljaa jossain sängyn perällä. Jos [poikaystävä] sattui

kuulemaan, niin se useimmiten silloin turhaantui muhun ja saattoi sanoa, että lopeta noi krokotiilinkyyneleet ja tämmöistä, että oikeastaan mun tunteilla ei ollut minkään näköistä merkitystä eikä valtaa, joka käytännössä ilmeni kaikissa [poikaystävän] muissakin perheenjäsenissä, että mun tunteilla ei ollut tietysti niin suurta valtaa, tai mun älykkyydellä ei ollut niin suurta valtaa, että mä olin kaikkien silmissä se nuori, tyhmä tyttö. Se siitä tuntemisesta teki alun perinkin vaikeata, että jos olisi ollutkin tilaa käsitellä niitä tunteita, niin se useimmiten meni siihen, että mä vaan totesin itelleni, että mä tein väärin, ja kunhan en tee sitä uudelleen. Ja periaatteessa siihen mä sen sitten jätin. [Julia]

Julian ja useiden muiden tyttöjen kokemukseksi on muodostunut hänen tunteidensa ’vallattomaksi’ asettaminen ja sivuuttaminen, siis ulkopuolelta määritetty ja vahvistettu viesti merkityksettömyydestä ja arvottomuudesta, jopa koettujen tunteiden epäaitoudesta ja naurettavuudesta ’krokotiilinkyyneleineen’. Tämänkaltaista torjuntaa tytöt ovat voineet kokea paitsi omassa sosiaalisessa piirissään, myös muualla, kuten institutionaalisissa kohtaamisissa. Arvottomuuden kokemuksen kietoutuessa syyllisyyteen saattaa se merkitä itsensä ja omien tarpeidensa väistämätöntä ohittamista. Tulkitsen hädän ja avun tarpeen kanssa torjutuksi tulemisen lisäävän myös väkivallan uhrin häpeää, muiden ihmisten – sekä sillä hetkellä kenties uhrin itsensäkin – katsoessa haavoittavien kokemusten ohi. Häpeä on reaktio vastavuoroisuuden puuttumiseen; siitä vapaudutaan vuorovaikutuksessa, tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemisen kautta (Husso 2003, 263). Häpeän kokemukseen kytkeytyy myös väkivallan uhrin syyllistävä käsitys itsestään toimijana ja aktiivisena (väärien) valintojen tekijänä, kuten seuraavasta aineistositaatista kuvautuu:

Ja sitten mua hävetti niin paljon, mua hävetti, että mä en halunnut kellekään kertoa, mä haluan että kulissi on kuitenkin. Ja sitten koko ajan että ”ittepähän oon valintani tehny, ittepähän oon valintani tehny.” [Vappu]

Sosiokulttuurisesti muotoutuneet normit ja arvot saattavat osaltaan selittää väkivallan uhrien tilanteestaan kokemaa häpeää, muodostaen esteen avun hakemiselle. (Lelaurain ym. 2017.) Husso (2003, 262–263) havaitsi tutkimuksessaan, kuinka etenkin nuoret naiset korostivat parisuhdeväkivallasta kertoessaan tilanteen häpeällisyyttä. Häpeä liittyi siihen, etteivät he kyenneet olemaan parisuhteessaan sellaisia tasavertaisia toimijoita, kuin mitä he itse tai muut ihmiset olisivat voineet heiltä odottaa. Nuorten naisten kohdalla häpeä paikantuu osaamattomuuteen ja kyvyttömyyteen lähteä väkivaltaisesta suhteesta tai vastustaa väkivaltaa (mt., 263). Myös muut saattavat etsiä syytä uhriksi joutumiselle uhrista itsestään. Kokemus häpeästä laskeutuukin epäoikeudenmukaisesti väärän henkilön ylle; häväistynä on uhri eikä tekijä. (Aaltonen 2009, 376.)

Seurustelusuhhteessa koettu väkivalta on saattanut merkitä myös useilla eri ulottuvuuksilla ja relaatioissa tahratuksi ja leimatuksi tulemisen kokemusta. Britta kertoo väkivallasta seuraneista mielenterveyden ongelmista ja niiden saamista merkityksistä seuraavasti:

Jo sieltä [ensimmäisestä poikaystävästä] saakka, semmoinen asia mikä jäi sieltä, mistä oli hirveän hankalaa päästä eroon, oli semmoinen että tavallaan mun maine oli mennyt eheänä, kokonaisena ihmisenä. Eli se että mä olin ikuisesti tahrattu mielenterveysongelmilla, hirveillä elämän sosiaalisilla ongelmilla. Mä olin päästänyt elämäni siihen pisteeseen, että mä olin hirvittävässä suhteessa, joka pilasi mun nuoruuden. Niin semmoisesta rämpijän maineesta ei sitten päästäkään itse asiassa koskaan eroon oikein kunnolla. [Britta]

Britta koki sosiaalisen hyväksynnän ja maineen olevan ikuisesti menetetty: hänet oli ”merkitty”. Erving Goffman (2009) määrittelee stigman häpäiseväksi sosiaalisiksi leimaksi, joka tuomitsee yksilön sekä hänen omissa että yhteisön jäsenten silmissä, heikentäen yksilön mahdollisuuksia elää täysipainoisesti yhteisön jäsenenä. Jotta stigman kantaja voisi välttää häväistyksi tulemisen, hän yrittää yleensä peittää sen (mt.). Kertomuksista voikin nähdä ja tulkita erilaisia selviytymisstrategioita häpeäleiman välttämiseksi. Tytöt ovat salanneet ja kieltäneet asiantilan kaikin keinoin, ylläpitäneet ulkoisia kulisseeja ja eristäytyneet sosiaalisista suhteista: tehneet itsestään ja omista tarpeistaan näkymättömiä muovaamalla käytöstään, ilmeitään, eleitään, pukeutumistaan ja ulkonäköään; kadottaen lopulta itsensä väkivallan irrationaalisuuden sumuun. Toisinaan läheiset ovat saattaneet huomata tytön sisäisen ja ulkoisen muodonmuutoksen, kummastellen sitä, mutta osaamatta yhdistää sitä väkivaltaan tai kysyä tilanteesta tarkemmin. Vaikeimmilla hetkillä kokemus minän särkymisestä on ollut niin perustavanlaatuinen, ettei tyttö ole enää tunnistanut minuutensa ääri rajoja ja on lopulta kyseenalaistanut koko olemassaolonsa, kuten Ilona seuraavassa katkelmassa kertoo:

--- sitten loppujen lopuksihan siis se meni siihen, että mä en oikeastaan enää tienny, että siis mä oikeasti kyseenalaistin, että onko minua ihmisenä olemassa. Että jotenkin, että minun kuvani näkyy peilistä, kun minä seison peilin edessä, mutta tavallaan mieli meni niin sirpaleiksi, että mä mietin, että onko mua olemassa. Että mitä jos ei mua oookkaan? [Ilona]

Väkivallan uhri on alkanut väkivallan jatkuessa ja pahentuessa epäillä omaa todellisuuskäsitystään ja kuvaa itsestään (Granfelt 1998, 156–157). Jäljelle on jäänyt enää ontologinen, todellisuutta koskettava kysymys siitä, onko tytön minuutta ja koko ihmisen olemusta enää olemassa sellaisena, kuin se peilistä edelleen kuvastuu (vrt. Nikupeteri & Laitinen 2017, 29). Hajoamisen, hallitsemattomuuden ja minän särkymisen kokemus on ollut aito ja pelottava. Tyttö on ollut etäällä ja ulkopuolinen: etäällä muusta maailmasta ja tunteistaan, ulkopuolinen

omasta ruumiistaan. Väkivalta on merkityksellistynyt tytön todellisuuden kokemuksen perustan haavoittumisena (vrt. Nikupeteri & Laitinen, mt.). Ravistelevuudestaan ja epätodellisuudestaan huolimatta Ilonan kokemus on ollut tilanteinen ja hän löysi keinoja kiinnittää itsensä takaisin todellisuuteen, 'olevaksi'. Erillisten sisäisen ja ulkoisen todellisuuden sulauttaminen yhtenäiseksi todellisuudeksi toteutui vuorovaikutuksessa ja keskusteluissa läheisten ja turvallisten ihmisten, kuten ystävien kanssa.

Intiimisuhteessa psyykkiseen turvallisuuteen liittyvä paradoksaalisuus muodostuu siitä, että väkivallan aiheuttama turvattomuus saa ilmiänsä suhteessa, jonka ennen kaikkea pitäisi tuottaa turvallisuutta (vrt. Vornanen 2006, 131.). Luottaessaan toiseen ihminen samalla luovuttaa itsensä toiselle, avoimena ja siten myös haavoittuvaisena. Seurusteluväkivallan kylälästävässä suhteessa luottamus on moninkertaisesti petetty ja vallankäyttö nyrjähtänyttä. Luottamuksen menettäminen on kokemuksellisesti väkivallan haavoittavuuden ytimessä:

--- ne tunteet oli varmasti kaikista pahimpia. Ja se, ettei voinu tietenkään luottaa siihen, kenen olisi pitänyt olla se kaikista tärkein ja läheisin ihminen, vaan piti pelätä sitä. [Anri]

5.3 Vallan väärinkäytön ilmentymiä

Mutta silti mä vaan jäin siihen. Ajattelin, että se ehkä johtuu siitä, että hän myös aina hyvin pystyi perustelemaan sen, että minkä takia minä olin ollut sellainen, että hän oli nyt käyttäytynyt näin. Ne tilanteet kääntyi niin, että minä loppupeleissä pahoittelin hänelle. [Julia]

Olen analysoinut kertomusten sisältämää vallan kietoutumista väkivaltaan ja vallan väärinkäytön haavoittavuutta. Olen analyysissäni kysynyt, millaisia merkityksiä valta, vallattomuus ja vallan väärinkäyttö saa väkivaltaisessa suhteessa kokijan näkökulmasta. Julian edellä oleva kerronta kuvaa henkisen vallan väärinkäytön alamaisena elämistä. Hänen oma ajattelunsa on ollut kiellettyä ja tunteensa kiistettyjä. Hänelle on kerrottu, kuinka hän on aiheuttanut ja ansainnut väkivallan ja huonon kohtelun. Se on iskostunut hänen mieleensä totuutena, jonka yksinvaltiasta julistaa. Tilanne on merkinnyt toimijuuden täydellistä katoamista ja väkivallan keskelle jäämistä.

Väkivallan merkitys laajenee, kun 'väkivoiman käytön' lisäksi siihen kytketään 'vallan' käsite. Siten väkivallan käsite laajenee koskemaan ilmeisimpien väkivaltaisten tekojen ohella

myös uhkailua, painostamista, pelottelua ja tekoja, jotka johtuvat vääristyneestä valta-asetelmasta. (Bildjuschkin ym. 2020.) Näin ollen väkivallan ei aina tarvitse myöskään *tapahtua* konkreettisesti sanoin tai selvärajaisin teoin. Latentti, piilevä väkivalta odottaa uhriansa, joka on jännittyneenä, aistit herkillä. Väkivaltaiselta seurustelukumppanilta on riittänyt pelkkä katse, huomaamaton ele tai läsnäolo aiheuttamaan tytössä ja nuorena naisessa uhan tunnetta, pelkoa ja kauhua.

Ja sitä pelon tunnetta, että jos nyt on näin, niin milloin se ((väkivalta)) taas lähtee. Että jos oli rauha maassa, niin sen tiesi, että ei se kauaa kestä. [Vappu]

*Maria: Mitä sä ajattelet, että mikä mahdollisesti esti sua kertomasta kellekään?
Britta: Ehkä mä pelkäsin, että se tappaa mut. En mä muista, että sanoko se koskaan sellaista, mutta koska se oli niin väkivaltainen, niin mä varmaan sitä alitajuisesti pelkäsin. Se on vaikea sanoa, kun oli niin pieni.*

Muun muassa Björnholt ja Hjemdal (2018) ehdottavat, että parisuhdeväkivallan sukupuolisuutea arvioitaessa olisi tärkeää ottaa huomioon väkivallan kohteen kokema uhka ja pelko. Nämä kokemukset kytkeytyvät väkivaltaan liittyvään vallan ja voiman väärinkäyttöön ja epätasapainoon. Kuten Husso (2003, 188) toteaa, kytkeytyy naisten kokema pelko myös tietoisuuteen siitä, että väkivallan alkaessa heidän on turha taistella miehen fyysisen ylivoiman edessä. Aineistoni kertomuksista piirtyy tyttöjen pelon ja kauhun kokemuksen olleen lamauttavaa. Se on merkinnyt muun muassa heidän toimijuutensa heikkenemistä tai täydellistä katoamista. Pelon keskellä eläminen on useiden haastateltavieni kertomuksissa nimetty kokemuksellisesti kaikkein rankimmaksi ja vaikeimmaksi asiaksi. (Vrt. Husso 2003, 189.)

Läheisyys ja satuttavuus kietoutuvat seurusteluväkivallassa toisiinsa monilla eri vallankäytön ulottuvuuksilla. Kuten aikuisten parisuhdeväkivallassa, myös nuorten kohdalla taloudellisen vahingoittamisen tavat saattavat olla osa seurusteluväkivaltaa (ks. Isotalo 2023b, 134). Seuraavat aineisto-otteet kuvaavat, kuinka tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistettu taloudellinen väkivalta on saattanut olla hyvin selkeästi havaittavaa ja suoraviivaista, rikoksen tunnusmerkistöt täyttävää, tai välillistä, esimerkiksi opiskelun tai työssäkäynnin rajoittamista tai estämistä.

Ja hänhän siis vei mut myös täysin vararikkoon, hän teki mulle velkaa päälle kymmenentuhatta euroa, jota mä sitten maksoin ja hänen takiaan menetin silloin myös luottotiedot. Ja hän siis varasti multa ihan älyttömästi rahaa ja kaikkea mitä pystyi vaan

muuttaa rahaksi. Ja sitten teki sitä velkaa mun nimiin ja, no niitä mä sitten maksoin sen eron jälkeen. [Kaija]

Sitten kun mä opiskelin just jotain, ja mun piti lukea tentteihin, niin se piti mua valveilla. Elikkä se ihan niin ku parin minuutin välein, että aina kun mä olin nukahtanut, niin se tuli ja avas oven ja valot päälle makkariin. --- se sanoi mulle, että ”mitä enemmän sä opiskelet, sitä varmemmin sä jätät mut”, se sano silloin joskus, kun mä aloin opiskelemaan. [Tuuli]

Edellä olevissa katkelmissa katson Kaittilan (2017b, 74–76) tavoin kyseen olleen väkivallan tekijän intentionaalisesta tavasta vahingoittaa kumppaniaan rahaan ja ansaintaan liittyvän hallinnan avulla. Taloudellinen väkivalta on kokijaansa loukkaavaa, kontrolloivaa ja itsemääräämisoikeutta rajoittavaa (mt.), ja on merkinnyt uhrin elämänhallinnan tunteen katoamista ja toimijuuden rajoittumista. Taloudellisen väkivallan lisäksi työt ovat kokeneet erimuotoista välineellistä väkivaltaa, kuten tyttöjen vaatteiden ja muun omaisuuden tuhoamista, huonekalujen rikkomista tai esimerkiksi intiimien päiväkirjojen lukemista ja tuhoamista. Seurustelukumppanin vallankäyttö on saattanut olla myös sekundaarista, väkivallan kohdistuttua esimerkiksi tytön lemmikkieläimiin. Emma kertoo seuraavasti:

Sillon kun mä pahiten pelkäsin, pelkäsin mun kissan puolesta ja mun vanhempien hengen puolesta. --- Ei sillä, että he ois jotenkin suojelua kaipaavia, no kissa oli suojelua kaipaava, mutta se oli jotenki mulle semmoinen valtavan tärkeä asia. --- Kun mä tiesin, että se ((poikaystävä)) ois sille varmaan tehny jotain, kun se tiesi, että jos se haluaa mua satuttaa, niin mitä kautta pystyy kaikkein pahiten satuttaan. Niin jotenkin se kissan suojeleminen oli mulle semmoinen tärkeä asia ja kiinnitinkin sitä huomiota itseeni, etten provosoinut sitä tekemään yhtään enempää. Yhtenäkin iltana hän kuristi mua, kuristi niin kauan aikaa, että alkoi vähän tajunta siinä häviämään, niin oma ajatus oli vaan, että annetaan nyt mennä näin, kuhan se kissa ei siellä joudu kokemaan mitään karmaisevaa kohtaloa tämän ihmisen osalta. [Emma]

Väkivallan ja vallan väärinkäytön kieroutunut voima on hyvin usein kohdentunut myös tyttöjen ja nuorten naisten tärkeimpinä ja rakkaimpina pitämiin asioihin. Revityt päiväkirjat, rikotut vaatteet, tuhotut kodit; niin kohdistuva tuhovoima merkitsee paljon enemmän kuin pelkkää aineellista menetystä. Väkivallan välineellisyys ja sen kurottautuminen tytön psyyken ja kehon ohi on merkinnyt sitä, ettei väkivallalla ole rajoja. Emman kohdalla tarve suojella itselleen tärkeää ja heikompa olentoa julmuudelta on merkinnyt hänen omaa uhrautumistaan, lopulta laittamalla henkensä alttiiksi. Seurustelukumppanin epäinhimillinen toiminta on absurdilla tavalla pakottaen vahvistanut tytön inhimillistä toimijuutta – jonka ei tulisi koskaan joutua saamaan senkaltaisia ilmenemismuotoja.

Kaikista kertomuksista ilmenee vakavia muotoja ja seurauksia saanutta psyykkistä vallan väärinkäyttöä, joka on joissain tapauksissa saattanut saada patologisena kuvautuvia piirteitä. Melissan seurustelusuhteen päätyttyä hän kertoo vuosien saatossa analysoineensa syitä henkisesti ja fyysisesti väkivaltaiseen seurustelusuhteeseen päätymiselle ja siihen jäämiselle sekä väkivallan salaamiselle, sillä ennen suhdetta hän oli pitänyt itseään vahvatahtoisena ja itsenäisenä ihmisenä. Hän on päätenyt pohdinnoissaan seuraavaan:

--- mä oon tullut siihen tulokseen, että hänellä oli vaan joku ihmeellinen työkalu ihmismieleen, että miten se sai sen tehtyä. Siis narsistihan hän oli --- ihan selkeä narsisti, ja se mulla meneekin vähän tunteisiin nykypäivänä, kun kaikista idiooteista käytetään sanaa narsisti. Kyllä sä oikeasti tunnistat narsistin, kun sä sellaisen tapaat. Ja hän oli ihan todella. --- Ne on mielen taikureita --- ne saa itsevarmimmankin ihmisen epäilemään itseään. Joku käsittämätön taito siinä, että mitenkä ne saa kaiken vieritettyä sun syyksi ja näkemään, että kyllä, minä olen se huono tässä, että vaikka osa sun aivoista on, että ”ei, toi puhuu oikeasti ihan potaskaa.” Mutta sitten taas osa aivoista on siellä, ”kyllä, kyllä näin on”, että siis se on ihan käsittämätöntä. [Melissa]

Väkivallan haavoittavuus merkityksellistyy uhrin mieleen juurtuneena epäilyksenä omien kokemustensa ja ajatustensa todenperäisyydestä. Alistetut, nujerretut nuoret tytöt ovat usein jääneet henkisesti ja emotionaalisesti yksin, vaille tarvitsemaansa psykososiaalista tukea. Psyykkisen vallankäytön uhreille seuraukset ovat olleet rajuja, hajottaen ja särkien tyttöjen mielenterveyttä. Toipuminen on saattanut kestää vuosia ja vuosikymmeniä, ja joidenkin kertomusteni naisten kohdalla matka on edelleen kesken.

Psyykkinen vallankäyttö voi saada ilmiänsä myös pakottavan kontrollin ja vainon muodossa. Tutkimukseni naisten kertomukset tekevät näkyväksi sen, että myös nuorten seurustelusuhteissa esiintyy äärimmäistä kontrollihakuisen väkivallan muotoa, vainoamista. Merkillepantavaa on, että aineistossani kahdeksan viidestätoista eli yli puolet tytöistä ja nuorista naisista oli kokenut seurustelusuhteen aikana ja etenkin eron jälkeen vainoamisena kuvautuvaa väkivaltaa. Jos väkivaltaisia tekoja ja toimintaa ei saada katkaistua seurusteluvaiheessa, on hyvin todennäköistä, että pakottava kontrolli ja vainoaminen jatkuvat myös eron yhteydessä sekä sen jälkeen (ks. Nikupeteri 2016, 40–42; Nikupeteri & Laitinen 2017, 20–21). Vainon jatkuessa on myös merkittävästi kasvanut riski jopa henkirikoksen toteutumiseen (Nikupeteri & Laitinen 2017, 19), kuten myös vainoa kokeneiden haastateltavieni kertomuksista kuvautuu. Eron jälkeinen pakottava kontrolli ja vaino on kohdistunut nuoriin naisiin, mutta osin myös heidän lähipiiriinsä. Analyysi osoittaa, että usein vainoa ei ole tuolloin

tunnistettu eikä sitä ole osattu sanoittaa, mutta tekojen ja tilanteiden irrationaalisuus ja piinallisuus on silti ollut kokijalleen elävää todellisuutta.

Eeva: Hän kyllä teki ((seurustelusuhteen loppumisen jälkeen)) mun elämästä helvettiä hyvin, hyvin pitkään. Nyt oon itse asiassa saanut olla häneltä rauhassa viimeiset, nyt tulee kaksi ja puoli vuotta.

Maria: Eli se jatkui sen eron jälkeen vainoamisena?

Eeva: Joo, semmoisena häiriköimisenä ja sen henkisen yliotteen pitämisenä. --- tavallaan kaiken alusta opetteleminen siinä samalla että sä pelkää sitä, että se tulee ja tekee taas jotain sulle. Hänhän kävi esim. mun ikkunan takana yöllä ja sitten se pahin oli, silloin me oltiin siis erottu, niin siis hän tuli mun ulko-ovesta läpi. Joo ja siis on mulla jossain ne valokuvatkin. Siis mun kerrostalon ulko-ovesta ja siinä on alhaalla siis potkittu reikä. Ja se ainut asia miksi se sitten pysähtyi kun se vaan...mä en suostunu avaamaan hänelle ovea. Ja sitten hän sanoi että ”Joo, nyt mää muuten tapan sut. Nyt sää muuten kuolet.”

Tyttöjen kokema pelko ja kauhu ovat olleet – jos mahdollista – vielä suurempaa kuin väkivaltaisen suhteen aikana. Ero on merkinnyt poika- tai miesystävälle täydellistä vallan ja kontrollin menettämistä toisesta ja johtanut väkivallan otteen kiristämiseen. Nikupeteri (2016) on väitöskirjassaan tutkinut eron jälkeisen vainon kohteeksi joutuneiden naisten kokemuksia, arkea, tunteita sekä vainoajan tekoja. Naiset kuvaavat kaikkeen kietoutuvaa absurdiutta, järjenvastaisuutta ja mielettömyyttä (mt., 19). Aineistossani tyttöjen ja nuorten naisten kokemukset seurustelusuhteen jälkeisen vainoamisen kohteeksi joutumisesta kuvautuvat pitkälti samankaltaisina kuin Nikupeterin tutkimuksessa. Vaino on saattanut olla sekä selkeää, tarkkarajaista väkivaltaa, mutta myös epämääräisiä tekoja tai ”normaaleiksi” tulkituttuja tunteiden ilmaisuja, kuten mustasukkaisuutta, joita etenkin auttavien tahojen on ollut vaikea tunnistaa väkivallaksi. Vainon haavoittavuus merkityksellistyy uhrin ja tekijän välisessä suhteessa (Nikupeteri 2016, 128), josta Matildan seuraava sitaatti kertoo:

--- se pelko on ollut tavallaan sen eron jälkeen paljon kovempaa. --- Ja että hän koetti koko aika päästä jotenkin, että hän niin kuin omisti mut, kyllä siinä semmosta oli.
[Matilda]

Poikaystävän nuoreen tyttöön kohdistama vainoaminen on saattanut olla erityisesti seurustelusuhteen päättymisen jälkeen intensiivistä, pitkäkestoista, monikanavaista ja -välineellistä, kurottautuen uhrin elämän kaikille osa-alueille ja jopa hänen läheisiinsä. Kaija kertoo väkivaltaisen seurustelusuhteen päättymisen jälkeisistä tapahtumista, hänen ja poikaystävän ollessa tapahtumien aikaan hieman yli 20-vuotiaita:

Ja siitä sitten lähtikin oikeudenkäynnit ja lähestymiskiellot ja sitä rataa. Jatkui vielä sitten semmoisena pitkällisenä vainoamisenakin se hänen toiminta. --- Siis ihan uskomatonta, no ne asiat meni ihan oikeuteen asti, mä sain sen lähestymiskiellon, mun vanhemmat sai lähestymiskiellon. Se ei auttanut mitään. Mä olin siinä vaiheessa jo saanu oman asunnon, vaihtanu puhelinnumeron, ja hän istui siinä mun parvekkeen alla, koska hän tiesi missä mä asuin, ja rikkoi siis sitä lähestymiskielloa tai sit oli sen 100–150 metrin etäisyydellä, kävi mun työpaikalla, jota se lähestymiskiello koski. Se ei auttanut se lähestymiskiello. --- oisko sit kun hän ei tavoittanut enää mua puhelimella, niin pikku hiljaa se loppui, tai väheni. Toki siis sen kerran, kun laitoin sen vanhan puhelimen päälle, niin se pirahti se puhelin välittömästi. Hän siis ilmeisesti soitti, en mä tiedä onko hän käyttänyt koko hereillä oloaikansa siihen mun häiriköintiin. Mutta se oli siis viikkoja, ellei jopa puolitoista kuukauttakin kiinni se puhelin, ja se ei kerennyt olla auki kuin kymmenen minuuttia. Niin, silloin ei ollu älypuhelin aikaa, vaan oltiin Nokian 5110 puhelimilla, niillä nyt ei hirveästi pystynyt seuraamaan että onko nyt Whatsapissa ollu paikalla tai Messengerissä, tai tämmöisiä, vaan sen on täytynyt olla jatkuvaa se sen ((vainoaminen)). [Kaija]

Seurusteluväkivallasta alkaneet kokemukset ovat monen haastateltavan kohdalla merkinneet lopulta vuosien piinaa myös eron jälkeen. Kaijan kuvauksesta, samoin kuin useista muista aineistoni kertomuksista, piirtyy esiin vainoamiseen kietoutuva vallankäyttö sekä väkivaltaisen ja ei-väkivaltaisen käytöksen limittyminen (ks. Nikupeteri 2016, 145). Nikupeterin (mt.) mukaan keskeistä onkin vainotekoihin liittyvän moniulotteisen ja kaksijakoisen vallan tunnistaminen, jotta tilanteet eivät tule väärintulkituiksi väkivallattomina ja siten ohitetuiksi. Samoin kuin Nikupeterin tutkimuksessa, myös tämän tutkimuksen kertomuksista kuvautuu kokemusten absurdiuden ja kaoottisuuden liudentaneen uhrin kokemuksen normaalista. Vainoamisen kohteiksi joutuneiden tunnetta tilanteen absurdiudesta on vahvistanut kokemus siitä, etteivät yhteiskuntamme palvelu- ja oikeusjärjestelmä voi taata turvallisuutta (mt., 145, 236). Kertomusteni nuoret tytöt ja naiset ovat eläneet tilanteissa, joissa väkivallan ja rikoksen uhrien usko yhteiskuntaan ja avun saamiseen on ollut vakavalla koetuksella. Uhrit ovat joutuneet kyseenalaistamaan yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden olemassaoloa, ja kuvaavatkin väkivallan uhrin heikkoa asemaa suhteessa tekijään. Kertomuksista piirtyy esiin myös pettymyksen ja katkeruuden tunteita siitä, että yhteiskunnallinen tuki on näyttäytynyt heikkona ja keinot puuttua vajavaisina tai tehottomina.

Kokemus vainosta on kaikenkattava: se kietoo ja ansoittaa verkkoonsa uhrin mielen, kehollisuuden, sosiaaliset suhteet ja ympäristön (Nikupeteri 2016, 175). Vainon kokonaisvaltaisuuden jäsentelyyn sopiikin nähdäkseni hyvin Lauri Rauhalan [1997]¹² näkemys

¹² [Rauhala, Lauri (1997) Tajunnan tutkimus sen oman struktuurin ehdoilla. Filosofinen aikakauslehti niin & näin 4(1), 64–68.]

kokemuslaatujen jaottelusta: ne ovat laadullisesti erilaisia kokemus- tai merkityslajeja, kuten tieto, tunne, usko, tahto ja intuitio sekä niin sanotut epätavalliset tajunnan tilat, kuten uni (Rauhala 1997, Tökkärin 2015b, 158 mukaan). Nuoruuden intiimisuhteessa vainotuksi tulemisen kokemus kietoutuu tulkintani mukaan kaikkiin kokemus- ja merkityslajeihin; kokemus on voinut merkitä vielä vuosien ja vuosikymmentenkin jälkeen turvattomuuden tunteiden pintaan nousemista esimerkiksi unissa, kuten Matilda kertoo:

Olen nähnyt viime aikoina vielä painajaisia hänestä, että hän jahtaa mua, tai siinä unessa voi olla seksiä ja mä en halua, että se ei ole raiskaus, mutta mä en haluaisi olla siinä. Ja tosi paljon sitä, että hän väijyy. Että on niitä vieläkin. Siitä on kuitenkin yli 20 vuotta aikaa. [Matilda]

6 SEURUSTELUVÄKIVALLAN PURISTUKSESSA

6.1 Tytöstä naiseksi väkivallan puristuksessa

Mulla ei ollut koskaan ollut yhtäkään poikakaveria, eli hän oli aivan ensimmäinen. Mua ei ollut kukaan poika koskaan pyytänyt ulos. Mulla ei ollut ollut mitään, ja mä olin hirveän niin kuin haavoittunut siitä, että kukaan ei minusta tykkää. Ja sitten koh-tasin tämän erittäin herkän, jumalaisen kauniin pojan. Ja rakastuin sitten aivan sil-mittömästi ---. [Ilona]

Kertomuksissa kuvautuu, kuinka tyttöjen lapsuus on päättynyt ja orastava nuoren naisen fi-guuri on saanut muotonsa väkivaltaisen seurustelusuhteen puristuksessa. Ilona kuvaa, mil-laiseksi hänen ensimmäisen, odotetun seurustelusuhteensa kaunis alku ja sen jälkeinen aika muodostui. Pian seurustelun alettua poikaystävän äiti kuoli nuorten silmien edessä vakavaan sairauteen. Poikaystävä jäi yksin ja tarrautui epätoivoisesti Ilonaan, joka itsekin oli vasta täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Uudenlainen tilanne merkitsi Ilonalle roolien monistumista ja vaadetta kantaa aikuisen vastuuta haavoittavassa elämäntilanteessa olleesta poikaystävästään. Huomaamatta jäi, että kumpikin nuorista oli hyvin haavoittuvassa elämäntilanteessa, mutta ainoastaan Ilona kykeni tunnistamaan tilanteen ja pyrki toimimaan parhaansa mukaan – tullen itse rikotuksi ja haavoitetuksi.

--- Sitten siinä kävi niin, että musta tuli sille pojalle isä, äiti, rakastaja, siivoaja, opet-taja, sossun täti. Siis mä olin sitten hänelle kaikki. [Ilona]

Ilona on joutunut täyttämään fyysisesti, emotionaalisesti ja sosiaalisesti moninaiset tehtävät ja roolit, jotka olisivat kuuluneet aikuismaailman hoidettaviksi (ks. esim. Aalberg & Siimes 2007, 127). Olisiko tilanne ja toimijuuden vaatimukset kenties näyttäneet erilaisilta, jos hän ei olisi ollut nuori nainen? Husso (2016, 81) toteaaakin, että yhteiskunnassamme naisten ja miesten toimijuuteen kohdistuu erilaisia oletuksia ja odotuksia (ks. myös Aghtaie ym. 2018). Ehkä odotukset ovat osin olleet tytön oman arvopohjan kautta itselleen asettamia, mutta se ei selitä kokonaiskertomuksesta kuvautuvaa yksin jättämistä äärimmäisen nyrjähtäneeseen tilanteeseen. Tytöt ovat siis saattaneet joutua kantamaan vastuuta ja muiden suunnalta koh-tuuttomia odotuksia sen suhteen, että poikaystävien kaikki ongelmat korjaantuisivat heidän avullaan. Kertomuksissa tytöt ovat yrittäneet auttaa, eheyttää, voimaannuttaa ja parantaa

poikaystäviään, mutta samalla heidän tarpeensa ovat tulleet sivuutetuiksi ja unohdetuiksi. Annettu rooli on ollut liian raskas ja kohtuuton – mahdoton – kantaa.

[Poikaystävän perheelle] oli helpompaa ajatella, että kun on se tyttöystävä, se korjaa kaikki ne kivut mitä [poikaystävällä] on. Mut kun [poikaystävällä] oli niin paljon traumoja. Ensinnäkin suuri osa oli sen omasta lapsuudesta, että sen olisi pitänyt päästä vaan perheensä kanssa käsittelemään niitä lapsuuden traumoja, ja liikaa nojattiin siihen, että minä tyttöystävänä korjaan jotenkin sen ihmisen. [Britta]

Väkivallan puristuksessa tytöt eivät ole saaneet kasvurauhaa työstä naiseksi tai elää ja kokea nuoruuttaan normaalilla tavalla. Monet haastateltavat kuvaavat tunteneensa väkivaltaista poikaystävänsä kohtaan kuitenkin myös syvää lojaliteettia, jota tämä – ja joissain tapauksissa myös muut läheiset ja yhteiskunta – ovat käyttäneet radikaalisti hyväkseen.

Seuraava fragmentti kuvastaa väkivallan uhrin kokemusta ajankulun ja ajallisuuden käsitteen muuttumisesta suhteessa traumaattisiin kokemuksiin. Anri on ollut 19-vuotias aloittaessaan seurustelun ja 23-vuotias väkivaltaisen suhteen päättyessä. Keskustelusitaatti tekee myös näkyväksi sen, että paljon kipua ja kärsimystä sisältävään aiheeseen on mahtunut myös naurua ja ripaus huumoriakin. Koin niiden luoneen haastatteluhetkissä keskinäistä yhteyttä ja olleen tärkeä elementti sekä haastatelluille että itselleni.

Maria: --- ((kerroit että)) koit olevasi tosi vanha ((sitten)) 23-vuotiaana, niin onhan sekin, että on tuommoinen ((väkivaltainen)) elämäkokemus siellä taustalla. Mutta että sekin, että siinä on aika paljon ollut tarjottimella asioita.

Anri: Kyllä, se on ihan totta. Ja sitten kun ei ole se oma lapsuudenperhekään ole ollut ihan semmoinen siloteltu, niin sitten ajatteli jo paljon nuorempana varmaan, silloin jo kun aloin seurustelemaan, että on vanhempi kuin onkaan. --- Mä ajattelin, että mä oon tosi vanha [19 v.] aloittaakseni ensimmäisen kerran seurustelusuhteen.

Maria: Ihan ikäloppu. [nauraa.]

Anri: Kyllä. Todellakin, en ois enää ehtiny. Se oli viimeinen tilaisuus. [nauraa.]

Maria: Juna meni jo. [nauraa.]

Elämäkulussa kasautuneet vaikeat ja haavoittavat kokemukset ovat merkinneet kronologisen ajan ja subjektiivisen eletyn kokemuksen välillä koettua ristiriitaa, jolloin nuori on jo varhain – hyvin ymmärrettävästi – tuntenut olevansa elämäkokemuksella kyllästetty. Nuoren tytön, ”19-vuotiaan vanhuksen” oli mielestään jo korkea aika siirtyä elämässä eteenpäin ja aloittaa seurustelu. Lisäksi myös seurusteluun liittyvät kulttuuriset käsitykset muovaavat nuorten ajatuksia siitä, milloin ja millä tavalla olisi ’oikea’ aika ihastua, rakastua, aloittaa seurustelu ja vakiintua (esim. Aaltonen 2012). Noista käsikirjoituksista lipsuminen saattaa

aiheuttaa nuorissa huonommuuden ja epäonnistumisen kokemuksia tai jopa paniikinomaisia tunteita. Kulttuuriset skriptit ja seksuaalisuuden ja seksin korostuminen yhteiskunnassamme saattavat vaikuttaa myös siihen, mitä nuoret ajattelevat intiimistä, kehollisesta kanssakäymisestä seurustelukumppaninsa kanssa ja tuleeko sitä kohti kiiruhtaa, vai jääkö nuorelle kasvurauhaa sekä aikaa pohtia ja tunnustella asiaa omassa mielessään. Sisäinen neuvottelu naiseksi kasvamisesta, tapahtumiin kytkeytyvistä ”aikuistumisriiteistä” ja epämääräisten tapahtumien herättämistä ambivalenteista tuntemuksista kuvautuu puhuttelevasti seuraavasta aineistokatkelmasta:

Muistan, että sen neitsyyden menettäminen oli semmoinen, että se oli vähän niin kuin, vähän sellaista pakon...se ei ollut pakotettua, mutta se oli vähän sellaista, että se ei ollut mitenkään kiltisti tehty. Mä muistan kun jäi semmoinen ihmeellinen olo sen jälkeen, että miten tää nyt meni, mutta sitten siitä huolimatta. --- sitten sen jälkeen, aika pian [väkivalta] lähti liikkeelle, koska mä muistan sitten että sen [neitsyyden menettämisen] jälkeen mä menin hyvän rakkaan ystäväni luokse, muistan, että mä menin ihan innoissani että nyt se on tapahtunut sitten tämmöinen naisellisuuden juttu. Että siitä huolimatta siitä jäi tosi hyvä fiilis, mutta jotain niin, ei mennyt varmaan, että jotain siitä minkä muistan, herätyskellot alkoi niin kuin soimaan siitä huolimatta. Ja sitten pikku hiljaa kun ne asiat eteni niin ne paheni, ne tilanteet, siitä eteenpäin. [Heli]

Seksuaalisuutta ja sukupuolisuutta koskevien käsitysten muotoutumiseen liittyy nuoruudessa opettelua ja oppimista sekä seksuaalisten kokemusten ja tilanteiden tulkinnan opettelua (Jackson 1999, 25). Sanna Aaltosen (2009, 26) mukaan tähän opetteluun sisältyy myös rajojen määrittelemisen häiritsevän, ei-häiritsevän ja miellyttävän sukupuolisen kanssakäymisen välille. Tämä opettelu ja oppiminen on myös ruumiillistunutta, koska opittu on peräisin tiedon ja tulkintojen lisäksi seksuaalisista kohtaamisista. Ruumiillistuneen oppimisen voi ymmärtää myös niin, että ruumiillisuus sitoo yksittäisiä rajojen määrittelemiseen liittyviä kokemuksia toisiinsa. (Mt.) Helin ensimmäinen seksikokemus poikaystävänsä kanssa – neitsyyden menettäminen – sai ambivalentteja merkityksiä. Osin odotettukin ”naisellisuuden juttu” oli tapahtunut, mutta samalla nuori tyttö tunsi, että hänen rajojaan oli rikottu. Ruumiillistunut oppisisältö merkityksellistyi ristiriitaisina tunteina: ollako iloinen vai surullinen, ylpeä vai häväisty, innoissaan vai peloissaan; tulkitsen että todennäköisesti jotain niiden väliltä ja kaikkea yhtä aikaa.

Väkivallan ruumiillisuuteen ja tajunnallisuuteen kietoutuvat merkitykset kuvautuvat Tuulin kertomuksesta ravisuttavalla tavalla. Väkivallan puserruksessa hänen autonomiansa ja ihmisarvonsa on riistetty. Hän on joutunut valvomaan ja huolehtimaan turvallisuudestaan

väkivallan ja kuoleman pelossa; hänen ainoa turvansa on ollut hänen satutettu ruumiinsa, jonka suojiin turvaan pääsemisen välineet on kätkeyty:

Mäkin sanoin aina silloin, että tää on tämmöistä – vähän sama kun sä eläisit jossain Siperiassa, kodittomana. Että tää on yhtä vitun selviytymistä vaan päivästä toiseen. Viimeiset vuodet mä nukuin – en mä oikeastaan koskaan saanut nukkua – mutta viimeiset vuodet mulla oli niin kuin kaikki vaatteet päällä, avaimet ja puhelin piilotetuna mun vartaloon, että kun se lähtö tulee, niin mä oon valmis lähtemään. Mähän oon lähtenyt talvipakkaseenkin sukkasiltaan. [Tuuli]

Tulkitsen Siperia-metaforan kuvaavan sekä väkivaltaisen arjen brutaalia, armotonta rankkuutta – raadollista selviytymistaistelua – mutta merkitsevän myös nuoren tytön sisäisesti kokemaa kodittomuutta. Useat kertomusteni naiset kertovat eläneensä väkivaltaisen suhteen viimeiset vuodet jatkuvassa hälytysvalmiudessa omassa kodissaan, jonka merkitys turvaa tuovana paikkana oli luhistunut kauan sitten. Granfelt (1998, 103–106) ja Husso (2003, 223, 240) ovat kirjoittaneet väkivallan kodista, joka sisäisenä tai elettyinä kokemuksena voi olla lähellä kodittomuuden kokemusta, johon häpeän, ulkopuolisuuden ja kärsimyksen syvät tunteet kietoutuvat. Kertomusteni tytöille parisuhteessa todellistuva kodittomuus on merkinnyt turvattomuutta ja pelkoa, elämistä tilanteessa, jolle ei siinä hetkessä tunnu olevan vaihtoehtoja. Eläminen on ollut kaventunutta ja valintamahdollisuuksien skaala typistynyt tytön omassa mielessä, mutta myös konkreettisesti.

*Maria: Mitä sä silloin ajattelit siitä tilanteesta, tai minkälaisia tunteita sä silloin koit?
Anri: Kyllä mä oon jälkikäteen miettinyt, että mitenhän mä oon jaksanut tai selvinnyt. Koska kyllä mä ajattelin siellä monta kertaa, että mä elän semmoista painajaismaista elämää tai siis painajaista, että on hirvittävän ahdistava olo koko ajan. Siis kaikista rankinta oli se, että kun ei tiennyt milloin se päättyy, tai päättyykö se.*

Kertomusteni naisille nuoruusaika ja työstä naiseksi kasvaminen on pahimmillaan tarkoittanut päättymättömältä tuntuva väkivaltaa – painajaista, josta he olisivat halunneet herätä ja paeta, mutta yksin se ei ollut mahdollista.

6.2 Estetty, estynyt ja inhimillinen toimijuus

Ja mulla oli koko ajan semmoinen tosi kummallinen olo, että mun ei pitäis olla tässä, mutta että mä en oikein tiedä mitä muutakaan mä tekisin. Mä olin semmoisessa patitilanteessa. Semmoinen kovin erikoinen olotila oli se. [Hilda]

Kaikista aineiston kertomuksista piirtyy kuva ”kovin erikoisesta olotilasta”, jossa hämmästyttäyttyöissä itsessään on herättänyt se, etteivät he osaa tai pysty tekemään umpikujalta tuntuvalle tilanteelleen mitään. Olen analyysissäni tarkastellut tyttöjen aktiivisen ja inhimillisen toimijuuden mahdollisuuksia sekä sitä kaventavia tekijöitä. Toimijuuden ymmärrän yksilöä koskettavan, yksilöllisen toimijuuden lisäksi relationaalisena, yhteiskunnallis-kulttuurisiin ehtoihin ja merkitystenantoihin kietoutuvana. Ronkaisen (2008, 388) mukaan toimijuudesta on tarkoituksenmukaista puhua ainoastaan silloin, kun on olemassa mahdollisuus toimia, tehdä vaihtoehtoisia valintoja tai merkityksellistä tilannetta. Kuten myös aineistoni kertomuksista ilmenee, pakko, alistaminen ja vaihtoehdottomuus kaventavat toimijuuden tilaa (mt.). Toimijuuden analyysin on siten koskettava myös valtaa ja valtasuhteita, sillä toimijuuden odotukset yksilöiden, ihmisryhmien tai yhteiskunnan mahdollisuuksiin, toimintatilaan ja resursseihin eivät ole väistämättä suhteessa toisiinsa. (Mt.) Nuorten toimijuus kietoutuu siten myös sosiaalisiin konteksteihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin, jotka osaltaan saattavat heikentää ja pidätellä toimijuutta (Jones [2011] ¹³, Korkmazin 2021, 33 mukaan).

Elämäntilanteeseen taaksepäin katsoessaan naiset ovat pysähtyneet pohtimaan, millainen apu heitä olisi nuoruuden vaikeassa, järjettömänä kuvautuvassa tilanteessa auttanut ja mikä olisi vahvistanut heidän toimijuuttaan ja mikä on toisaalta heikentänyt ja rajoittanut sitä:

--- just toi kanssa, että mikä mua olisi siinä hetkessä auttanut? Mikä olisi saanut mut lähtemään siitä suhteesta? Koska siis kyllähän mun vanhemmat tosiaan oli sitä mieltä, että mun ei pitä nähdä sitä henkilöä enää ollenkaan, totta kai, sen jälkeen, kun ne sai tietää siitä väkivallasta. Ja sitten mun paras ystävä --- kun mä kerroin sille että mä oon uudestaan alkanut tapaillemaan [poikaystävää], niin se puhkesi itkuun. Että tavallaan ne läheiset ihmiset ovat minusta kovasti välittäneet, ja olleet huolissaan, sitten kun tää koko tilanne on paljastunut. Että mitä silloin olisi voinut tehdä? --- eli ne jotka tiesivät asiasta ja tarjosivat apua, oli se hammaslääkäri ja mun vanhemmat ja tää mun paras ystävä. Mutta ei yksikään niistä onnistunut saamaan mua näkemään sitä tilannetta; miten järjetön se tilanne oli. [Teresa]

Teresan ja muiden haastateltavien kertomuksista piirtyy, kuinka tiiviissä, väkivaltaisen suhteen kuplassa nuoret tytöt ovat eläneet ja kuinka tilanne on estänyt heitä näkemästä itseään tai ajatuksiaan, läheistensä huolta, saati tulevaisuutensa horisonttia. Kuitenkin epätoivoisesakin tilanteessa heillä on saattanut olla jäljellä toivoa ja uskoa siitä, että asiat muuttuvat. Sen tiedostaminen, ettei toivoa muutokseen ole, saattaa helpottaa väkivallan kokijan avun

¹³ [Jones, Gill (2011) Youth. 1. painos 2009. Cambridge: Polity Press.]

hakemista. (Lelaurain ym. 2017.) Tiedostamisen täytyy ymmärrykseni ja tulkintani mukaan kuitenkin olla ihmisen oma sisäinen oivallus, jotta muutos lähtee käyntiin. Teresan kerronta paikantuu seurustelusuhteessa kohtaan, jolloin hän vielä koki muutoksen olevan mahdollista – kohdistuen inhimillisen koskettavasti suurimman muutostavoitteen ja toimijuuden vaateen itseensä, väkivaltaisen seurustelukumppanin sijaan.

Naiset kertovat myös eristämisestä, joka on sitonut heidän toimintansa ja suhteissa ilmenevän toimijuuden mahdollisuuksiaan. Eristäminen on kohdistunut heidän omiin läheisiinsä, ystäviinsä ja muihin heille tärkeisiin asioihin, kuten harrastuksiin. Eristämisellä on saattanut olla kauaskantoisia merkityksiä elämän myöhempisiin mahdollisuuksiin niiden kaventuessa ja ihmissuhteisiin niiden päättyessä kenties lopullisesti:

--- ja sitten alkoi jo se eristäminen, mun kavereista ja muista, just tää mun lapsuudenystävä oli niin ku "nou nou". Ja sekin harmittaa vielä tänä päivänä, kun ei me ikinä enää sitten [lapsuudenystävän] kanssa niin ku löydetty toisiamme. Se oli ihan siis totaalinen eristäminen ihan kaikesta. Jos äiti tuli kylään, se oli "nou nou", ja siis ihan kaikki. [Vappu]

Mähän en isän kanssa varmaan vuoteen ollu tekemisissä ollenkaan, ja äidinki kanssa vähemmän. Muistaakseni kumpikaan ei koskaan käyny meidän luona. [Emma]

Ja pikkuhiljaa, kun hän oli sitä semmoista ikäluokkaa, että jolle sen ajan sosiaaliset mediat ja kaikki oli ihan punainen vaate, niistä piti luopua. Puhelimesta. Mulla oli oma puhelinliittymä, se piti vaihtaa, että on vaan yksi, eli hänen puhelin. [Julia]

Judith Herman [1997]¹⁴ on verrannut parisuhdeväkivallan kohteena olleita naisia poliittisiin vankeihin ja panttivankeihin. Naiset ovat eristyksissä muusta maailmasta ja kodin yksityisyydessä heitä on mahdollista kohdella kuin orjia. (Herman 1997, 74–95, Husson 2003, 290 mukaan.) Vertaus osuu mielestäni hyvin myös seurustelusuhteissa tapahtuvaan eristämiseen ja vallankäyttöön. Tulkitsen vankeuden ja orjuuden kuvaavan fyysisesti alistetussa asemassa olemista, mutta myös henkistä asetelmaa, jossa yksin vallankäyttäjä eli seurustelukumppani päättää myös tytön sosiaalisista suhteista ulkomaailmaan sekä siitä, miten tytön tulisi muihin ihmisiin suhtautua. Kertomusteni viidestätoista naisesta valtaosa kertoo monenlaisia muotoja saaneen eristämisen olleen seurustelusuhteen todellisuutta. Fyysinen ja konkreettinen eristäminen, mutta myös häpeän voimalla eristäminen on vaikuttanut tyttöjen toimijuuteen

¹⁴ [Herman, Judith (1997) Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence. From Domestic Abuse to Political Terror. 1. painos 1992. New York: Basic Books]

monin eri tavoin. Lopulta tilanne on saattanut johtaa ikään kuin tytön oman minuuden kadottamiseen:

Mä oon aina sanonutkin, että oikeastaan ei sitä ei voi ymmärtää, ellei ole ollut itse siinä, että miltä se niin kuin tuntuu kun...vähän kun sulla ei niin kuin olisi omia aivoja niin että toinen määrää, että mitä sä saat pukea päälle ja milloin sä saat käydä suihkussa tai milloin sä saat mennä vessaan tai. Mä kuvasinkin sitä että se on vähän sama kun tämmöinen turkistarhattu eläin. Että mä oon niin ku semmoinen toisin sanoen kidutettu eläin siellä häkissä. Mutta sitten jos sä lasket sen siitä vapaaksi, niin eihän se tiedä mitä pitää tehdä. Ei se osaa olla. [Heli]

Metafora kidutetusta häkkieläimestä vailla omaa vapaata tahtoa, mutta toisaalta kykenemättömänä vapauteenkaan merkitsee tulkintani mukaan tytön menetettyä autonomiaa suhteessa vallankäyttäjään. Se merkitsee täydellistä nöyryytystä, alistumista, oman toimijuuden menettämistä ja vastentahtoista luovuttamista toiselle. Heli kuvaa riipaisevasti, kuinka kidutetukin palaa tällöin pahantekijänsä luokse. Tulkintani mukaan tilanteen kiinnipitävyyden voi rinnastaa esimerkiksi huumeriippuvaisten naisten elämään, jota Väyrynen (2007) on kuvannut tutkimuksessaan. Väyrysen analyysia soveltaen: kun huumekuviot – eli tämän tutkimuksen kontekstissa intiimi seurustelusuhde – kiinnittymisvaiheessa näyttäytyy paikkana, jossa nuori nainen voi rakentaa omaa identiteettiään, toimijuuttaan ja turvallista kiinnittymistä toiseen ihmiseen, kiinnijäämisen yhteydessä – väkivallan alkaessa ja otteen kiristyessä – vasta kehittynyt identiteetti kriisiytyy ja toimijuus hapertuu. Nuori nainen alkaa sisäistää häpeän ja arvottomuuden muokkaamaa identiteettiä, joka väkivaltaisen kumppanin eristäminen lisäksi aiheuttaa irrallisuutta positiivisesti kiinnipitävistä ihmissuhteista ja toimintaympäristöistä. (Mt., 200.) Väkivallan kohteen toimijuus on pyritty riistämään kokonaan ja hänet on kiinnitetty palaamaan yhä uudelleen pahantekijänsä luokse.

Entä kävelisikö 'vahva toimija' yksinkertaisesti pois väkivaltaisesta suhteesta? Useimmat haastateltavani muistelevat, kuinka heitä oli joko perheenjäsenten, kavereiden tai viranomaisten toimesta pyritty rationaalisesti 'auttamaan' neuvomalla lähtemään pois ja jättämään väkivaltainen poikaystävä. Näitä kehotuksia tai käskyjä noudattamatta jättävä saattaa näyttäytyä muiden silmissä oudon passiivisena ja heidän toimijuutensa puutteellisena tai rikoktuneena. Yhteiskunnassamme vallitsee vahvan ja autonomisen toimijuuden ihanne, jonka vaikutus saattaa näkyä seurustelusuhdeväkivaltaa kokevien nuorten valmiuksissa ja mahdollisuuksissa turvautua toisiin ihmisiin. Toimijuuden hapertuminen tai toisten ihmisten tuomitsevuus vaikeissa elämäntilanteissa voi aikaansaada syyllisyyden ja häpeän kokemuksia ja heikentää uhrin itsetuntoa. Esimerkiksi Ronkainen (2008) painottaa, että toimijuuden

autonomisuus ja vahvuus ei kuitenkaan sulje pois tarvitsevuutta ja riippuvaisuutta toisista ihmisistä.

--- mulla meni monta vuotta aikaa päästä yli siitä tosiasiaista, että mä olen vain ihminen, tunteva, erehtyväinen ihminen. Että kun tosiaan [poikaystävän] perhe osaltaan langetti mun harteille semmoisen niin kuin pelastavan enkelin roolin --- [Melissa]

Ehkä se on semmoinen, että rakasta itseäsi yhtä paljon, kuin häntä, joka tekee sua kohtaan väärin. Takerru siihen omaan rakkauteen ja omanarvotuntoon yhtä paljon kuin siihen, että haluat rakastaa sen toisen lyömättömäksi. Koska todennäköisesti itseesi pystyt vaikuttamaan ja siihen toiseen et. Että kun olisin itsekkin vähän aikaisemmin sen ymmärtänyt, että ei se, että minä rakastan, tule muuttamaan tuota toista toisenlaiseksi. Se olisi voinut olla ihan hyvä tajuta siinä vaiheessa itsekkin. [Julia]

Husso (2003) käyttää käsitettä 'inhimillinen toimijuus' kuvatessaan perheväkivaltaa kokeneiden naisten toimijuutta. Käsitteen avulla Husso on halunnut häivyttää kahtiajaon 'väkivallan uhrin' ja 'aktiivisen toimijan' väliltä. Inhimillisessä toimijuudessa toimijuus – tai toisinaan toimimattomuus – perustuu yksilön omiin arvostuksiin. Melissan ja Julian pohdinnat nostavat esille yhteiskunnassamme näyttäytyviä laajempia tytöille ja naisille asetettuja toimijuuden rajoituksia ja vaatimuksia, kuten vaade ”rakastaa väkivaltainen mies ehjäksi” (vrt. Aaltonen 2009, 197). Esimerkiksi Pitkämäki (2017, 27) nostaa esiin, että myös monet kulttuurituotteet, kuten elokuvat, esittävät väkivallan uhreiksi joutuneille naisille väkivallasta selviytymisen keinoksi usein vahvaa toimijuutta; heikkoutta, haavoittuvuutta ja häpeää ei kulttuurissamme helposti hyväksytä. Melissalle ulkopuolelta tarjottu ainoa hyväksyttävä rooli on ollut olla 'pelastava enkeli' vakavan päihdeongelman ja mielenterveyshäiriöiden kanssa painiskelevalle poikaystävälleen. Inhimillisen, erehtyväisen toimijan ja kohtuuttoman suuren vastuunkantajan roolien sisäinen ristiriitaisuus on merkinnyt nuorelle tytölle haavoittavuuden kokemusten kertautumista.

Hilda puolestaan on tullut vahvana ja aktiivisena näyttäytyneen toimijuutensa vuoksi ohiteksi aikuisten ja auttavien tahojen silmissä:

Kun se on hirveän ristiriitainen, että mä olin niin kypsä nuori ja järkipäinen, niin se että miten se näyttäytyy se tilanne nyt sitten taas tavallaan ulkopuoliselle. Mä puhun aivan järkevästi ja ymmärrän tilanteen ja kaikki on niin ku... Olinhan mä hukassa kuin mikäkin, mut mä en ollut siis sillä lailla hukassa, niin että se on näyttäytynyt ulospäin varmaan huomattavasti paljon hallitummalta tilanteelta kuin on ollut, koska mä oon osannut varmaan siinä vaiheessa jo analysoida sitä ja tajunnut sen, että miksi asiat ovat menneet näin, miksi tää poika oireilee --- mä osasin selittää sitä muillekin

ihmisille, niin se näyttäyty siltä, että kyllä hän ((tyttö)) tässä nyt pärjää, kun se tajuaa itse kaiken. [Hilda]

Hilda itse on ollut kateissa, mutta hänen toimijuutensa ei. Psykkisessä kriisissä ihminen saattaa pyrkiä hallitsemaan uhkaavaan tilanteeseen liittyvää ahdistustaan säilyttämällä loogiselta ja rationaaliselta vaikuttavan toimintakyvyn (Henriksson & Lönnqvist 2020, 360). Ympärillä olevat aikuiset ja lukuisat viranomaiset eivät ole ymmärtäneet, osanneet tai viitsineet tarkentaa asioiden tilaa Hildan inhimillisen toimijuuden edessä. 18-vuotiaalle tytölle tilanne on ollut kohtuuton ja tulkintani mukaan merkinnyt luottamuksen menettämistä yhteiskunnan toimijuuteen. Paradoksaalista on, että Hildan toimijuus on samaan aikaan sekä peittänyt avun tarpeen, mutta myös pitänyt häntä pinnalla, kuten hän haastattelussa kertoo. Universaalin haavoittuvuuden molemmat käänköpuolet ovat elävästi läsnä: vaikeissakin tilanteissa ihmisellä on käytössään voimavaroja, toimintamahdollisuuksia ja itsemääräämiskykyä (vrt. Fawcett 2009).

Eeva kuvailee poikaystävänsä tekemän 'henkisen väkivallan yrityksen' jääneen yritykseksi, sillä hän on kyennyt paitsi asettumaan vastarintaan (tilanteen mukaan aktiiviseen tai näennäisen passiiviseen), myös pysymään lujana omien arvostustensa, kuten päihteettömyyden, suhteen. Hän myös tunnistaa kokemuksensa olevan subjektiivinen: jollekin toiselle tilanne olisi voinut merkitä täysin toisenlaista kokemusta esimerkiksi henkisestä 'vahvuudesta' tai 'hauraudesta'.

Eeva: Tietysti henkinen väkivalta, onhan sekin nyt jonkun asteista henkistäkin väkivaltaa, että siinä on ollut tietysti jonkunlaista sellaista painostamista ja muuta sellaista. Mutta mä en ainakaan koe sitä mitenkään sellaiseksi, mä oon aika vahva mielestäni henkisesti. Että mä luulen, että siinä on varmaan ollut sellaista henkisen väkivallan yritystä, mutta mä en ole tavallaan kokenut sitä niin sellaisena. Joku toinen ois ehkä kokenut sen vähän toisella tavalla. En tiedä.

Maria: Niin sää et ollut niin kuin nujerrettavissa.

Eeva: Joo kyllä mä itse niin kuin pidin itseäni. Mä en esimerkiksi itse koskaan juonut enkä käyttänyt mitään aineita. Vaikka siinä mun ympärillä koko ajan tapahtui sitä, niin mä en itse koskaan sortunut. --- mielestäni olin henkisesti aika vahva kuitenkin.

Tulkitsen inhimillisen toimijuuden Eevan kohdalla merkinneen itsearvostuksen olemassaoloa ja säilyttämistä painostavassa, kaootisessa ja ajoittain hengenvaarallisena kuvautuvassa elämäntilanteessa. Ajattelen hänen tavoittaneen sisäisen tunteen siitä, että erityisesti hän itse on suojelun arvoinen.

Moni aineiston tytöistä ei kuitenkaan ole kokenut Eevan tavoin, vaan on epätoivoisessa tilanteessaan päätenyt hoitamaan ja lääkitsemään pahaa oloaan päihteillä ja muilla itsensä vahingoittamisen tavoilla: alkoholin, huumeiden ja lääkkeiden väärinkäyttö, syömishäiriöt sekä muu itsetuhoisuus piirtyvät aineistosta esiin merkillepantavasti. Esimerkiksi päihteiden väärinkäyttö merkityksellistyy keinona turruttaa pahaa oloa ja olla piittaamatta piinaavasta elämäntilanteesta ja itsestään (ks. esim. Väyrynen 2007, 98–100), onhan tytön arvottomuus tehty hänelle selväksi väkivaltaisen kumppanin toimesta ja kenties jo lapsuudenkodissa. Eri-laiset ylilyönnit ja päihteidenkäytön kroonistuminen näyttäytyvät nuoren tytön huomiota vaille jääneenä avunhuutona, mutta joissain kohdin kertomuksia myös myöhemmin varhais-aikuisuudessa ilmenneinä keinoina paeta sietämätöntä olotilaa.

6.3 Normalisoituminen: kun väkivalta kutoutuu arkeen

--- mulla oli periaatteessa koko ajan ympärillä semmoinen "[poikaystävä]-sumu". Mun oli vaikea nähdä itseäni ulkopuolisin silmin, että miten se [tilanne] saattais muille näkyä, saatika jos multa ois sillon kysytty, että jos sun tuttava olisi vastaavassa tilanteessa, niin mitä sä sille sanoisit. Niin mä olisin varmasti ollu niin [poikaystävän] lumoissa, että "eiks tuo oo ihan ok, fine?" Osittain mun nuoren iän takia ja osin myös se, että [poikaystävä] oli oikeasti dominoiva persoona, erittäin hyvä puhumaan ja tosi hyvin psyykkisesti osasi manipuloida, niin yhteensä se summa oli vaan se, että se oli normaalia. [Ilona]

Väkivaltaisessa seurustelusuhhteessa elämistä voi Ilonan tavoin metaforisesti kuvata sumussa elämiseksi. Kielikuva ilmaisee väkivallan kokonaisvaltaisuutta tyttöjen kokemassa todellisuudessa: sumun keskellä voi ambivalenttisesti olla tuttua ja turvallista olla, toisaalta sieltä ei halutessaan osaa suunnistaa pois. Väkivallan sumu hämärtää normaalin ja epänormaalin, inhimillisen ja epäinhimillisen, rakkauden ja kärsimyksen rajat. Väkivalta on normalisoitunut osaksi arkea.

Kertomuksissa nousee esiin sydäntä riipaisevalla tavalla tyttöjen luopuminen omista rajoistaan; haluaisin myös tulkita: ainakin hetkellisesti toivostaan ja unelmistaan. Osa haastatelluista kertoo ikään kuin hyväksyneensä tilanteen: he ovat tienneet, että pian heille jälleen tapahtuu jotain pahaa ja satuttavaa, mutta lopulta alistuneet ajatukselle väkivallasta arkiseen elämään kutoutuvana jokapäiväisenä, väistämättömänä ja ohittamattomana. Kuten eräs haastateltava lyhyesti toteaa: "Et musta se vaan tuntui ihan arkiselta asialta. Ei se ollut mikään elämää suurempi juttu." Olivatko tytöt tottuneet ja turtuneet väkivaltaan ja

hyväksyneet sen erottamattomaksi osaksi seurustelusuhdettaan ja nuoruuttaan? Seuraavat aineistokatkelmat kertovat alistumisen, sisäisen neuvottelun ja vastarinnan kokemuksesta:

Maria: Tunnistitko sä sitä ((väkivallan normalisoitumista)) silloin, tai sitten jälkikäteen, että siinä alkais käydä niin?

Vappu: No siis joo. En mä sitä ((väkivaltaa)) normalisoinut, koska mä pelkäsin sitä niin hirveästi. Mä yritin kaikkeni tehdä, että ei. Mä välttelin sitä, mut kun se oli ihan sama mitä mä tein, turpaan tuli kuitenkin.

--- Siitä rupes tulemaan mulle normaalia arkipäivää. Se oli mulle normaalia elämää. --- ja sitten mä jossain vaiheessa muistan tunteneeni niin, että ”lyö vaan, lyö vaan”, että mä rupesin jopa sairaalloisesti nauttimaan siitä lyömisestä, koska mä tiesin, että sen lyömisen jälkeen ollaan viikko, mä saan niin kuin olla normaalisti rauhassa.

[Britta]

Tavallaan se paska oli sitä tuttua ja turvallista mulle. Ja sit loppuajasta mä muistan-kin, mä sanoin että kaikkeen tottuu. Että mä oon totunut tähän. [Emma]

Kaija: --- Ja just se, että hänhän ei koskaan yrittänyt mitenkään hyvittää niitä tekojaan, hänellä ei ollut sitä, mikä monella on.

Maria: Se väkivallan draaman kaari, että ensin on väkivaltaa ja sitten tulee lepyttelyt.

Kaija: Joo, meillä ei tarvinnut edes lepyttellä, että se vaan oli sitä mitä oli. Sehän sano mulle, että se vaan on mun osa elämää.

Valtaosassa kertomuksia kuvautuu tyttöjen syyllistäneen itseään väkivallasta. Väkivallan loputtomuuden keskellä uhrin itsetunto murenee yhä enemmän ja syyllisyyden tunne kasvaa. Lyöminen saattaa jopa absurdilla tavalla helpottaa itseään halveksivan oloa. (Granfelt 1998, 157.) Tilanne on merkinnyt tyttöjen arkielämän muuttumista absurdin paradoksaaliseksi. Väkivallan rutinoituminen ja normalisoituminen yhtäältä muistuttavat tilanteen kammottavuudesta ja epätoivoisuudesta, mutta toisaalta väkivallan jokapäiväisyys rytmittää elämää, luvaten myös hengähdystaukoja – kuten Britta ja useat muut kuvaavat tuolloisia ajatuksiaan: lyö vain, sen jälkeen saa olla hetken rauhassa.

Väkivaltakokemukset myös suhteutuvat sekä tyttöjen aiempiin elämäkokemuksiin että myöhemmin elämässä tulleisiin vaikeuksiin ja menetyksiin. Tulkitsen seurustelusuhteen väkivaltaa koskevan sisäisen mitätöinnin ja eräänlaisen haavoittavuuden vähättelyn liittyneen esimerkiksi tilanteisiin, joissa tytön elämäkulussa taustalla oli suuremmaksi koettu trauma, kuten syviä ja kauaskantoisia merkityksiä saanut kokemus isättömyydestä. Kertomuksista kuvautuukin runsaasti väkivallan haavoittavuuden kokemusten kumuloitumista ja kertautumista. Jo lapsuudessaan satutetut tai pitkään seurustelusuhteessaan väkivaltaa kärsineet ovat tulleet uudelleen haavoitetuksi. Aineistosta on nähtävissä aiempien haavoittavien

kokemusten merkinneen uusien haavoittavien suojaamistapojen korostumista, kuten luottamuksen merkittävää vähenemistä toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan sekä yksin pärjäämisen korostamista. Samanaikaisesti väkivaltakokemukset ovat ruokkineet haavoittuvuutta lisääviä asioita, kuten vaikeutta tunnistaa omia rajojaan ja pitää niiden oikeutuksesta kiinni.

Katson väkivallan normalisoitumisen kytkeytyvän seurusteluväkivallan jatkumoon. Kun väkivalta kutoutuu – yleensä vähitellen – osaksi seurustelemaan parin arkea, käsitys siitä, mikälaiset asiat ja teot kuuluvat rakkaussuhteeseen, hämärtyy sekä kokijalla että väkivallan tekijällä ja pahimmillaan myös ympäristöllä. Tällöin uhrin autetuksi tuleminen on entistäkin hankalampaa. Haastatellut kuvaavat myös jäämistä väkivaltaisen poikaystävän armoille, vailla sanoja ja käsitteitä, joilla olisi voinut kuvata intiimin läheisyyden muuttuneen kieroutuneeksi vallan ja väkivallan väärinkäytöksi.

Jotenkin se, että se ympäristö normalisoi sen ((väkivallan)) niin paljon, että mä en tajunnut että se oikeasti on tosi paha. [Matilda]

Parisuhde- ja seurusteluväkivallan ominaispiirteisiin kuuluvan syklisyyden ja aaltoilevuuden (ks. esim. Husso 2003) voi myös nähdä aiheuttaneen tytöissä inhimillistä, epätoivonkin keskellä alati viriävää toivoa: toivoa kumppanin silmien avautumisesta ja hänen käyttäytymisensä muuttumisesta, toivoa onnellisesta, väkivallattomasta seurustelusuhteesta ja häpeän kaikkoamisesta – ja noiden toiveiden murskautumisesta yhä uudelleen.

Maria: Mikä susta tuntui pahimmalta?

Vappu: En mä tiedä, ehkä just se häpeä. Ja just se pohjaton yksinäisyys. Että kun sä oot aivan totaalisen yksin. Ja sitten ehkä just semmoinen toivottomuus. Että silloin oli vielä, sitten kun tuli ne viikonloput, herranjumala mä pelkäsin niitä viikonloppuja. Että en halunnu töistä tulla kotiin, niin se oli ihan semmoinen möykky täällä sisällä, että herranjumala. Nyt se taas alkaa.

6.4 Kodin ja perheen merkitykset

Olen myös tarkastellut kertomusteni ihmisten kokemusmaailmasta käsin kodin ja perhesuhteiden merkitystä osana institutionaalista ja sosiaalista haavoittuvuutta tai haavoittuvuudelta suojaavana tekijänä. Haastateltavien kertoessa heidän lapsuusajoistaan hahmottuu kertomusten sisältävän runsaasti kuvauksia myös lapsiin kohdistuvasta väkivallasta, lasten

kaltoinkohtelusta ja joidenkin kohdalla myös lapsena koetusta seksuaalisesta väkivallasta. Useissa kertomuksissa väkivallan jatkumo palautuu selkeästi tyttöjen lapsuudenkotiin: elämä lapsuudenperheessä on monen kohdalla sisältänyt syvästi haavoittavia kokemuksia, joiden päälle seurusteluväkivallan haavoittavuus on lisännyt oman kerroksensa.

Lapsuuden ja perheen merkitykset kunkin elämänselämykseen ovat naisten kertomuksissa saaneet kuitenkin hyvin erilaisia ilmiöitä. Riitta Vornanen (2006, 119) huomauttaa, että toisinaan – etenkin arkipuheessa – voidaan kuulla deterministisiä käsityksiä lapsuudenperheen ja kodin merkityksestä ihmisen myöhemmille elämänselämyksille, olettaen perheolosuhteiden määrittävän, millaisia aikuisena elämisen vaihtoehdot tulevat olemaan. Tutkimuksessani on kyseessä kokemusten ja niiden saamisen merkitysten tutkimus, enkä näin ollen ole pyrkinyt etsimään kausaaliselityksiä haastateltavien lapsuudenkokemusten ja myöhemmän seurusteluväkivallan välillä, vaan fenomenologisen lähestymistavan mukaisesti ajattelen ihmisen kokemusten suhteutuvan jo olemassa olevaan kokemuserustaan, jolloin ihminen pyrkii ymmärtämään uusia kokemuksia aiempien kokemustensa pohjalta. Tätä ymmärryksen lisääntymistä ja kokemuserustaan pohjautuvaa merkitystenantoa kuvaa mielestäni hyvin seuraava aineistositaatti:

--- kyllä mä koen, että mun isäsuhte on mut altistanu tavallaan väkivallalle. Että mä hyväksyn mieheltä jotain sellaista – vaikka mun isä ei olekaan ollu väkivaltainen ikinä – mutta kun hän on ollu niin etäinen, niin mä hyväksyn sen vaikeasti tulkittavuuden ja etäisyyden miehessä. Ja sitten se tavallaan välillisesti altistaa, että lähdän hakemaan sitä hyväksyntää, mitä ei ikinä oikein saa. Janoamaan sitä miehen hyväksyntää. Niin siihen se on altistanut, joka sitten taas mun mielestä altistaa väkivallalle lopulta. Että on valmis hyväksyyn kaikenlaista, että saa sen hyväksynnän. [Anri]

Lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia sekä kokemusta omasta perheestä ja vanhemmista kannetaan mukana läpi elämän, ja jotkut tekijät voivat vaikuttaa toisia voimakkaammin ja kauaskantoisemmin. Perheeseen liittyvät kokemukset ja muistot kuuluvat yksilön muisti- ja kokemusvarantoon ja saattavat aktivoitua esimerkiksi elämän merkittävässä käännekohtassa. (Vornanen 2006, 119.) Hyvin monelle kertomusteni naiselle asioiden myöhempi käsittely omien läheisten kanssa, mutta myös terapiassa, onkin ollut väkivaltakokemuksista selviytymisen ja minän uudelleenrakentamisen kannalta oleellista.

Vaikka aineistossa korostuukin tyttöjen tai heidän poikaystäviensä lapsuudenperheistä kumpuava mitätöinnin, kaltoinkohtelun ja väkivallan painolasti, on monelle kertomusteni

naisista oma lapsuudenperhe ollut myös turvaa, rakkautta ja hyväksyntää antava vakaa kasvupaikka. Lapsuudenperhe ja etenkin varhaislapsuus onkin usealle haastateltavalle tarkoittanut tiiviissä perheyhteisössä kasvamista ja merkinnyt ”*aika sillä tavalla idyllistä*”, onnellisia muistoja synnyttänyttä, turvallista paikkaa lapselle kasvaa ja kehittyä. Esimerkiksi Hilda kertoo:

Isä ja äiti on ollut koko mun elämän mun elämässä. --- Ja mulla on ollut hirvittävän hyvä lapsuus, mua on rakastettu ihan hirveästi. Mua on tuettu tosi paljon ja ollut turvallinen lapsuus. [Hilda]

Toisaalta huomio kiinnittyy aineistossa siihen, että viidestätoista haastateltavasta kymmenen kertoo lapsuudenkodissaan olleen päihteiden ongelmakäyttöä toisella tai kummallakin vanhemmalla tai muulla kasvatuksesta vastanneella aikuisella. Ympärillä olevien aikuisten päihteidenkäytön värittämä arki on merkinnyt tytöille muun muassa turvattomuuden ja yksinäisyyden kokemusta ja varhain alkanutta vastuunkantamista itsestä ja muista.

Ja äiti rupesi seurustelemaan sitten miehen kanssa, joka oli alkoholisoitunut ja äiti oli aika paljon pois kotoa. Äiti ei ollut koskaan ollut alkoholisti, mutta tietysti tän miehen kanssa niin sitten istuivat baareissa aika paljon ja sitten kun nää [nuoremmat sisarukset] niin ne jäi aika pitkälti mun hoidettaviksi. Mä olin 16-vuotias, kun mä sitten muutin pois kotoa... [Teresa]

Lapsuudenkodissa monella eri tasolla koettu turvattomuus on saanut Teresan tavoin osan tytöistä kaipaamaan jo varhain omaa kotia ja psyykkistä ja fyysistä reviiriä. Oma koti olisi heidän mielikuvissaan merkinnyt levollista tilaa, itsenäisyyttä ja lapsuudenperheessä vallinneen turvattomuuden tunteen hälvenemistä. (Vrt. Käyhkö & Armila 2021, 235.)

Tutkimustiedon valossa on kiistatonta, että kehen tahansa perheenjäsenen kohdistuva väkivalta yhteisessä kodissa altistaa kaikki muutkin perheenjäsenet väkivallalle ja sen seurauksille (mm. Mielityinen ym. 2023) ja aikuisten tekemää lähisuhdeväkivaltaa kokeneista tai nähneistä nuorista merkittävällä osalla on väkivallan uhri- tai tekijäkokemuksia omissa seurustelusuhteissaan (mm. Barter ym. 2022; Evans ym. 2022; Herrenkohl ym. 2022; Isotalo 2023b). Väkivaltaisessa suhteessa elämistä pidetään jossain määrin myös mallioppimisen kierteenä, jota uhrin on yksinään vaikea katkaista (mm. Lidman 2015, 72). Lapsuudessaan monimuotoista väkivaltaa kokeneet ja nähneet haastateltavat kuvailevat, kuinka he tunnistiivat seurustelukumppanissaan väkivaltaiset piirteet ja käyttäytymismallin, yhtäältä kavahtaen

sitä, mutta toisaalta myös tunnistaen jotain tuttua, jonka lähelle oli ikään kuin luontevaa päätyä.

Ja mun lapsuus on pyörinyt silleen niin ku sen alkoholismen ja väkivallan ja päihteiden ja kaiken semmoisen niin kuin mitä lapsen ei pitäisi missään nimessä kokea, niin mä oon sen kokenut siellä. --- että päädyin sitten tuttuun ja turvalliseen eli kohtasin sitten miehen, joka oli henkisesti, fyysisesti ja seksuaalisesti erittäin väkivaltainen. [Siru]

Tietenkin mä näen siinä sen yhteyden, että miksi mä hänen kanssa olin, niin siihen että se ((oma)) lapsuuden koti oli semmoinen kun oli, ja olin tottunu siihen että parisuhde on helvettiä, että sen kuuluu olla sellasta. Että siinä on tosi vaikeata ja dramaattista. [Ilona]

Aikuiseksi kasvaminen merkitsee nuorille myös neuvottelua aikuisten tarjoamien naisena ja miehenä olemisen mallien kanssa (Wyn & White 1996, 116–117). Tähän kytkeytyvät myös kulttuuriset mallit maskuliinisuuden ja feminiinisuuden hyväksytyistä rooleista (Wyn & White mt.; Aghtaie ym. 2018). Seuraavassa keskustelukatkelmassa Emma kuvaa, kuinka hänen äitinsä oli sivuuttanut tai joutunut ohittamaan omat tarpeensa huolehtiessaan muun perheen perustarpeista, samalla altistuessaan huonolle kohtelulle parisuhteessa. Nuorelle työlle naisen rooli on kuvautunut osin nujertuneena ja äänioikeudettomana. Naisena oleminen on saattanut merkityksellistyä tytölle arvottomuutena, heikkona toimijuutena ja keinottoimuutena hänen eläessään väkivaltaisen seurustelusuhteen puristuksessa.

Emma: --- että [äiti] ei ole itse pitänyt itsestään tavallaan sitten huolta. Siis mä tarkoitan sitä, että hän on joissain tilanteissa antanut mun isän käyttäytyä häntä kohtaan epäarvostavasti, niin on ehkä vaikuttanut siihen, että mäkin oon saanut sitten semmoisen – mä en sitten sano tätä niin, että mä syytän mun äitiä – mutta niin ku jotenkin en ole saanut semmoista mallia, että olisin voinut tietää, miten pidetään itsestä huolta ja omista rajoista kiinni.

Maria: Niin, sullahan on just se vahva oikeudentunto, elikkä tunnistat sen, tai olet tunnistanutkin tosi vahvasti, mutta sitten tavallaan se toiminta, toimijuus tai semmoinen; keinot, ei ole ollut niitä keinoja.

Emma: Niin, juuri näin, että ei ole ollut niitä keinoja.

Seuraavan aineistositaatin kertoja olisi halunnut käsitellä omien vanhempiensa parisuhdedynamiikan sekä ylisukupolvisen väkivallan saamia merkityksiä, kuten häpeän ja mitätöidyksi tulemisen kokemusta myöhemmin myös oman äitinsä kanssa, mutta yritys ei ole johtanut mihinkään. Koko kertomuksesta kuvautuukin suru ja ahdistus vaikenemisestä ja vaiennetuksi tulemisesta, mutta myös vahva tahto ja kyky muuttaa asioita oman ajattelunsa ja toimintansa kautta.

Mutta tämä siis, ”mitäpä tässä, mitäpä minä”, niin mä tiedän, että mä oon perinyt sen meidän äitiltä. Mutta nyt mä kaikin tavoin taistelen sitä vastaan, elikkä sieltähän mä oon sen oppini saanut tavallaan. Ja välillä mä oon halunnut jutella siitä tavallaan, siitä häpeästä, äitini kanssa. Ja hän on nyt [yli 80-vuotias], eikä hän suostu vieläkään myöntämään. Kaikki vaan lakastaan maton alle. Mut sen mä oon tajunnu, että se on se oppi. Mun parisuhdeoppini on sieltä tullu. [Eeva]

Suoranainen kaltoinkohdelluksi tuleminen ja uhrikokemukset kuvautuvatkin edellisen kertomuksen tavoin useiden naisten kertomuksissa syvälle juurtuneena ylisukupolvisena kokemuksena. Jo lapsuus- ja nuoruusiässä tottuminen väkivallan maisemaan ja kieleen on ruokkinut tytön omaa arvottomuuden kokemusta myöhemmässä seurustelusuhteessa.

Seurustelusuhteen aloittaessaan nuori tuo tiedostamatta uuteen suhteeseen aikaisemmat rakkauden ja rakastamisen kokemuksensa lapsuudestaan saakka (Aalberg & Siimes 2007, 200), ja mikäli ne ovat olleet lapsen ja nuoren itsetuntoa ja minäkokemusta heikentäviä, saattaa riski intiimisuhteessa tapahtuvalle kaltoinkohtelulle olla tulkintani mukaan suurempi. Julian pohdinta käsittelee hyväksytyksi tulemisen ja itsetunnon merkitystä halun kohteena olemiseen ja sitä kautta mahdollisuuteen suojautua väkivallalta:

--- ajattelen, että jos jotenkin itse olisi saanut semmoisen itsetunnon just tästä, halun kohteena olemisesta, paremman itsetunnon, niin mä en tiedä, olisiko se ollut ((väkivallalta)) suojaava tekijä. En tiiä. Jotenkin mä haluaisin uskoa, että se ois ollut. Olisin ehkä voinut ajatella, että mun ei ole pakko valita tätä ((poikaystävää)), vaan mulla on ”sata muutakin” ottajaa tuolla, ja mä valitsen parhaimman. [Julia]

Nuoruudessa kokemus itsestä on ajoittain katkelmallista ja vaihtelevaa (Marttunen & Kalliala-Heino 2017, 654). Tulkitsen Julian kerronnasta kuvautuvan nuoren tytön elämään nivoutuvaa sisäistä arviointia siitä, asettuuko hän subjektiksi vai objektiksi halun ja halutuksi tulemisen kohtauspaikoissa. Itsetunto on ihmisen pyrkimysten ja niissä menestymisen suhde (Husso 2003, 108).

Nuoruusaikaan kuuluva itsen ja muiden arviointi sekä kapinointi kohdistuu usein omiin vanhempiin ja perheeseen, esimerkiksi vastustamalla lapsuudenperheen arvoja, normeja ja elämäntapaa, olivatpa ne millaisia hyvänsä (esim. Aalberg & Siimes 2007, 126–127). Toisaalta nuoret ovat monella tapaa riippuvaisia vanhemmistaan, mutta suhtautuminen heihin saattaa muuttua aiempaa analyttisemmäksi ja kriittisemmäksi (Käyhkö & Armila 2021, 224). Korkmaz (2021, 33) määritteleeikin nuoruuden käsitteen olevan muuttuva, jolloin on

pysyttävänä tietoisena siitä, miten nuoret voivat asemoida itsensä lapsiksi, mutta myös puolustaa itsenäisyyttään kulloisenkin tilanteen mukaan. Kaija kertoo itsenäistymisen hetkistään:

--- 17-vuotiaana me jopa mentiin sen [poikaystävän] kanssa naimisiin. Mä pakotin äitini kirjoittamaan nimen alle paperiin, jossa se suostuu että mä pääsen sen kanssa. Tää on kaikki sellaista, se oli ehkä sellaista jonkinlaista kapinaa. Mä mietin, että siinä on aika paljon ehkä sitä sellaista turvallisuuden kaipuutakin, kun oli se sellainen normielämä siellä kotonakin mennyt vähän rikki silloin kun mä kotona asuin. Tavaltaan sitä hakee edes jonkunlaista hyväksyntää ja jonkunlaista paikkaa siinä elämässä. [Kaija]

Kaijan koko kertomuksesta käy ilmi, että vaikka hän hyvin tunnistikin olevansa turvattomassa seurustelusuhteessa ja rikostelevan, huumeita käyttävän sosiaalisen piirin ympäröimänä, halusi hän säilyttää oman itsemääräämisoikeutensa, 'pitää päänsä'. Ambivalenttisesti turvan hakeminen turvattomuuden keskeltä on tulkintani mukaan merkinnyt tytölle oman toimijuuden vahvistamista, mutta ennen kaikkea pyrkimystä juurruttaa aiemmin uupumaan jääneen kuuluvuuden ja pysyvyyden kokemus osaksi omaa elämää. Kodin turvallisten rajojen kehyksen puuttuttua hän on alkanut itse etsiä niitä muualta (ks. Aalberg & Siimes 2007, 128). Toisaalta turvautuminen aikuiseen saattaa merkitä nuorelle oman avuttomuuden ja riittämättömyyden myöntämistä, joka on uhka vasta kehittymässä olevalle itsetunnolle (mt., 296). Osa, mutta vain pieni murto-osa, kertomusteni naisista totesikin, että jos esimerkiksi vanhemmat olisivat yrittäneet sekaantua tytön omiin valintoihin, olisi väliintulo todennäköisesti aiheuttanut konfliktin tytön ja vanhempien välille. Yleisesti kertomuksista voi tulkita, että väkivallan haavoittavuus on kokemuksellisesti ollut vaikeampaa kestää kuin ulkopuoliseen apuun turvautumisen aiheuttama kolaus itsetunnolle olisi ollut.

Oma lapsuudenperhe voi merkityksellistyä nuorille tytöille toisaalta myös itsessään haavoittuvana: suojelua kaipaavana, arvokkaana ja toisinaan kenties emotionaalisesti hauraana. Tytöt saattavat kokea halua ja tarvetta suojella läheisiään väkivallan todellisuuden aiheuttamilta kielteisiltä kokemuksilta ja tunteilta – sekä väkivallan kumuloitumiselta. Myös vaikeista asioista puhumattomuuden kulttuuri on osaltaan estänyt tilanteen haavoittavuuden esille nostamisen.

Ja isälle mä en uskaltanu sitten sanoo, kun mä ajattelin että se menee ja hakkaa sen [miehen] ihan niin ku palaseksi siihen kohtaan, jos se kuulee että se tekee mulle jotain pahaa. Mä aattelin, että siitä tulee niin iso show sitten. Enkä halunnut hänelle ((isälle)) semmoista pahaa mieltä tuottaa sitten taas siinä. [Britta]

Perhe ja vanhemmat ovat voineet merkitä seurustelusuhdeväkivaltaa kohdanneelle tytölle myös toistuvaa hylätyksi tulemisen kokemusta, realiteeteilta silmien sulkemista ja katseen poiskääntämistä. Väkivalta herättää usein todistajissaan moraalaisia tunteita, kuten empatiaa, myötätuntoa ja huolenpitoa, mutta myös toisenlaisia sosiaalisia tunteita, kuten vihaa, häpeää, turhautumista ja syyllisyyttä (Husso ym. 2020b). Kertomuksista nousee esiin väkivallasta juontuvan surun lisäksi kaksinkertaista surua, siitä, ettei nuori tyttö tullut kärsimyksineen kohdatuksi ja kuulluksi omien läheistensä taholta. Osan kohdalla vanhemmat eivät välittäneet tai olivat yksinkertaisesti neuvottomia, joidenkin perheiden kohdalla väkivallan tunnistaminen oli heikkoa. Saattoi myös olla, kuten seuraavan kertojan kohdalla, ettei parisuhdeväkivalta kuulunut tytön lähipiirin omaan kokemusmaailmaan, eikä sitä näin ollen osattu tunnistaa toimenpiteitä vaativaksi asiaksi.

Maria: Nyt jälkikäteen kun sä mietit tätä, niin mitä sä olisit toivonut, että aikuiset sun ympärillä ois tehny, tai sanonu?

Melissa: Ehkä mä oisin toivonut, että äiti ja isä olis tullut hakemaan mut takaisin kotiin.

6.5 Kahden kauppa vai kaikkien ongelma?

Seurusteluväkivaltailmiöön liittyen näen tärkeänä pohtia sitä, miten kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme ymmärretään parisuhdeväkivalta, miten siitä puhutaan yleisesti (Husso 2016, 81) sekä kenelle tai keille toimijuuden vaade asetetaan. Ilona pohtii väkivallan syitä, seurauksia ja tilanteen saamia merkityksiä seuraavasti:

Ilona: --- mä näkisin näin, että semmoinen väkivalta harvoin on pelkästään synnynä nainen asia, vaan se on useimmiten ympäristötekijä, monien asioiden summa. Että miksi joku alkaa harjoittaa lähisuhdeväkivaltaa toiseen. [Poikaystävä] oli kaunis ihminen, se oli tosi fiksu nuori mies, älyttömän suloinen. Mutta hänellä oli paha olla, niin paljon semmoisia asioita, joita se ei pystynyt ääneen sanomaan. Niin se oirehti noin, ja koska mä satuin tulemaan sen elämään ja mun naiivius, kiltteys, sattui vaan ruokkimaan sitä hänen pahan olon purkautumista lähisuhdeväkivaltana, niin se oli monien sattumien summa. Sen takia mä en ikinä pysty tuntemaan vihaa [poikaystävää] kohtaan siitä mitä se teki, koska pystyn myös ymmärtämään, että se oli ainoa keino mitä se edes osasi. Jos olis vaan jäänyt tilaisuus ja mahdollisuus, niin ehkä joku olis pystynyt auttamaan [poikaystävää], mutta mä tiedän myös sen, että se en ollut minä. Eikä mun tehtävä ollu alun perinkään siinä suhteessa, niin että mun olisi pitänyt vaan lähteä siitä. Ainoa kipupiste on se, että olisin toivonut, että joku olisi pystynyt auttamaan [poikaystävää], näkemään sen, että se tarvitsee apua, että se tarvitsee paljon henkistä kasvua ja asioitten käsittelyyn apua.

Maria: Juuri näin, että apua et olisi tarvinnut pelkästään sinä, vaan myös hän.

Ilona: Hän tarvitsi myös.

Keskustelusitaatista kuvautuu, millaista apua väkivaltaa kokenut tyttö, ja mutta yhtäläillä sitä tehnyt nuori poika olisivat tarvinneet. Ilona kuvaa yhtäältä ymmärtävänsä nuorta itseään ja toimintaansa silloisessa elämäntilanteessaan, mutta toisaalta surevansa pitkään jatkunutta kaoottista tilannetta, jossa sekä väkivaltaa kokeva että sitä harjoittava jäivät ilman lähellä olleiden aikuisten ja yhteiskunnan tukea ja apua. On totta, että seurusteluväkivalta ei useinkaan tapahdu aikuismaailman ulottumattomissa, vaan samoissa jokapäiväisissä ympäristöissä ja tiloissa, joissa aikuiset ovat läsnä (Korkmaz ym. 2022). Suomalaisten nuorten kokemaa perheväkivaltaa käsittelevässä tutkimuksessa (Ikonen ym. 2018, 64) on lisäksi havaittu, että ainoastaan murto-osa nuorista kertoo kokemastaan väkivallasta jollekin luotetulle aikuiselle. Merkillepantavaa on myös se, että huomattava osa väkivallasta kertoneista nuorista jää tarvitsemaansa apua ja tukea vaille, vaikka olisi oman kokemuksensa mukaan sitä tarvinnut (mt.).

Olen lukenut aineistoni kertomuksia osin myös konstruktionistisen lähestymistavan kautta, jolloin huomioni on kiinnittynyt kulttuurisiin merkityksenantoihin, ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja toimintaan, jossa todellisuutta rakennetaan (Jokinen 2021). Kulttuuriset käsikirjoitukset ja sukupuoliroolit vaikuttavat osaltaan siihen, miten väkivaltaiset suhteet kehittyvät ja jatkuvat (ks. Husso 2016). Edellä olevassa aineistositaatissa Ilona pohtii oman sinisilmäisyytensä, kokemattomuutensa ja kiltteytensä voineen ruokkia poikaystävän väkivaltaista käytöstä. Tulkitsem myös kulttuuristen ja sukupuolittuneiden normien saattaneen asettaa hänet tilanteisiin, joissa hänen on odotettu olevan ymmärtäväinen, nöyrä ja anteeksi-antava – jopa omalla kustannuksellaan. Kulttuuriset odotukset siitä, millainen tytön tai pojan ”tulisi” olla, ylläpitävät osaltaan sekä väkivallan uhrin että tekijän haavoittavia käyttäytymismalleja. Tämän vuoksi väkivaltakulttuurin juurtumista ja sen heijastumista nuorten seurusteluväkivaltaan on tutkimuksellisesti tarkasteltava myös laajemmassa kontekstissa.

Kappaleen alussa oleva Ilonan pohdinta nostaa esiin myös seurusteluväkivaltailmiön relationaalisuuden; hän pyrkii tekemään väkivaltakokemuksiaan itselleen ymmärrettävämmäksi ihmissuhteiden ja ympäristön vaikutuksen kautta, samalla kuvaten sekä sosiaaliselle ympäristölle että yhteiskunnalle asettamiaan toiveita ja odotuksia. Tämä johdattelee Ronkaisen (2008) tavoin kysymään, millä tavoin särkyvyyttä yhteiskunnassamme oikeastaan tunnustetaan? Ronkainen (mt., 397) tuo esiin toimijuuden vaatimuksen siirretyn julkisilta tahoilta

ennen kaikkea väkivallan uhreille ja kolmannelle sektorille. Hän toteaa – tietoisesti kärjistäen – että samaan aikaan kaikkien tahojen halua ja kykyä toimia väkivallan aiheuttaman särkyvyyden suhteen leimaa jännitteinen suhde väkivallan sukupuolittuneisuuteen sekä väkivallan seurauksena uhriutumiseen. Katson Ronkaisen (mt.) ja Husson (2003) tavoin, että myös kulttuuriset väkivaltadiskurssit nykymuodossaan ylläpitävät uhrien toiseuttamista, vaikeuttaen väkivallan haavoittavuuden ja toisaalta toimijuuden mahdollisuuksien tunnistamista. Tähän liittyen Hildan kommentti on hyvin kuvaava:

Vaikka noi iltapäivälehdet laulaa välillä jos jonkinmoisia väkivallantekoja, niin todellisuudessa parisuhdeväkivalta on monille ihmisistä tosi outo käsite, ja että sitä tapahtuu vaan niille ihmisille, joista lauletaan tuolla iltapäivälehdistä ja että se on vaan niitä, missä lopputulos on maailman kamalin. Että myöskin tällaiset ns. hiljaiset tapaukset, jotka vaan tapahtuu ja vain lähipiiri tietää, niin meitä on ihan tosi paljon, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö ne olisi yhtään sen vähäpätöisempiä, koska edelleenkin ne henkiset haavat on ihan tosi isoja, mitä semmoinen aiheuttaa. [Hilda]

Yhdistän Hildan toteamuksen ”maailman kamalimman lopputuloksen” korostamisesta ja ”hiljaisten tapausten” kokeman haavoittavuuden tunnistamisen tärkeydestä Ronkaisen (2008, 395–398) esiin nostamaan henkirikosdiskurssin ylivoimaisuuteen suomalaisessa yhteiskunnallisessa väkivaltakeskustelussa. Ronkaisen mukaan pitkälti henkirikosten kautta rakentuva kuva väkivallasta ja parisuhdeväkivallasta esittää väkivallan olevan päihteidenkäytön aiheuttamaa sattumanvaraisuutta tai yksilöiden taipumusta kohtalonomaiseen syrjäytymiseen: niille ei ympäröivä yhteiskunta voi kerrassaan mitään (myös Husso 2003, 45). Väkivaltaan kytkeytyvä paha ja pahuus halutaan loitontaa itsestä, kunkin yksilön ja yhteiskunnan luonnostellessa mallinsa pahasta, asettaen sen itsestä etäälle, mutta kuitenkin näkyvälle paikalle (Matinlompola 2006, 18). Tämänkaltaisen diskurssi luo (valheellisen) turvallisuudentunteen: väkivalta on vain ’toisten’, poikkeavien ongelma (Husso mt.; Ronkainen mt.). Kuten Hildan pohdinnasta käy ilmi, julkisessa puheessa ei välttämättä mielletä arkipäiväistä, haavoittavaa ja hyvinvointia heikentävää parisuhde- ja seurusteluväkivaltaa kiinnostumisen arvoiseksi. Näin ollen asiaa ei tunnusteta yhteiskunnalliseksi tai yhteisölliseksi ongelmaksi eikä siihen haluta tai tarvitse puuttua myöskään palvelujärjestelmän tasolla (Husso mt.; Ronkainen mt., 397). Oleellista olisi nähdä nuorten parisuhteissa tapahtuva väkivalta myös institutionaalisenä ongelmana, sillä kuten muutkaan ilmiöt, ei parisuhdeväkivaltakaan tapahdu tyhjiössä ilman kontekstia ja taustaa. Väkivallalle annetaan mahdollisuus tapahtua ja toistua. (Husso mt.)

Intiimeissä parisuhteissa väkivaltaa tapahtuu eniten suljettujen ovien takana (esim. Husso 2003; Attila ym. 2023), mutta tutkimukseni kertomuksista piiryy esiin seurusteluväkivallan asettuminen myös osaksi 'puolittain julkista' tai julkista areenaa:

Siru: Se on ehkä mikä on myös ollut aika semmoinen järkyttävä asia siinä, että kun siis loppuajasta häntä ((poikaystävää)) ei kiinnostanut pätkäkään se, että tapahtuuko tässä nyt julkisella paikalla vai niin kun...että kun se raja on niin menneen talven lumia, että sitten se pysty tekemään noita juttuja silleen ihan muiden ihmisten edessä. Niin ikänään kukaan ei tullut väliin. Ei koskaan.

Maria: Eli sitä erityyppistä väkivaltaa tapahtui, se ei ollut enää siellä neljän seinän sisällä, ja kukaan ei tullut?

Siru: Ei ikinä. Kerrankin oli semmoinen tilanne, että me oltiin hänen vanhemmilla. -- - sielläkin se kävi mun päälle ja mä huusin sitä sen isää, että "tuu nyt saatana auttamaan, tää kuristaa mut hengiltä" ja yritin silleen pihistä siinä. Niin hänhän vaan huusi että "menkää muualle tappeleen". --- Silloin mä aattelin, että jumalauta, että jos mä oisin vastaavassa tilanteessa sivustaseuraajana, niin kyllähän mä menisin siihen väliin. Jotenkin se ihmisten...mä ehkä haluan uskoa siihen, että niillä on niin korkea kynnys siihen, että ei voi puuttua, kuin taas se, että se olisi jotain välinpitämättömyyttä.

Tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistuva seurusteluväkivalta näyttäytyy kertomusten valossa pitkälti piiloväkivaltana ja myös piilorikollisuutena (ks. mm. Isotalo 2023b). Voidaankin todeta Ronkaisen ja Näreen (2008, 16) tavoin, että väkivallan uhriksi joutumisen synnyttämä haavoittuvuus sekä turvaamisen tarve jää enimmäkseen vaille yhteiskunnallista, aikuisten vastuunottoa. Kyse on yhtäältä palvelujärjestelmän resursseista, mutta toisaalta tavasta ymmärtää asiakassuhde, asiakas sekä ihmisen yksityisyyden rajat. Kyse on myös liian korkeasta kynnyksestä puuttua 'yksityisasioina' pidettäviin tilanteisiin. Kertomuksissa tämä näkyy muun muassa kantaa ottamattomuutena, vähättelynä tai väkivallasta vastuuttamisena tyttöjen pyydettyä esimerkiksi ohikulkijalta, perheenjäseneltä tai viranomaiselta apua. Avun saamattomuus on merkinnyt totaalista yksin jäämistä ja jättäytymistä väkivallan puristukseen ja saattanut johtaa siihen, ettei apua enää haettu. Puuttumista ja auttamista vaativissa tilanteissa yhteiskunnassamme tulisikin tarvittaessa nähdä – yksilökeskeisestä pärjäämisen eetoksesta huolimatta – yksityisyyden rajojen laventamisen olevan ohittamaton osa yksityistä, yhteistä ja jaettua turvallisuuden kokemusta. Väkivalta ei ole yksityisasiasia, vaan edellyttää yhteiskunnalta, eli sen jäseniltä ja toimijoilta, huomiota ja toimenpiteitä – ei väistäviä katseita. Tällöin yhdenkään lapsen tai nuoren ei tarvitsisi kokea sitä, mitä Teresa seuraavassa katkelmassa kuvaa:

Ohikulkijat ei auttaneet. Mä huusin ja itkin "auttakaa auttakaa auttakaa". Ja [poikaystävää] oli hirvittävän kaunis nuori mies. Ihan jumalaisen kaunis poika, niin se vaan

huikkasi ohikulkijoille, että ”ei tässä mitään, meillä on vaan pieni riita tyttöystävän kanssa, että kaikki on ihan okei”. Kukaan ei tullut apuun. [Teresa]

7 SEURUSTELUVÄKIVALLASTA IRROTTAUTUMINEN

7.1 Käsitteleminen ja kokemuksista muille kertominen

Useista kertomuksista ilmenee, että tytöt ovat käsitelleet seurusteluväkivallan kokemuksia ja niiden herättämiä tunteita hyvin usein ensin yksin. Aaltonen (2009, 371) kuvaa tutkimuksessaan seksuaalisen häirinnän kokemuksista kertomisen kytkeytyvän nuoren toimijuuteen eli siihen, miten tytöt ovat käsitelleet kokemuksiaan. Omista kokemuksista kertominen on merkinnyt niiden julkiseksi tekemistä, jäsentelyä, tulkittamista ja joidenkin asioiden rajaamista sekä kokemusten herättämien tunteiden käsittelyä. Muille kertominen tekee kokemusta ymmärrettäväksi ja on usein alkusysäys ulkopuolisen avun ja tuen saamiselle. (Mt., 371; myös Husso 2003, 252.) Tutkimusteni naisten kertomuksista piirtyy yritys ymmärtää itseään nuorena tyttönä suhteessa siihen, että valtaosa heistä ei ole voinut tai osannut kertoa väkivallasta yhdellekään aikuiselle, kuten omille vanhemmilleen.

Maria: Kerroikko sää siitä väkivallasta tai näistä tapahtumista kenellekään?

Emma: En. Silloinen anoppi tiesi.

Maria: Niin, hän tiesi mutta hän ei siihen reagoinu. Mitä sää aattelet, mikä on ollu mahollinen este sille, että sä et oo voinut kertoa?

Emma: Ehkä häpeä. Avuttomuus. Semmoinen sinisilmäisyys. En tarkoita että tyhmyys, vaan nimenomaan semmoinen nuoren tietämättömyys tai ajattelemattomuus. Sen tyyppinen.

Edellä olevasta katkelmasta kuvautuu tulkintani mukaan tilanne, joka on kulttuurissamme tyypillinen väkivallan uhreille: häpeän ja avuttomuuden tunne estää kertomasta kenellekään. Lisäksi useista kertomuksista ilmenee, että vaikka joku aikuinen, kuten Emman kohdalla poikaystävän äiti, onkin tiennyt ja todistanut poikansa harjoittavan väkivaltaa, ei siihen ole reagoitu. Emman ja useiden muiden haastateltavieni kertomuksista tulee esille myös tilanteita, joissa väkivallasta tietoinen aikuinen haastaa tai ohittaa väkivallan kohteena olevan tytön tulkinnan tilanteen vakavuudesta joko tietoisesti, ymmärtämättömyyttään tai kokonaiskuvan ollessa puutteellinen. Myös kulttuuriset käsikirjoitukset seurustelusta, nuoruudesta ja parisuhdeväkivallasta ylipäättään – kuten miesten ja naisten välinen epäsuhtainen vallanjako parisuhteessa tai väkivallan hyväksyminen suhteeseen kuuluvana – ovat saattaneet ohjata aikuisten ajattelua ja toimintaa tilannetta ja sen käsittelyn tarpeellisuutta vähättelevään suuntaan (mm. Aghtaie ym. 2018).

--- mä soitin itkien äidille, joka siihen aikaan yritti parhaansa mukaan auttaa mua, mutta koska hänkään ei tiennyt koko totuutta, että minkälaista se arki meillä oli, niin äiti ei ehkä aina osannut silloin reagoida, miten sen sanoisi silleen, se ajatteli ehkä silloin että "no nuoret nyt vaan tappelee" -asenteella. [Matilda]

Katsoessaan elämäänsä taaksepäin Matilda kuitenkin myös ymmärtää äitiänsä ja tunnistaa, miksei tämä kenties kyennyt huomaamaan tyttärensä seurustelusuhteessa väkivallan moniulotteisuutta ja merkkejä: *"--- että äiti ei sitten hoksannut ajatella, että mä voisin kokea lähisuhdeväkivaltaa, koska hän oli omassa nuoruudessaan mieltänyt, että se väkivalta on aina fyysistä."* Naisten kertomuksista ilmenee, kuinka he olisivat kaivanneet konkreettisesti väkivaltaan puuttumisen lisäksi emotionaalista tukea. He olisivat esimerkiksi toivoneet, että lähipiirin ihmiset olisivat reagoineet väkivaltaan vahvemmin tunnetasolla, osoittaen tekoja tuomitsevia kielteisiä tunnereaktioita, jotka olisivat tuntuneet tytöstä siltä, että heidän häntänsä on nähty: *"((isä)) ei jotenkin osoittanu mitään sellaista raivoa. Siis mä tiedän, että se oli sille varmaan niin järkyttävä asia, mutta että se ei tavallaan silleen niin kun, mitenkään fyysisesti osoittanu sellaista, että hän puolustaa minua. Niin muistan, että se oli jotenkin vähän pettymys, tai sellainen tuntui pahalta."* Tulkitseen vanhemman mykän ahdistuneisuuden tuntuneen tytöstä enemmän hylkäämisen ja väkivallan ohittamisen kokemukselta kuin vaikkapa järjetön raivostuminen olisi tuntunut.

Eräs haastateltava kuvaa, kuinka haavoittavaa oli, että hänet jätettiin väkivallasta tienneiden aikuisten toimesta kärsimyksensä keskelle yksin: *"Ex-anoppia inhoan edelleen. Ehkä enemmän kuin sitä [poikaystävää]."* Kertomuksista piirtyykin väkivallan tietoista ohittamista etenkin sellaisten aikuisten toimesta, jotka ovat itse kokeneet tai harjoittaneet väkivaltaa parisuhteissaan. *"Jos on semmoinen perhe, niin kuin mullakin oli, että ne on että kyllä miehellä on varmaan oikeus kurittaa vaimoa. Niin mun vanhemmat, mun isähän olis varmaan nauranu mulle, jos mä olisin sanonut että [poikaystävä] lyö mua."* Väkivallasta kertominen ja sen käsittely on jäänyt yritykseksi, sillä tyttö on aavistanut ja pelännyt vaiennetuksi tulemisen kokemuksen kertautuvan. Usein joku aikuinen tai esimerkiksi ystävä on myös saattanut vastuuttaa väkivaltaa kokevaa tyttöä väkivaltatapahtumista tai niiden jatkumisesta. Nuorten tyttöjen fyysinen ja emotionaalinen jättäminen yksin vaikeaan ja haavoittavaan tilanteeseen on ollut sietämätöntä ja merkinnyt hylätyksi tulemisen kokemusta.

Samoin kuin käsillä olevassa tutkimuksessa, on muissakin nuorten seurusteluväkivaltaa koskevissa tutkimuksissa havaittu, että mikäli nuoret kertovat väkivaltatapahtumista jollekin,

on kyseessä useimmiten kaveri, oma äiti tai äitipuoli (mm. Kovanen 2019; Isotalo 2023b). Tapahtumien käsittelyn kannalta ja niistä eteenpäin pääsemisessä sekä toipumista vahvistavana asiana on ollut tärkeää, jos nuori on voinut puhua jonkun kanssa. Osasta haastatteluja käy ilmi, että seurustelusuhteen väkivaltatapahtumia ja sen herättämiä tunteita on saatettu käydä oman läheisen kanssa läpi vasta jälkikäteen, suhteen jo päätyttyä. Tietty etäisyys asioista voi auttaa käsittelyä ja näkemään tilanteen selkeämmin, ymmärtämään tekemänsä ratkaisut ja tulkitsemaan tekojen haavoittavuutta eri näkökulmista. Tällöin on ollut mahdollista saavuttaa myös omien läheisten ihmisten kanssa yhteinen käsitys siitä, mitä tilanteen monisyisyys on itse kullekin merkinnyt. Keskustelu on saattanut merkitä molemminpuolisen ymmärryksen syvenemistä sekä mahdollisuutta suhtautua armollisesti läheisen reagoitintapaan, kuten Emmen kertomana tulee esiin:

--- ja sitten äitini kanssa toki, että sitten kun kerroin hänelle, ja tietysti hän nyt sano että tää ei sinänsä yllättänyt häntä, ja äitini kertoi, että hänellä on ollut joskus omassa nuoruudessaan suhde, jossa on ollut väkivaltaa ja alistamista. Et hän tavallaan niin kuin näki, tunnisti elämäkokemuksellaan toisesta. Tavallaan sitten mäkin ymmärsin häntä paremmin, että miksi hän ei hyväksynyt tätä [poikaystävää]. [Emma]

Aineistositaatti tuokin esiin sukupolvien välisen tiedon jakamisen merkityksen, joka puolestaan mahdollistaa empatian ja ymmärryksen kasvun, ollen keskeinen osa väkivallasta toipumisen prosessia. Kun väkivallan uhrilla on mahdollisuus jakaa kokemuksensa ja saada tukea, auttaa se lievittämään traumaattisten kokemusten aiheuttamaa kipua ja häpeää.

--- jos mä mietin niitä kavereita, niin en tiedä olisiko ne ollut sitten liian...että pitäisikö se oikeasti olla joku ulkopuolinen, joka pystyy objektiivisesti suhtautumaan siihen, ja näkemään ne asiat. Koska mä tiedän, että jos mä olisin kertonut kavereille, niin ne olisi ollut varmaan mun puolesta niin järkyttyneitä ja vihaisia ja kaikkea muuta, että olisinko mä itse alkanut suojelemaan sitä tilannetta, että olisinko mä pystyn olemaan täysin avoin. Ja ettei he tee tunteen vallassa mitään semmoisia ratkaisuja, mitä mä joudun pelkäämään ja jännittämään. [Anri]

Ystävien harteille asettuukin monesti kohtuuttoman painava vastuu väkivallan tunnistamisessa ja erilaisten vaihtoehtoisten toimenpiteiden harkinnassa (esim. Pekkarinen 2020). Muiden kanssa asiaa käsitellessään joutuu uhri pohtimaan ja arvioimaan myös turvallisuuskulmaa, sillä pelko väkivallan paljastumisesta ja ilmitulon vakavista seurauksista saattaa olla hyvinkin aiheellinen.

Väkivallan uhriutta hallitsee negatiivinen tunnekokemus, joka kahlitsee, rakentaa ja hajottaa ihmisenä olemista. Uhriuden tunnustaminen itselleen vaatii menneiden kokemusten

selvittämistä tiedollisella tasolla. (Laitinen 2004, 265, 268.) Kertomusteni naiset ovat etsineet erilaisia sisäisiä tapoja työstää ja käsitellä väkivaltakokemuksiaan. Useat haastateltavat kertovat erilaisten itselleen sopivien luovien keinojen, kuten kirjoittamisen tai maalaamisen, tuntuneen terapeuttiselta ja helpottaneen tapahtumien jäsentelyä ja tulkintaa sekä kokemuksia määrittävien musertavien tunteiden, kuten surun ja vihan työstämistä. Sirun kertomuksesta kuvautuu, kuinka pitkäkestoisesta ja vaativasta, mutta merkittävästä, minän uudelleenrakentamista tukevasta prosessista sisäisessä käsittelyssä ja kokemusten 'itselleen kertomisessa' on kyse:

--- minkä mä oon itse tavallaan helpottavaksi löytänyt tässä, on että mä kirjoitan päiväkirjaa. Se on se minne mä saan oksentaa kaiken sen, mitä mä en halua sanoa kenellekään. --- vaikka sitä ei sano ääneen, mutta kun sä kirjoitat sen, se konkretisoituu samalla tavalla kuin se, että sä sanoisit sen ääneen --- Sen vihan purkaminen sisältä on mun mielestä kauhean tärkeä juttu. Koska siis mä olin niin vihainen silloin kaikesta siitä, sen kaiken surun ja kaiken sen paskan lisäksi, mut siis mä olin ihan äärettömän vihainen --- tosi monta vuotta ---. Mä olin vihainen siitä mun lapsuudesta ja mä olin vihainen siitä parisuhteesta ja mä olin vihainen sille ihmiselle siitä. Mutta sitten se, että kun mä sen vihan sain käsiteltä -- jokaisen siihen nyt tietysti tarvitsee löytää omat keinonsa purkaa vihaa -- huutaminen on yksi hirveän hyvä keino. Mutta sitten se, että kun mä annoin anteeksi itselleni sen parisuhteen, ja sen lapsuuden, ja se että ei voi loputtomiin vihata itseänsä sen takia. Aina tekee virheitä. Kaikki tekee virheitä. [Siru]

Sirun ja useiden muiden naisten kertomuksista kuvautuu, kuinka merkityksellistä etenkin syvään juurtuneiden, eri asioihin ja tekijöihin kohdistuvan vihan käsittely on. Se on voitava purkaa, suorastaan 'oksentaa' ulos, sekä mielellisin että kehollisin keinoin. Koskettavalla tavalla kuvautuu, kuinka väkivallan uhrin itsesyytökset ja itseviha ovat pitkään peittäneet alleen kyvyn rakastaa itseään. Anteeksi antaminen itselleen ja itsensä rakastaminen on edellytys väkivaltakokemuksista toipumiselle ja minän uudelleenrakentamiselle.

Kertomusteni naiset ovat kertoneet ja käsitelleet tapahtumia myös tähän tutkimukseen osallistumisen myötä ja tulkitsen sen olleen heille jälleen yksi tärkeä mahdollisuus jäsenellä kokemuksiaan. Elämäntilanteen ja tapahtumien käsittelyä kuvaa mielestäni hyvin Julian kanssa käymämme dialogi, jossa pohditaan, mistä seurustelusuhteen väkivallan juurisyissä on saattanut olla kyse. Väkivallan kokemusten ympärille on luonnollista pyrkiä löytämään jonkinlaisia selitysmalleja ymmärrystä lisäämään. Seuraavasta fragmentista välittyy myös se, että haavoittuvuuden kehystämän, sensitiivisen tutkimusaiheen tutkijana ja haastateltavaa kohtaan empatiaa tuntevana minulla on ollut tarve tuoda armollisuuden näkökulmaa

yhteiseen pohdintaan; kenties se on johdatellut haastateltavaa, kenties ei, mutta olen kokenut sen olleen tilanteessa tärkeää.

Julia: --- Se on varmaan just osa sitä, että kun sitä asiaa on koittanut käsitellä ja on yrittänyt ymmärtää että ”miksi?”

Maria: Sitten siitä mä voisinkin vielä kysyä, että jos sä katsot taaksepäin, tavallaan siihen miksi-kysymykseen on...no mä vaan itse ajattelen, että siihen miksi-kysymykseen on vastaus vaan se että siksi, koska tämä tekijä teki.

Julia: No tavallaanhan se on niin kuin yksinkertaisuudessaan just noin. Mutta mä taas itse näen sen niin, että kyllähän mäkin oon ollut siinä se mahdollistaja, koska jos mulla olisi ollut itsellä vahvuus sanoa, että tää ei vetele. Mä en suostu tällaseen. Niin eihän hän olisi voinut tehdä niin, se olisi loppunut ihan siihen. Tai jos mä olisin kuunnellut sitä mun ensimmäistä sisäistä intuitiota ja ollut että okei, ei. Mä väitän, että siinä elämäntilanteessa, missä hän sattui mun elämän polulla risteämään, niin minä olin aivan liian huonolla itsetunnolla varustettu, aivan liian jotenkin hukassa oman elämän kanssa. Ja sitten taas toisaalta mä oon ehkä perusluonteeltani, itsepäisyyden lisäksi, ihan saakelin liian kiltti välillä, että on vaikea pitää puolensa ja sanoa rumasti toiselle.

Maria: Voiko siis ajatella silleen, että et sä olisi voinut sanoa ”ei”? Ottaen nämä asiat huomioon?

Julia: Siis ehkä juuri näin, että tavallaan, mahdollisuushan olisi ollut, mutta mä en kokenut että minulla on mahdollisuutta sanoa ei. Toki siis varmasti just se, että...okei, on tosi vahva sana käyttää sanaa narsisti, mutta hänessä niin moni sellainen piirre täytyy. Sen tyyppiset ihmiset taas totta kai osaa valkata ne omat uhrinsa, ja sitten toisaalta osaa käyttää kaikki keinot siihen, että se eroaminen on mahdotonta.

Maria: Just näin...niin kuin sä oot kertonut. Mutta mä jotenkin haluan sanoa...kun mä sua kuuntelen, niin semmoista niin kuin armollisuutta sitä nuorta sinua kohtaan. Että et sä oikeastaan välttämättä, ei sulla ollut eikä voinut olla ((keinoja)), että jälkikäteen katsottuna sitä hoksaa ne asiat, että mitä olisi pitänyt tehdä, mutta että siinä tilanteessa ei.

Julia: Se on ihan totta, että jos nyt [hieman yli 30] -vuotiaana menisin neuvomaan 18-vuotiasta itteeni, niin lopputulos vois olla vähän toinen. Mutta se on ollu silloin mitä se on ollut, ja en voi sille enää mitään. Niin nyt on vaan elettävä eteenpäin. --- Siis oon mä nyt tosi paljon myös miettinyt sitä, että miksi, mikä niin kuin hänestä on tehnyt semmoisen kuin hän on.

Auli Ojuri (2004, 23–24) tuo esiin, että parisuhdeväkivallalle, sen synnylle ja dynamiikalle on olemassa runsaasti erilaisia selitysmalleja, joiden kautta tapahtumia ja ilmiötä pyritään selittämään. Esimerkiksi psykiatriset ja psykologiset selitysmallit korostavat yksilöiden sisäisiä tekijöitä, kuten itsetuntoa ja persoonallisuushäiriöitä. Sosiaalipsykologinen selitysmalli puolestaan keskittyy yksilöiden, perheiden ja yhteiskunnan välisiin vuorovaikutusjärjestelmiin ja erilaisiin rooleihin ja opittuihin malleihin. Sosiokulttuurinen malli tarkastelee laajempia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekijöitä, jotka vaikuttavat parisuhdeväkivallan dynamiikkaan. (Mt.) Julian kerronnassa ja kokemusten käsittelytavassa painottuu etenkin psykologinen selitysmalli, jonka kautta hän näkee erityisesti nuoren itsensä olleen väkivallan

mahdollistaja. Omaan persoonaan ja elämäntilanteeseen liittyvät piirteet ovat hänen tulkinsa mukaan mahdollistaneet väkivallan, mutta hän selittää myös poikaystävän toimintaa psykologisten ja psykiatristen selitysmallien kautta. Omat kommenttini haastatteluhetkellä kertovat muun muassa sosiaalipsykologisen selitysmalliin nojaamisesta. Yhdessä nämä selitysmallit mahdollistavat kattavamman ymmärryksen syntymisen seurusteluhdeväkivalta-
lasta ja sen monimutkaisista syistä ja seurauksista – mutta oleellista on kuitenkin muistaa, kuten Ojuri (mt., 24) huomauttaa, että kunkin mallin selityskyky kykenee tavoittamaan ai-
noastaan osan siitä moniulotteisesta todellisuudesta, jossa väkivallan uhri sekä tekijä elävät. Sen vuoksi seurusteluhdeväkivallan kontekstissa tarvitaan kokemuksen ja merkitysten tul-
kintaa (vrt. mt., 24), sekä yleisinhimillisen haavoittuvuuden analyysia.

Kuten edellä olevasta Julian ja seuraavasta Kaijan keskustelusitaatista ilmenee, liittyy myö-
hempään tapahtumien käsittelyyn usein myös keskeneräisyyden kokemus. Kertomusten nai-
set saattavat pohtia vastauksia ”miksi”-kysymyksiin, mutta sitäkin enemmän he haluaisivat
ymmärtää syvällisemmin, mistä on ollut kyse; millaiset olosuhteet, kehityskulut, tapahtumat
ja juurisyyt ovat johtaneet ja mahdollistaneet seurustelusuhteen väkivallan ja suhteessa py-
symisen.

*Ja siis ehkä se, kun kysyit tavallaan siitä itsetunnosta ja muusta, niin ehkä mulla on se
suurin kysymys mulle itelleni, että miksi mä oon toiminut sillä tavalla? Miksi mä oon
kaksi kertaa mennyt samantyyppisen ihmisen kelkkaan? Se on se kysymys mulle ittel-
leni. Ja siihen mä en oo vielä löytänyt vastausta. [Kaija]*

Kertomuksista kuvautuu monisyinen pohdinta; tulkitseen syvimpänä olevan kertojien tarpeen
ymmärtää itseään ja toista – ihmisyyttä, kaikessa keskeneräisyydessään. Osa haastateltavista
olisikin pelostaan, surustaan ja traumatisoitumisestaan huolimatta – tai kenties juuri niiden
vuoksi – kokenut tarvetta käydä tapahtumia ja niiden aiheuttamia tunteita ja seurauksia joko
tuolloin tai myöhemmin läpi myös väkivaltaa tehneen entisen kumppanin kanssa. Usean
kohdalla se oli kuitenkin mahdotonta, esimerkiksi vainoamisen takia, tekijän kiellettyä kai-
ken tai säilytettyä väkivallan syyn ja seuraukset yksinomaan uhrin harteille. Muutaman koh-
dalla toiveissa ollut käsittely estyi, koska poikaystävä joutui vankilaan tai poistui muulla
tavoin tytön elämänpiiristä. Lisäksi muutama haastateltava kertoo myöhemmän käsittelyn
mahdollisuuden jääneen ikuisesti uupumaan poikaystävän kuoltua. Osa kertomuksista sä-
vyttääkin tunne asian lopullisesta keskeneräisyydestä ja sisäinen kokemus siitä, että

väkivallan uhri olisi kaivannut eräänlaista henkistä tilinpäätöstä traumaattisille tapahtumille, jotka eivät jättäneet rauhaan – tai niiden käsittely on osin edelleen kesken. Anri kertoo näin:

--- käytännössä katsoen kaikki nää mitä hänen kanssa tapahtui, niin ne jäi mulle auki, että mä en koskaan saanut hänen kanssa mahdollisuutta, että mä olisin voinut hänelle käydä läpi, että ”hei, mitä sä teit mua kohtaan, oli tosi väärin” ja sehän vaikeutti kaikkien näiden traumojen käsittelyä, kun sä et saanut tässä mitään loppua, että sä vaan joudut elään sen asian kans, että näin tapahtui ja sit yhtäkkiä vaan: loppu.
[Anri]

7.2 'Status quo' horjuu. Väkivallasta irrottautuminen

--- mä muistan sen hetken, se oli ihan helvetin pelottava hetki, aika loppupuolella suhdetta, kun mä tajusin, taas oli joku tällöinen että turpaan oli tullut ja varmaan kaikkea muutakin, niin tuli semmoinen hetki --- että jos mä tapan tuon, niin tää loppuu. -- - mä lähdin sieltä ja soitin sille mun ystävälle ja sanoin, että nyt mä ymmärrän, täysin, niitä naisia, jotka on tappaneet sen oman puolison, kun ne on niitä kakskytä vuotta vetänyt turpaan siellä kotona. Niin mä sain kiinni siitä tunteesta. Ja se on ihan helvetin pelottava tunne. Ja se oli kans yksi mikä tietysti sysäsi enemmän siihen eroon. Koska mä oon itse super-empaatikko, mä en pysty tekemään, vahingoittamaan mitään. Tavallaan se, että tulee niin voimakas tunne siitä, että sä voisit tehdä jotain. [Emma]

Edellä oleva aineistositaatti avaa näkymän seurusteluväkivallan moniulotteiseen haavoittavuuteen ja tuo raadollisuudessaan esiin väkivallasta irrottautumiseen liittyvät ulottuvuudet. Osa haastatelluista kuvaa Emman tavoin hyvin konkreettisesti ennen eroa vallinnutta äärimmäisen epätoivoista tilannetta, jossa uhkana oli väkivallan jatkuessa jopa kuolettavat seuraukset, joko hänelle itselleen tai kumppanille. Tilanne saattaa olla umpikujassa, mutta jokin asia – tapahtuma, teko, sisäinen oivallus tai viimeinen pohjakosketus – sysää lopulta muutoksen liikkeelle. Olen pyrkinyt löytämään kertomuksista vastauksia myös siihen, mikä saa nuorten tyttöjen toimijuuden vahvistumaan, minkälaisia oivalluksia he ovat tehneet ja millaisia esteitä heidän on ollut ylitettävä saadakseen vallitsevan tilanteen murtumaan ja irrottautua väkivaltaisesta seurustelusuhteesta. Joidenkin haastateltavieni, kuten Emman, kohdalla se oli musertava, mutta samalla lopun alun paljastava dramaattinen tunne siitä, että hän saattaisi itse päätyä väkivaltaiseen tekoon, jopa henkirikokseen, vastoin kaikkia arvojaan, minuuttaan ja inhimillisyyttään.

Elämäntilanteen totaalisen mahdottomuuden kohtaaminen tapahtuukin aineiston kertomuksissa usein eräänlaisena sisäisenä oivalluksena, jossa asiat saattavat näyttäytyä uudessa

valossa, paljastaen tilanteen ongelmallisuuden (vrt. Väyrynen 2007, 201–202). Kertomuksissa kuvautuu käännekohtia, jotka ovat saaneet alkunsa itse tyttöön tai nuoreen naiseen liittyen, esimerkiksi psyykkisen tai fyysisen voinnin heikettyä dramaattisesti, tai ulkoisten tekijöiden seurauksena, kuten tyttöön kohdistuneen väkivallan eskaloiduttua niin pahaksi, että joku ulkopuolinen on lopulta puuttunut tilanteeseen. Muutamassa kertomuksessa suhteeseen oli syntynyt nopeasti lapsi, jolloin tilanne kuvautui esimerkiksi seuraavasti: ”*Ja se oli ehkä semmoista aikaa, että itsekin rupean miettimään, että ei vaan voi ihan oikeasti tää elämä olla sellaista, että mä en halua nähdä sitä, että mun lapsi joutuu sen väkivallan uhriksi.*” Jotkut naisista kertovat käännekohdan tapahtuneen vasta silloin, kun seurustelukumppani päätyi vankilaan – tai pahimmillaan menehtyi. Toisinaan irrottautuminen on voinut mahdollistua koulun alkaessa tai päättyessä, opiskelupaikkakunnan vaihtuessa tai töiden alkaessa. Tuolloin väkivalta on loppunut ulkoisten olosuhteiden muututtua, sen sijaan, että joku olisi auttanut tytön turvaan. Nuorten seurustelusuhteissa erityinen piirre aikuisiin verrattuna on kuitenkin se, että väkivallan päätyttyä uhri ja entinen kumppani saattavat edelleen jakaa saman arkisen elinpiirin, kuten saman koulun – mikä altistaa haavoittavuuden kokemuksen jatkumiselle (Isotalo 2023c).

Väkivaltaisesta seurustelusuhteesta irrottautuminen on myös merkinnyt tytöille ja nuorille naisille moninaisten haasteiden kohtaamista ja vaikeiden pohdintojen läpikäyntiä. Useista kertomuksista piirtyy tilanteita, joissa tyttö on kokenut olevansa estynyt irrottautumaan ja lähtemään väkivaltaisesta seurustelusuhteesta, koska hän on ajatellut ja tuntenut olevansa viimesijaisessa vastuussa poikaystävästään, kuten tämän psyykkisestä tilasta tai muusta hyvinvoinnista. Tyttö on kokenut myötätuntoa seurustelukumppaniaan kohtaan ja samalla kenties epävarmuutta ja pelkoa siitä, miten toiselle käy tämän jäädessä oman onnensa nojaan. Inhimillinen toimijuus on tarkoittanut omien sisäisten arvostusten mukaista toimintaa. Vastuuntunto on kuitenkin merkinnyt omien tarpeiden huomiotta jäämistä ja sivuuttamista, haavoittaen tyttöä. Tytöt olisivat kaivanneet tuekseen aikuisen antamaa ”vapautusta” tilanteesta ja oikeutusta pelastaa itsensä. Julia kertoo nuoren tytön toiveesta saada apua itselleen, mutta myös poikaystävänsä:

Mutta esimerkiksi mietin sitä mun --- ((seurustelu))suhdetta, niin jos joku olisi tullut ja sanonut mulle että ”Hei [Julia], nyt sä lähdet menemään täältä, että sä pelastat nyt itse itsesi, me hoidetaan tää [poikaystävä]. [Julia]

Tytöt ovat joutuneet neuvottelemaan ja kamppailemaan omien ajatustensa ja tunteidensa sekä niihin liittyvien kipupisteidensä kanssa. Paradoksaalisen tilanteesta saattaa tehdä se, ettei suhdetta väkivaltaiseen kumppaniin ole yksinomaan helppo katkaista, koska samalla myös menettää jotain (Vornanen 2006, 131). Kertomuksista tulee esiin nuorten tyttöjen mielessä risteilleitä, ristiriitaisia ajatuksia menettämiseen liittyen: kyseessä on saattanut olla seurustelukumppanin kautta syntynyt tärkeä ihmissuhde tai nuoren tytön ikätovereiden silmissä nauttima status ”oikeasti seurustelevana tyttöystävänä”. Ihmissyyteen sisäänrakennettu tarve olla rakastettu ja elää hyväksyvän katseen alla saattaa myös olla esteenä hyvin haavoittavastakin seurustelusuhdesta irrottautumiselle. Nuoren mielessä saattaa poukkoilla pelon, surun ja väistämättömien yksinäisyyden tunteiden sekoitus eron mahdollisuutta pohtiessa:

Niin ja sit se yksi rajuin asia, mikä tulee sieltä tietenkin, on se, että kukaan ei voi koskaan rakastaa, kukaan ei tule enää koskaan rakastaaan mua. Että tämä on ainoa mies joka voi koskaan rakastaa mua --- että jään yksin. --- Ja sehän on ihan kauhea juttu, koska ethän sä voi luvata ihmiselle, että sä tulet kohtaamaan toisen sielun, sä et voi luvata sellaista kenellekään. [Siru]

Nuoruusaika on ihmissuhteissa olemisen sekä niihin ohittamattomasti kuuluvan luopumisen ja päättymisen harjoittelua. Kokemus merkityksellisen ihmissuhteen loppumisesta ja sen jälkeen elämän jatkumisesta on vasta kehitymässä. Pelko ja häpeä yksinjäamisestä saattaa olla voimakkaampi kuin pelko satutetuksi tulemisesta. Irrottautuminen väkivaltaisesta seurustelusuhdesta ja kumppanista merkitseekin uudenlaisen suhteen luomista muun muassa itseen, omiin läheisiin ja sosiaaliseen ympäristöön (vrt. Väyrynen 2007, 202).

Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on saattanut mahdollistua myös tytön tai nuoren naisen ’sisäisten olosuhteiden’ muuttuessa. Tällä tarkoitan esimerkiksi väkivallan kokijan tunnistettua oman viimeisen rajansa suhteessa väkivaltatekoihin ja tilanteeseen sekä sisäisten selviytymiskeinojen löytymistä ja sitä kautta muun muassa toimijuuden vahvistumista. Joissain kertomuksissa tämä on tarkoittanut eropäätöksen tekemistä tietoisesti tai pakotetusti yksin:

--- mähän en ollut kertonut kenellekään, että mä aion erota, vaan mä tein sen ratkaisun ja mä päätin, koska mä tiesin, että muuten mua aletaan puhua ympäri siitä, koska ihmiset ei tienny mitä siellä tapahtuu, siellä nelisnurkkasessa. [Kaija]

Kaijan koko kertomuksesta kuvautuu totaalisen yksinäisyyden tunteen olleen väkivaltaisessa elämäntilanteessa pahinta. Se on merkinnyt sitä, että Kaija on aikonut, päättänyt ja tehnyt

eroamiseen liittyvät ratkaisut itse. Hän on joutunut löytämään toimijuutensa ja vahvistamaan sitä. Tulkitsen omien rajojen tunnistamisen ja toimijuudentunnon vahvistumisen merkinneen sitä, että vaikeallakaan hetkellä nuori nainen ei ole katsonut järkeväksi tukeutua muihin, aavistaessaan läheisistään vääränkaltaisen käännytysyrityksen tai väliintulon mahdollisuuden. Osassa kertomuksista kuvautuu auttavien tahojen kaksoismerkitys toisella tapaa; suhteet omiin läheisiin ja ystäviin merkitsivät tilanteessa yhtäältä uudenlaisten näkökulmien ja tuen saamista, toisaalta ne näyttäytyivät seurustelusuhteessa kiinnipitävinä, koska tyttö saattoi pelätä mahdollisesta interventiosta itselleen koituvia seurauksia. Väkivallan kokijan näkökulmasta muutos voi olla mahdollisuus, mutta sisältäen samalla myös jotain tuntematonta, ehkä pelottavaakin, kuten Anri seuraavaksi kertoo:

Mä luulen, että moni asia, mikä aiheutti sen, että mä jäin siihen ((väkivaltaiseen seurustelusuhteeseen)), niin toisaalta oli niitä, minkä avulla mä pääsin pois sitten tilanteesta, että kaikissa oli sitten...että kyllä ne kaverit oli se minkä avulla mä pääsin, mut toisaalta se oli myös se, minkä vuoksi mä jäin osittain, kun en uskaltanu avata niille sitä kaikkea tilannetta, kun mä pelkäsin mitä siitä seuraa. [Anri]

Väkivallan ketjussa tunteet, kuten häpeä, syyllisyys, pelko sekä uhrin haavoittuvuus eivät pääty itse tekoon, vaan ne jatkavat omaa prosessiaan väkivallan loputtuakin. Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen kytkeytyykin erityisesti kysymykseen siitä, onko väkivallan uhrilla tilaa häpeän, heikkouden ja syyllisyyden kokemiselle vahvan toimijuuden vaatimuksen sijaan. (Ronkainen & Näre 2008, 13–16.) Seuraavassa aineistositaatissa Tuuli kertoo ystävästään, joka oli tempoilevan erovaiheen ja hädän hetkinä ymmärtänyt inhimillisen haavoittuvuuden keskiössä piilevän uhrin häpeän, rohkaisten Tuulia sallimaan kaikki tunteet ja ajatukset, pelkäämättä ja väistelemättä itse niitä.

--- hän ymmärsi sen, hän sanoi että hän tietää että on tosi vaikeaa, mutta että älä blokkaa sit häntä pois siitä, että ei tarvi hävetä sitä. Että siis äärettömän järkevää toimintaa häneltä siinä kohtaa, koska kaikki muut ihmisethän väsy siihen, että sitten ketä nyt oli lähipiirissä jotain, että ei ne niin...[Tuuli]

Kipeän salaisuuden paljastaminen ja itsensä väkivaltaisesta elämäntilanteesta irti repäiseminen on useimmille kertomusteni naisille ollut mahdollista ainoastaan toisten ihmisten läsnäolon ja vastavuoroisen kommunikaation avulla. Kuten Husso (2003, 252) toteaa, puhuminen toimii yksityisen ja julkisen välisen rajan rikkojana ja keinona päästä ulos parisuhteen rajojen sisäpuolelta: puhe sekä murtaa eristyksen että mahdollistaa yhteyden kokemisen. Vappu

kertoo väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisestaan ja eheytymsensä alkamisesta ystäviään kiitellen:

Vappu: --- se, että ne kolme ihmistä duunissa, että mitä ne teki, ihan oikeasti, että kun mä sain huomata että herranjumala, mä oon ihminen, mä vielä ystävyystyn ihmisten kanssa. Siis se oli se juttu.

Maria: Se oli pelastava.

Vappu: Se oli. Se pelasti minut siitä. Et mä tajusin, että mä uskalsin olla ihan oma itteni.

Maria: Miltä se tuntui?

Vappu: Kun sitä ei uskonut ensin, eli kun sä oot koko ajan kuullu, kuin tyhmä sä oot, niin "saatanan ruma ja kykenemätön yhtään mihinkään inhimilliseen toimintaan". Niin kun mä huomasin, että ai että, että enhän mä tyhmä oo.

Ystävät ovat tuolloin saaneet Vapun näkemään itsensä sinä ihmisenä, joka hän oli ja on edelleen. Inhimilliset, välittävät kohtaamiset muiden kanssa ovat merkinneet pelastusta ja autta-
neet nuoren naisen irti väkivallasta, fyysiseen ja emotionaaliseen turvaan. Tulkitsen oleelli-
sena olleen myös kuuluvuuden tunteen, jota ystävät ovat Vapun kohdalla vahvistaneet ja
tukeneet. Joillekin aineistoni ihmisille avun ja tuen irrottautumisessa ovat tarjonneet ystä-
vien lisäksi omat vanhemmat tai muut sukulaiset, työkaverit, tai kuten Eevan kohdalla, nuo-
ren ihmisen tukalan tilanteen ja viimeisen pisteen ymmärtänyt tuttava:

*Maria: Sitten sä pääsit tämän puukotuksen jälkeen, niin kerroit, että se oli tällöinen
ihan totaalinen stoppi tälle parisuhteelle.*

Eeva: Joo, joo.

Maria: Ja miten siitä sitten eteenpäin?

*Eeva: Mä olin töissä silloin jo, olin tuolla kaupungilla ja siitä virastosta missä minä
olin töissä, siinä myös oli sitten kaupungin vuokratulojen isännöinti, niin sieltä se eläk-
keelle siirtyvä isännöitsijä sanoi, että hän viime teokseen järjestää mulle paremman
asunnon. Ei tarvinnut enää mennä pihan perälle puuceehen, vaan mulla oli sitten jo
sisävyssä.*

Irrottautumisessa on ollut oleellista psykososiaalinen tuki, mutta myös konkreettiset inhimil-
liset teot, jotka ovat merkinneet turvaan pääsemistä sekä oman elämän ja minuuden perus-
rakenteiden uudelleen kokoamisen mahdollisuutta.

Väkivaltaisesta suhteesta irrottautuminen on merkinnyt monelle kertomusteni naisista myös
lapsuuden traumaattisten kokemusten kohtaamista ja kenties ensimmäistä kertaa niiden ää-
relle pysähtymistä. Selittämättöminä ja käsittelemättöminä muistojen ja tunteiden pintaan
nouseminen on saattanut tuntua tuskalliselta (vrt. Väyrynen 2007, 202), asettaen samanai-
kaisesti vaateen kaikesta totutusta poisoppimiselle. Matilda kuvaa koskettavasti väkivallan

jatkumon merkitystä seurustelusuhteesta irtautumisen jälkeen. Hänen vaikeana tehtävänä on ollut opetella tunnistamaan ja tunnustamaan oma ihmisarvonsa ja luopumaan tinasotilaan haarniskasta; tehtävänä löytää sen alta särkynyt nuori nainen, joka ansaitsee ja tarvitsee hoivaa, ymmärrystä ja rakkautta.

Mutta kaikki on pitänyt opetella ihan nollasta. Se on lapsuudessa jo viety, että sä et ole mitään ja väkivallan uhka ja tavallaan se, että miten sut on pidetty siinä semmoisessa, vähän kuin jotain tinasotilasta. --- siitä pois opettelu, mihin sä oot niin kuin kasvanut, siis se on tosi vaikeeta. [Matilda]

Tämän kappaleen otsikon 'status quon horjuminen' tarkoittaakin konkreettisen irrottautumisen lisäksi myös tyttöjen ja naisten sisälle juurtuneen haitallisen minäkokemuksen horjuttamista ja lopulta muuttamista siten, ettei heidän tarvitse enää olla tinasotilaita, marionetteja tai riepoteltavia räsynukkeja, vaan kokemuksineen, tunteineen ja olemuksineen arvokkaita sellaisenaan, omana itsenään.

7.3 Auttavat ja haavoittavat institutionaaliset kohtaamiset

Ja se oli oikeesti semmoinen ihminen, että ensimmäisen kerran elämässä tuli semmoinen tunne, että joku oikeasti välittää siitä, että – että mä olen. [Britta]

Britta sai apua väkivaltakokemuksiinsa vuosia väkivaltaisen seurustelusuhteen päättymisen jälkeen perheneuvolan terapeutilta. Hän kuvaa, kuinka merkityksellistä oli, että toinen ihminen pysähtyi vierelle kuuntelemaan häntä ja kohtasi hänet ihmisenä, kokonaisena ja arvokkaana. Hän koki, että yhdessä empaattisen ja ymmärtävän auttajan kanssa oli turvallista käydä läpi jo varhaislapsuudesta alkanutta väkivaltahistoriaa. Osa muistakin haastateltavista kertoo saaneensa merkittävää apua erilaisista terapioiden ja keskustelutuesta, joissa heidät on kohdattu 'ihmisinä elämäntilanteissaan'; haavoitettuna, mutta ei leimattuina.

Ammattilaisten puhe muokkaa uhrin kokemusta niin väkivaltatapahtumasta kuin myös avun saannin helppoudesta tai vaikeudesta. Siksi on tärkeää, että ammattilaisten osalta väkivalta ymmärretään ilmiönä riittävän monimuotoisesti ja etenkin väkivaltaa kokeneen näkökulmaa kunnioittaen. (Bildjuschkin ym. 2021.) Katson, että sekä kohtaamisissa että julkisessa puheessa asioista tulee puhua oikeilla nimillä, jotta väkivallan kokija pystyisi tunnistamaan kokemansa. Uhrille on tärkeää tiedostaa, että hänen kokemukselleen on olemassa sanat ja käsitteet, jotka nimeävät tapahtumia, konkretisoivat tilannetta ja näin ollen auttavat

tunnistamaan väkivallan olevan totta, eikä esimerkiksi jotain irrationaalista, kokijan omassa mielessään kuvittelemaa. Erään haastattelun päätteeksi käymämme keskustelu seurusteluväkivaltailmiöstä ja sen piiloisuudesta tekeekin näkyväksi yhtäältä väkivallan uhriin juurtuneen ja juurrutetun hellittämättömän itseän kohdistuvan epäilyn ja toisaalta palvelujärjestelmän keinovalikoimaan kohdistuvat odotukset pureutua väkivaltakokemuksiin ja ilmiöön syvällisemmin.

Anri: Mut se on jännä, että kun sanoit sitä että ajatellaan, että sitä ei ole, tätä ilmiötäkään itsessään. Niin mäkin oon nyt viime viikkoina paljon pohtinut sitä, että oliko se nyt niin, tapahtuiko sitä, oliko se nyt kuitenkin sitte niin ns. ikävää tai ahdistavaa. Että jollain tavalla sitä haluaa varmaan ihmislouontokin peitellä. Mä en tiedä, että onko se jopa ilmiötasolla niin.

Maria: Joo, tuo onkin mielenkiintoinen kysymys. Koska --- todella hyvin ymmärtää siis, että kokijana sen haluaa sillain silotella ehkä, koska sitten haluaa mennä eteenpäin. Ehkä ajattelee, niin, no tavallaan se on semmoista itsesuojelua sekin ajatus, että se ei ollu niin vakavaa. Että tavallaan itsensä hoitamista jotenkin. Mutta sitten se, että miten yhteiskunnan tai palvelujärjestelmien silmissä, niin silleen ei voi silmiään sulkea.

Anri: Ei. Mut voiko silleen olla, että ei aina oo niitä keinoja? Kuten todettua, se on vaikeaa siinä puuttua, niin sitten se on helpompaa, kun siihen ei niin tarkkaan pureuduta.

Edellä olevasta pohdinnasta erottuu eräs universaalia haavoittuvuutta koskevista ydinkysymyksistä: ihmisen tarve peittää tai ohittaa haavoittuvuuden olemassaolo itsestään ja muista. Sekä yksilöt että instituutiot toimivat niin – erilaisista syistä – mutta katson Finemanin (2010, 2023) tavoin, että yhteiskunnan ja sen auttamisjärjestelmien tehtävänä on tunnistaa ja tunnustaa yleisinhimillinen haavoittuvuus (näennäisestä) keinottomuudesta huolimatta.

Institutionaalinen totuus voi myös radikaalisti poiketa väkivaltaa kokevan totuudesta. Kerromuksista kuvautuu, kuinka yhteiskunnalliset instituutiot ja niihin kytkeytyvä palvelujärjestelmä saattavat olla myös vahvistamassa ja uudelleentuottamassa väkivallan haavoittuvuutta (vrt. Virokannas ym. 2020, 19). Seuraavista aineistositeateista välittyy puhuttelevalla ja silmiä avaavalla tavalla väkivallan institutionaalinen ohittaminen, joka kuvautuu usean tytön ja nuoren naisen kohdalla olleen kokemuksellisesti systemaattista:

Maria: Sää jouduit käymään lääkärireissuja näiden ((väkivallan))tekojen takia, niin kysykö kukaan?

Vappu: Ei. Ei. ”Ihan pyörällä ajoin päin pylvästä”.

Maria: Niitä ei ikinä kyseenalaistettu?

Vappu: Ei ikinä. Ei kertaakaan.

---[poikaystävä] sai siis viisi syytettä, yksi niistä oli tapon yritys, mutta se oli aika...mä en tiedä oikein tänä päivänäkään, miten mä suhtautuisin siihen oikeudenkäyntiin, koska kun sanottiin vaan että --- tänne on turha tulla tappelemaan tommoisia jonninjoutavia koti...ei kun ”neljän seinän sisällä käytäviä”, että jatkossakin voitte ihan keskenänne siellä, että tää on ihan verorahojen haaskausta. --- Mitä mä oisin silloin ollut, kaksnyt jotain, niin mä vaan istuin siellä ja mä vaan...että sen jälkeenhän mä en koskaan enää soittanut virkavaltaa paikalle. [Siru]

Se oli se raju juttu siinä, että siinä vaiheessa, kun mä oon 17 miljoonaa kertaa soittanut poliisit ja palokunnan ja lääkärit ja ambulanssit ja muut, mutta joka kerta siis niin kun vähäteltiin sitä tilannetta. Sitten mä en tiedä oikein mikä siinä on, että jos on 19-vuotias tyttö, niin sitäkään ei oikein oteta tosissaan. Jos siinä olisi ollut joku aikuinen soittamassa ja hoitamassa niitä asioita, niin olisiko sitten ruvennut tapahtumaan jotain? En tiedä. Ja sit mä oon ollut tosi toimielias ja tomera ihminen aina, että siinä vaiheessa, kun mua ei kiristetty enää, kun hän ei pystynyt kiristämään mua millään enää, mä rupesin toimimaan. Että siinä vaiheessa mua ei ole kuunneltu, eikä tilannetta ole otettu vakavissaan. [Melissa]

Nuorten tyttöjen ja naisten kokemukset väkivallasta ja väkivallanteoista ovat usein muuttuneet avunhakuprosessissa näkymättömiksi ja normalisoituneiksi tai tilanteesta on vastuutettu, jopa vahvasti syyllistetty seurusteluväkivallan uhria. Toisinaan tytön aikuisten silmissä aktiivisena näyttäytynyt toimijuus on hämärtänyt tilanteen haavoittavuuden. Joka tapauksessa julkisen vallan ja auttamisjärjestelmän tekemät moraaliset arviot, tulkinnot ja kannanotot ovat moninkertaistaneet haavoitetuksi tulemista (vrt. Nikupeteri 2016, 146); useissa tilanteissa se on merkinnyt tytöille yhteiskuntaa kohtaan koetun luottamuksen romuttumista sekä nöyryytetyksi tulemista ja näin ollen uhrin tietoista tai pakotettua valintaa jättäytyä kokonaan julkisen vallan suojelun piiristä. Henna Attila ynnä muut (2023, 39–41) nostavat tuoreessa sukupuolistunutta väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa koskevassa tutkimuksessaan esiin huolestuttavan piirteen tilanteista, joissa parisuhdeväkivallasta kertominen ja raportointi olisi ollut nuorelle mahdollista: erityisesti nuoremmista naisista vain murto-osa kertoo kokemuksistaan etenkin poliisille. Nähdäkseni tilanne ei ole siis muuttunut viime vuosina ainakaan radikaalisti parempaan suuntaan. Aineistoni kertomuksista ilmeneekin, että avun ja tuen puuttuminen on pakottanut osan tytöistä ’painumaan maan alle’, pyrkimyksensä kokonaan piiloutua poikaystävänsä monimuotoiselta, joka paikkaan kurottautuvalta väkivallalta (ks. Nikupeteri & Laitinen 2017, 29). Väkivaltakokemukset ja avun ulkopuolelle jääminen on merkinnyt tytöille välttämätöntä vaadetta alkaa rakentaa elämäänsä ja turvallisuuden tunnettaan uudelle pohjalle; kenties jollekin tuntemattomalle ja hiljalleen kehittyvälle perustalle.

Kuten aiemmin olen kuvannut, pyrki osa tytöistä hakemaan myös erityyppistä psykososiaalista ulkopuolista apua jo väkivaltaisessa seurustelusuhteessa eläessään. Useat ovat hakeneet ja saaneet psyykkistä tukea kokemustensa käsittelyyn vasta aikuisena, vuosia suhteen päättymisen jälkeen, mutta osa ei ole käsitelleet kokemuksiaan ammattiavun tuella koskaan. Auttamisjärjestelmän piiriin hakeutumatta jääminen on voinut johtua monenlaisista syistä, mutta muun muassa Kaijan kertomuksesta kuvautuu myös oikea-aikaisen ja oikeanlaisen tuen saamisen vaikeus. Haavoitetuksi tulleen toive tulla kuulluksi johti moninkertaisen kuorman kantamiseen, sillä syyllistetyksi tultuaan täytyi Kaijan jälleen mukautua, unohtaa omat tarpeensa ja miellyttää – tällä kertaa auttavaa tahoa. Institutionaalinen kohtaaminen näyttättyy absurdilla tavalla osana vallankäytön ja haavoittavuuden jatkumoa:

Mähän yritin siis käydä hakemassa keskusteluapua sitten heti kun se mun ((seurustelusuhteesta seurannut)) avioliitto päätty. Mä menin seurakunnan tämmöiseen, mikä perheneuvonta se on, mutta se ihminen ei kyennyt kuuntelemaan mua. Siis sen näki, että se oli ihan, sen olisi tehnyt mieli laittaa sormet korviin että ”lalalalalala”. Lähinnä se oli varmaan se seksuaalinen väkivalta, mikä siinä oli tavallaan se ongelma hänelle. Ja sittenhän mä päädyin puhumaan [muusta] siellä. Sithän mä yritin, että voidaan lopettaa tää, että ei mun kannata sitten käydä, niin sittenhän se loukkaantui se ihminen melkein, että ”mitä, etkö sinä enää halua käydä täällä” niin sitten mä kävin tavallaan hänen takiansa siellä sitten varmaan vuoden, tai puoli vuotta. Ja mä mietin, että tämäkin on tämmöinen, että mä lähdän kaikennäköiseen kotkotukseen sitten ihan jostain vääristä syistä. Että mä olisin halunnu, että mä olisin pystyny puhumaan sen ((kokemuksen väkivallasta)) ulos silloin, ja päästä siitä eteenpäin nopeammin. Ei ollut mahdollisuuksia, en saanut apua, ja mun piti sekin sitten käsitellä niin kuin yksin periaatteessa. [Kaija]

Katson edellä olevan fragmentin kuvaavan osuvasti seurustelu- ja parisuhdeväkivallan kontekstiin nivoutuvaa moniulotteista haavoittavuutta sekä väkivallan uhrin muotoutumista ja taipumista. Tulkitsen, että väkivallan uhrille omien rajojen vetäminen suhteessa muihin saattaa olla hyvin vaikeaa, sillä väkivaltakokemukset voivat ruokkia korostunutta miellyttämissenhalua ja oman syyllisyydentunteen välttelyä. Lisäksi väkivallan haavoittavuuden ohittaminen sekä uhrista johtumaton käsittelemättömyys satuttaa. Uhrin ambivalenttisenä tehtävänä onkin säilyttää salaisuus ja paljastaa se; kertoa kaikki, mutta suojella muita mielipahalta (Hast 2022, 52). Solveig Lelaurain ynnä muut (2017) toteavat myös, että erityisesti seksuaalisen ja henkisen väkivallan uhrin eivät hae tilanteeseensa apua niin usein kuin fyysistä väkivaltaa kokeneet. Useista kertomusten kokemuksista piiryykin esiin Husson (2003) toteama vaikeiden asioiden kommunikoidavuuden ongelma, joka edellä olevassa aineistokatkelmassa kytkeytyy erityisesti yhteiskunnallisesti tabuluontoiseen aiheeseen, intiimisuhteen seksuaaliseen väkivaltaan.

7.4 Minän uudelleenrakentaminen

Olen pyrkinyt naisten kertomusten kautta tulkitsemaan ja kuvaamaan myös tyttöjen ja naisten särkyneen minäkuvan eheytymistä ja minän uudelleenrakentamisen eli selviytymisen prosessia kysymällä, mihin he ovat elämässään tukeutuneet ja mikä on auttanut heitä eteenpäin: miltä selviytyminen näyttää. Käsitteellisesti määrittelen tässä tutkielmassa 'minän uudelleenrakentamisen' Laitista (2004, 273–280) seuraten eheytymiseksi ja selviytymiseksi. Se tarkoittaa tasapainoisen suhteen luomista itseen, omaan minään, ja merkitsee omaan ruumiiseen, seksuaalisuuteen ja itseen liittyvien käsitysten, muistojen ja ajatusten purkamista ja uudelleen kokoamista. 'Selviytymisen' käsitettä on vaikea tai mahdotonta määritellä tyhjentävästi. Samoin kuin Laitinen, ymmärrän minän uudelleenrakentamisen, eheytyksen, selviytymisen – millä termillä asiaa halutaan kutsua – prosessuaaliseksi, vaiheittaiseksi, ei-lineaariseksi tapahtumaksi, joka syntyy väkivallan uhrin sisäisenä prosessina hänen kohdattuaan menneisyytensä ja itsensä. Ihmisen on mahdollista rakentua eri tavoin ja eri asteisesti uudelleen – toiset saattavat eheytyä melko kivuttomasti, toisilla eheytyminen ei välttämättä tule koskaan valmiiksi. (Mt., 273–274.)

Maria: Minkälaiset asiat autto sua sitten menemään etteenpäin?

Emma: No nimenomaan se ymmärrys siitä, että elämä on edessä. Kaikki ei oookkaan ihan kuraa.

Maria: Että oli toivoa.

Emma: Niin, tietyllä tapaa se vapaus, siitä että saa olla taas oma itsensä. Että löysi itsensä sieltä jostain uudelleen, kun se hukkuu jossain kohtaa sinne pelon keskelle ja sellaisen epävarmuuden keskelle.

Emman pohdinnan tavoin myös muista kertomuksista ilmenee, että väkivallasta selviytymistä ja eteenpäin menemistä kuvaa *itsensä takaisin saaminen*. Turvassa oleminen ja uudellinen vapaus on antanut tytöille tilaisuuden jäsentää tilannettaan ja suhdetta omaan itseensä sekä alkaa rakentaa omaa elämäänsä uudestaan. Väkivaltaisessa suhteessa eläminen ei antanut siihen mahdollisuutta, sillä pahimmillaan voimavarat hupenivat päivästä toiseen selviytymiseen. Orastavasta selviytymisentunteesta huolimatta ei minän uudelleenrakentaminen ole kuitenkaan helppoa, vaan kuten muidenkin ihmisenä olemista koskettavien kehitystapahtumien lailla, on se aaltoilevaa, edestakaista ja vaiheittaista liikettä (vrt. Laitinen 2004, 275). Sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä minän uudelleenrakentamisen prosessissa, joko tukien tai vaikeuttaen prosessia. Teresa kertoo omasta tilanteestaan haastatteluhetkellä:

--- mä en olisi varmaan ikinä toipunut siitä, jos mulla ei olisi tuommoista miestä mitä mulla on, ja sitten tämmöinen mieli joka mulla on, joka on työstänyt sitä asiaa myös miehensä kanssa, ja mä oon pohtinut, että siis mitä siinä oikeasti tapahtui ja ehkä tutkinut sitä asiaa, että miten ja miksi naiset reagoi näin, tai miten se menee. Mä oon nyt saanut ymmärrystä itseäni ja siihen tilanteeseen. Jos mä olisin vaan jättänyt sen, että okei, no se oli vaan joku elämänvaihe ja sitten mä oisin jatkanut elämää, niin en olisi näin vahva niin kun olen. [Teresa]

Kuten Teresan kerronnasta kuvautuu, uudelleenrakentumisen prosessissa väkivallan uhri joutuu tietoisesti kohtaamaan menneisyytensä ja itsensä. Turvallisten ihmissuhteiden, kuten Teresan kohdalla puolison, tarjoama henkinen tuki, huolenpito, arvostus ja kannustus on merkinnyt myönteisten, eheyttävien kokemusten karttumista ja hiljalleen väkivallan uhrin vääristyneen minäkäsityksen muuttumista. (Vrt. Laitinen mt., 276, 279.) Luottamusta rakentavat sosiaaliset suhteet ystävien, uusien kumppaneiden ja puolisoitten, lasten, työkavereiden tai auttavien tahojen kanssa ovat merkityksellisiä tekijöitä minän eheytyksen ja uudelleenrakentumisen prosessissa.

Vappu: --- ja jotenkin musta tuntuu, että mä oon ansainnut kaiken ((hyvän nykyisessä elämässä)). Ja mä osaan iloita siitä.

Maria: Niin, sulla on se kiittollisuuden tunne olemassa.

Vappu: On, siis on, se on hyvinkin vahvana. Ehkä kun mä oon oppinu tykkäämään itsestä. Että kaiken tämän jälkeen, että mä en antanut sen ((vaikuttaa hyvinvointiin)).

Maria: Niin, mitä sä ajattelet, että mikä auttoi sua sillain pääsemään tuohon, mitkä asiat, tai sun ominaisuudet, tai tapahtumat elämässä?

Vappu: Mä en tiedä, ehkä mä kuitenkin, vaikka se oli pitkään piilossa, niin oon aika positiivinen. Ja sitten mä oon silleen utelias, mä tutkin asioita, mä luen paljon asioita. Ja mä en oo ikinä ollut taipuvainen siihen katkeruuteen. Että semmoinen että voi minua, että jäis vellomaan siihen --- mä en halua sitä itteeni. Mä luulen, että se. Ja sitten tosiaan, niin hyviä tyyppejä on mun ympärillä, keille mä voin olla oma itteni.

Vapun koko kertomuksesta voi nähdä ja tulkita, että hänen selviytymisensä ei ole jäänyt näennäiseksi, vaan tänä päivänä hän kokee itsensä arvokkaaksi ja arvostetuksi osaksi yhteisöön ja olemassaolonsa oikeutetuksi sellaisena kuin hän on. Kun väkivallan uhri löytää – myös tietoisien asioiden työstämisen avulla – itsestään voimavaroja, luovuutta, kykyjä ja omat rajansa, auttaa se irrottautumaan itseensä juurtuneista kyvyttömyyden, arvottomuuden ja alistumisen tunteista (Laitinen 2004, 273, 277). Vapulle on vuosien saatossa tapahtunut juuri näin. Tulkintani mukaan se merkitsee kykyä rakastaa ja antaa itsestään hyvää myös muille.

Vaikka moni haastattelemistani ihmisistä ei ole halunnutkaan tietoisesti asettaa väkivallan uhrin viittaa harteilleen, kuvautuu kertomuksista kuitenkin tarve jonkinlaiselle sisäiselle ratkaisulle. Kertomuksista ilmenee, että toisinaan uhrin asema on jopa kielletty tai se on 'omistettu' muille kuin väkivaltaa kokeneelle tytölle. Ajattelen, että väkivaltaa kokeneille on ja olisi ollut tärkeää myös saada oma uhri asemansa tunnustetuksi, tärkeimpänä itselleen, jotta eheytyminen ja minän uudelleenrakentaminen voi alkaa.

Maria: Minkälaiset asiat esti sua toipumasta siitä väkivaltakokemuksesta?

Hilda: Varmasti se, että mä en hyväksynyt pitkään aikaan, että se on oikeasti trauma minkä se aiheutti. Mä vähättelin sitä tosi paljon, ihan vaan sen takia että no eihän meidän suhde kauaa kestänyt, että se haukkuminen ja mollaaminen ja se kesti vaan kolme kuukautta, ja että tää "äksidentti" tapahtui vaan kerran, fyysisesti niin kun tämmöinen. Mutta ehkä lähinnä se, että mä en itse niin kun hyväksynyt sitä, että millainen se kokemus oli oikeasti.

--- nää kaikki vaikeutti mun kykyä nähdä sitä, että mäkin saatoin jopa olla uhri. Pitkään mun ajatusmalli oli niin, että todelliset uhrit oli [poikaystävä] ja hänen perhe. [Melissa]

Useissa kertomuksista nousee esille myös myöhemmin tehty 'henkinen tilinpäätös' suhteessa väkivaltaiseen poikaystävänsä ja väkivaltakokemuksiin, mutta myös suhteessa omaan toimintaan ja silloisiin päätöksiin. Pyrkimys ymmärtää ja kyky nähdä oman toimintansa tuolloisia reunaehtoja sekä omia arvostuksiaan ja vaikuttimiaan on edesauttanut väkivaltakokemusten käsittelyä ja minän uudelleenrakentamista. Tuulin kohdalla ensimmäinen askel tapahtui poikaystävänsä päädyttyä vankilaan ja vapautumisen jälkeen seurannutta poikaystävänsä kuolemaa.

Tuuli: --- hän oli [hieman yli 20-vuotias], kun hän sitten kuoli. Ja hänen hautajaisissa kävin. Tai oikeastaan se oli sellainen muistohetki. Mutta mä halusin nyt kuitenkin mennä sinne, kaikesta huolimatta. Toisaalta surullinen tapaus.

Maria: Niin että sulla on niin kuin tietynlaista myötätuntoa myöskin hänen semmoista elämäntilannetta kohtaan, ymmärrän näin.

Tuuli: Juu. Mä oon hirveän surullinen, että tämmöinen nuori ihminen, se elämä on pilalla, eikä välttämättä hänestä johtuvista syistä, vaan että siellä on hänen vanhempansa tehnyt sellaisia virheitä, että ne on sitten tullut läpi. Ja sitten kun hänen ainoa turvansa, se mummo on kuollut, niin se on tavallaan suistanut sitten kokonaan raiteiltaan. Ehkä mä silloinkin ajattelin että, tai mulla oli tää asia mielessä, ja mä ajattelin että mä nyt yritän edes jollain tavalla auttaa ja olla tukena ja muuta...mutta että kaikkia ei voi pelastaa.

Kertomukset sisältävät monisyisiä pohdintoja, joissa risteilevät menetyksen, syyllisyyden ja surun tunteet. Vaikeasti kommunikoitavaa syyllisyyden ja häpeän tunnetta on saattanut

aiheuttaa myös kaipauksen tunne entistä kumppania ja parisuhdetta kohtaan. Eräs haastateltava toteaa suhteen päättymistä koskevasta sisäisestä käsittelystään: ”*Mun mielestä tavallaan se surutyökin pitää tehdä.*” Suru on tulkintani mukaan kohdentunut menetettyyn tulevaisuuteen, siihen millaisia ihmisiä poikaystävä ja nuori tyttö olisivat voineet olla ilman väkivaltaa ja millaisia mahdollisuuksia suhteessa jäi kehittymättä. Vuori (2019, 22) kirjoittaa surun avaavan yksilölle tämän maailman tavalla tai toisella merkityksellisenä, tiettyjen kokemuksellisten mahdollisuuksien läsnäolon tai poissaolon suhteen jäsentyneenä. Tulkitsen nuoruuden intiimisuhteessa koetun väkivallan ja siihen kytkeytyvän surun merkinneen luopumista ja irti päästämistä monista syvään juurtuneista kielteisistä, minuutta määrittäneistä tunteista, jotka ovat pitkään kehystäneet väkivaltaa kokeneiden naisten elämää. Viha on saattanut olla myös toimintaa ylläpitävä tunne ja siitä luopuminen asettaa ihmisen alttiiksi surun saapumiselle. Surutyö on merkinnyt irti päästämistä rikkoutuneista haaveista ja toiveista, joka puolestaan on minän uudelleenrakentamisen kannalta olennaista (Laitinen 2004, 276).

Minän uudelleenrakentaminen vaatii mielellistä työskentelyä ja anteeksi antamista erityisesti itselleen. Näin on tapahtunut esimerkiksi Julian kohdalla: entinen poikaystävä, joka aiemmin näyttäytyi haavoittavuuden ruumiillistumana, on nykyisin merkityksetön hänen elämässään, ajatuksissaan ja tunteissaan.

--- sen jälkeen kun mä oon tehnyt sitä työtä sen suhteen, että mä annan itselleni anteeksi, niin se pahuus tavallaan siinä ihmisessä, joka on tehnyt sulle niitä asioita, niin se muuttuu semmoiseksi merkityksettömäksi. [Julia]

Kun pahuudella ei ole enää valtaa, muuttuu sen tekijä kokijansa elämässä merkityksettömäksi. Analyysissani aineistosta ei nouse esiin dikotomia sen suhteen, miten naiset suhtautuvat nuoruutensa väkivaltaiseen poikaystävänsä nykyisiin; suhtautumista ei voi jakaa joko inhoon ja vihaan tai yritykseen ymmärtää ja myötätuntoon, vaan erilaisista suhtautumistavoista kuvautuu koko ihmiselämän tunnekirjo. Jokaiselle naiselle nuoruuden väkivaltakokemukset ovat merkinneet haavoitetuksi tulemistä, mutta luonnollisesti ne ovat myös asettuneet eri tavoin heidän elämäkertomuksiinsa ja siten heidän myöhempään suhtautumiseensa väkivaltakokemuksiin ja niiden tekijään. Uhrius ei välttämättä katoa minnekään – merkityksellistä toipumisen ja minän uudelleenrakentamisen kannalta on se, millaisen suhteen ihminen on kyennyt menneisyyteensä luomaan: onko hänellä kosketusta omaan elämänhistoriaansa ja sen herättämiin tunteisiin (vrt. Laitinen 2004, 274, 276; Vornanen 2006, 120).

Väkivaltakokemusten ja niihin kytkeytyvän häpeän käsittelyn kohdalla nousee esiin myös tietoinen etäisyyden ottaminen menneisyyteen ja siten ikään kuin menneisyyden uudelleen-tulkinnan vaatimus. Ilona suhtautuu menneisyytensä siten, että hän voi sen kautta hyväksyä itsensä nykyisellään, jolloin menneisyys myös mahdollistaa tulevaisuuteen suuntautuneen elämän. (vrt. Vuori 2019, 20.)

Mutta sitten jotenkin tuntuu, että siitä ((väkivallasta)) pitää kuluu, sanotaan se kymmenen vuotta, että siitä voi alkaa puhumaan silleen. Että tavallaan sitten kun itsestä tuntuu, että olen kulkenut jo niin pitkän matkan sen jälkeen, että en ole enää sama ihminen kuin silloin. Tai jos mä oon edelleen se sama ihminen, niin se häpeä on niin suuri. Mutta sitten kun että ”minä olen niistä vuosista paljon oppinut, ja kehittynyt ihmisenä.” --- Ja se häpeä on siinä, mä luulen että se on sellainen avainsana, että sitten kun mä koen, että joku asia hälvenee, se häpeä, kun itse muuttuu ihmisenä, niin se ei tavallaan ole enää se sama [minä], joka silloin oli tässä häpeällisessä tilanteessa. Se, mitä minä olen nyt, minun ei tarvitse hävetä sitä tapahtumaa, mikä silloin oli, koska se oli vähän niin kuin eri [minä]. Ja siihen tarvitaan se, että sitä aikaa menee. Että tulee se kokemus. [Ilona]

Tulkitsen Ilonan on tunnustaneen, että väkivaltaiset teot ja tapahtumat eivät kerro hänestä, vaan siitä, mitä hänelle tapahtui. Tällöin on helpompaa muodostaa refleksiivistä etäisyyttä minuuden ja väkivaltaisten tekojen välille. (Vrt. Ronkainen 2008, 76). Naisten kertomuksista kumpuaakin vahvalla ja konkreettisella tavalla tietoisuus siitä, että kokonaisvaltaisuudestaan huolimatta väkivaltaisessa suhteessa haavoitetuksi tuleminen ei merkitse myöhemässä elämäkulussa ihmisen väistämätöntä jäämistä kokemushistoriansa vangiksi. Naisten selviytymistä väkivaltaisesta parisuhteesta väitöskirjassaan kuvannut Ojuri (2004, 191) tulkitsee naisten selviytymiskokemuksia mahdollisuuksien kautta: ei ole yhtä hyvää tapaa selviytyä, vaan mahdollisuuksia on lukuisia. Tulkitsenkin kertomusteni naisten kokemusten kartuttaneen ainutlaatuista syvällisyyttä ja holistista ymmärrystä ihmisyydestä ja elämästä. Kokemukset ovat auttaneet naisia tunnistamaan myös muiden ihmisten haavoittuvuuksia sekä paikantamaan vaikeita elämäntilanteita. Ennen kaikkea kokemukset ovat antaneet kertomusteni naisille inhimillisyyden silmälasit ja ymmärryksen työkalut, joiden avulla he ovat voineet ja voivat tukea ja auttaa lähimmäisiään lukuisin eri tavoin. Tuuli kuvaa haastattelun aikaista tilannetta seuraavasti:

Ja sitten mulla tälläkin hetkellä on yksi, hänestä on tullut mulle läheinen, hän on todella huonossa parisuhteessa ---. Ja mä oon nyt...hän sanoo mua mentoriksi. Mä oon häntä yrittänyt tässä tsempata, ja se on ihan turha sanoa, että jätä se ja lähet. Että sitten kun sä oot itse käynyt sen polun loppuun, niin sä tiedät sen. Niin sitten se sun lamppu vaan syttyy, että tää on nyt tässä. Siihen asti mä en voi mitään muuta tehdä

kuin tsempata ja kannustaa, ja oon sanonut että aina voit soittaa, että oon täällä.
[Tuuli]

Tuulin kertomuksesta kuvautuu, kuinka merkitykselliseltä tuntuu voida auttaa ja olla toiselle ihmiselle läsnä, tarpeellinen ja tärkeä. Toisten auttaminen saattaa merkitä sisäisenä kokemuksena myös sitä, että ihminen on päässyt eteenpäin omista haavoittavista ja traumaattisista kokemuksistaan ja kykenee käyttämään kokemuksiaan myös voimavarana (esim. Hing ym. 2021, 12–13). Muiden auttaminen asettuu osaksi elämän merkityksellisyyden kokemusta ja minän uudelleenrakentamista (esim. Laitinen 2004). Katson auttajan rooliin asettumisen myös tukevan Tuulin kokemusta yhteiskunnallisesta osallisuudesta ja oman toimijuuden vahvistumisesta (ks. Virokannas ym. 2020, 18; Fineman 2023, 2). Tutkimukseni naiset ovat nuoruuden ihmissuhteissaan kokeneet äärimmäisen satuttavia ja haavoittavia asioita. Kuitenkin he ovat elettyjen kokemustensa ja kertomustensa kautta tehneet näkyväksi universaalin haavoittavuuden ja inhimillisyyden ytimessä olevan tosiasian: haavoitetutkin voivat tehdä hyvää.

7.5 Seurusteluväkivallan merkitykset omaan elämäntietoon

Maria: Mitä sä tällä hetkellä tunnet ja ajattelet kun sä mietit nuoruuden väkivaltakokemuksia?

Matilda: Hirveästi tunnen surua siitä, että en ole osannut hakea apua, eikä kukaan nähnyt. Se on se tosi iso suru siitä. Se on niin kuin ihan päällimmäinen.

Edellä oleva aineistokatkkelma kuvaa koskettavasti väkivallan haavoittavuuden ajallista ulottuvuutta kokemushetkestä nykypäivään ja sitä, kuinka kauaskantoisia merkityksiä väkivallan kohteeksi joutuminen voi saada. Haastateltava kuvaa kahtalaista surua – surua omasta neuvottomuudestaan sekä surua siitä, että ei tullut nähdyksi ja autetuksi haavoittavassa elämäntilanteessaan. Useissa haastatteluhetkissä käsin kosketeltavaa tai pinnan alta aistittavaa olikin naisten suru; suru väkivallan todellisuutta väistäneistä katseista, suru rikotusta nuoruudesta ja menetetyistä mahdollisuuksista, suru sen nuoren tytön puolesta, joka tämä oli ollut ennen väkivaltaa, suru menetetyistä tulevaisuuksista, usein suru omien läheisten puolesta. Osa kertoi tunteneensa surua myös väkivaltaisen poikaystävän puolesta, siitä, miksi hänestä oli tullut sellainen kuin oli.

Käsittämättömien ja elämää muuttaneiden tapahtumien jälkeen ihmiselle on luonnollista etsiä niille selitystä, merkitystä ja tarkoitusta. Tarve on eksistentiaalinen, sillä merkityksen ja tarkoituksen etsiminen ja kysymys elämän mielekkyydestä kuuluu ohittamattomasti ihmisyteen (Schnell 2021). Kaikkia aineistoni kertomuksia sävyttävät pohjimmiltaan eksistentiaaliset kysymykset ja pohdinnat. Ne käsittelevät kärsimystä ja rakkautta, syyllisyyttä ja häpeää, toivoa ja epätoivoa, sovintoa ja anteeksiantoa. Eksistentiaaliset kysymykset koskettavat naisten kertomuksissa myös pahuutta ja ihmiskäsitystä:

Mutta sen verran oon ihmisiä tässä elämässä nähnyt, ja miksi olen hyvin erakoitunut nykyisin on se, että suurin osa ihmisistä on aika pahoja. Semmoinen empatia on kadonnut tästä maailmasta. [Siru]

Sirulle maailma ei merkityksellisty hyvántahtoisena; tulkitsem sen tarkoittavan ihmiskäsitykseen liittyvän järjestyksen rikkoutumista. Susan Brison [1997, 13–14]¹⁵ kirjoittaa intiimisuhteen väkivallan olevan kokijansa näkökulmasta erityisen järkyttävää, koska kyse on usein kaikkein läheisimmän ihmisen väkivallanteoista. Kun elämää uhkaava vaara on toisen ihmisen tarkoituksellisesti tekemää, horjuttaa se käsityksiä elämästä ja maailmasta ylipäättään, mutta etenkin omasta turvallisuudesta siinä. (Brison 1997, Husson 2003, 203 mukaan.) Tämä rikkoo luottamuksen ja kannattelevan yhteyden itsen ja muiden ihmisten välillä – ja voi heijastua luottamuksen menettämisenä koko ihmiskuntaa kohtaan (Husson, mt.). Sirulle lapsuudessa ja nuoruudessa kumuloituneen väkivallan seuraukset ovat merkinneet erakoitumista, joka haastattelun aikana piirtyi kipeänä kokemuksena, mutta samalla myös hänen tietoisena valintanaan, pyrkimyksenään ja tarpeenaan säädellä ja varjella omia rajojaan. Hän kuvaa olevansa nykyisin rajojensa suhteen liiankin jyrkkä, mutta ajattelen Granfeltin (1998, 164) tavoin, että Siru on työstänyt ja hyväksynyt oman haavoittuvuutensa ja heikot kohtansa, mikä puolestaan voi tukea ja edesauttaa minuuden eheytyksen ja vahvistumisen prosessia. Tulkitsem haastattelun aikaisen elämäntilanteen olevan yksi vaihe Sirun minän uudelleenrakentamisen ja maailmaan suuntautuneisuuden dynaamisessa prosessissa.

Osalla kertomusteni naisista väkivaltakokemukset ovat puolestaan merkityksellistyneet korostuneen vahvana luottamuksena itseän ja omaan pärjäämiseen. Kääntöpuolena on, että se

¹⁵ [Brison, Susan (1997) *Outliving Oneself: Trauma, Memory, and Personal Identity*. Teoksessa Meyers, Diana (toim.): *Feminists Rethink The Self*. 1. painos. New York: Routledge.]

saattaa merkitä muihin ihmisiin tukeutumisen tunteen lähes mahdottomalta, kuten Britta kertoo seuraavassa katkelmassa:

Britta: Mutta jotenkin ehkä se just, että semmoinen luotto omaan itseensä on vähän semmoinen, että ei oikein keneenkään muuhun uskallakaan luottaa. Mutta joskus mä oon miettinyt, paljonko mä oon sitä opettanut lapsille sitten, --- enhän mä sitä näin sano, että ”voitte luottaa vain itseenne”, mutta että paljonko se näkyy mun puheesta ja toiminnasta.

Maria: Joo, mä ymmärrän. Koetko sä silleen, että ootko sä joutunut opettelemaan semmoista, että saa olla myös apua tarvitseva? Että osaatko sä ottaa apua vastaan semmoisissa vaikeissa tilanteissa?

Britta: Tosi huonosti. --- semmoinen se sanominen, että nyt tarvitsen apua, niin se on hirveän vaikeaa.

Tulkitsen monien haastateltavieni suhtautuvan maailmaan menetyksen sävyttämän menneisyytensä välittämänä (vrt. Vuori 2019, 21). Kuten Britta edellä kuvailee, menetyksen kohde saattaa olla kyky luottaa toisiin ihmisiin, mikä voi määritellä myös nykyhetken ihmissuhteita ja niissä rakentuvaa luottamusta. Luottamuksen horjuminen saattaa kohdistua myös laajemmin yhteiskuntaan. Eräs haastateltavani pohtii: ”--- huomaan, että mä monesti katon nuoria naisia ja tyttöjä ja sitten vähän ajattelen, että onneksi mun lapset ei ole tyttöjä. Mut siis se tietenkään, että mä näen niissä tytöissä aika paljon sitä itseäni ja semmoista haavoittuvaisuutta ---.” Hän jatkaa pohtineensa, saattavatko hänen poikansa olla ikään kuin paremmassa turvassa sukupuolensa ansiosta. Tulkitsen haavoitetuksi tulemisen merkinneen luottamuksen murentumista yhteiskuntamme arvoperustaan ja kykyyn suojella nuoria tyttöjä sukupuolistuneelta väkivallalta.

Kuten edellä olen kirjoittanut, ovat nuoruuden intiimisuhteen väkivaltakokemukset merkinneet naisille sitä, että he ovat joutuneet käsittelemään elämässään kärsimyksen ja kuoleman tematiikkaa osana selviytymisen ja eheytyksen prosessiaan:

Välillä mä oikein, siis hyvin usein mä ihmettelen sitä, että mä olen ees selvinnyt hengissä siitä, mutta sitten just se, että kun rupeaa miettimään että miten paljon ja mihin kaikkeen se ((väkivaltainen suhde)) on vaikuttanut. Ja niitä asioita ei todellakaan tajua siinä hetkessä, kun sä oot siinä. Että mulla on nyt siis siitä suhteesta aikaa [lähes kymmenen vuotta]. --- Niin mä vieläkin oivallan, sit kun mä joudun prosessoimaan tai miettimään, tai joku trauma aktivoituu, tai että mä joudun kaivamaan sitä, mikä tää on, miks mulle tuli näin. Mä vieläkin oivallan sellaisia asioita sieltä, mitä mä en oo oivaltanut ((aiemmin)). [Tuuli]

Tuuli on edelleen usein yllätynyt siitä, että selvisi väkivallasta hengissä. Nuoruudessa koetun vakavan väkivallan kokemukseen sisältyvät tunteet saattavat fyysisen kuoleman sijaan kuitenkin tuntua psyykkiseltä kuolemalta. Kuten Tuuli kuvaa, eivät väkivallan seurausten vakavuus ja niiden esiin tuleminen suhteudu selkeästi ajankulkuun, vaan muistot, tunteet ja väkivallan seuraukset saattavat nousta väkivallan uhrin elämässä esiin hiljalleen, vuosien saatossa (vrt. Ronkainen 2008, 48), vaikuttaen elämään vuosien tai vuosikymmentenkin jälkeen. Tapahtumat voivat muuttua tietoisiksi muistamiseksi vasta pitkän ajan saatossa, tai kuten osa naisista kuvaa, he eivät muista seurustelusuhteen tietyistä tapahtumista tai kaikin traumaattisimmista ajanjaksoista mitään. Ronkainen (mt.) huomauttaa, että vastoin yleistä oletusta ei traumaattisten tapahtumien muistaminen aina auta uhria toipumaan, vaan muistaminen voi myös käynnistää hyvin suuren minuuteen liittyvän kriisin. Useat aineistoni naiset ovatkin kokeneet hallitun ja jäsenneilyn terapiaprosessin olleen toipumisessa olennaista. Asian turvallinen käsittely yhdessä muiden kanssa on tärkeää minän uudelleenrakentamisen eli selviytymisen kannalta (mm. Piispa & Honkatukia 2008, 107).

Lähes kaikki haastattelemani naiset kertovat nuoruudessa koetun väkivallan muuttaneen joltain lopullisesti. Aineiston kertomuksista käy ilmi, että joidenkin naisten kohdalla väkivaltaisesta seurustelusuhteesta seuranneet mielenterveyden haasteet, kuten paniikkihäiriö, ahdistuneisuus, masennus ja traumaperäinen stressihäiriö, ovat vaikuttaneet elämän suuntaviivoihin merkittäväällä tavalla, esimerkiksi koulutukseen ja työelämään liittyvien valintamahdollisuuksien rajoittumiseen. Se on saattanut merkitä työkyvyn ja -kyvyttömyyden rajoilla kamppailua, vaikuttaen myös taloudelliseen vakauteen. Osa haastateltavista kertoo, etteivät he ole saaneet mielenterveytensä horjuessa apua riittävästi tai tarpeeksi ajoissa. Usealle kertomusteni naisista nuoruuden intiimisuhteen väkivaltakokemukset ovat merkinneet myöhemmän elämän rajuakin kapeutumista esimerkiksi sosiaalisen rajoittuneisuuden vuoksi.

Huomattavan monelle nuoruudessa koettu väkivalta on tarkoittanut erilaisia fyysisiä vammoja ja terveyshaittoja, joista eivät välttämättä toivu koskaan. Eräs haastateltava kertoo yli kahdenkymmenen takaisen väkivaltakokemusten seurauksista: *”Mulla on siis siitä asti, sen suhteen jälkeen mulla on siis ollut kipuja, sairaus, joka aiheuttaa kipuja mahdollisesti, tai sitten se on joku ihan psyykinen, mutta mä oon joutunut tosi paljon syömään särkylääkkeitä, ihan vahvojakin.”* Tutkimukset osoittavatkin, että parisuhdeväkivallan seuraukset aiheuttavat naisille miehiä useammin psyykkisiä haittoja ja oireilua ja väkivallan seuraukset ylipäättään ovat useimmiten naisille vakavampia (esim. Heiskanen & Ruuskanen, 2010;

Herrenkohl ym. 2022; Attila ym. 2023). Ilona kertoo puhuvansa nykyisin hyvin avoimesti parisuhdeväkivallan kokonaisvaltaisuudesta ja sen merkityksistä muun muassa yhteiskunnan palvelujärjestelmissä:

Ilona: --- kun se ei ole vaan se, että jos sä saat kotona turpaan, että menee vaikka luita poikki tai mustelmia. Se ei ole vaan sitä. Se, minkä se vie sulta, on se fyysinenkin terveys. Se tuntuu olevan tosi monille vaikea käsite. --- mä oon ihan lääkäreiden kanssa keskustellut tästä, että nää johtuu siitä. Mun traumat on niin kuin tavallaan tuhonnut mun terveyden.

Maria: Se on että ihminen on psykofyysinen kokonaisuus. Ja se psyykkinen ja somaattinen on aina yhteydessä.

Ilona: Joo. Psykkisellä ((terveydenhuollon)) puolella se tiedostetaan tänä päivänä vähän paremmin, mutta somaattisella puolella ei. Se on tabu siellä.

Nykyisin Ilona ja usea muu aineistoni nainen pyrkii eri keinoin hälventämään ja purkamaan intiimisuhteiden väkivaltaan, väkivallan uhriksi joutumiseen tai esimerkiksi mielenterveyden häiriöihin liittyviä tabuja ja stigmaa. Siihen tehtävään he kaikki ovat ryhtyneet myös tähän tutkimukseen osallistumisen kautta ja katson heidän puheenvuorojensa toimivan samalla myös yleisen ymmärryksen lisääjänä meitä jokaista koskettavasta universaalista haavoittuvuudesta.

Moni kertomusteni naisista on menettänyt väkivallalle muutakin kuin fyysisen tai psyykkisen terveytensä – parhaan nuoruusaikansa tai osan olemassa olleista tärkeistä ihmissuhteista (ks. esim. Hing ym. 2021; Herrenkohl ym. 2022), mutta myös tulevaisuuden mahdollisia ihmissuhteita. Osa heistä kokee haastavana luoda läheistä luottamussuhdetta uusiin ihmisiin. Joillekin lapsuudessa ja nuoruudessa kasautuneet väkivaltakokemukset ovat merkinneet äidiksi tulemisen haaveista luopumista kokonaan, esimerkiksi vakavien terveydellisten seurausten vuoksi. Vanhemmaksi tulemisen mahdottomuus kuvautui yhdessä haastattelussa kiipeänä kokemuksena, joissain haastatteluissa asia puolestaan jäi sanoittamattomaksi. En osannut siinä hetkessä kysyä aiheesta enempää, mikä hieman harmitti jälkikäteen. Joillekin naisille, seurustelusuhteen johdettua pidempään liittoon ja yhteisiin lapsiin, on käynyt kuten eräs haastateltava toteaa: ”--- en mä voi sanoa että katuisin lastani missään määrin, hän on ihana. Mutta harmi että väärän ihmisen kanssa tehty.” Jo seurustelusuhteessa alkanut väkivalta ja eron jälkeinen vaino on heijastunut suhteen aikana nopeasti alkunsa saaneeseen äitiyteen ja kokemukseen siitä. Äitiys ei ole voinut toteutua siten, kuin nuori nainen olisi toivonut, vaan väkivalta on määritellyt myös äidin ja lapsen välille rakentuvaa suhdetta. Joissain tilanteissa väkivallan keskellä eläminen ja väkivallan kohdistuminen myös lapseen on

johtanut lastensuojelun väliintuloon ja lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle. Tällöin seurustelusuhteesta alkunsa saanut parisuhdeväkivalta on merkinnyt erilaista, tulkintani mukaan osin tai hetkellisesti särkynyttä kokemusta äitiydestä (ks. Granfelt 1998; Väyrynen 2007). Lapsen sijoitus turvaan on kuitenkin pohjimmiltaan merkinnyt nuoren naisen taakkaa keventävänä ja selviytymistä tukevana ratkaisuna (ks. Ojuri 2004, 163) ja haastatteluhetkellä naiset kuvaavat, että lapsen sijoittaminen oli kipeää, mutta oikea ratkaisu silloisessa tilanteessa. Epäjatkuvuuden kokemus ei kuitenkaan kuvaa kaikkien haastateltavieni kokemusta omasta äitiydestään. Kaikki kertomusteni äidit kuvaavat lastensa olevan heille tärkeä voimavara sekä merkityksellisyyden ja ilon lähde.

Kohtaamiensa vaikeuksien, kärsimyksen ja onnettomuuden lisäksi aineistoni naiset ovat kertoneet myös nykyhetkessä kokemastaan merkityksellisyydestä, luottamuksesta tulevaisuuteen sekä elämänsä mielekkyydestä. Tatjana Schnell (2021) määrittelee merkityksellisyyden perustavanlaatuisesti luottamukseksi siitä, että elämä on elämisen arvoista – perustuen yksilön pääosin tiedostamattomaan arvioon siitä, että elämä on johdonmukaisesti soljuvaa, merkitsevää, johonkin suuntautuvaa ja johonkin kuuluvaa. Subjektiiivisessa merkityksellisyydessä ei siis ole kyse tietoisesta oman elämän merkityksen pohdinnasta, vaan se kietoutuu jokapäiväiseen arkeen (mt.). Muun muassa Siru on vähitellen ja vaiheittain päässyt toipumisessaan eteenpäin ja liikuttuu kertoessaan, miltä nuoruuden ja varhaisaikuisuuden seurusteluväkivaltakokemuksista selviytyminen ja toipuminen tuntuu ja mitä se merkitsee hänelle tänä päivänä:

Siis tää on tää suuri muutos nyt, siis se mikä kertoo aika paljon, että yhtäkkiä mä oon [yli 40-vuotias] ja mä ensimmäistä kertaa elämässäni voin unelmoida, ja mä voin sanoa, että se on siis ihan uskomaton tunne...se, että mä voin luottaa huomiseen päivään. Mä voin luottaa ensi viikkoon. Mä voin luottaa ensi vuoteen. Mä voin suunnitella asioita. Mä voin tavoitella asioita, niin se on siis aivan valtava, valtava asia, ja en olis voinu kuvitella, että mä pääsen tähän pisteeseen. Mutta näin se nyt on, ja mä oon ihan hirveän onnellinen. [Siru]

Siru on kulkenut pitkän matkan epäuskosta ja toivottomuudesta kohti luottamusta ja tietoisuutta siitä, että hänen kykynsä, taitonsa ja vahvuutensa kaikessa herkkyydessään kantavat, että hän on arvokas, hyvä ja turvassa; että mahdollisuudet tavoitella unelmia ovat tulleet takaisin hänen ulottuvilleen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Seurusteluväkivalta relationaalisena, elettyinä ja koettuna kokemuksena

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen pyrkinyt tarkentamaan kuvaa tyttöjen ja nuorten naisten kohtaamasta seurustelusuhdeväkivallasta analysoimalla ja tulkitsemalla nyt jo aikuistuneiden naisten väkivaltakokemuksia retrospektiivisesti. Tutkielman hermeneuttis-fenomenologisen viitekehyksen mukaisesti olen pyrkinyt ymmärtämään elettyjä ja koettuja kokemuksia kokonaisvaltaisesti. Elämäntilanteiden haastattelujen kautta tutkimus tavoittaa tilastollisesti havainnoidun seurusteluväkivaltailmiön eletyn puolen. Näkökulma on väkivallan kokijoiden: heidän ajatuksensa, tunteensa ja tulkintansa ovat tarkastelun keskiössä. Analyysin tulos on tulkintani heidän kertomuksistaan. Olen tarkastellut seurusteluväkivaltakokemuksia Martha Finemanin jäsentelemän universaalien haavoittuvuuden kehyksen kautta. Tulokset tekevät näkyväksi sen, että haavoittuvuus ei rajaudu tiettyjen yksilöiden leimalliseksi ominaisuudeksi, vaan kuka tahansa meistä voi joskus olla avun, tuen ja turvan tarpeessa. Yhteiskunnallisen turvan ja suojelun sekä sosiaalisen tuen merkitys korostuu analyysin tuloksissa. (Vrt. Kuronen 2022, 67, 80.)

Tutkimuksen tulokset tekevät hätkähdyttävällä tavalla näkyväksi tyttöjen ja nuorten naisten kokeman seurustelusuhdeväkivallan raakuuden, intentionaalisuuden, ei-episodimaisuuden ja toistuvuuden. Lisäksi analyysi vahvistaa aiemman tutkimuksellisen käsityksen siitä, etteivät nuoret tytöt kerro intiimisuhteissaan kokemasta vakavasta, etenkin seksuaalisesta, väkivallasta usein kenellekään aikuiselle (esim. Attila ym. 2023; Isotalo 2023b). Näin ollen tutkielma vahvistaa useiden muiden väkivaltatutkimusten tavoin nuoruuden seurustelusuhhteissa tapahtuvan väkivallan olevan riskitekijä, etenkin tytöille. Traumaattisten kokemusten ja haavoitetuksi tulemisen jäljet saattavat heijastua ihmisen kaikille elämänalueille: useiden tutkimukseeni osallistuneiden väkivaltakokemuksilla on ollut pitkäkestoisia, haitallisia vaikutuksia heidän myöhempään psyykkiseen ja fyysiseen terveydentilaansa, sosiaalisiin suhteisiinsa ja koettuun elämänlaatuun, varsinkin jos kokemukset ovat jääneet piiloon tai kokonaan käsittelemättä elämänsä aikana. (Mm. Ackard ym. 2007; Barter & Stanley 2016; Attila ym. 2023.) Väkivallan muodot ovat muuttuvia ja moninaistuvia, ja sen vaikutukset ja seuraukset ennakoimattomia (Husso ym. 2020a, 3).

Ruumiillisuus, ruumiin kipu ja kärsimys merkityksellistyvät intiimisuhteen väkivallan kokemuksina huomattavasti kokonaisvaltaisemmin, kuin ainoastaan väkivallan aiheuttamana fyysisenä kipuna ja vammoina. Usein vasta pitkän ajan kuluttua tapahtumat ovat voineet kietoutua tytön keholliseen, psyykkiseen ja emotionaaliseen minäkokemukseen. Loukatuksi ja häväistyksi tuleminen, nujertaminen, alistaminen, jatkuva pelon ja kauhun keskellä eläminen sekä henkisten ja fyysisten rajojen rikkominen on haavoittavuuden kontekstissa saattanut saada kauaskantoisempia merkityksiä kuin konkreettiset väkivallanteot. Samoin kuin sodan uhrin, intiimisuhteessaan vakavaa väkivaltaa kokeneet tytöt ovat myöhemmin väistämättä joutuneet kohtaamaan traumansa ja rakentamaan selviytymiselleen ja minuudelleen kenties aivan uudenlaisia kivijalkoja. Joidenkin kohdalla selviytyminen on merkityksellistynyt työorientoituneisuutena, toisilla tukeutumisenä toisiin ihmisiin – tai vain ja ainoastaan omaan itseen – jotkut ovat päätyneet turvautumaan päihteisiin, jotkut vetävät suojakseen tiukat rajat itsen ja muiden välille ja valitsevat yksinolon.

Kuitenkin, vaikka pahuus on ruumiillistunut väkivallan muodossa tyttöjen elämäänsä ja heidän luottamuksensa ihmisen hyvyyteen ja yhteiskunnan turvaan on saattanut romuttua, kuvautuu kaikista tutkimuksen naisten kertomuksista yhden tärkeimmistä elementeistä minän uudelleenrakentamiselle, eli selviytymiselle, olevan muiden ihmisten ymmärtävä läsnäolo, tuomitsematta tilannetta tai uhrin toimintaa. Nämä ihmiset ovat usein olleet läheisiä, ystäviä, perheenjäseniä, työkavereita, mutta toisinaan myös etäisempiä tuttavuuksia tai auttavia tahoja. Tässä tutkimuksessa ihminen on ymmärretty samoin kuin Fineman (2023, 4): ruumiillisena ja siten väistämättä myös yhteisönsä ja yhteiskuntaan juurtuneena olentona, riippuvaisena sosiaalisista rakenteista ja instituutioista.

Tutkimuksen kertomuksissa tyttöihin kohdistuvan väkivallan ja vallan väärinkäyttö on saanut moninaisia, monistuvia ja tunnistettuja, mutta myös tapahtumahetkellä tunnistamatta ja sanoittamatta jääneitä muotoja. Tulosten kautta on pysäyttävää havaita, että yli puolet aineiston tytöistä ja nuorista naisista on kokenut eron jälkeistä väkivaltaa, joka on kuvautunut pakottavana kontrollina ja vainoamisena. Vaino seurustelusuhteen aikana tai sen päätyttyä lukeutuu piinaaviin, syvästi haavoittaviin, mutta usein kokijansa ja hänen läheistensä ja etenkin yhteiskunnan taholta heikosti tunnistettuihin ja puuttuttuihin väkivallan muotoihin. Tutkielman tulokset osoittavat, että väkivallan muuttuessa vainoksi on se jopa henkeä uhkaava riskitekijä myös nuorten seurustelusuhteissa, samoin kuin aikuisten parisuhteissa (ks. Nikupeteri 2016). Intiimisuhteissa ilmenevä vaino on myös vahvasti sukupuolistunut ilmiö (esim.

Nikupeteri 2016; Nikupeteri & Laitinen 2017), jollaisena se näyttäytyy myös tämän tutkimuksen valossa. Yli puolet tutkimukseeni osallistuneista naisista kertoi kokeneensa nuoruuden intiimisuhteessaan poika- tai miesystävänsä vainoamista tai vainon piirteitä saanutta väkivaltaa. Vainon kohteeksi joutuminen on näyttäytynyt erittäin traumaattisena kokemuksena, ja väkivallan haavoittavuuden saamat merkitykset ovat usein ilmenneet kokijansa elämässä vasta kauan kokemusten jälkeen. Vainoamisen kohteeksi joutuneen uhrin järkytyksen ja epäuskon tunnetta vahvistaa kokemus siitä, etteivät myöskään palvelu- ja oikeusjärjestelmä kykene takaamaan hänen turvallisuuttaan. (Nikupeteri 2016, 145, 236.) Tulokset osoittavatkin, että juuri näin on tyttöjen ja nuorten naisten kohdalla usein tapahtunut. Näissä tilanteissa yhteiskunnalliset instituutiot ovat näyttäytyneet heikkoina, osaamattomina ja voimattomina väkivallan tekijän satuttavien ja rikollisten tekojen edessä; tehtävä puolustaa ja suojella väkivallan uhria on epäonnistunut täydellisesti. Finemanin (2023, 5) mukaan yhteiskunnallisia instituutioita tulisikin arvioida sen perusteella, miten hyvin tai huonosti ne onnistuvat vastaamaan ihmisten yleisinhimilliseen haavoittuvuuteen.

Tutkimuksessa piirtyy kuva väkivallan puristuksessa elävistä tytöistä, jossa he eivät ole saaneet apua aikuisilta: vanhemmiltaan, poikaystävän vanhemmilta tai muilta ympärillä olevilta aikuisilta. Seurusteluväkivalta on sekä piilossa pysyttelevä että piiloteltava, puhumaton ilmiö. Usein aikuiset, joilta reagointia ja apua odotetaan, saattavat olla neuvottomia, tietämättömiä tai jopa välinpitämättömiä puuttumaan tilanteeseen. Kertomuksista muodostuu myös kuva väkivallan jatkumosta ja ylisukupolvisuudesta, jonka surullisin piirre on, etteivät väkivaltaa itse kokeneet ole välttämättä auttaneet nuoria tyttöjä. Tällöin väkivalta on ollut normaalia ja normalisoitua ja uhrin autetuksi tuleminen yhä epätodennäköisempää. Normalisointuminen kuvaakin hyvin tyttöjen arkikokemusta väkivaltaisessa suhteessa elässään.

Tyttöjen ja naisten kokema musertava ja lamaannuttava yksinäisyyden tunne on häpeän ja arvottomuuden tunteiden lisäksi useita aineiston kertomuksia läpileikkaava teema. Tuloksista voidaan tulkita, että tyttöjen väkivaltakokemuksista selviytymistä on saattanut haavoittaa heidän kokemansa emotionaalinen torjunta, joka on saattanut ilmentyä paitsi tyttöjen omassa sosiaalisessa piirissä, myös muualla, kuten institutionaalisissa kohtaamisissa. Väkivallan uhrin myös helposti syyllistävät itseään väkivallasta ja väkivaltaisessa suhteessa pysymisestä. Arvottomuuden kokemus yhdistettynä syyllisyyteen on voinut merkitä itsensä ja omien tarpeidensa väistämätöntä ohittamista. Häden ja avun tarpeen kanssa torjutuksi tuleminen on saattanut lisätä väkivallan uhrin häpeää; häpeä on reaktio vastavuoroisuuden

puuttumiseen (Husso 2003, 263). Nuoret saattavat omaksua erilaisia selviytymisstrategioita häpeäleiman välttämiseksi. Tytöt ovat salanneet, piilottaneet ja kieltäneet väkivallan olemassaolon monin keinoin, ylläpitäneet ulkoisia ja sisäisiä kulisseeja tai eristäytyneet sosiaalisista suhteista. Häpeästä kuitenkin vapaudutaan vuorovaikutuksessa, tunnistetuksi ja tunnustetuksi tulemisen kautta (Husso 2003, 263); seikka, mikä tulee näkyväksi myös aineiston kertomusten kautta.

Olen tarkastellut seurusteluväkivallan merkityksiä myös suhteessa tyttöjen toimijuuteen. Toimijuus on ymmärretty tässä tutkimuksessa yksilöllisen toimijuuden lisäksi relationaalisena, yhteiskunnallis-kulttuurisiin ehtoihin ja merkitystenantoihin kietoutuvana ja siitä irrottamattomana (Ronkainen 2008). Häpeän kokemukseen liittyy myös väkivallan uhrin syyllistävä käsitys itsestään vääränlaisena ja epäkelpona toimijana. Toteutumaton toimijuus, väkivallan kokijan sisäinen vaade siitä, että hänen tulisi tehdä jotain tilanteelleen on aiheuttanut itsesyytösten ja häpeän kierteen. Tutkimuksen analyysi osoittaa, että seurusteluväkivallan uhriksi joutuminen on rajoittanut ja haavoittanut tyttöjen toimijuutta monin eri tavoin: konkreettisesti, kuten muista ihmisistä eristetyksi tulemisen kautta, mutta myös nuoriin tyttöihin kohdistuvien yhteiskunnallis-kulttuuristen normitusten, odotusten ja vaateiden kautta. Muodostuu kuva siitä, että nuorilta tytöiltä odotetaan väkivallan uhreinakin vahvaa ja aktiivista toimijuutta, eikä heikkoudelle ja haavoittuvuudelle ole sijaa. Toisinaan nuoren tytön aktiivisena ja suotuisana näyttäytynyt toimijuus on hämärtänyt tilanteen haavoittavuuden. Tilanne saattaa merkityksellistyä seurustelusuhdeväkivaltaa kokevien nuorten heikommassa valmiuksissa ja mahdollisuuksissa turvautua toisiin ihmisiin. Lopulta ajatusmalli, jonka mukaan haavoittuvuus on häpeän lähde, johtaa väkivallan uhrien torjumiseen (Ronkainen & Näre 2008, 15) ja uhrien vaikenemiseen. Muun muassa Ronkainen (2008) alleviivaa, että toimijuuden autonomisuus ja vahvuus eivät kuitenkaan sulje pois riippuvaisuutta toisista ihmisistä.

Analyysi kuvaa oivalluksia, käännekohtia tai ikään kuin viimeisiä pohjakosketuksia, jotka ovat lopulta johtaneet tytön irrottautumiseen väkivaltaisesta suhteesta. Käännekohdat ovat voineet olla esimerkiksi tytön fyysisen tai psyykkisen voinnin dramaattinen heikkeneminen tai ulkopuolisten puuttuminen lopulta tilanteeseen. Irrottautuminen on voinut tapahtua myös tytön sisäisen oivalluksen kautta: usein se on ollut niin sanottu viimeinen piste, jokin tapahtuma tai tunne, joka on pakottanut tytön havahtumaan väkivallan kuplasta. Joskus tilanne on

saattanut olla näköalaton umpikuja, jossa tyttö tai nuori nainen on lopulta harkinnut itsemurhaa, mutta jokin pieni toivon pilkahdus on estänyt teon.

Nuoruuden intiimisuhteen väkivallasta toipuminen ja minän uudelleenrakentuminen kuvautuu analyysin valossa eräänlaisena 'itsensä takaisin saamisena'. Jotta prosessi on voinut saada alkunsa, on se edellyttänyt kokemusta ja tietoisuutta fyysisesti ja emotionaalisesti turvassa olemisesta. Tällöin väkivaltaa kokeneella on tilaisuus alkaa jäsentää kokemaansa sekä suhdetta omaan itseensä. Vääristyneen, särkyneen minäkuvan korjautuminen ja minän uudelleenrakentuminen – eheytyminen – ei kuitenkaan kuvaudu suoraviivaisena projektina, vaan aaltoilevana, vaiheittaisena liikkeenä (vrt. Laitinen 2004, 275), joka on saattanut kestää vuosia tai vuosikymmeniä. Aineiston relationaalisen luennan kautta on tullut myös näkyväksi, etteivät tyttöjen ja naisten ympäristöt läheskään aina ole selviytymistä ja minän uudelleenrakentamista tukevia. Minän uudelleenrakentamisen prosessissa merkityksellisiä ovat sosiaaliset suhteet, jotka ilmenevät yksilöiden tai yksilön ja yhteiskunnan välillä. Ne voivat joko tukea tai vaikeuttaa selviytymisen ja toipumisen prosessia. Kokemukset väkivallasta ja väkivallanteoista ovat usein muuttuneet avunhakuprosessissa mitättömiksi ja torjutuiksi; hyvin usein tilanteesta on vastuutettu, jopa syyllistetty väkivallan uhriksi joutunutta tyttöä, mikä on lisännyt uhrin haavoitetuksi tulemista. Usein se on merkinnyt väkivallan uhrin yhteiskuntaa kohtaan koetun luottamuksen romuttumista sekä nöyryytetyksi tulemista. Moni kertomusten ihminen ei enää hakenut apua viranomaisilta ja virallisen auttamisjärjestelmän piiristä.

Analyysista korostuu turvallisten ihmissuhteiden kautta saadun henkisen ja emotionaalisen tuen, huolenpidon ja hyväksynnän merkinneen korjaavien, eheyttävien kokemusten karttumista ja hiljalleen väkivallan uhrin vääristyneen minäkäsityksen muuttumista. (Vrt. Laitinen mt., 276, 279.) Luottamusta rakentavat sosiaaliset suhteet ystävien, uusien kumppaneiden ja puolisoiden, lasten, työkavereiden tai auttavien tahojen kanssa ovat merkityksellisiä tekijöitä minän eheytyksen ja uudelleenrakentumisen prosessissa. Sosiaalisten suhteiden merkitys näkyy kertomusten naisten elämässä myös siten, että muiden auttaminen ja omien, vaikeidenkin elämäkokemuksen hyödyntäminen toisten ihmisten auttamisessa on usein merkityksellistä; väkivallasta toipumisen ja eheytyksen tie kulkee toisten ihmisten kautta.

8.2 Seurusteluväkivaltailmiö yhteiskunnallisessa kontekstissa

Nuoruudessa koetun väkivallan saamat merkitykset tyttöjen ja naisten elämän eri vaiheissa, mutta myös väkivallan konkreettiset seuraukset, saattavat olla hyvin moninaisia, laaja-alaisia ja kauaskantoisia, tuottaen vaikeasti ennakoitavia yhteisvaikutuksia. Intiimisuhteessa koetusta väkivallasta saattaa seurata uhrille monenlaisia fyysisiä, psyykkisiä, emotionaalisia ja sosiaalisia ongelmia – kuten kroonista kipua, ahdistuneisuutta, paniikkihäiriöitä, masennusta, itsetunnon laskua, seksuaalisia ja gynekologisia ongelmia, syömishäiriöitä, päihteiden väärinkäyttöä ja posttraumaattista stressiä – jotka voivat vaikuttaa laajalti muun muassa myöhempiin ihmissuhteisiin, perheen perustamiseen, koulutukseen ja työelämään hakeutumiseen sekä lisääntyneeseen sosiaali- ja terveystalvelujen käyttöön (mm. Bonomi ym. 2009; Wright ym. 2019; Hing ym. 2021; Herrenkohl ym. 2022; Siltala ym. 2022). Tyttöjen ja nuorten naisten kokema seurusteluväkivalta näyttäytyy – osana naisten kokemaa parisuhdeväkivaltaa – merkittävänä oikeudellisena, sosiaalisena ja kansanterveydellisenä ongelmana, johon muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ja laajemmin yhteiskunta- ja sosiaalipolitiikan sekä lainsäädännön keinoin on mahdollisuus reagoida ja velvollisuus puuttua. Lisäksi, kuten Attila ynnä muut (2023, 3) peräänkuuluttavat, myös kansallisessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa tulee ottaa huomioon lähimmissä ihmissuhteissa koetun väkivallan vahingoittavien vaikutusten moninaisuus ja ylisukupolviset seuraukset. Näin ollen ei ole hyvinvointivaltiomme kannalta katsottuna inhimillisesti, muttei myöskään kansantaloudellisesti samantekevää, millä tavalla nuorten välinen parisuhdeväkivalta kohdataan ja otetaan käsittelyyn.

Katson tämän tutkimuksen vahvistavan, että muuta yhteiskuntaa vaivaava polarisaatio ei kosketa seurustelusuhdeväkivaltaa; sitä kokevat ja sen uhreiksi joutuvat kaikenlaisista kodeista ja perhetaustoista tulevat nuoret. Tutkimukseni tytöistä ja naisista osa on kokenut ja nähnyt lapsuudenperheessään monimuotoista väkivaltaa tai kohdannut suuria menetyksiä, kuten vanhemman kuoleman tai vanhempien eron. Joidenkin elämää on sävyttänyt vanhemman henkinen etäisyys tai läsnäolon puuttuminen muulla tavoin. Osa kertoo omien tai seurustelukumppanin vanhempien kärsineen vakavista päihde- ja mielenterveysongelmista. Tällöin koti ja perhe ei ole merkinnyt heille turvaa ja vakautta. Toisilla puolestaan lapsuudenkokemukset kuvautuvat yksinomaan turvallisina ja suojaavina; tähän tutkimukseen osallistuneista kolmasosa kertoi oman lapsuudenperheensä olleen tasapainoinen, turvaa ja huolenpitoa tarjoava. Haastateltavien kertomuksissa lapsuuden ja nuoruuden kokemukset

kietoutuvat ja limittyvät eri tavoin seurusteluväkivallan kokemuksiin. Myös vaikeiden kokemusten ja menetysten käsitteleminen on aina yksilökohtaista, eivätkä ne läheskään aina johda myöhempään elämänvaikeuksiin, kuten väkivallalle altistumiseen (vrt. Väyrynen 2007). Toisaalta kertomuksista käy myös ilmi, ettei turvallinen, onnelliseksi koettu lapsuus ja nuoruus myöskään ole ehdoton myöhemmältä seurusteluväkivallalta suojaava tekijä. Universaali haavoittuvuus koskettaa meitä kaikkia.

Tutkielman tulokset valottavatkin tyttöihin kohdistuvan seurusteluväkivallan ennaltaehkäisyyn kannalta kenties tärkeintä institutionaalista yksikköä: perhettä. Kuten eräs haastateltava pohtii: *”ehkä semmoinen perhetyö, ja semmoinen missä opetellaan niitä erilaisia keinoja toimia siinä perheessä ja ylipäättään ihmissuhteissa niin voisi...en mä sano, että se estää sitä, mutta ehkä siellä on kauaskantoiset seuraukset siihen ((väkivallan ennaltaehkäisemiseen)).”* Nähdäkseni yhteiskunnallisessa keskustelussa on pitkälti konsensus siitä, että kaikenlaisista lähisuhdeväkivaltaa, nuorten seurusteluväkivalta mukaan lukien, voidaan ehkäistä tukemalla perheitä riittävän varhaisessa vaiheessa. En kuitenkaan tarkoita vastuuttaa yksinomaan perheitä ongelman ratkaisussa. Kyse on myös erityyppisistä resursseista tai niiden niukkuudesta: rahasta, ajasta ja osaamisesta – mutta ehkä eniten kuitenkin siitä, millaisia arvoja yhteiskunnassamme pidetään tärkeänä ja ketkä nähdään eniten suojelua kaipaavina ihmisryhminä; mihin resurssit oikeudenmukaisesti kohdennetaan? June Carbone ja Naomi Cahn (2023, 204) puolestaan huomauttavat, että keskeistä on ajallisen ulottuvuuden huomioon ottaminen: sen tunnustaminen, että ihmiselämään liittyy väistämättömiä haavoittuvuuksia, jotka ilmenevät elämänkaaren aikana. Esimerkiksi palvelujärjestelmän ratkaisuja suunnitellessa on yhtäältä tunnistettava ja tunnustettava, että investoinnit jollakin ajanjaksoilla voivat maksaa itsensä takaisin vasta paljon myöhemmin, ja että toisaalta lapsiin tehdyt investoinnit voivat vaikuttaa paitsi näiden lasten nuoruuteen ja aikuisuuteen, myös seuraavien sukupolvien hyvinvointiin (mt.). Edellä oleva pohdinta johdattaa huomaamaan, kuinka seurusteluhdeväkivaltailmiöön liittyvät moniulotteiset kysymyksenasettelut eivät siten kohdennu ainoastaan väkivallan kokijoiden ja tekijöiden elämänseläntään, vaan läpäisevät kauttaaltaan yhteiskuntamme myös ajallisesti.

Tutkimus luo katseen haastateltavien menneisyydessä tapahtuneisiin seurusteluväkivaltakokemuksiin. Hieman alle puolet aineiston seurusteluväkivaltakokemuksista ajoittuvat 1970–1990-luvuille, jolloin esimerkiksi parisuhdeväkivallasta, naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja uhrinäkökuulmasta ei yhteiskunnassamme vielä käyty kovinkaan vilkasta julkista

keskustelua (esim. Ronkainen 2008, 394; Lidman 2015, 47–49; Husso 2016, 80). Ei liene totuudenvastaista päätellä, että tuolloin intiimisuhteissaan väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ei ollut helppoa tai jopa mahdollistakaan tunnistaa kaikkia kokemuksiaan väkivallaksi. Toivonkin – ja tuoreiden kyselytutkimusten (mm. Isotalo 2023b) sekä julkisten keskustelunavausten mukaan on myös hyvin mahdollista – että nyky-yhteiskunnassamme tytöt ja nuoret naiset tunnistavat väkivaltaa entistä paremmin (vrt. Keski-Petäjä & Attila 2023, 9) esimerkiksi lisääntyneiden matalan kynnyksen palveluiden, kuten tukichattien, kriisipuhelinten ja verkossa jaettavan parisuhdeväkivaltatietouden kautta. Tämä luo toivoa myös nuorten naisten intiimisuhteissaan kokeman väkivallan laajempaan ilmituloon, väkivaltaan puuttumisen mahdollisuuksien lisääntymiseen sekä mikä tärkeintä, yleiseen asenneilmapiirin muutokseen seurusteluväkivaltaa kohtaan.

Tärkeä näkökohta on myös vakavan seurusteluväkivallan tunnistaminen rikokseksi. Rikosilmoitukseen johtanut seurusteluväkivalta on usein ollut pitkäkestoista, monimuotoista ja vakavaa (Isotalo 2019). Tämä todellisuus nousi esiin haastateltavieni kertomuksista. Isotalo (mt.) huomauttaa, että koska ilmoittaja on usein tyttö itse, tulisi sekä vanhemmilla että nuorten parissa työskentelevillä aikuisilla olla suurempi valmius huomata nuorten välinen väkivalta ja tehdä siitä myös rikosilmoitus. Kuten Elina Pekkarinen (2020, 17) toteaa, on nuorten seurustelusuhteissa tapahtuvan väkivallan mekanismit kyettävä osoittamaan. Mikäli aikuiset eivät tunnista vertaissuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa, uhkaa väkivallan torjumisen kohtuuton taakka jäädä painamaan yksinomaan nuorten harteita.

Edellä mainittuun kytkeytyy myös lainsäädäntö, jonka avulla pitkälti piilorikollisuutena näyttäytyvä nuorten seurusteluväkivalta ja sen eri muodot voitaisiin saattaa entistä tehokkaammin näkyviksi ja myös rangaistaviksi. Vaikka väkivallan tekijän saattaminen vastuuseen ei koskaan korjaa tai hyvitä uhrin haavoittumisia tai välttämättä lopeta tekijän väkivaltaista käyttäytymistä, on lakien toimeenpaneminen ja tekojen rangaistavuus kuitenkin sekä uhreille että tekijöille vahva kollektiivinen viesti yhteiskunnalta siitä, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei.

Samalla se viestii väkivallan uhreille, että heitä pyritään kaikin keinoin myös lainsäädännön¹⁶ keinoin suojaamaan ja auttamaan. WHO:n (2014, ix) väkivallan ehkäisyä käsittelevässä raportissa todetaan, että nykyisten jo voimassa olevien kansallisten lakien täytäntöönpanon parantamisella voitaisiin todennäköisesti saavuttaa merkittäviä hyötyjä väkivallan ehkäisemisessä. Tähän tulisi sisältyä institutionaalisten mekanismien ja resurssien vahvistaminen sekä inhimillisten auttamisvalmiuksien lisääminen, jotta lainsäädännön avulla voitaisiin tehokkaammin luoda turvallinen ympäristö kaikille yhteiskunnan jäsenille. (WHO, mt.) Ajattelenkin samoin kuin Fineman (esim. 2023): mitä haavoittavammassa elämäntilanteessa ihminen on, sitä kriittisempää sillä hetkellä on myös yhteiskunnan tuki ja vastuunkanto, niin yleisen asenneilmapiirin muodostamisen kuin rakenteiden kehittämisen ja käytännön toimenpiteidenkin tasolla. Turvaaminen ja haavoittumiselle altistaminen ovat aina yhteiskunnallisesti neuvoteltuja (Ronkainen & Näre 2008, 19). Yhteiskunta ja julkinen valta eivät voi poistaa ihmisyyteen kuuluvaa universaalia haavoittuvuutta, mutta ne voivat keventää haavoittuvuudesta koituvaa inhimillistä hätää sekä vähentää turvattomuutta (Raitakari ym. 2022, 14).

Kuten olen edellä kuvannut, paljastavat kertomukset yksilöiden kokemuksista ja niiden merkityksistä samalla myös jotain olennaista yhteiskunnastamme. Kuten muunkaan parisuhdeväkivallan, myöskään seurusteluväkivallan tarkastelua ei tule rajoittaa ainoastaan yksilöpsykologiselle alueelle, vaan nuorten seurusteluväkivaltaa on tarkasteltava relationaalisesti siinä sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa, jossa yhteiskunta on osallisena (vrt. Marcus 2013, 34; Överlien ym. 2020). Esimerkiksi häpeän kokemuksen siirtäminen väkivallan uhrien harteilta itse väkivaltaan ja hyväksikäyttöön hyödyttää koko yhteiskuntaa (Lidman 2021). Seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten auttamiseksi väkivaltatietoa ja -osaamista on lisättävä sekä yhteiskunnassa että auttamisjärjestelmissä. Nuorten intiimisuhteissa tapahtuva väkivalta on aiempaa vahvemmin nostettava osaksi kotimaista parisuhdeväkivaltakeskustelua. Väkivallasta on puhuttava, tavalla tai toisella, mutta uhreja kunnioittaen ja kuunnellen. Haastattelemieni naisten kertomuksista kumpuaa vahva ja vakava viesti siitä, että

¹⁶ Tutkielman laatimisen hetkellä esimerkiksi vainoaminen on ollut rikoslain (RL25 7a§) nojalla rangaistavaa kymmenen vuoden ajan. Pakottavasta kontrollista käydään parhaillaan muun muassa lainsäädännöllistä keskustelua sen lisäämiseksi rikoslakiin ja rangaistavaksi (ks. esim. Tolvanen & Silvennoinen 2023). Seksuaalirikoksia ja seksuaalista väkivaltaa koskevan lainsäädännön uudistus liittyy muun muassa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan vahvistamiseen astui voimaan lopulta vuonna 2023 (RL20§).

yhteiskunnan ja sen jäsenten – meidän jokaisen kanssaihmissen, sinun ja minun – tärkeänä tehtävänä on tunnistaa ja tunnustaa seurusteluväkivallan olemassaolo, jotta väkivallan kierteseen osataan puuttua, väkivaltaa kokeneita pystytään auttamaan ja jotta kyetään löytämään keinoja seurustelusuhteissa tapahtuvan väkivallan ennalta ehkäisemiseksi. Tämä edellyttää yhteisöllistä silmien avaamista, ilmiötason ymmärryksen lisäämistä sekä kuntien, hyvinvointialueiden ja järjestöjen ylläpitämälle auttamisjärjestelmälle taattavia riittäviä resursseja. Ennen kaikkea se vaatii rohkeutta kohdata ja uskallusta kysyä nuorilta väkivallasta – sekä yksilöllisellä että yhteiskunnallisella tasolla.

9 POHDINTA

Läpi koko tutkielman merkitysteemaksi on muodostunut se, että seurusteluväkivallan kokemuksia voisi metaforisesti kuvata *vaeltamiseksi sankassa sumussa*. Väkivallan kietoutuessa kokijansa ympärille sumun tavoin kokonaisvaltaisesti, estää se näkemästä omaa itseään ja omia henkisiä, emotionaalisia ja fyysisiä ääri viivojaan. Väkivallan sumun keskellä voi ajautua kulkemaan noidankehämäistä ympyrää, tietämättä mihin suuntaan tulisi mennä tai minne kurkottaa saadakseen apua. Väkivallan sakea sumu vaimentaa uhrin äänen, pahimmillaan häivyttäen uhrin myös muiden ihmisten ja auttavien tahojen näköpiiristä. Sumuun voi irrationaalisesti olla myös ikään kuin hyvä kääriytyä – kun väkivalta on käynyt ”tutuksi”, sumu voi ristiriitaisella tuttuudellaan tuoda turvaa – jottei kukaan muu näe, mitä sumun keskellä tapahtuu ja jotteivat uhrin rikotut ääri viivat paljastu hänelle itselleen tai muille, aiheuttaen lisää kärsimystä ja häpeää. Väkivallan sumun kätköistä uhri ei voi helposti paljastua tai tulla paljastetuksi haavoittuvuuksineen, jotka kuitenkin voidaan nähdä – viimeistään sumun hälvetessä – osana yleisinhimillistä, perustavaa laatua olevaa ihmisyyden ydintä.

Väkivallan rujolla tavalla värittämistä nuoruudestaan huolimatta naisten kerronnasta kumpua kannattelevana teemana toivo, eteenpäin katsominen, hiljalleen syntynyt luottamus itseen ja tulevaisuuteen. Kuten väkivaltaa, ei toivoakaan kuitenkaan synny tyhjiössä. Tyhjyyden, näköalattomuuden ja yksinäisyyden keskellä ollessaan väkivallan uhri ei näe toivoa. Toivo vaatii syntyäkseen valonpilkahduksen, jonka voi tuoda toinen ihminen läsnäolollaan, heijastaen valoa jostain inhimillisestä. Väkivallasta selviytyminen merkityksellistyy toisten ihmisten läsnäolon kautta syntyvänä toivona ja luottamuksena tulevaisuuteen. Seurusteluväkivallasta selviytymistä ja minän uudelleenrakentumista voisikin metaforisesti kuvata *sumun hälvenemiseksi ja maailman löytymiseksi*. Sumun väistyessä ihminen voi myös jälleen löytää jälleen kadotetun minuutensa ja tunnistaa ääri viivansa, kuten tutkimukseni naiset ovat tehneet.

Hast (2022) kirjoittaa omaelämäkerrallisessa teoksessaan nuoruuden seksuaalisesta väkivallasta selviytymisen olevan seisomista muistamisen ja unohtamisen rajalla. Kuvaus osuu myös tutkimukseni naisten kertomuksiin selviytymisestä. Moni haastatelluista kertoi, ettei ollut tietoisesti halunnut tai toivonut enää pitkiin aikoihin muistavansa kärsimystä, pelkoa ja haavoitetuksi tulemistaan. Samalla naisten kertomuksista kumpusi sisäinen varmuus siitä,

että heidän on silti *tärkeää* muistaa. Sisäinen käsittely on oleellista selviytymistä edistävänä. Muistaminen on tärkeää myös siksi, ettei vastaavaa koskaan enää pääsisi tapahtumaan. Kuten eräs haastateltavani toteaa väkivaltakokemuksistaan: ”*Mä itse otan sen, tai olen ottanut sen elämässäni sellaisena oppina. Pystyn omille lapsilleni kertomaan, että mitä ei kannata tehdä. Olen siis kertonut omille lapsilleni näistä. Jollain tavalla siitä oon pystynyt ammentamaan sellaisia määrätynlaisia elämänohjeita, itelle ja muillekin. En tuputa toki.*”

Tässä tutkielmassa tarkoitukseni ei ole ollut jäsentää tai määritellä nuoruudessaan vakavaa väkivaltaa kokeneiden naisten koko elämää tilannesidonnaisten, tiettyyn elämäntilanteeseen paikantuneiden piirteiden perusteella. On myös selvää, että jokainen kuulemani ja tulkitsemani kertomus on uniikki, kuten kertomusteni naiset ovat. Kertomukset sisältävät yhteisiä ja jaettuja piirteitä nuoruuden seurustelu- ja parisuhdeväkivallasta, mutta kokemukset ovat merkityksellistyneet haavoittavuuden ja haavoittuvuuden kehyksessä monin eri tavoin. Tulkitseen kaikkien kertomusteni naisten kuitenkin voivan yhtyä erään haastateltavan toteamukseen kysyttäessä siitä, mitä hän nykyisin tuntee ja ajattelee nuoruuden seurustelusuhteesta ja väkivaltakokemuksista: ”*Ne on tietyllä tapaa osa mua. Ja osa mun historiaa.*” Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus kokemuksellisina ulottuvuuksina väistämättömästi limittyvät osaksi ihmisen omaa elämäntarinaa.

Olen tutkimuksessani kysynyt, miten väkivallan uhriksi joutumiseen liittyvää häpeän kokemusta voidaan purkaa. Hiljaisuus synnyttää häpeää, joka estää toipumisen. Aineiston tyttöjen ja nuorten naisten ympärillä on usein vallinnut mykkä hiljaisuus: yhteiskunnan, perheen ja muun ympäristön vaikeneminen vaikeaksi koetuista asioista, nuoren tulemisesta intiimisuhteessaan satutetuksi. Oleellinen kysymys onkin, miten seurusteluväkivaltaa ja parisuhdeväkivaltaa merkityksellistetään ja millä tavoin väkivallasta ylipäätään puhutaan – tai vaivataan – yhteiskunnassamme. Edelleen voidaan kysyä, liittyvätkö edellä mainitut myös siihen, miten seurustelu- ja parisuhdeväkivaltaa lopulta tunnustetaan. Tähän nivoutuu myös kysymys pahasta ja pahuudesta: millä tavalla yhteiskunnassamme tunnustetaan ja puhutaan pahuuden läsnäolosta? Ulkoistammeko pahan, pois meistä, toisiin, muualle (Matinlompola 2006, 18), vai uskallammeko katsoa lähemmäs, omiin tekoihimme ja tekemättä jättämissiimme, kohtaamisiimme ihmisten kanssa ja erityisesti avun tarvitsemisen hetkiin. Tämän tutkielman yleinen tarkoitus onkin ollut herätellä meitä kaikkia ajattelemaan, pysähtymään ja näkemään nuorten välisen seurusteluväkivallan satuttavuus ja kauaskantoinen haavoittavuus. Tarkoitukseni ei ole ollut selittää ilmiötä parhain päin eikä miedontaa väkivallan

saamien ilmiöiden ja merkitysten kuvauksia, vaan havahduttaa lukijaa pysähtymään tämän aiheen äärelle. (Vrt. Granfelt 2006, 128.) Ehkä tärkeintä olisi, että voisimme tunnustaa universaalien haavoittuvuuden koskettavan meitä jokaista, sillä silloin kenties herkistymme paremmin kuulemaan ja näkemään haavoittavissa elämäntilanteissa olevat nuoret.

Sosiaalityön yksi ydintehtävistä on ihmisten inhimillisten toimintamahdollisuuksien varmistaminen (Juhila 2018). Yksi läpi tutkielman kantavista kysymyksistä onkin ollut, millaisia ovat väkivallasta selviytymistä tukevat kohtaamiset. Tutkimukseni ihmisiä yhdistää nuoruuden seurustelusuhteessa koettu monimuotoinen väkivalta sekä se, että he jäivät väkivaltakokemustensa kanssa hyvin yksin. Terveystieteiden ja sosiaalihuollon, esimerkiksi perhesosiaalityön ja lastensuojelun, kriittisenä tehtävänä onkin entistä paremmin pyrkiä tunnistamaan haavoittavien seurustelusuhteiden puserruksessa elävät nuoret sekä haavoittuvuuden eri ulottuvuudet. Myös tämän tutkimuksen tulosten valossa voidaan todeta, että seurusteluväkivalta jää hyvin usein erilaisissa institutionaalisissa kohtaamisissa puheeksi ottamatta ja siten tunnistamatta, asettuen siten osaksi piiloväkivaltaa ja piilorikollisuutta (esim. Isotalo 2023b). Käytännössä toteutettava väkivaltatyö edellyttää monitieteellistä tietoa ja ymmärrystä väkivallasta ilmiönä ja tähän tiedon tuottamiseen tarpeeseen myös tämä tutkielma osallistaa vastaa.

Jatkotutkimustarpeet:

Koska tieteellisessä tutkimuksessa tarkastelukulman on aina oltava tarkoituksenmukaisesti rajattu, aihepiirin jatkoanalyysissä näen tärkeänä tarkastella tyttöjen ja nuorten naisten kokemuksia heidän saamastaan avusta sekä esteistä avunsaannin tiellä. Lisäksi auttamisjärjestelmien kannalta merkityksellistä olisi tuottaa tietoa siitä, minkälaista apua ja tukea seurusteluväkivaltaa kohdanneet nuoret kokevat tarvitsevansa, jolloin painopiste siirtyisi siihen, miten tähän vakavaan ongelmaan kyetään puuttumaan entistä tehokkaammin. Esimerkiksi Isotalo (2023b, 135) muistuttaa väkivallan yleisyyden nuorten seurustelusuhteissa korostavan tarvetta käsitellä hyvän tai vahingoittavan ihmissuhteen tunnusmerkkejä osana nuorille annettavaa ihmissuhde- ja seksuaalikasvatusta. Tutkielman laatimisen aikana huomio kiinnittyi myös vainoamisen sekä eron jälkeisen vainon kytkeytymiseen nuorten tyttöjen kokemaan seurusteluväkivaltaan. Vainokäyttäytymistä tai sen piirteitä kohdanneille nuorille uhreille seuraukset ovat olleet vakavia, joskus jopa henkeä uhkaavia. Vainon kohteena olemisen saamat merkitykset ovat moninaisia ja kauaskantoisia. Katsonkin nuoruusajan parisuhteisiin liittyvän vainon tarkastelun olevan tarpeellinen jatkotutkimusaihe.

Väkivalta ei myöskään koskaan synny tyhjiössä (Husso 2003, 45), vaan se vaatii jonkun tahon ottamaan vallan itselleen ja käyttämään sitä väärin. Monista haastattelemieni naisten kertomuksista välittyikin myös syvä suru ja huoli niitä poikia ja nuoria miehiä kohtaan, jotka esiintyivät heidän elämässään väkivallan tekijöinä. Kertomuksissa osa väkivaltaisista seurustelukumppaneista voitiin asettaa myös itse väkivallan uhrin asemaan, heidän koettuaan muun muassa lapsuudessaan vakavaa kaltoinkohtelua ja lähisuhdeväkivaltaa. Tärkeä ja samalla haastava sosiaalityöllinen jatkotutkimusaihe olisikin tutkia seurusteluväkivaltaa tekijöiden näkökulmasta, ilman heihin kohdistuvaa marginalisoivaa tai patologisoivaa katsetta (vrt. Ronkainen & Näre 2008, 15–16). Sitä kautta ymmärrys väkivaltailmiöstä avautuisi jälleen uudella tavalla ja kenties mahdollistaisi avun ja tuen kohdentamisen niihin hetkiin ja kohtiin, joissa seurustelusuhhteissa väkivallan uhreja eikä tekijöitä ole vielä ehtinyt syntyä – seurusteluväkivallan ennalta ehkäisemiseen.

Tutkielman rajoitusten ja toteutuksen arviointi:

Husso ynnä muut (2020a, 3) toteavat väkivaltatutkimuksen rajausten olevan haasteellisia ja tutkimuksen painopisteiden, intersektionaalisten erojen ja diversiteetin herättävän usein yhteiskunnallista ja tutkimuksellista keskustelua. Tutkimuksessa joudutaan kuitenkin aina tekemään valintoja ja rajauksia muun muassa tutkimusaiheiden ja -aineistojen, lähestymistapojen sekä teorioiden ja käsitteiden osalta. On selvää, että erilaiset väkivallan muodot koskettavat ihmisiä eri tavoin. Seurusteluväkivaltaa käsitteellistäessäni olen asettanut tutkimuksellisen näkökulmani ja se on vaikuttanut siihen, miten olen ilmiötä tarkastellut ja millä tavalla olen sitä ymmärtänyt (vrt. Ronkainen 2017, 34). Tässä tutkielmassa olen päätenyt rajaamaan lähestymistapani tyttöjen ja nuorten naisten seurusteluväkivaltakokemuksiin sekä väkivallan ja haavoittuvuuden kokemusten saamiin merkityksiin heidän elämänsänsä. Näin ollen olen tarkastellut seurusteluväkivaltaa sukupuolistuneena ilmiönä, universaalina haavoittuvuuden kehyksen kautta.

Kuten muun muassa Tökkäri (2018, 66) toteaa, haasteena fenomenologisiin ja hermeneuttisiin näkemyksiin nojaavassa kokemuksen tutkimuksessa on, että muodostettava tieto koskee yleisen sijaan yksilöitä. Myös tässä tutkielmassa on selkeät rajoitteensa, jotka on syytä tuoda esille. Tuloksia ei voida yleistää koskemaan kaikkia Suomessa asuvia tyttöjä ja naisia, sillä aineistoon valikoitui ainoastaan syntyperäisten, suomea puhuvien naisten kokemuksia. Tutkimuskutsu oli laadittu suomeksi ja muun muassa julkaistu suomenkielisissä Facebook-ryhmissä, mikä osaltaan vaikutti haastateltavien rajautumiseen. Näin ollen tulokset eivät

muodosta täydellistä kuvaa tyttöjen seurusteluväkivaltakokemuksista eivätkä siten ole puhtaasti yleistettävissä. Edelleen, tähän tutkielmaan valikoitui ainoastaan heteroseksuaalisissa seurustelusuhteissa väkivaltaa kokeneita tyttöjä ja nuoria naisia. Tärkeää on ottaa huomioon, että seurustelusuhteissa tapahtuva väkivaltailmiö ei sulje ulos myöskään erilaisia vähemmistöjä, kuten sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai toimintarajoitteisia nuoria. Lisäksi on selvää, että seurusteluväkivaltaa esiintyy myös esimerkiksi erilaisiin etnisiin, kulttuurisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien nuorten keskuudessa sekä poikien ja nuorten miesten kokemana (ks. Isotalo ym. 2023b).

Kuitenkin, vaikka tutkielmalla saavutettavaa tietoa ei voidakaan yleistää luonnontieteellisen tutkimuksen tapaan, kokoavia johtopäätöksiä voidaan tehdä. Tämä on Tökkärin (2018, 66) mukaan mahdollista esimerkiksi, kun yksittäistapausten kontekstit eli tutkimukseen osallistuvien ihmisten elämäntilanteet ovat keskenään riittävän samankaltaisia. Tämän tutkielman kontekstina on nuoruuden seurustelusuhteet ja niissä tyttöjen kokema väkivalta. Tutkimukseni tulosten luotettavuutta olen pyrkinyt osoittamaan myös analyysiprosessin kuvauksella. Lisäksi valikoitujen aineistositaattien runsas käyttö osana tulosten tulkintaa lisäävät lukijan mahdollisuutta arvioida tulosten luotettavuutta – ja tehdä omia jatkotulkintoja.

On myös otettava huomioon, ettei yksittäinen tutkimus voi luonnollisesti kuvata kaikkea seurusteluväkivaltailmiöön liittyvää. Olen pyrkinyt konstruoimaan ilmiötä universaalien haavoittuvuuden kehyksen ja sosiaalitieteellisen lähestymistavan kautta. Tutkielmani onkin kuin mosaiikin palanen laajemmasta suomalaisesta parisuhde- ja lähisuhdeväkivaltailmiöstä ja perustuu omaan tulkintaani. Toivon, että tulevien tutkimusten myötä tämä mosaiikkikuvio tarkentuu, tuoden entistä selvemmin näkyväksi seurustelu- ja parisuhdeväkivallan sosiaalisen, kulttuurisen ja yhteiskunnallisen moniulotteisuuden sekä väkivallan saamat kauaskantoiset merkitykset kokijoiden elämässä. Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksena on aina myös tuoda uusia näkökulmia sekä antaa aineksia tietoperustaisen yhteiskunnallisen keskustelun viiriämiseen: se on tehtävä, jonka nöyrästi toivon myös tämän tutkielman omalta osaltaan täyttävän.

Tätä tutkielmaa laatiessani on innostukseni sosiaalitieteellisen tutkimuksen tekoa kohtaan kasvanut entisestään. Innostustani on ruokkinut etenkin haastattelemieni naisten kertomusten rikkaus ja runsaus sekä heidän pohdintojensa syvällisyys ja moniulotteisuus. Olisi sääli jättää aineiston analyysi ja tulkinta ainoastaan yhden tutkielman varaan. Arvotan myös

korkealle lähtökohtaa siitä, että sosiaalityön tutkimuksella ja käytännöllä on erottamaton kytkös. Sosiaalityön tutkimus ei ole, eikä saa koskaan olla, irrallista käytännöistä, vaan – kuten tämänkin tutkielman pyrkimyksenä on ollut – tehtävänä on valottaa ja ymmärtää ihmisten elämäntilanteita, siihen liittyvine haavoittuvuuksineen, ongelmineen ja muutoksineen, tunteineen, toiveineen ja tarpeineen. Sosiaalityö on muutostyötä ja sosiaalityön tieteellisellä tutkimuksella tulisi mielestäni tähdätä aina myös käytäntöä palvelevan ja käytäntöön siirtyvän tiedon tuottamiseen. Laadukas sosiaalityöllinen tutkimus kumpuaa käytännön tarpeista ja havainnoista; tutkimuksen aineisto puolestaan syntyy ihmisten aidoissa elämäntilanteissa, kuten tähän tutkimukseeni osallistuneiden rohkeiden, viisaiden ja syvästi naisten kertomuksista käy ilmi.

Lopuksi:

Kanssaihmisinä ja tutkijana minulla olisi polttava halu lohdullisesti todeta kaikkien kuulemieni tarinoiden saaneen yksinomaan onnellisen päätöksen, mutta toteamus ei antaisi oikeudenmukaista kuvaa kaikkien kertojien haastattelunaikaisista elämäntilanteista, eikä onnistuisi myöskään ilmiötasolla kuvaamaan tyttöjen seurusteluväkivaltakokemuksia ja niihin kytkeytyviä moniulotteisia vaikutuksia ja merkitystenantoja (vrt. Väyrynen 2007, 204). Onnellisen lopun korostaminen olisi asian silottelua ja kaunistelua, eikä näin ollen myöskään legitimoisi väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja nuorten naisten oikeutta asettua väkivallan uhrin asemaan. Kuitenkin aineistoni kertomukset kuvaavat yhtä – lyhyempää tai pidempää – väkivallan sävyttämää elämäntilannetta tyttöjen ja naisten elämässä (vrt. Väyrynen, mt.) ja näen, että jokainen haastattelemani nainen on kukin omalla tavallaan ja elämän eri ulottuvuuksilla päässyt elämässään eteenpäin. Nuoruuden seurustelusuhteiden väkivaltaiset tapahtumat ovat kutoutuneet osaksi heidän elämäntarinoitansa, saaden erilaisia merkityksiä. Tulkitsemisen seurusteluväkivaltakokemusten olevan ennemminkin naisten elämäntilanteiden kudelmiin synkkiä, dramaattisia ja surullisia sävyjä sekä repaleisuutta ja haurautta tuoneita kuteita, kuin koko minuuden ja elämän kudelman kannattelevia loimilankoja, jollainen esimerkiksi toivo mielestäni on. Iso osa kertomusteni naisten 'elämänloimesta' on vielä kutoutumatta ja värisävyt siihen antamatta. Toivon tulevien lankojen olevan vahvoja ja värien vivahteikkaita, kirkkaita ja kauniita. Kiitän lämmöllä ja rakkaudella tutkimukseeni osallistuneita naisia siitä, että suostuitte kertomaan elämästänne ja kokemuksistanne.

Lähteet

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. (2007) *Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. 2., uudistettu painos. 1. painos 1999.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltonen, Jussi (2012) *Turvataitoja nuorille. Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Opas 21.* Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino. [https://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-245-611-3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-611-3). Viitattu 3.4.2023.
- Aaltonen, Sanna (2009) *Tytöt, pojat ja sukupuolinen häirintä. 2. painos. 1. painos 2006.* Nuorisotutkimusseura / Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 69. Helsinki: Gaudamus.
- Ackard, Diann M. & Eisenberg, Marla E. & Neumark-Sztainer, Dianne (2007) Long-term Impact of Adolescent Dating Violence on the Behavioral and Psychological Health of Male and Female Youth. *Journal of Pediatrics* 151 (5), 476–481. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2007.04.034>. Viitattu 3.4.2023.
- Aghtaie, Nadia & Larkins, Cath & Barter, Christine & Stanley, Nicky & Wood, Marsh & Överlien, Carolina (2018) Interpersonal violence and abuse in young people's relationships in five European countries: online and offline normalisation of heteronormativity. *Journal of Gender-Based Violence*, 2(2), 293–310. <https://doi.org/10.1332/239868018X15263879270302>. Viitattu 3.4.2023.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. 1. painos 1993.* Tampere: Vastapaino.
- ALLEA - All European Academies (2017) *The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition.* ALLEA - All European Academies. <https://www.allea.org/wp-content/uploads/2017/05/ALLEA-European-Code-of-Conduct-for-Research-Integrity-2017.pdf>. Viitattu 22.5.2023.
- Allen, Mary (2016) *Social Work and Intimate Partner Violence.* London: Taylor & Francis Group.
- Attila, Henna & Keski-Petäjä, Miina & Pietiläinen, Marjut & Lipasti, Laura & Saari, Juhani & Haapakangas, Kimmo (2023) *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti.* Helsinki: Tilastokeskus. [https://urn.fi/URN: ISBN:978-952-244-717-3](https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-717-3). Viitattu 1.2.2024.
- Baker, Charlene K. & Carreño, Patricia K. (2016) Understanding the Role of Technology in Adolescent Dating and Dating Violence. *Journal of Child and Family Studies* 25, 2016, 308–320.
- Barter, Christine & Stanley, Nicky (2016) Inter-personal Violence and Abuse in Adolescent Intimate Relationships: Mental Health Impact and Implications for Practice. *International Review of Psychiatry*, 28, 5, 485–503. <https://doi.org/10.1080/09540261.2016.1215295>. Viitattu 3.4.2023.
- Barter, Christine & Stanley, Nicky & Wood, Marsha & Lanau, Alba & Aghtaie, Nadia & Larkins, Cath & Överlien, Carolina (2017) Young people's online and face-to-face experiences of interpersonal violence and abuse and their subjective impact across five European countries. *Psychology of Violence*, 7(3), 375–384. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/vio0000096>. Viitattu 3.4.2023.
- Barter, Christine & Lanau, Alba & Stanley, Nicky & Aghtaie, Nadia & Överlien, Carolina (2022) Factors associated with the perpetration of interpersonal violence and abuse in young people's intimate relationships. *Journal of Youth Studies*, 25(5), 547–563, DOI: 10.1080/13676261.2021.1910223. Viitattu 4.4.2023.

- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (2010) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suom. ja toim. Vesa Raiskila. 6. painos. Alkuperäinen teos *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge* vuodelta 1969. Helsinki: Gaudeamus.
- Beuker, Aaro (toim.) (2023) *Rikollisuustilanne 2022: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Katsauksia 55/2023. Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/568863>. Viitattu 1.2.2024.
- Bildjuschkin, Katriina & Ewalds, Helena & Hietämäki, Johanna & Kettunen, Hanna & Koivula, Tanja & Mäkelä, Jukka & Nipuli, Suvi & October, Martta & Peltonen, Joonas & Siukola, Reetta (2020) *Väkivaltakäsitteiden sanasto*. Työpaperi 1/2020. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-211-6>. Viitattu 15.6.2023.
- Björnholt, Margunn & Hjemdal, Ole Kristian (2018) *Measuring violence, mainstreaming gender: does adding harm make a difference?* *Journal of Gender-Based Violence* 2(3), 465-479. <https://doi.org/10.1332/239868018X15366982109807> Viitattu 15.6.2023.
- Bonomi, Amy & Anderson, Melissa & Reid, Robert & Rivara, Frederick & Carrell, David & Thompson, Robert (2009) *Medical and Psychosocial Diagnoses in Women With a History of Intimate Partner Violence*. *JAMA Internal Medicine* 2009, 169(18), 1692–1697. doi:10.1001/archinternmed.2009.292. Viitattu 2.5.2024.
- Butler, Judith (2004) *Precarious Life: The Powers of Mourning and Violence*. Lontoo: Verso.
- Butler, Judith (2016) *Frames of War. When Is Life Grievable?* 1. painos 2009. Lontoo: Verso.
- Carbone, June & Cahn, Naomi (2023) *Vulnerability Theory and the Conception of Time*. Teoksessa Martha Albertson Fineman & Laura Spitz (toim.): *Law, Vulnerability, and the Responsive State. Beyond Equality and Liberty*. New York: Routledge.
- Cooper, Victoria & Tatlow-Golden, Mimi (toim.) (2023): *An Introduction to Childhood and Youth Studies and Psychology*. London: Taylor & Francis.
- Dosil, María & Jaureguizar, Joana & Bernaras, Elena (2022) *Dating violence in adolescents in residential care: Frequency and associated factors*. *Child & Family Social Work*, 27(2), 311–323. <https://doi.org/10.1111/cfs.12886>. Viitattu 1.2.2024.
- Ellonen, Noora & Hautamäki, Sari & Mielityinen, Laura (2022) *Nuorten elinolot ja turvallisuus. Nuorten elinolo- ja turvallisuuskysely 2022*. Tutkimushanke. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://sites.tuni.fi/elinolot-ja-turvallisuus/fi/>. Viitattu 11.11.2022.
- Evans, Kylie & Lee, HyunJune & Russell, Katie & Holmes, Megan & Berg, Kristen & Bender, Anna & Prince, Dana (2022) *Adolescent Dating Violence Among Youth Exposed to Intimate Partner Violence: A Systematic Review*. *Journal of Family Violence*, 37(8), 1245–1262. 10.1007/s10896-021-00289-y. Viitattu 20.4.2024.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Kääriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2013) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013*. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere: Suomen Yliopistopaino – Juvenes Print.
- Fawcett, Barbara (2009) *Vulnerability*. *International Social Work*, 52(4), 473-484. 10.1177/0020872809104251. Viitattu 19.1.2024.
- Fineman, Martha Albertson (2008) *The Vulnerable Subject: Anchoring Equality in the Human Condition*. *Yale Journal of Law & Feminism*, Vol. 20(1). Emory Public Law Research Paper No. 8-40. <https://ssrn.com/abstract=1131407>. Viitattu 13.6.2023.

- Fineman, Martha Albertson (2010) *The Vulnerable Subject and the Responsive State*. *Emory Law Journal* 60(2). Emory Public Law Research Paper No. 10-130, 1-41. <https://ssrn.com/abstract=1694740>. Viitattu 13.6.2023.
- Fineman, Martha Albertson (2023) Introduction. *Understanding Vulnerability*. Teoksessa Martha Albertson Fineman & Laura Spitz (toim.): *Law, Vulnerability, and the Responsive State. Beyond Equality and Liberty*. New York: Routledge. DOI: 10.4324/9781003323242
- FRA (2014) *Violence against women: An EU-wide survey. Main results*. Publications Office of the European Union. European Union agency for fundamental rights (FRA). <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>. Viitattu 7.8.2023.
- Goffman, Erving (2009) *Stigma. Notes of the Management of Spoiled Identity*. New York: Simon & Schuster, Inc. Alkuperäinen teos vuodelta 1963.
- Gracia, Enrique & Merlo, Juan (2016) Intimate partner violence against women and the “Nordic paradox.” *Social Science & Medicine*, Vol. 157, 27–30. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2016.03.040>. Viitattu 7.8.2023.
- Graneheim, Ulla H. & Lindgren, Britt-Marie & Lundman, Berit (2017) Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today*, 56, 29–34. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2017.06.002>. Viitattu 9.2.2024.
- Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 702*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Granfelt, Riitta (2006) *Pahasta kirjoittaminen*. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) *Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä*. 2. täydennetty painos. 1. painos 2002. Jyväskylä: PS-Kustannus, 127–141.
- GREVIO (2019) *GREVIO’s (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)*. Finland. (2019)9. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO). EU: The Council of Europe.
- Gunter, Anthony & Holford, Naomi (2023) *Transitions to adulthood*. Teoksessa Victoria Cooper & Mimi Tatlow-Golden (toim.): *An Introduction to Childhood and Youth Studies and Psychology*. Oxon: Routledge, 218–232. DOI:10.4324/9781003358855.
- Harrikari, Timo (2021) *Tutkimusstrategia. Luentotalenne. Orientaatio pro gradu -tutkielman tekemiseen*. Lapin yliopisto. 15.9.2022.
- Hautala, Sanna (2021) *Sensitiiviset tutkimusaiheet ja tutkimuksen eettiset ratkaisut. Luentotalenne. Orientaatio pro gradu -tutkielman tekemiseen*. Lapin yliopisto. 15.9.2022.
- Heiskanen, Markku & Ruuskanen, Elina (2010) *Tuhansien iskujen maa – miesten kokema väkivalta Suomessa*. Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti. Julkaisusarja No. 66. Helsinki: Heuni. https://heuni.fi/documents/47074104/0/HEUNI+report+66_1.pdf. Viitattu 20.4.2024.
- Hellevik, Per & Överlien, Carolina (2016) Teenage intimate partner violence: Factors associated with victimization among Norwegian youths. *Scandinavian Journal of Public Health* 44 (7), 702–708.
- Henriksson, Markus & Lönnqvist, Jouko (2020) *Psyykkiset kriisit, sopeutumishäiriöt ja stressireaktiot*. Teoksessa Jouko Lönnqvist & Markus Henriksson & Mauri Marttunen & Timo Partonen (toim.): *Psykiatria*. 12.–14. uudistettu painos. 1. painos 2017. Helsinki: Duodecim, 357-384.

- Herrenkohl, Todd & Fedina, Lisa & Roberto, Karen & Raquet, Kira & Hu, Rita & Rousson, Ashley & Mason, W. Alex (2022) Child Maltreatment, Youth Violence, Intimate Partner Violence, and Elder Mistreatment: A Review and Theoretical Analysis of Research on Violence Across the Life Course. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 314–328. <https://doi.org/10.1177/1524838020939119>. Viitattu 2.5.2024.
- Hing, Nerilee & O'Mullan, Catherine & Mainey, Lydia & Nuske, Elaine & Breen, Helen & Taylor, Annabel (2021) Impacts of Male Intimate Partner Violence on Women: A Life Course Perspective. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 18, (16) 8303. <https://doi.org/10.3390/ijerph18168303>. Viitattu 20.4.2024.
- Honkatukia, Päivi (2008) Nuorena koettu seksuaalinen väkivalta selviytymisen näkökulmasta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.): *Paljastettu intiimi: sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 84–105.
- Honkatukia, Päivi (2017) Nuoret ja väkivalta. Nuorisotutkimuksen näkökulmia. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.): *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma*. Tampere: Vastapaino, 324–338.
- Honkatukia, Päivi & Isotalo, Anu & Peltola, Marja & Aho, Timo (2022) Kiistelty suostumus: läheisyyden sosiaalinen ja digitaalinen rajankäynti nuorten romanttisissa suhteissa (2019–2023). Tutkimushanke. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://projects.tuni.fi/suostumus/>. Viitattu 15.10.2022.
- Honkatukia, Päivi & Sorvari, Kirta (2023) Väkivallasta kertominen. Julkaisussa Anu Isotalo (toim.): *Väkivalta nuorten seurustelusuhteissa - Kyselytutkimuksen tuloksia*. Tampere: Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta / Yhteiskuntatutkimus, 103–120. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2936-5>. Viitattu 19.4.2024.
- Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. *Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Husso, Marita (2016) Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa Marita Husso & Risto Heiskala (toim.): *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus, 73–91.
- Husso, Marita & Keskinen, Suvi & Ronkainen, Suvi (2012) Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus. *Tieteessä tapahtuu*, 30(6), 59–64. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56614/hussoetaltieteessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 17.10.2022.
- Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija (2020a): Väkivalta koskee ja koskettaa. Pääkirjoitus. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 4/2020 – Väkivalta, sukupuoli, affekti ja tunteet. https://sunseura.files.wordpress.com/2021/01/paakirjoitus_2020_4.pdf. Viitattu 17.10.2022.
- Husso, Marita & Karkulehto, Sanna & Saresma, Tuija & Laitila, Aarno & Eilola, Jari & Siltala, Heli (toim.) (2020b): *Violence, Gender and Affect. Interpersonal, Institutional and Ideological Practices*. Springer International Publishing.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Liisa Tiittula (toim.): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Jyväskylä: Vastapaino, 189–222.
- Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.) (2017): *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Ikonen, Riikka & Hietämäki, Johanna & October, Martta & Seppänen, Johanna & Halme, Nina (2018) Nuorten perheessä kokema väkivalta ja siihen saatu tuki ammattilaisilta. Julkaisussa Mika Gissler & Marjatta Kekkonen & Päivi Känkänen (toim.): *Nuoret palveluiden pauloissa – Nuorten elinolot -vuosikirja 2018*. Helsinki:

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), 58–67. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-200-0>. Viitattu 20.4.2024.
- Isotalo, Anu (2019) Seurustelusuhdeväkivalta tyttöjen pahoinpitelyistä tehdyissä rikosilmoituksissa. Nuorisotutkimus 3–4 2019, 37. vuosikerta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 54–68.
- Isotalo, Anu (2021) Nuorten seurustelusuhhteissa tapahtuva väkivalta: vähän tutkittu, heikosti tunnistettu? Haaste 3/2021. <https://rikoksantorjunta.fi/-/haaste-3-21-nuorten-seurusteluvakivalta-vaatii-lisahuomiota>. Viitattu 10.9.2022.
- Isotalo, Anu (2022) Poliisien tulkintoja suostumuksesta ja seksuaaliväkivallasta nuorten seurustelusuhhteissa. Janus, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 30(3), 269–288. 10.30668/janus.114709. Viitattu 11.6.2023.
- Isotalo, Anu (2023a) Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa. Julkaisussa Ulla Korpilahti & Marjo Malja & Pihla Jääskeläinen & Tiina Murdoch (toim.): Väkivallaton lapsuus-toimenpidesuunnitelma. Väliarviointi 2020 - alkuvuosi 2023. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023:17. Sosiaali- ja terveysministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8417-2>. Viitattu 11.6.2023.
- Isotalo, Anu (toim.) (2023b): Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa - Kyselytutkimuksen tuloksia. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta / Yhteiskuntatutkimus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2936-5>. Viitattu 19.4.2024.
- Jackson, Stevi (1999) *Heterosexuality in Question*. SAGE Publications.
- Jokinen, Arja (2021) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.): Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietotarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 15.3.2023.
- Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (2022) Konstruktionistisia tulkintoja marginalisaatiosta ja aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä. Teoksessa Arja Jokinen & Suvi Raitakari & Johanna Ranta (toim.): Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 7–17.
- Juhila, Kirsi (2018) Aika, paikka ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi (2021) Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.): Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietotarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 9.2.2024.
- Kaakinen, Markus & Näsi, Matti (2021) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020. Katsauksia 47/2021. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- Kaittila, Anniina (2017a) Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avunhakijoina. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 89–103.
- Kaittila, Anniina (2017b) Rahakonfliktit ja taloudellinen väkivalta parisuhhteissa. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, 434. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-6771-1>. Viitattu 19.4.2024.
- Kakkori, Leena & Huttunen, Rauno (2014) Fenomenologia, hermeneutiikka ja fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Antti Saari & Olli-Jukka Jokisaari & Veli-Matti Värri (toim.): Ajan kasvatus: Kasvatusfilosofia aikalaiskriittinä. Tampere: Tampere University Press, 367–401.
- Kennedy, Angie & Bybee, Deborah & McCauley, Heather & Prock, Kristen (2018) Young Women's Intimate Partner Violence Victimization Patterns Across Multiple Relationships. *Psychology of Women Quarterly* 2018 42:4, 430–444. <https://doi-org.ezproxy.ulapland.fi/10.1177/0361684318795880>. Viitattu 9.1.2024.

- Keski-Petäjä, Miina & Attila, Henna (2023) Sukupuolistuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kokemusten tilastoinnista. Julkaisussa Henna Attila & Miina Keski-Petäjä & Marjut Pietiläinen & Laura Lipasti & Juhani Saari & Kimmo Haapakangas: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti. Tilastokeskus. Helsinki. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-244-717-3>. Viitattu 1.2.2024.
- Kolttola, Ilari & Näsi, Matti (2022) Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2021: Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. *Katsauksia* 51/2022. Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/348246>. Viitattu 9.1.2024.
- Korkmaz, Sibel (2017) Research on Teenage Intimate Partner Violence within a European Context: Findings from the Literature. Teoksessa S. Holt & C. Överlien & J. Devaney (toim.): *Responding to Domestic Violence. Emerging Challenges for Policy, Practice and Research in Europe*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers, 113–134.
- Korkmaz, Sibel (2021) Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships. Väitöskirja. Sosiaalityön laitos. Tukholma: Tukholman yliopisto.
- Korkmaz, Sibel & Överlien, Carolina (2020) Responses to youth intimate partner violence: the meaning of youth-specific factors and interconnections with resilience. *Journal of Youth Studies* 23(3), 371–387.
- Korkmaz, Sibel & Överlien, Carolina & Lagerlöf, Hélène (2022) Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence. *Nordic Social Work Research*, Vol.12(4), 536-551. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2020.1848908>. Viitattu 13.6.2023.
- Korpilahti, Ulla & Kettunen, Hanna & Nuotio, Erika & Jokela, Satu & Nummi, Vuokko Maria & Lillsunde, Pirjo (toim.) (2019) Väkivallaton lapsuus – toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Kovanen, Tuulia (2014) Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa. Teoksessa Tuulia Kovanen & Minna Pitkänen (toim.): *Rispektii – Näkökulmia nuorten kohtaamaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan*. Ensi- ja turvakotien liitto ry. http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/rispektii/. Viitattu 10.10.2022.
- Kovanen, Tuulia (2019) Seurustelun ei kuulu satuttaa. Suomalaisen nuorten kokemuksia seurusteluväkivallasta. Ensi- ja turvakotien liitto ry. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/seurusteluvv_2019_verkkojulkaisu_final. Viitattu 10.10.2022.
- Kuronen, Marjo (2022) Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä paikannuksia. Teoksessa Arja Jokinen & Suvi Raitakari & Johanna Ranta (toim.): *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa*. Konstruktionistisia jäsenyyksiä. Tampere: Vastapaino, 55–81.
- Kytölä, Katja (2021) Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn — Lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Helsinki: Basam Books
- Käyhkö, Mari & Armila, Päivi (2021) Avatut salatut elämät. Nuoruutta varjostavia suruja, huolia ja ongelmia. Teoksessa Kaisa Vehkalahti & Sinikka Aapola-Kari & Päivi Armila (toim.): *Sata nuorta, sata polkua aikuisuuteen*. Laadullinen seurantatutkimus Nuoret ajassa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 235. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 223–244.
- Laine, Timo (2018) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Raine Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Näkökulmia

- aloittelevalla tutkijalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 25–42.
- Laitinen, Merja (2004) *Häväistyt ruumiit, rikutut mielet*. Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja & Nikupeteri, Anna & Skaffari, Pia (2017) Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ. Julkaisussa Elina Havu & Tuulia Kovanen & Maiju Lehtonen & Sanna Uusitalo (toim.): *Askeleita jalkautuvaan väkivaltatyöhön*. Hyvinvoinnilla väkivaltaa vastaan. Ensi- ja turvakotien liitto, 6–7. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/askeleita_jalkautuvaan_v_kivalentaty. Viitattu 19.4.2024.
- Leemis, Ruth W. & Friar, Norah & Khatiwada, Srijana & Chen, May S. & Kresnow, Marcie-Jo & Smith, Sharon G. & Caslin, Sharon & Basile, Kathleen C. (2022) *The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey: 2016/2017 Report on Intimate Partner Violence*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.
- Lelaurain, Solveig & Graziani, Pierluigi & Lo Monaco, Grégory (2017) Intimate Partner Violence and Help-Seeking: a systematic review and social psychological tracks for future research. *European Psychologist* 22(4), 263–281. [ff10.1027/1016-9040/a000304f](https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000304f). Viitattu 11.5.2024.
- Lidman, Satu (2015) *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lidman, Satu (2020) *Taivas ja syli. Kertomus parisuhdeväkivallasta vanhoillislestadiolaisessa perheessä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lidman, Satu (2021) *Familial Control, Collectivity and Gendered Shame: Past and Present Vulnerabilities*. Teoksessa Marita Husso & Sanna Karkulehto & Tuija Saresma & Aarno Laitila & Jari Eilola & Heli Siltala (toim.): *Violence, Gender and Affect*. Palgrave Studies in Victims and Victimology. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56930-3_2.
- Liljeström, Marianne & Paasonen, Susanna (2010) Introduction: Feeling differences – affect and feminist reading. Teoksessa Marianne Liljeström & Susanna Paasonen (toim.): *Working with Affect in Feminist Readings*. Disturbing differences. London; New York: Routledge.
- Luomanen, Jari & Nikander, Pirjo (2017) *Haavoittuvat haastateltavat?* Teoksessa Matti Hyvärinen & Pirjo Nikander & Johanna Ruusuvoori (toim.): *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino, 287–296.
- Mackenzie, Catriona & Rogers, Wendy & Dodds, Susan (2014) Introduction: What is Vulnerability and Why Does It Matter for Moral Theory. Teoksessa Catriona Mackenzie & Wendy Rogers & Susan Dodds (toim.): *Vulnerability: New Essays in Ethics and Feminist Philosophy*. Oxford: Oxford University Press, Incorporated.
- Marcus, Isabel (2013) Reframing “Domestic Violence”: Terrorism in the Home. Teoksessa Martha Albertson Fineman & Roxanne Mykitiuk (toim.): *The Public Nature of Private Violence. The Discovery of Domestic Abuse*. 1. painos 1994. New York: Routledge, 11–35. DOI: 10.4324/9780203060902
- Marttunen, Mauri & Kaltiala-Heino Riittakerttu (2020) Nuorisopsykiatria. Teoksessa Jouko Lönnqvist & Markus Henriksson & Mauri Marttunen & Timo Partonen (toim.): *Psykiatria*. 12.–14. uudistettu painos. 1. painos 2017. Helsinki: Duodecim, 652–687.
- Matinlompola, Unto (2006) *Pahan keskellä*. Teoksessa Merja Laitinen & Johanna Hurtig (toim.) *Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä*. 2. täydennetty painos. 1. painos 2002. Jyväskylä: PS-Kustannus, 18–41.

- Mielityinen, Laura & Hautamäki, Sari & Hakala, Venla & Fagerlund, Monica & Ellonen, Noora (2023) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022: Määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:5. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>. Viitattu 11.6.2023.
- Miettinen, Timo & Pulkkinen, Simo & Taipale, Joonas (2010) Johdanto. Teoksessa Timo Miettinen & Simo Pulkkinen & Joonas Taipale (toim.): Fenomenologian ydinkysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus, 9–22.
- Nenola, Aili (2013) Folkloristiikka ja sukupuolitettu maailma. Teoksessa Jari Kupiainen & Erkki Sevänen (toim.): Kulttuurintutkimus: Johdanto. Tietolipas 130. 3. painos. 1. painos 1994. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 205–225.
- Niemi, Jenni (2010) Seurusteluväkivalta nuorten kokemana. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 89/2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Niemi, Johanna & Kainulainen, Heini & Honkatukia, Päivi (toim.) (2017) Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino.
- Nikunen, Minna (2005) Surman jälkeen itsemurha. Kulttuuriset luokitukset rikosuutisissa. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 422. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nikupeteri, Anna (2016) Vainottuna. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen ja uhrien kohtaaminen. Väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 336. Rovaniemi: Lapin yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-931-9>.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2017) Vaino väkivaltana ja yhteiskunnallis-ammattillisena kysymyksenä. Julkaisussa Merja Laitinen & Jaana Kinnunen & Riitta Hannus (toim.): Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrien selviytymisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 19–41. https://issuu.com/ensi-jaturvakotien-liitto/docs/varjosta_valoon. Viitattu 9.1.2024.
- Nousiainen, Kirsi (2015) Lyöty äiti – väkivaltainen koti sisäisenä tilana. Teoksessa Elina Virokannas & Sanna Väyrynen (toim.): Varjoja naiseudessa. Helsinki: UNIPress, 83–112.
- Nyqvist, Leo (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) (2008) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Näsi, Matti (2016) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Katsauksia 18/2016. Helsinki: Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/169509>. Viitattu 9.1.2024.
- Ojuri, Auli (2004) Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämänkulusta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 71. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Pekkarinen, Elina (2020) Lapsiasiavaltuutetun kannanotto. Lasten ja nuorten välistä väkivaltaa ei tunnisteta – torjuminen edellyttää toimia koko yhteiskunnalta. Julkaisussa Elina Pekkarinen & Katja Miettinen (toim.): Pandemian varjossa kohti maapallon tulevaisuutta. Lapsiasiavaltuutetun vuosikertomus 2020. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-908-7>. Viitattu 9.6.2023.
- Perttula, Juha (2011) Kokemus ja kokemuksen tutkimus: fenomenologisen erityistieteen tie-teenteoria. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.): Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. 4. painos. 1. painos 2008. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 115–162.

- Pietilä, Kauko (1999) Kääntäjän esipuhe. Teoksessa Georg Simmel. Pieni sosiologia. Suom. Kauko Pietilä. Helsinki: Tutkijaliitto, 7–11.
- Piippo, Sisko (2022) Lähisuhdeväkivallan kohtaamisen rakenteet, käytännöt ja toimijuus sosiaalityössä. Väitöskirja. Publications of the University of Eastern Finland 282. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.
- Piippo, Sisko & Notko, Marianne & Husso, Marita & Carter Anand, Janet (2022) Framing Social Work Discourses of Violence Against Women. Insights From Finland and India. *Affilia*, 37(3), 487-504. <https://doi.org/10.1177/08861099211040906>. Viitattu 9.6.2023.
- Piispa, Minna & Honkatukia, Päivi (2008) Nuoret naiset ja polarisoiva seksuaalinen väkivalta. Julkaisussa Minna Autio & Kirsi Eräranta & Sami Myllyniemi (toim.): Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 84. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 105–115.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku (2017) Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa – Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 68–86.
- Pitkämäki, Anna (2017) ”Sä tykkäät kovista otteista vai?” Sukupuolistunut väkivalta 2000-luvun alun suomalaisessa elokuvassa. Teoksessa Sanna Karkulehto & Leena-Maija Rossi (toim.): Sukupuoli ja väkivalta. Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 29–54.
- Pohjola, Anneli (2009) Tabut auttamisen paradoksina. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.): Tabujen kahleet. Tampere: Vastapaino, 69–89.
- Pollari, Päivi (1994) Raiskaus sukupuolisen väkivallan muotona. Teoksessa Sara Heinämaa, & Sari Näre (toim.): Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Tampere: Gaudeamus, 79–96.
- Raatikainen, Panu (2004) Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Raitakari, Suvi & Günther, Kirsi & Räsänen, Jenni-Mari (toim.) (2022) Johdanto. Teoksessa Koti, hyvinvointityö ja haavoittuvuus. Tampere: Tampere University Press, 7–22. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-359-038-0>. Viitattu 19.11.2022.
- Rauhala, Lauri (1998) Ihmisen ainutlaatuisuus. Helsinki: Helsinki University Press.
- Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (2008):4, 388–401.
- Ronkainen, Suvi (2017) Mitä väkivalta on? Erontekojen tärkeydestä, yhteyksien näkemisestä. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.): Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma. Tampere: Vastapaino, 19–35.
- Ronkainen, Suvi & Näre, Sari (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.): Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–40.
- Ronkainen, Suvi & Pehkonen, Leila & Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija (2014) Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.): Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Salmi, Venla (2009) Nuoret seurusteluhdeväkivallan uhreina. Julkaisussa Venla Salmi (toim.) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuus-kyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 246/2009. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 123–131.

- Schnell, Tatjana (2021) *The Psychology of Meaning in Life*. London; New York: Routledge. Alkuperäinen teos *Psychologie des Lebenssinns* vuodelta 2020.
- Siltala, Heli & Hisasue, Tomomi & Hietämäki, Johanna & Saari, Juhani & Laajasalo, Taina & October, Martta & Laitinen, Hanna-Leena & Raitanen, Jani (2022) Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2022:52. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>. Viitattu 11.6.2023.
- Stonard, Karlie E. & Bowen, Erica & Lawrence, Tony R. & Price, Shelley A. (2014) The relevance of technology to the nature, prevalence and impact of adolescent dating violence and abuse: A research synthesis. *Aggression and Violent Behavior*, Volume 19, Issue 4, 390–417. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2014.06.005>. Viitattu 10.6.2023.
- Suonpää, Karoliina & Koskela, Tarja & Sutela, Mika & Törölä, Miisa & Aaltonen, Mikko (2023) Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot. Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja* 2023:16. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-133-9>. Viitattu 10.6.2023.
- Tagesson Emmy H. & Gallo, Carina (2022) “When we talk about intimate partner violence we talk in an adult way” – Social workers’ descriptions of intimate partner violence between teenagers. *Qualitative Social Work*, 21(2), 332–348. DOI: 10.1177/14733250211002890. Viitattu 10.6.2023.
- Taquette, S. R., & Monteiro, D. L. M. (2019) Causes and consequences of adolescent dating violence: a systematic review. *Journal of Injury & Violence Research*, 11(2), 137–147. DOI: 10.5249/jivr.v11i2.1061. Viitattu 7.6.2023.
- Thoresen, Siri & Hjemdal, Ole Kristian (toim.) (2014) Vold og voldtekt i Norge: En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv. Rapport 1/2014. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress A/S. https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf. Viitattu 11.6.2023.
- Toikkanen, Jarkko & Virtanen, Ira A. (2018) Kokemuksen käsitteen ja käytön jäljillä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A. Virtanen (toim.): Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Tolvanen, Matti & Silvennoinen, Elisa (2023) Selvitys henkisen väkivallan rangaistavuudesta ja vainoamisen oikeuskäytännöstä Suomessa. Oikeusministeriön julkaisuja, *Selvityksiä ja ohjeita* 2023:20. Helsinki: Oikeusministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-675-0>. Viitattu 2.5.2024.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. <https://tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarvointi/ihmistieteiden-eettinen-ennakoarvointi>. Viitattu 23.1.2023.
- Tökkäri, Virpi (2015a) Lauri Rauhalan merkityksestä Juha Perttulan fenomenologiselle ajattelulle ja kokemuksen tutkimukselle. Teoksessa Virpi Tökkäri (toim.): Kokemuksen tutkimus V. Lauri Rauhala 100 vuotta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 15–38.
- Tökkäri, Virpi (2015b) Monitieteistä kokemuksen tutkimusta Lauri Rauhalan jalanjäljissä. Teoksessa Virpi Tökkäri (toim.): Kokemuksen tutkimus V. Lauri Rauhala 100 vuotta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 151–186.
- Tökkäri, Virpi (2018) Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Jarkko Toikkanen & Ira A.

- Virtanen (toim.): Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Törmä, Sinikka & Pentikäinen, Merja (toim.) (2016) Tavoitteena naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja perheväkivallasta vapaa Suomi. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelmasta Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3707-9>. Viitattu 23.1.2023.
- Viejo, Carmen & Linde Valenzuela, Gema & Ortega Ruiz, Rosario (2018) Adult Partner Violence and Previous Violence Experiences: Retrospective Study with Women Victims of Gender-based Violence. *International Journal of Psychology & Psychological Therapy*, 18:2, 179-192. <https://www.ijpsy.com/volumen18/num2/489/adult-partner-violence-and-previous-violence-EN.pdf>. Viitattu 10.6.2023.
- Virokannas, Elina & Liuski, Suvi & Kuronen, Marjo (2020) The contested concept of vulnerability: a literature review. *European Journal of Social Work*, 23(2), 327–339. <https://doi.org/10.1080/13691457.2018.1508001>. Viitattu 13.6.2023.
- Vornanen, Riitta (2006) Perhe – turvattomuutta vai turvaa? Julkaisussa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.): Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 22. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 119–142.
- Vuori, Jaakko (2019) Olemuksellisesti kivulias kokemus: eksistentiaalinen tunne ja psyykinen kärsimys masennuksessa. *Tiede & edistys*, 44(1), 3–28. <https://doi.org/10.51809/te.105303>. Viitattu 19.4.2024.
- Vuori, Jaana (2021) Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.): Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 9.2.2024.
- Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot. Tutkimus nuorten naisten elämästä huumeekuvioissa. Väitöskirja. *Acta Universitatis Lapponiensis* 118. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Wemrell, Maria & Stjernlöf, Sara & Lila, Marisol & Gracia, Enrique & Ivert, Anna-Karin (2022) The Nordic Paradox. Professionals' Discussions about Gender Equality and Intimate Partner Violence against Women in Sweden. *Women & Criminal Justice*, 32:5, 431-453. DOI: 10.1080/08974454.2021.1905588. Viitattu 11.6.2023.
- World Health Organization (WHO) (2014) Global status report on violence prevention 2014. Geneva: World Health Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>. Viitattu 2.5.2024.
- Wright, Elizabeth Novack & Hanlon, Alexandra & Lozano, Alicia & Teitelman, Anne M. (2019) The impact of intimate partner violence, depressive symptoms, alcohol dependence, and perceived stress on 30-year cardiovascular disease risk among young adult women: A multiple mediation analysis. *Preventive Medicine*, 121, 47–54. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2019.01.016>. Viitattu 2.5.2024.
- Wyn, Johanna & White, Rob (1996) *Rethinking Youth*. London: SAGE Publications.
- Överlien, Carolina & Hellevik, Per M. & Korkmaz, Sibel (2020) Young Women's Experiences of Intimate Partner Violence – Narratives of Control, Terror, and Resistance. *Journal of Family Violence* 35 (2020), 803–814. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00120-9>. Viitattu 10.6.2023.

Muut lähteet:

- Hast, Susanna (2022) Ruumis/huoneet. Helsinki: Kustantamo S&S.
- Honkatukia, Päivi (2022) Väkivalta nuorten seurustelusuhhteissa jää usein huomaamatta – nuorisotutkimuksen professori: "Siitä ei yhteiskunnassa juurikaan puhuta". Lehti-haastattelu. YLE. Julkaistu 16.1.2022. <https://yle.fi/aihe/a/20-10001948>.
- Isotalo, Anu (2023c) Vahtimista ja pakottamista seksiin – uusi tutkimus paljastaa karut luvut 15–20-vuotiaiden seurustelusuhhteista. Haastattelu. YLE. Julkaistu 20.6.2023. <https://yle.fi/a/74-20037178>.
- Nummi, Lassi (2003) Olemassa toisillemme. Helsinki: Otava.
Rikoslaki 19.12.1889/39
- Tietoarkisto (2024) Aineistonhallinnan käsikirja [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/>>. urn:nbn:fi:fsd:V-201504200001. Viitattu 4.2.2024.

LIITTEET

- Liite 1 (Tutkimuskutsu)
- Liite 2 (Tutkimustiedote ja tutkimukseen osallistuvan suostumus)
- Liite 3 (Haastattelurunko)
- Liite 4 (Viesti intiimisuhteessaan väkivaltaa kokeville)

LIITE 1 (Tutkimuskutsu)

**Oletko joskus kokenut seurustelusuhteessasi väkivaltaa?
Tervetuloa keskustelemaan kanssani nuorten seurusteluväkivaltaa
koskevaan haastattelututkimukseen:**

Teen aiheesta sosiaalityön pro gradu -tutkielmaa Lapin yliopistossa ja *etsin eri ikäisiä, yli 18-vuotiaita naisia kaikkialta Suomesta haastattelututkimukseen, jossa tutkin nuoruusiän (n. 15–24-v.) seurustelusuhteissa tapahtuneita väkivaltakokemuksia*. Väkivallan tekijä on ollut senhetkinen tai entinen seurustelukumppanisi. Teot ovat voineet tapahtua kasvotusten tai digitaalisesti, ja ne liittyvät jo päättäneeseen elämänvaiheeseen. Seurustelusuhteen päättymisestä kulunutta aikaa ei ole rajattu, vaan siitä voi olla vuosia tai vuosikymmeniä.

Kokemasi väkivalta on voinut olla esimerkiksi

- sanallista loukkaamista, kontrollointia, seuraamista, pakottamista tai uhkailua
- fyysisistä satuttamista ja vahingoittamista eri tavoilla
- seksuaalisuutta loukkaavia tekoja, seksuaaliväkivaltaa
- tai kaikkia näitä samanaikaisesti sekä muita hallinnan ja satuttamisen keinoja

Tutkielmani tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa nuorten seurusteluväkivaltakokemuksista ja -ilmiöstä väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten äänellä kerrottuna. Ajattelen, että kääntämällä katseen taaksepäin omaan elämänsä ihminen saattaa tunnistaa ja ymmärtää siinä asioita, joita ei väkivaltakokemuksen hetkellä tai aivan pian sen jälkeen pystyisi tunnistamaan. Olen kiinnostunut selviytymisen näkökulmasta muun muassa siitä, millaiset tekijät vaikuttavat yksilön selviytymis- ja toipumiskyvyn vahvistumiseen, seurusteluväkivalta-irtautumiseen ja siitä selviytymiseen ja mitkä tekijät toisaalta lisäävät yksilön haavoittuvuutta ja mahdollista väkivaltakokemusten kasautumista. Tarkastelen seurusteluväkivaltaa yksilöllisen kokemuksen lisäksi sosiaalisena, kulttuurisena ja yhteiskunnallisena ilmiönä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voit itse päättää, mistä asioista ja minkä verran haluat haastattelussa kertoa. Voit myös keskeyttää osallistumisesi missä vaiheessa tahansa syytä ilmoittamatta. Haastattelu voidaan toteuttaa kasvotusten tai etäyhteydellä ja se äänitetään luvallasi. Tutkijana sitoudun vaitiolovelvollisuuteen ja noudatan eettistä tutkimuskäytäntöä. Aineistoa käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti ja kirjoitan tutkimuksen tuloksista aina siten, ettei sinua ja kokemuksiasi voi jälkikäteen tunnistaa. Jos haluat myöhemmin keskustella haastattelun herättämistä ajatuksista, sinulla on mahdollisuus keskusteluun kanssani.

Tutkielman on tarkoitus valmistua kesällä 2023 ja tiedotan siitä sinua mielelläni. Tutkielmani ohjaajana toimii professori Sanna Hautala.

Jos kiinnostuit ja haluat kuulla lisää tai sopia kanssani haastatteluajan, otathan minuun yhteyttä sähköpostitse. Yhteydenotto ei velvoita sinua mihinkään. Kiitos jo etukäteen arvokkaasta ajastasi!

Lämpimin yhteistyöterveisin,
Maria Labbart
Lapin yliopisto

TUTKIMUSTIEDOTE JA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUVAN SUOSTUMUS

Tutkielman otsikko:

Nuorena koettu seurusteluväkivalta selviytymisen näkökulmasta. Retrospektiivinen tutkimus tyttöjen seurusteluväkivaltakokemuksista.

Sinua on pyydetty osallistumaan sosiaalityön tieteenalaan kuuluvan pro gradu -tutkielman tutkimushaastatteluun. Lue tämä tutkimustiedote ja suostumusteksti huolellisesti ennen alikirjoittamista.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa nuorten seurusteluväkivaltakokemuksista ja -ilmiöstä väkivaltaa kokeneiden tyttöjen ja naisten äänellä kerrottuna. Aihetta koskeva tieteellinen tutkimus on Suomessa edelleen vähäistä ja pidän tärkeänä lisätä ilmiötasoa syvemmälle puretuvaa ymmärrystä aiheesta. Sen vuoksi olen kutsunut tutkimukseen mukaan naisia, joilla on omakohtaisia kokemuksia väkivallasta nuoruuden intiimisuhteissaan. Olen kiinnostunut selviytymisen näkökulmasta muun muassa siitä, millaiset tekijät vaikuttavat yksilön selviytymis- ja toipumiskyvyn vahvistumiseen, seurusteluväkivallasta irtautumiseen ja siitä toipumiseen ja mitkä tekijät toisaalta lisäävät yksilön haavoittuvuutta. Tavoitteenani on kartuttaa tutkittua tietoa seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten auttamiseksi ja tukemiseksi.

Kerään tutkimuksessa laadullisen aineiston haastatteluun. Haastattelut toteutetaan helmimaaliskuussa 2023. Pyydän sinua osallistumaan noin 1–2 tunnin mittaiseen haastatteluun joko kasvokkain tai etäyhteydellä Teams-alustan välityksellä. Tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta sinulle minkäänlaista vaaraa tai uhkaa. Osallistuminen on sinulle täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää sen ilman kielteisiä seuraamuksia missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Koska haastatteluissa keskustellaan omakohtaisista väkivaltakokemuksista, keskustelemme ainoastaan niistä ilmiöön liittyvistä asioista, jotka sinä koet tärkeiksi ja joista haluat keskustella. Voit halutessasi jättää vastaamatta mihin tahansa kysymykseen, eikä vastaamatta jättämistä tarvitse perustella. Voit myös ottaa tutkijaan jälkikäteen yhteyttä, mikäli jokin asia jää vaivaamaan tai haluat täydentää haastattelua.

Tutkijana olen sitoutunut yksityisyytesi ja henkilötietojesi suojaamiseen. Aineistoa käsitellään lainmukaisesti ja tutkimuseettisiä periaatteita ehdottomasti kunnioittaen. Haastattelu nauhoitetaan, jonka jälkeen äänitiedosto muutetaan tekstimuotoon ja anonymisoidaan niin, ettei sinua voi siitä tunnistaa. Äänitiedostot tuhoataan ja tekstitiedostoja säilytetään salasanalla suojatulla kovalevyllä ja muistitikulla siten, ettei ulkopuolisilla ole niihin pääsyä. Aineistoa säilytetään 10 vuotta tutkimuksen jälkeen, minkä jälkeen se tuhoataan Lapin yliopiston käytäntöjen mukaisesti. Tutkielman valmistuttua tutkimusaineisto tai osa-aineisto luovutetaan luvallasi ja anonymisoituna Tietoarkistolle tieteellistä tutkimusta varten.

Anonymisoitua aineistoa tai osia siitä voidaan raportoida, esittää tai julkaista tässä tutkielmassa sekä mahdolliseen omaan jatkotutkimukseeni liittyvissä julkaisuissa (esimerkiksi väitöskirja tai tieteellinen artikkeli itsenäisesti tai toisen tutkijan kanssa). Aineistossa esiintyvien henkilöllisyys salataan ja luottamuksellisuus turvataan siten, ettei kukaan ole tunnistettavissa julkaistavista aineisto-otteista.

Pro gradu -tutkielman on tarkoitus valmistua kesällä 2023, jolloin tiedotan siitä sinua mielelläni. Tutkielmani ohjaajana toimii professori Sanna Hautala.

Suostumuksesta on laadittu kappale sekä tutkijalle että osallistujalle. Tutkijalle luovutettu allekirjoitettu suostumus säilytetään osana tutkimusaineistoa suojattuna eikä sitä luovuteta kenellekään ulkopuoliselle.

Olen ymmärtänyt yllä olevat tiedot ja suostun osallistumaan tähän tutkimushaastatteluun.

Paikka ja päivämäärä (pp/kk/vvvv) Osallistujan allekirjoitus ja nimenselvennys

Maria Labbart
Tutkijan allekirjoitus ja nimenselvennys

Mikäli sinulla herää kysyttävää tutkimukseen liittyen tai haluat myöhemmin keskustella haastattelun herättämistä ajatuksista, ole minuun yhteydessä:

Maria Labbart
Lapin yliopisto
puhelinnumero
sähköpostiosoite

Lämmin kiitos osallistumisesta!

HAASTATTELURUNKO

Olen kiinnostunut selviytymisen näkökulmasta muun muassa siitä, millaiset tekijät vaikuttavat yksilön selviytymis- ja toipumiskyvyn vahvistumiseen, seurusteluväkivallasta irtautumiseen ja siitä selviytymiseen ja mitkä tekijät toisaalta lisäävät yksilön haavoittuvuutta.

Taustoitusta haastateltavan elämään

- Kertoisitko lyhyesti lapsuus- ja nuoruusaikojen perheestäsi? Minkälainen lapsuutesi ja nuoruutesi oli (esim. perhesuhteet, kodin ilmapiiri, harrastukset, kaverit, päihteet jne.)?
- Oletko lapsuudessasi tai nuoruudessasi kokenut tai altistunut väkivallalle ennen seurusteluväkivaltakokemusta? (Esim. perheväkivalta, väkivallan näkeminen tai kuuleminen)

Seurustelusuhde ja väkivaltakokemukset

- Kertoisitko seurustelusuhteestasi (esim. miten seurustelu alkoi, minkä ikäisiä olitte kumppanisi kanssa seurustelusuhteen alkaessa jne.?)
- Milloin ja miten väkivalta alkoi?
- Minkälaisia tapahtumia kokemaasi väkivaltaan liittyi?
- Minkälaisia tunteita ja reaktioita väkivaltatapahtumat herättivät sinussa tuolloin?
- Tunnistitko tai miten tunnistit kokevasi väkivaltaa ja sen eri muotoja?
- Mikä oli pahinta, mikä tuntui pahimmalle niissä tilanteissa?
- Mitä teit vaikeissa tilanteissa?

Väkivallasta kertominen ja avun hakeminen

- Kenelle kerroit tapahtumista vai kerroitko niistä kenellekään? Jos et tuolloin kertonut, minkä arvelet olleen esteenä?
- Saitko silloin apua väkivaltaan, jos, niin mistä tai keneltä? Minkälaista apua ja tukea sait? Minkälainen apu ja tuki auttoi erityisesti? Miten koit saamasi avun ja tuen?
- Millaista apua olisit halunnut saada ja missä tilanteessa?
- Kuvaile ympärilläsi olleiden aikuisten roolia ja valmiutta tunnistaa/huomata seurusteluväkivaltaa?
- Mitä olisit toivonut aikuisten tekevän tai sanovan tilanteessa?
- Saitko apua tilanteeseesi jostain muualta? (Esimerkiksi koulusta, terveydenhuollosta, terapeutilta, sosiaalitoimesta, poliisilta, seurakunnasta, harrastuksista, järjestöistä, vertaisilta?) Millaista apua sait ja kuinka koit sen?
- Koitko jääväsi yksin väkivaltakokemuksesi kanssa?

Väkivaltaisen seurustelusuhteen jälkeen

- Milloin ja miten väkivaltaisesta seurustelusuhteesta irtaantuminen tapahtui? Miten muutos parempaan lähti liikkeelle?
- Miten koit väkivallan vaikuttaneen elämääsi? Minkälaisia vaikutuksia havaitsit esimerkiksi ystävyys-, perhe- ja seurustelusuhteissa, opiskeluissa tai työelämässä?
- Minkälaisia ajatuksia ja tunteita kokemasi herätti sinussa?
- Minkälaisin keinoin käsittelit tapahtumia ja niiden aikaansaamia tuntemuksia?
- Oliko kokemasi väkivalta salaisuus vai pystyttiinkö sitä käsittelemään esimerkiksi perheessäsi tai ystäväpiirissäsi?
- Koitko, että sinulla oli mahdollisuuksia käsitellä kokemustasi haluamallasi tavalla (esim. perhe, kaverit, seuraavat seurustelukumppanit)? Olisitko toivonut jotain muuta?

- Koitko väkivaltakokemuksen vaikuttaneen jollakin tavalla nuoruusiän myöhempään siirtymiseen, kuten itsenäistymiseen tai opintoihin tai työelämään hakeutumiseen? Miten?
- Miten mielestäsi toivuit väkivaltakokemuksista: kuinka kauan toipumisessa suunnilleen kesti tai onko toipuminen vielä kesken?
- Minkälaiset asiat auttoivat sinua selviytymään ja toipumaan väkivaltakokemuksesta?
- Minkälaiset asiat estivät sinua toipumasta väkivaltakokemuksesta?
- Onko sinulla ollut muita väkivaltakokemuksia myöhemmin elämässäsi, ja jos, niin minkälaisia? (parisuhde- tai lähisuhdeväkivaltaa)

Nykyisin

- Kun nyt katsot elämääsi taaksepäin, minkälaisia väkivallalta suojaavia asioita tai tekijöitä ajattelet elämässäsi olleen nuoruudessasi?
- Minkälaisia väkivallalle altistavia tekijöitä ajattelet kuuluneen nuoruuteesi?
- Mitä tunnet ja ajattelet tällä hetkellä, kun mietit nuoruuden väkivaltakokemuksiasi? (Miten väkivaltakokemus on kulkenut mukana elämässäsi/miten väkivaltakokemus merkityksellistyy / onko se ollut kokemus, joka on jäänyt osaksi elämää, tai nostaako se jossain tilanteessa päätään, millaisissa?)
- Koetko seurusteluväkivaltakokemusten vaikuttavan elämääsi ja arkeesi tällä hetkellä? Millä tavoin? (esim. ihmissuhteet, arjen sujuvuus, työelämä, fyysiset vammat, mielenterveys)
- Koetko väkivaltakokemusten vaikuttaneen minäkuvaasi?
- Koetko väkivaltakokemusten vaikuttaneen suhtautumiseesi maailmaan ja toisiin ihmisiin?
- Mitä haluaisit sanoa niille nuorille tytöille, jotka kokevat tai ovat kokeneet seurusteluväkivaltaa? Entä heitä auttaville tahoille?
- Mistä sinä saat voimavaroja? Mitä asiat ovat sinulle erityisen tärkeitä tällä hetkellä?

Lopuksi

- Minkälainen olo sinulla on nyt, tämän keskustelumme jälkeen?
- Haluaisitko vielä lisätä jotain? Tai kysyä tai kommentoida tätä haastattelua tai tutkimusta?

Osallistujan taustatiedot

- Ikä
- Ikä väkivaltakokemusten aikaan
- Väkivaltakokemuksista kulunut aika tänä päivänä

LIITE 4 (Viesti intiimisuhteessaan väkivaltaa kokeville)

SEURUSTELUVÄKIVALTAA NUORINA TYTTÖINÄ JA NAISINA KOKENEIDEN
VIESTI INTIIMISUHTEESSAAN VÄKIVALTAA KOKEVILLE:

*”Ensimmäisenä, mitä mä haluaisin sanoa, että **se ei ole sun syy**. Vaikka se (kumppani) puhuisi mitä siinä ja sanoisi mitä, niin se ei ole sun vika. --- sehän oli sitä hänen omaa sisäistä, sitä tavallaan, että miten hän näki itsensä. Niin **vaikka se ei siinä hetkessä todellakaan tunnu siltä, että se ei olisi sun vika, mutta se ei ole.**”*

*”Sitten se, että sä pystyt kertomaan, on hirveän isossa merkityksessä --- Että vaikka se tilanne olisi kuinka graavi ja paha...Ja se tuntuu aluksi ihan hirveeltä, koska (väkivaltainen ihminen) tekee kaikkensa, että sä nimenomaan et uskaltaisi kertoa kenellekään mitään. Jos pystyisi saamaan sen rohkeuden siihen, että **uskaltaisi edes jollekin kertoa, koska se on se ensimmäinen pelastusrengas, minkä sä itsellesi voit antaa, se että sä avaudut jollekin siitä. Ihan sama kuka se on, mutta että sä sanoisit sen ääneen, koska silloin kun ne asiat sanoo ääneen, niin se konkretisoituu ihan eri tavalla.**”*

”Ja kertoo sillä tavalla, että se saadaan poikki heti, ettei tarvi sitten enää nähdä sitä ihmistä. Koska vastuullinen aikuinen kuuntelee ja tekee jotakin siinä tilanteessa, kun nuori tulee kertomaan.”

*”Kannustan siihen, että jos pystyy vaikka salaa **netistä etsimään vertaistukea siihen** (väkivaltaiseen tilanteeseen), --- niin sä **pystyt anonyymisti puhumaan** siitä, että sulla ei ole pelkoa siitä, että sut tunnistetaan.”*

*”---kun siinä ei välttämättä ole sitä toista, ketään muuta kuin sinä, niin että lähtisi vahvistamaan itse itseään ja **kehittäisi itselleen sellaisia omia voimaleuseita tai voimasanoja ja puhuisi itselleen niiden kautta ja vahvistaisi itseänsä salaa** --- jotta sä uskallat lähteä siitä tilanteesta.”*

”--- sitten kun sä oikeasti tarpeeksi haluat pois siitä suhteesta, niin se on mahdollista.”

*”Jos ja kun on voimia ja resursseja ja mahdollisuus **hakeutua --- terapiaan**, tai sitten tämmöisiä --- terapiaryhmiä, että on pienellä porukalla joku **keskusteluryhmä**. Ne on kans kauhian tärkeitä, hyviä ja toimivia. Koska sitten **siellä on ne muutkin ketkä on kokenut sen saman, jollakin tasolla.**”*

*”--- **opettele armollisuutta myös siinä toipumisessa**. Ja kukaanhan ei voi määritellä, että toivutko sä kolme kuukautta vai kolme vuotta vai 30 vuotta.”*

*”Se mitä haluaisin sanoa, että se on vaikea asia, mutta kyllä me vaan pärjätään, ja että kyllä **me löydetään tie siihen valoon. Usko sitä: usko siihen, että löydetään.**”*